MICHEL QUOIST

DNEVNIK ANE-MARIJE

I. DIO
Subota 3. siječnja 1959. Pobjeda! Sad ih......
II. DIO
Utorak 28. lipnja. 1960. Prvi dan ispita......
III. DIO
Četvrtak 2. veljače 1961. Ljubav i prijateljstvo....
IV. DIO
Subota 17. ožujka 1962. Živjela radost!

Michel Quoist

DNEVNIK ANE MARIJE

prijevod s dozvolom autora

O b o r o v o 1966

Naslov originala:

»Donner, ou le Journal d' Anne-Marie«, izdan od Editions Ouvrières u Parizu

S dopuštenjem redovničkih i crkvenih poglavara i autora izdao i odgovara: Matija Pašiček, Oborovo, Župni ured.

Narudžbe i uplate prima iz usule: Rudolf Breber, Zagreb I. pošt. pret. 147, Palmotićeva ul. 33.

Tisak: „Tipografija“, Đakovo 1966.

DNEVNIK ANE MARIJE

Po ljubavi je Bog Otac i po ljubavi je postao Stvoriteljem. Da On nije ljubav, ista Svemoć Božja ostala bi bez odjeka izvan Njega. Da On nije ljubav, ista Riječ Božja ostala bi nečujna izvan Njega. Stoga i jest ljubav ona sila i snaga koja lomi sve zapreke i prepreke dok ne osvoji ljubljenoga. I svijet bez ljubavi bio bi mrtav, bio bi ništa. Kako je Bog stvorio ljudsko biće na svoj božanski lik, tako je u nj ubacio i iskru ljubavi da se na njoj zagriju ledena srca, da se na njezin poticaj promiče stvaralaštvo iz pokoljenja u pokoljenje do na kraj vremena.

Dragi roditelji i odgojitelji! Bila ova knjiga za vas pomagalo u odgoju Božje mladeži!

Draga naša mladosti! Uzmi i čitaj ovaj Dnevnik i ti ćeš steći pojam živog kršćanstva koje je izgrađeno na ljubavi i koje se na ljubavi dalje izgrađuje; kršćanstva koje je nošeno osobnim susretom s Kristom iz Evanđelja; kršćanstva koje je hranjeno kroz životnu borbu živim Bogom-Čovjekom u svetom Sakramentu Euharistije, u tom Otajstvu ljubavi.

Ova će knjiga staviti pred tvoje oči jasan cilj: osvojiti Boga za sebe i sebe za Gospodina Boga. A tko to postigne, zadobije čitav svijet i sva Božja nebesa! Bilo tako i s tobom!

Oborovo, 21. ožujka 1966.

Mafija Pašiček D. I.

ZA TEBE

Marijo, Nado, Ljubice, Anice ...!

Pitat ćete me da li je Dnevnik Ane Marije doista istinit?

Da, sva pripovijedanja su istinita, iako su međusobno i premetana i pomiješana. Kad bi dakle netko mislio da je upoznao sebe u ovoj ili onoj osobi, bila bi to zabluda ili slučajno. Isto vrijedi o školama, mjestima itd.

Za Dnevnik Ane Marije služilo mi je kao podloga sedamnaest pravih dnevnika, pisama i odgovora na pitanja. Otvorenost i prijateljstvo tih djevojaka omogućili su mi da napišem ovu knjigu, i moram reći: zapravo smo je zajedno napisali. Zato im ovdje svima zahvaljujem.

Put kojim ćete ići u korak s Anom Marijom neka vas obogati. A da to mogne, dat ću vam još nekoliko savjeta:

Najprije morate znati: to što ćete za nekoliko večeri pročitati, Ana-Marija je gotovo četiri godine doživljavala i pisala. Bilo bi stoga dobro da to još jedanput pročitate prema vašoj dobi ili prema onim odsjecima koji su upravo za vas aktuelni.

Nadalje, znadete da knjiga o kojoj se raspravlja donosi mnogo više koristi. Stoga želim od srca da kojom zgodom govorite o ovom dnevniku s vašim roditeljima ili odgojiteljima. Ili možete ih moliti neka vam neke stvari rastumače. Zašto ne biste govorili o onim stvarima koje se vas posebno

tiču? Recite im otvoreno što mislite o odnosu prema odraslima i što vi od toga očekujete. Knjiga bi vam doista mogla pružiti priliku da u novom svjetlu susrećete svoje roditelje, odgojitelje, a i svoje drugove.

...Prije svega ne smiješ se čuditi ako i ti ne doživiš isto što i Ana Marija — ili ne osjećaš jednako kao i ona. Sigurno ćeš naći sebe u mnogim njezinim mislima, željama i djelima. A neke druge stvari, možda će tebi biti nerazumljive. No, to je sasvim normalno: Svatko je od nas posebno izdanje. Osim toga, danas si ti u određenoj dobi. A Ana Marija piše svoj dnevnik između 14 i 18 godine.

...A ipak bih ti nešto htio staviti na srce: Kad si pročitala jedan odsjek, onda pokušaj o tome razmišljati. Stranice gdje se nešto zbiva — odvija radnja možeš brže čitati; ali je važno da pažljivo pratiš razvitak djevojke Ane Mrije i nastojiš razumjeti unutarnje razloge njezina preobražaja.

I onda moraš sama pomoću onih koji te vole, usuditi se da započneš veliku pustolovinu: »Darivanja same sebe!« Uvjeravam te, zajedno s djevojkama koje su doživjele ove stranice prije nego što sam ih napisao, da ćeš iskusiti što je radost...

I DIO

Zašto nam ne odgovarate?

Subota, 3 siječnja 1959. Pobjeda! Sad ih imam! Divno! Najradije bih iskočila iz kože! Pola godine morala sam se umiljavati i previjati. Šuljala sam se i bila sam ljubezna kao diplomat. Ali sada su konačno moje. To moram zahvaliti Jakovu. On je bio ljut zbog nedavne prepirke i rekao majci: »Draga moja majčice, ispuni joj želju! Ta ona je dosta velika i može sama odlučiti!«

Moja mala Fanšù, kad bi ti znala kako sam sretna. Večeras govorim to samo tebi, jer te volim!

Tako sam radosna da sam čak i svoj dnevnik opet iznijela. Ali ovaj put neće mi ga roditelji ščepati! Nosit ću ga uvijek sa sobom. Da su mogli učiniti tako nešto! To nikad ne bih mogla vjerovati. A tako sam ga dobro sakrila. Kad pomislim da su čitali sve moje tajne... oblije me crvenilo od stida i bijesa. — Ali čemu se srditi. Večeras su zaboravljene sve brige: ja sam dobila bitku! Imam cipelice s visokim petama!

Utorak 6. siječnja. Stavila sam ih potajno u torbu. Pokazat ću ih Fanšù. Ona kaže da su prekrasne. Upravo imamo geometriju. Ne isplati se slušati: i onako od svega toga ne razumijem ništa. Crtam plesačice u njihovim baletnim suknjicama... Htjela bih jednom biti plesačica! — Fanšù stevardesa, ali njezini roditelji neće. I ja sama nisam kod kuće

govorila o tome. Tako sam izbjegla više manje neugodna raspravljanja...

Četvrtak 8. siječnja. Kao i svakoga četvrtka bila je kod ručka baka. Morala sam joj nekako reći da ih sada imam. Bilo mi je malo teško da ih pokažem, jer sam znala da će zanovijetati. Ona je majci prigovorila. Rekla je da je zbilja smiješno, i u mojoj dobi ne bi joj palo na pamet tako što... kroz prozor bacati novac!

»Moja draga, u svemu joj popuštaš. Jednom ćeš se kajati!«

I glupi se deran tamo u svom kutu bezobrazno kesi. (Jakov me je porugljivo gledao).

Tada dođe tata. Znala sam predobro kako će reagirati. Smiješio se kad me je vidio i rekao tiho: »Kako si već velika...« Tada me obuhvatio oko pasa, učinio kao da će stati na prste i poljubio me u čelo:

»Zdravo, moja mala Kraljice!«

Bakica je razumjela: »Naravno, i ti joj također pomažeš...«

Jedamput su držali sa mnom. Inače se to rijetko događa.

Petak 9. siječnja. Neka djevojčica iz mojega razreda kaže da su odvratne. Ah što! To je rekla samo iz zavisti Ta zagrižljivka!

Ponedjeljak 12. siječnja. Rječkanje u podne. Majka naravno nije dala da ih obujem svaki dan. One su samo za nedjelju. To sam predvidjela. Bez jadikovanja ponudila sam se da ću brisati suđe. Uzalud! Ali ja ću naći put da postignem cilj. Od same ljutosti malo da nisam razbila tanjur. Na koncu otišla sam u svoju sobu.

No, meni je sve svejedno! Mogu mi se popeti na grbaču. Imam svoje cipelice s visokim petama i obut ću ih!

Da možeš razumjeti dnevnik Ane Marije — moram ti reći neke pojedinosti o njezinoj obitelji. Otac je Ane Marije upravitelj ureda. Ima dobro namještenje i prema tome je bez materijalnih briga.

Majka je kod kuće.

Jakov, njezin stariji brat naskoro će navršiti 16 godina. Na kraju knjige bit će mu 19. Ide u Collège Technique, kasnije u Tehnički licej i želi biti inžinjer.

Pierrot — mali brat od tri i po godine.

...i onda Kiki, njezin dragi medo.

Ana-Marija počinje svoj dnevnik sa 14 i po godina. Svršava ga sa 18. To moraš dobro zapamtiti da razumiješ njezin razvitak.

Počela ga je dakle u šestom[1] razredu škole Collège Moderne. (Sada je u četvrtom). Ona je najstarija u svom razredu, njezine su saučenice sve mlađe, zato nema veze s djevojkama svoje gradske četvrti.

Nicole, velika prijateljica Ane Marije, studira psihologiju u Rouenu, jer u Le Havre-u nema sveučilišta. Na početku semestra Nicole je često putovala iz Rouena u Le Havre. No kad je njezin otac nesretnim slučajem postao nesposoban za rad, potražila je u Rouenu mjesto odgojiteljice. Tamo zaslužuje toliko da može pomagati i svojim roditeljima.

Na koncu još bih ti htio reći da sam držao potrebnim unijeti malo reda u tekst Ane Marije. Među ostalim sveo sam razne razgovore u oblik dijaloga. U Dnevniku što ga imam pred sobom sve je napisano bez ikakvih razmaka, kao na dušak. Kasnije ćeš opaziti da se Ana-Marija i sama više trudi, posvećuje veću važnost svome stilu, ta ona hoće pisati roman...!

Utorak, 13. siječnja. Od jučer idem poslije škole u 6,5 sati u École Pasteur, da se pripravim za ispit. Tamo se drži posebni tečaj u tu svrhu. Otac je rekao:

»Collège Moderne je dobra škola. U slučaju da ne svršiš tu školu, imat ćeš barem u džepu svjedodžbu završnog ispita«.

Profesorica, koja nas poučava, tvrdi da nemamo ni trunka pojma što znači »učiti«. Mi moramo unijeti više reda u naš način rada. Ona je sitničava stara usidjelica. Djevojke pušu na nju!

Večeras je opet primijenila svoju »dobru metodu« (dobru stoga jer je provodi već dvadeset godina):

»Koliko kockica imate u jednom retku?«

»Trideset, gospođo profesor.«

»Dobro. U šestoj kockici...«

»Molim, gospođo profesor, u šestoj kockici od ruba ili od početka reda?«

»Od ruba dalje, naravno!... Tu povucite crtu«.

»Na debeloj crti, gospođo profesor?«

»Da, na debeloj. Podvucite je«.

»Na debeloj crti?«

»Ne, na tankoj, naravno.«

Tada je diktirala svoj tekst: zareze, dvotočke, točke, crte — ništa ne ispušta. Ponavlja istu rečenicu tri, četiri puta. Već smo davno gotovi s pisanjem. Onda moramo pisati u posebnu bilježnicu što imamo raditi kod kuće. Prema predmetu s crvenom, zelenom ili crnom olovkom. Djevojke pitaju uvijek iznova, samo da je čuju kako ponavlja: »Ali ne crvenom, ta vi znate i bez toga!« Onda se svi smijemo.

Kad svrši škola, moramo ići u redu dvije po dvije sve do ugla ulice i onda viknuti »Doviđenja!« Mi naravno pokušavamo izbjeći ovome, ali ona zapisuje one koje su pogriješile. Luda kokoš!

Srijeda, 14. siječnja. Uvijek isto. Ne prođe ni pet minuta bez prepirke. — Danas: rječkanje s Jakovom. Teško me je uvrijedio. »Milostiva gospođica nosi visoke petice, a ne pere se!« Rekao mi je dapače: »Ti smrdiš!«

A ja njemu: »Naravno, ne postoji nikakva opasnost da zaudaraš, hvala kolonjskoj vodici, što je uzimaš mami.« (Rekla sam to namjerno pred mamom.)

Ćušnuo me. Mama mu je rekla neka me pusti na miru. Bio je bijesan, ali nije se prestao rugati.

»Mamina maza! Ne smije se ni dotaći... Tako je krhka...« itd.

Idiot! On je zbilja glup! Već sam svega sita. Samo ti me razumiješ, moj mali Kiki, ti i moja draga Fanšù. I moja draga Nicole, koja je tako daleko od mene. Zašto mi ne piše? Pred osam dana je otputovala. Od kako je počela škola, jedva sam je vidjela. Naravno, znam da joj predavanja oduzimlju mnogo, mnogo vremena. Ali otkad je odgojiteljica, čini mi se da uopće ne pripada meni.

Navečer: Jakov me prezire što sam djevojčica. Ne mogu toga razumjeti. I ja bih radije da sam muškarac! A kad bih bila, onda bih bila mornar, ili pilot ili istraživač. Žena je uvjek luda. Ropkinja. Kad bih bila mladić, mogla bih ići kamo bi mi se svidjelo i ne bi mi nitko neprestano trubio u uši: »djevojka to ne čini, djevojka tako ne radi.« Jakov je mladić i zato smije sve.

Četvrtak, 15. siječnja. Danas sam kod kuće sama. Mama je otišla u grad kupovat. Odlično! Sada mogu igrati »veliku damu«. Podigla sam kosu i napravila frizuru. Obukla sam majčinu haljinu, stavila sam oko vrata njezin lančić, na ruku sat. Uzela sam cipele s visokim petama i našminkala se...

Stala sam pred ogledalo u svim mogućim pozama. Najprije sam se vladala kao modna lutka, zatim kao »velika dama« u društvu. Da me je tko vidio, mislio bi da sam poludjela. Govorila sam sama sa sobom u pretjeranom tonu, kao da sam među finim ljudima... Da li me tko vidio ili ne, meni je svejedno: dobro sam se zabavljala, i to mi je glavno.

Izgledam mnogo starija u ovim napravama. Nitko mi ne bi vjerovao da mi je 14 i pol godina. Mislim da bi mi dao najmanje osamnaest. Nicole mi još nije pisala. Drži me za ludu. Pisat ću joj, i to ću joj već platiti! Sada kad je otišla, ne mari više za »svoje malo zlato«.

Petak, 16. siječnja. Pošla sam od kuće u pola dva. S cipelicama u torbi. Odmah dalje u ulici Berlioz izula sam sandale i obula cipele. U školi sam postigla očekivani uspjeh... No sada navečer bole me noge. Nisam navikla

hodati na takvim štakama. Ipak, ništa zto! Moramo nešto trpjeti ako hoćemo biti lijepi. Sad idem spavati!...

Nastavit ću svoj jučerašnji san. Izmislila sam mnogo toga: Majčica ima veze s jednim filmskim glumcem, i taj će mi pomoći da postanem glasovita... Ili: udajem se za starog redatelja. Mora biti star' zato, da me pusti snimati filmove. I osim toga, ako umre, mogu se udati za mladoga...

Subota, 17. siječnja. Već odavna sa strahom obuvam svoje elegantne cipele. Ipak me jučer majčica iznenada zapitala:

»Gdje su tvoje lijepe cipele?«

(Sigurno ih je tražila poslije podne).

Brzo sam joj odgovorila:

»Sakrila sam ih, jer mi se Jakov neprestano ruga«.

Mama nije dalje kopala...

Sad idem spavati. Dođi, moj ljubljeni Kiki!

Nicole, molim, piši mi!

Nedjelja, 18. siječnja. Idem s Jakovom na nogometnu utakmicu. Nije oduševljen što idem s njim. Kad sretne svoje drugove, odmah ubrza korake, da ne bi opazili da ide sa svojom sestrom.

»No, to bi bilo još ljepše«, reče on, »s djetetom ići na šetnju!«

Ja se veoma radujem, kad me uzme sa sobom. Ako naime kojom srećom sretnem koju djevojku koja ga ne pozna, onda mogu slijedeći dan reći u školi, da je to moj prijatelj. Jakov je naime veoma zgodan momak! A za mene je to jedan mali uspjeh.

U podne me nikako nije htio uzeti sa sobom. Tata je rekao:

»Jakove, daj, povedi je, ta ona tako rado gleda nogomet!«

No mene ne zanima igra nego vratar. On je zgodan. Strašno ga rado gledam. Izmišljam sve moguće razloge samo da mogu biti blizu njegovih vrata. Tako ga mogu bolje vidjeti. Tek u polovici igre postaje mi strašno dosadno: tada vratari izmjenjuju mjesta, a Jakov ne će da ide sa mnom k drugim vratima.

Navečer: Vratar je bio bajoslovan. Nažalost u drugom poluvremenu nisam vidjela ništa. Sanjarila sam kako Jakov igra s momčadi, a ja sam prisutna kod raznih vještina. Razgovaram s vratarom i onda reknem sučenicama: »Poznam ga dobro. On je prijatelj moga brata. Često izlazimo zajedno...«

Nicole je vrana, ružan bezdušan stvor... Čeznem za njom. Još uvijek od nje ni glasa, a sveto mi je obećala da će redovito i često pisati.

Ponedjeljak, 19. siječnja. Danas sam nabijena kao puška. A to samo zato što nisam odmah učila, kad sam došla iz škole. Majka se ljutila, a ja sam joj tako reći »neuljudno« odgovorila. Tu se opet umiješao Jakov. Rekao je da sam jež i da sam sposobna samo za dvije stvari: da se smijem kao luda i da zavijam kao pas. No, da, priznjem: ja plačem. Ali imam razloga. Nesretna sam kao uveli list i nikoga nema tko bi me tješio. Imam samo Kikija. Prije sam imala Nicole, no ona me je napustila. Naravno, za nju sam samo mala djevojčica, a ona je »gospođica studentica«.

Utorak, 20. siječnja. Krah! Bum! Opet su me grdili. No danas glasi drugačije završni stih. Danas sam »lijena klada«, od koje nema nikakve koristi. Vučem se naokolo umorna. Svejedno mi je. Još jučer bila sam »nabijena puška«. Tko bi se tu snašao. Neka razumije tko može, ja ne mogu...

Sada pišem u krevetu. Ležim potrbuške. Kad sam ionako »lijena klada« hoću da to iskoristim i odmorim se. Neka me samo zovu k stolu koliko hoće, doći ću tek onda kad bude juha na stolu.

Srijeda, 21. siječnja. Posvađala sam se sa Fanšù. Nije htjela sa mnom ići kući, jer je Mišù željela da ide s njom. Rekla sam Fanšù da je nevjerni krastavac. Ili jest moja prijateljica ili nije. Poslije podne pisale smo ceduljice jedna drugoj. Marija Paula bila je pismonoša. Fanšù misli da ima pravo ići s Mišù. Ja sam joj odgovorila da nema, jer je ona konačno moja prijateljica. Poslije škole išla sam namjerno sma kući i nisam je čekala.

Petak, 23. siječnja. Fanšù se vratila. Molila me za oproštenje. Rekla je da cijelu noć nije stisla oka od samog plača. Neka se ne mučim, ona je »moja prijateljica«, doista moja jedina prijateljica za sav život, štogod došlo... Moja draga Fanšù, ja te jako volim!

Fanšù i ja odlučile smo nešto poduzeti da mogu jedamput spavati kod nje. Njezina majka dopušta. Sada moramo još moju predobiti. Fanšù ima svoju sobu, možemo zajedno spavati i razgovarati o »nekim stvarima«.

Brzo sam otrčala gore k teti Ivani da joj zaželim dobar dan. Ona je bolesna. Obavila sam za nju dva posla. Sutra ću opet proći onuda.

Subota, 24. siječnja. No, konačno imam pismo. Mama ga nije čitala, a toga sam se veoma bojala. Budući da moram svoje drago, veliko sestrinsko srce pitati neke stvari, mama ne smije vidjeti odgovore.

Moja velika sestro Nicole, ti si moje drago zlato!

Moja predraga Ano Marijo!

Ljutiš se, jer dosad još nisam pisala. Imaš pravo. A opet nije bilo sve mojom krivnjom. Početak semestra bio je za mene početak novog života.

Nije tako jednostavno preko noći postati odgojiteljicom. Ali bilo je potrebno. Otkako se tata ne može kretati i mora stalno ležati, neprestano sam mislila kako bih mogla pomoći majčici. Osim toga stalno putovanje kući i natrag veoma je skupo i naporno. Sada ne moram više visjeti između Rouena i Le Havre-a.

Nadam se da ću sada moći nastaviti studij bez velikog gubitka vremena. Drugi su to također postigli. U poredbi s drugima veoma sam zaostala. Moram sada puno učiti.

Internat je jedan ogromni ormar. Kao vojarna. Kad čovjek prolazi beskrajno dugim hodnicima, hvata ga jeza. Stoga mogu dobro razumjeti male, da se u takvoj okolini osjećaju kao izgubljene ovčice...

No među djevojkama vlada ipak fina klima. U svemu imam 40 sati odgojiteljske službe, od toga 8 sati nadzora u spavaonicama trinaestogodišnjih. Ali mogu

se u svako doba izmijeniti s drugim odgojiteljicama. Veoma je to fino društvo.

Vidjela sam Mariju Odilu, ona nije u mojoj skupini. U izvjesnom smislu je to šteta. S druge su mi strane manje vezane ruke, te joj mogu pomoći kad je sretnem izvan vremena studija. Mnogo joj posla zadaje njezina prevelika osjetljivost.

Poznaš i Paskalu. Ona je u »trećem«. To je neplaćeni lakrdijaš, ali njezine obiteljske prilike su za plakati. Ona veoma mnogo trpi zbog toga, no nikome se ne tuži.

Nadam se, da si s mnogo odvažnosti započela novu školsku godinu. Daj da opet skoro o tebi nešto čujem! Pozdravi Fanšù. Ona je tako drago momče.

Sve, sve najbolje Tebi, mome starom zlatu!

Tvoja Nicole

Nedjelja, 25. siječnja. Danas poslije podne »hodočastila« sam s roditeljima duž morske obale. To je jedna od »zdravih nedjeljnih zabava«. Svakih deset minuta susrećeš nekoga i moraš stati i beskonačno brbljati, a da pri tom ne kažeš ni jedne pametne riječi... Konačno smo sreli bračni par Lanu. Strašno! Čim nas je gospođa Lanu opazila, navalila je na nas: »Da, dobar dan... dobar dan!... No to je veselje! Zdravo, moja slatka mala!«

»O, kako je narasla! Kako li se već razvila! Lijepa djevojčica«.

Smiješila se veoma ljubezno, i ja sam osjetila kako sam pocrvenjela. Pitala sam se, kada će prestati s tim pohvalama. Ali onda je došlo još poglavlje o školi:

»A što radi sada? Kako napreduje u školi? Daaa?«

Gladila me po licu: »Kad pomislim, da je poznam još kao malu djevojčicu... O, kako djeca rastu...« Neprestano su govorili o meni. Nisam znala kamo bih gledala... Hvala Bogu, razgovor je nakon nekog vremena skrenuo na obitelj Žakje. Gospođa Lanu šaputala je:

»Znate li da ona nježna osoba opet očekuje dijete? Da, ali se čini da joj nikako nije dobro. Strašno!«

No, to je bilo opasno tlo! Mama je bila u neprilici. Nije znala ništa drugo, nego me poslala da pazim na Peri-

cu, koji je htio pobjeći. Ja bih rado čula konac razgovora, jer je upravo sada postao zanimljiv.

Kad smo se vraćali, brojila sam stupove duž zida uz morsku obalu. Tako je prošlo vrijeme. Majka me izgrdila, jer nisam Pericu vodila za ruku... Mogao bi pasti! Onda sam mu rekla, da mora dobro paziti i voditi me za ruku, jer da sam ja slijepa djevojka. Htjela sam znati kakav je to osjećaj. Kad smo došli do stepenica, on me upozorio. Predstavila sam sebi, da sam uistinu slijepa i da me žali cijela škola. A ja bih junački podnosila svoju bolest...

Navečer: Ne razumijem zašto je Lanù rekla, da je katastrofa, što gospođa Žakje očekuje dijete. Pa to je nešto lijepo. Ja bih htjela da odmah dobijem jedno, samo ne bi smjelo narasti. Kasnije nije više zanimljivo.

Ponedjeljak, 26. siječnja. Danas: ništa nova! Potpuna tišina. Mislim na Fanšù. Tako je volim, ludo je mogu podnositi, ona je moje malo zlato. U školi nas zovu: »Siamski blizanci«.

Srijeda, 28. siječnja. Išla sam kući s Fanšù. Putem smo pripovijedale jedna drugoj svoje sne. Rekla sam joj, kako svaku večer zamišljam da sam Tarzanova pratilica na njegovim istraživalačkim putovanjima. Lovimo u prašumi divlje životinje. Od vremena do vremena počinjamo izvanredno junačka djela, da izmaknemo divljim zvijerima. Tako se dobro mogu uživiti u pustolovine, da me na koncu uhvati strah, i onda se sakrijem pod pokrivač. Gledam sebe, kako se verem od grane do grane i dapače skačem kao pravi majmun. Kada treba preći opasna mjesta, uzme me Tarzan u ruke. Često bivam ranjena i na kraju svojih snaga, ali uvijek se nekako probijem.

Fanšù naprotiv sanjari o lijetu. Hoće da postane stevardesa. U zrakoplovu će na nju naići jedan bogataš iz Južne Amerike, poklonit će joj sve moguće i na koncu će je uzeti za svoju pokćerku. Onda će imati sve što joj srce želi, ići će na putovanja, td...

Evo, upravo dolazi Perica da me sekira. Ne da mi čestito pisati. Odvratan klipan!

Četvrtak, 29. siječnja. Jakov je zbilja glupi deran. S njime se ne može pametno igrati. On ne zna, kako je jak, uganuo mi je ruku. Laktovi su mi posve crveni, tako me zgrabio. Nisam doduše vikala, ali suze su mi došle na oči, bojala sam se da će opaziti. Kakav grubijan. Dječaci su svi glupi. Strašno se utvaraju, jer su jaki. Nevjerojatno je, kko su ograničeni...

Subota, 31. siječnja. Na povratku iz škole išle smo Fanšù, Marija Paula i Mišù i ja pokraj »Galerija«* da vidimo neke mladiće. Nekoliko ih uvijek stoji tamo pod arkadama. Promatrajući prodavačice i vrludaju po dućanu. Čula sam da neki od njih dapače s tezge štošta spreme u džep.

Opazile smo četiri dječaka, koji su nešto raspravljali. Jedan je sjedio na mopedu, drugi na nosačevim kolicima. Ostala dvojica stajala su kraj njih. Mi smo neko vrijeme stajale pred izlogom i pokušavale ih promatrati u staklu. Kako se nisu micali s mjesta pošle smo prema njima i prešle na drugu stranu ulice.

Jedan od četvorice oslovi Mišù, a ona se okrene i reče: »No, klipane jedan!«

Onda smo se polako udaljile. Nastojat ćemo da ih opet vidimo. Na povratku svaka od nas odabrala je po jednoga. Mišù se najviše sviđa onaj sa Blue-Jean na mopedu. Meni se sviđa mali crvene kose. Fanšù je izabrala onoga otmjena ponašanja. Marija Paula nije htjela uzeti ni jednoga. I tako joj preostaje samo jedan, nema izbora. Taj ima naočale i ružan je kao noć.

Ponedjeljak, 2. veljače. Majčica me ne razumije. Tata isto tako. Za njih sam ja još uvijek malo dijete. Postoji »veliki dječak« Jakov i »mala djeca«: Perica i.. Ana Marija — naravno. Ipak nisam više dijete! Pogotovo stoga što već imam menstruaciju. Ta to zaista znači biti već potpuna žena! Kad se radi o učenju, kažu mi: Vidiš, ti si već velika djevojčica, itd... Kad hoću činiti nešto zanimljivo, na pr. izaći sama, sama izabrati novu haljinu, nešto odlučiti

* Velika trgovačka kuća u Le Havre-u.

sama, onda kažu: U tvojoj dobi ipak ne možeš sama sebi nabavljati...

Četvrtak, 5. veljače. Danas je četvrtak. Došla je baka u posjete. Moram ostati kod kuće i zabavljati je, jer naravno, nisam nikad kod kuće kad je ona ovdje. Umirem od dosade...

Petak, 6. veljače. Na povratku kući sjajno smo se zabavljale. Za nama su išla tri mladića. Zviždali su. Počele smo ići polaganije, da nas mogu dostići. No kad su došli bliže, bojale smo se, da će nas nagovoriti, pa smo podbrusili pete.

Ne sjećam se više svih šala, koje mi je pripovijedala Fanšù, ali sam se smijala od srca. Dapače, smijala sam se još i kad sam došla kući. No tu me oblio ledeni tuš: Kad je mama spremala rublje u moj ormar, ispala je velika kutija u koju spremam sve svoje stvari. Bio je navodno u ormaru veliki nered i cijela hrpa kojekakvih stvari spada u košaru za smeće. Izderala se na me:

»Ionako nemamo mjesta. Odmah ćeš izabrati što ti je neophodno potrebno. Tri četvrtine toga mora se ukloniti.« Sve je bilo razbacano po mom krevetu: Kutije u neredu, fotografije nogometaša HAC gotovo sve poderane, glina za modeliranje pomiješana sa sadrom. To mi je donijela Mišù s ljetovanja. Moja zbirka kukaca sva je raspršena (iako sam imala samo 5 ili 6 životinjica, ipak je to bio početak). Moje posudice za pokuse, odresci tkanina, kutijice od šibica iz kojih sam htjela napraviti malu kazetu, školjke za moju narukvicu, sve je bilo jedno preko drugoga. Svoj »rekord kamen« našla sam pod krevetom! Na sedam nedjeljnih šetnji s Pericom gurala sam ga kao loptu, a da ga nisam izgubila. Izračunala sam: prevalio je najmanje trideset kilometara. Pribavio mi je dosta jada. Zbog njega su mi predbacivali da se ponašam kao malo dijete i da sam šeprtljavi dječak. Svakako, taj kamen pomogo mi je, da na beskrajnim i dosadnim šetnjama utučem vrijeme. Nevjerojatno: Čovjek uopće ne smije imati svojih vlastitih stvari...

Pobjegla sam u svoju sobu i iskalila sav jad. Nisam htjela izaći premda me mamna više puta zvala da pripravim stol: ovog puta nisam htjela popustiti.

Navečer: »Ona je odvratna!« — to je bilo sve što je mama znala reći, kad je tata došao kući. Naravno, on me izbacio iz sobe. To je ipak previše. A tko je bacio kutiju — mama ili ja?

Bila sam kod tete Ivane i pokazala joj svoje cipelice s visokim petama. Njoj se sviđaju! Bravissimo! Barem jedna pametna osoba, koja se zna uživjeti u moj položaj. Sutra moram opet k njoj, jer sam od samog veselja zaboravila izručiti zbog čega sam zapravo došla: trebala sam je pozvati za nedjelju. (Mama je galamila).

Subota, 7. veljače. Sutra dolazi na ručak teta Ivana. To je već uređeno. Nadam se da je dobro umotana, jer danas mi je svašta sasula na glavu zbog toga što sam žvakala gumu. Ah, ona već spada u staro željezo. Nije joj sve bistro u glavi. Ali konačno, ona tu ne može ništa.

Ponedjeljak, 9. veljače. Majčica se nedavno čudila što sam prala svoju čipkastu podsuknju. Naravno, nisam joj odala razlog. Fanšù i ja naime dogovorile smo se da ćemo ići na godišnji sajam. (Kod kuće sam rekla, da ću ići k njoj i skupa ćemo izrađivati domaću zadaću). Kočijice se okreću tako brzo, da vjetar diže suknje u vis, i onda se vidi donje rublje. Prala sam dakle moju čipkastu podsuknju, da se bolje istakne.

Navečer: Divno smo se zabavljale. Nažalost, imale smo malo novaca, te smo se mogle samo nekoliko puta provesti u kočijicama. Dakako, ima mladića, koji djevojkama plaćaju vožnju. Ali to je opasno, jer neki kao nagradu zahtijevaju poljubac.

Srijeda, 11. veljače. Konačno mi je uspjelo: noćas sam spavala kod Fanšù. Danas nema škole. Fanšù je pitala moju majku. Budući da je moji rado gledaju, uspjelo je. Zajedno smo pisale zadaću. Fanšù je preuzela matematiku, a ja sam ispisivala riječi za engleski prijevod. Onda smo jedna od druge prepisale. Uzela sam sa sobom i Kikija, jer se ne mo-

gu od njega rastati. Fanšù, Kiki i moja malenkost, to je prekrasan trio.

Jelo je bilo odlično. Majčica moje Fanšù napravila je kremu od čokolade. Bila sam sita do grla, no ipak sam uzela još jedamput.

U krevetu smo se stisle jedna uz drugu i još dugo čavrljale. Držale smo se čvrsto za ruku. Fanšù je pripovijedala, kako je njezina dvanaestogodišnja sestrična jučer plačući došla iz škole. Majci nije htjela odati razlog, ali njezinoj je sestri rekla šapćući u uho, da su joj se za vrijeme tjelovježbe djevojčice rugale, jer još nema grudi. Fanšù ju je umirila i rekla, da će to već doći. »Kada?« pitala je ona. »Vidjet ćeš«, odgovorila je Fanšù.

Saznale smo kako dolaze na svijet mala djeca. Naravno, znale smo da su u utrobi majke, ali kako dolaze van? — Eliana je to u školi pripovijedala Mišù, a ta je odala Fanšù. Elianina majka je naime nedavno dobila bebu i sve joj rastumačila. Ali još ne znamo, kako se zatrudni. Fanšù je, kad je bila mala, čitala neku knjigu i tamo je stajalo, da momak mora čvrsto zagrliti djevojku i onda ona nekoliko mjeseci poslije toga zatrudni.

A ja opet mislim, da se to događa u času, kad momak poljubi djevojku, ali je Fanšù rekla: ne. Ona pozna djevojku iz njihove gradske četvrti, koju gotovo svaku večer ljube mladići. To traje već dulje vremena, a ona još uvijek nema djeteta.

Govorile smo naravno o svemu tome tiho i navukle smo pokrivače preko glave. Ostavile smo da gori svjetlo. Ujutro nam je majka donijela u krevet zajutrak i pitala, zašto smo tako kasno utrnule.

»Jeste li imale toliko toga pripovijedati?«

Fanšù je rekla: »Učile smo...«

Kad bi znala!

Ali na koncu, nismo mi krive zato. Ipak moramo znati sve te stvari!

Već je kasno, ali moram još pisati Nicole. Imam joj silesiju toga ispripovijedati i bilo bi mi drago da mi sve razjasni.

Petak, 13. veljače. Takav datum donosi sreću. Tako kažu. Unatoč tome opet je mama obračunavala s mnom. Predbacuje mi da joj premalo pripovijedam. To je istina, ali ima zato razloga. Jednostavno ne mogu jer nemam u nju povjerenja... Jedamput sam joj pripovijedala neku prljavu stvar što sam čula u školi od jedne djevojke. Htjela sam da mi majka nešto protumači. Mjesto toga, gotovo me izgrdila. Kad je slijedećeg četvrtka došla baka, morala sam slušati beskonačnu moralnu pouku.

»Slušaj, draga moja, ne smiješ prisluškivati kad velike pripovijedaju tako ružne stvari«.

Majka joj je sve izdala. Odonda radije šutim. Dok sam bila još mala, pitala sam nešto majčicu. Odgovorila mi je: »Ti si još premalena, to još ne trebaš znati. To su stvari za odrasle.« Da, ali kad je čovjek »odrastao«?

Mama tvrdi da sve svoje tajne pripovijedam otvoreno u školi. To nije istina! Ja govorim o tome samo sa Fanšù, samo s njom. Mislim, da je mama ljubomorna na Fanšù, jer njoj kažem sve.

Subota, 14. veljače. Fanšù mi je donijela jedan roman. Posudila ga je od Mišù, a ova ga je otela svojoj majci. Veoma je dobar. Fanšù mi je na ceduljici zabilježila stranice koje su osobito zanimljive.

U toj knjizi radi se o nekom umjetniku koji je upoznao veoma lijepu, ali siromašnu djevojku. Navečer, nakon posla ide ta djevojka u glumačku školu, a plaća joj umjetnik. Tada se on zaljubi u nju. Budući da je oženjen, rastavlja se i uzima tu djevojku. Fanšù me upozorila na niz ljubavnih prizora. Pročitala sam ih više puta... Već tri dana moram samo na to misliti, premda mi je to smiješno. Ali ne mogu učiniti ništa protiv toga. Mora da je to nešto veoma zlo, a ja nemam odvažnosti da prekinem s tim mislima. U kinu sam jedamput imala isto takav osjećaj: dvoje glumaca veoma se dugo ljubilo. Bilo mi je neugodno i željela sam da prizor što prije svrši. Poslije toga htjela sam s Nicole govoriti o tome, ali se nisam usudila. Znam da sve to nije pravo. Po noći sanjam često o tome.

Ponedjeljak, 16. veljače. Poslije škole smo tumarale pokraj »Galerija« da vidimo mladiće. Prošetale smo se oko kuće i onda ušle unutra. Nije bilo nijednoga.

Mišù je htjela da pođemo do automobilskog odjeljenja, no ja sam se usprotivila. I ostale su pristale uz mene. Mišù je bila bijesna. Rekla je da smo lijene patke...!

Srijeda, 18. veljače. Napravila sam nekoliko rupa na vunenim čarapama, sad ih više ne moram obuti...

Navečer: Dakle, to je veliki čin! Rekla sam majčici da ne mogu više obuti čarape: »Moraš ih samo pogledati: s takvim čim ne mogu na ulicu.

Majka, ni da je trenula okom, odgovorila je:

»No dobro, onda ćeš obuti dokoljenice!«

Ph! Stavit ću kratke čarape u torbu i iza najbližeg ugla ulice obut ću ih. U mojoj dobi, pa da još trčim u dokoljenicama! Ne ću!

Opet sam prljava: menstruacija. Svaki put isto. Ah, to je strašno biti djevojka. — Mladići — njima je u tome lakše. Nemaju posla s takvim stvarima.

Prelijena sam za učenje; nervozna sam, mogla bih tuliti i boli me trbuh. I to sve radi tog glupog čišćenja!

Četvrtak, 19. veljače. Perica je strašno dosadan, ali je jako mio. Igrala sam se s njim: hvatala sam ga, bacala na krevet, škakljala sam ga, da mi je već ponestajalo zraka. Zavikao je tako glasno, da sam morala prestati, inače bi došla majka. Opet je jednom pronašla da ga »uznemirujem«, i da to nije način kako se s njim igram, itd... No da!

Petak, 20. veljače. Čeznem za Fanšù. Danas je uopće nisam vidjela. Nije bila u školi. Morala je s majkom k liječniku.

Pisala sam joj, pod satom matematike. Večeras sam prolazila kraj njezine kuće da joj predam te retke. No još se nije bila vratila. Bacila sam onda pisamce u kutiju za listove.

Prije spavanja još ću moliti za svoju malu Fanšù...

Subota, 21. veljače. Konačno! Opet smo vidjele mladiće. Mi smo dapače s njima i čavrljale. Kao i zadnji put stalaji su opet zajedno kod »Galerija«.

Kad smo prolazile kraj njih, rekao je onaj sa Blue-Jeans glasno:

»'bar dan, gospođice!«

Mišù i ja odgovorile smo:

»'bar dan«.

Na to me je pitao:

»Jeste li vi iz liceja?«

Mišù je bila hrabrija i odgovorila:

»Ne, mi idemo u Collège Moderne. A vi?«

»...u Collège Technique.«

Meni se osušila slina, nisam znala što bih rekla. Osjetila sam da sam pocrvenila kao rak i mislila: Da me sada vidi netko od poznatih...! A mama misli da sam išla kupovati. »Ne pristoji se na ulici brbljati s nepoznatim mladićima.«

Konačno, nismo učinile ništa zla. Odlučile smo sve poduzeti da doznamo imena mladića.

Mišù ima već osnovu. Rekla je da se možemo posve na nju osloniti.

Pismo moje »velike sestre Nicole«.

(Pismo je s dvije ljepljive vrpce prilijepljeno u sredini i sa strane.)

Moja draga, mala Ano Marijo!

Mnogo Ti i srdačno zahvaljujem za Tvoje pismo i za sve što u njemu pripovijedaš. Srdačna čestitka k Tvojim novim cipelama. Ali, molim Te, pazi da svoju ljepotu ne iskupiš šepanjem. Onda bi jednim udarcem izgubila svu svoju eleganciju. A to bi zaista bilo zlo.

Kličeš jer sam Ti zadnji put pisala da volim Mišù — dok Tvoja majka ne zna »što bi o njoj mislila«... Mislim da moramo biti ponešto oprezni, jer za mene je taj sud mnogo lakši nego za Tvoju majku. Priznat ćeš, Miùu se ne trudi mnogo da stekne dobar glas: ona je posebni primjerak ravnodušnosti. I moram dodati da nikako ne odobravam sve na njoj... kolikogod je imam rado. Sigurno ne misli zlo, ali njezina velika bezbrižnost zadaje mi često brige.

Moja mala Ano Marijo! Morala sam se potiho smijati. Da, Tebi! Jer žališ, što si djevojka. Kažeš: »Imam nekada

dojam da mladići imaju veću slobodu nego mi djevojke i oni mogu činiti mnogo toga što je nama zabranjeno.« — To nije sasvim ispravno. S vremenom ćeš otkriti da mi djevojke imamo bogatstva koja mladići ne posjeduju. Uostalom, glupo je djevojke i mladiće međusobno izjednačivati. U očima Božjim jednako su vrijedni. Naravno oni su tijelom, duhom i srcem različiti, ali upravo stoga je Bog htio, da jedno drugoga nadopunjuju u braku.

Budi iskrena Ano-Marijo, ti jadikuješ najviše zato jer hoćeš biti slobodna. Jer ne ćeš da Ti itko nešto kaže. I onda dolaze tvoja redovita krvarenja, koja nisu osobito ugodna. u tim danima osjećaš se zaista »nevoljko«, kako se kaže: razdražljiva si, osjetljiva, uzbudljiva. To je eto tako.

No mislim da još nisi pravo shvatila što to zapravo znači za Tvoju tjelesnu zrelost, i kako su nebitne i sporedne ove male neugodnosti koje sa sobom nosi. (Naravno, ne smije se pretjeravati čitava stvar). To je ipak sve neznatno u poredbi s čudesnom snagom koja sada prebiva u Tebi. Ta promjena u Tvome tijelu znak je za Tebe da više nisi dijete, nego si prava djevojka, dakle sposobna da jednog dana postaneš majkom. Taj znak daje Ti Bog po zakonima svoje prirode... Ne bi li morala biti ponosna i luda od radosti?

Vidiš, meni se čini: najljepše u čitavom djelu stvaranja jest to da je Gospodin svoju stvaralačku moć podijelio s ljudima. Tako daleko išlo je Njegovo nježno čuvstvo, Njegovo poštovanje i povjerenje. Pomisli samo, moja mala Ano Marijo: jednog dana od Tvoje vlastite krvi rodit će se pravo živo biće. To će biti Tvoje dijete. Nije li to nešto veliko? A Ti se tužiš na male neugodnosti koje Ti prouzrokuje Tvoje tjelesno razvijanje, i Ti si požalila što si djetojka!

Naravno, ja nisam nikakva vidjelica, ali mogu misliti da se u mnogim stvarima još ne snalaziš. I da si često tražila razjašnjenja. Mnoga si već sigurno našla. Ne znam koja. Smijem li Ti dati jedino prava?

Sva ova čudesa u Božjoj prirodi su veličanstvena! Jedinstvena. Divno je što su ljudi pronašli elektronske mozgove te ih sastavljaju, što podižu gradove i u svemirski prostor šalju umjetne satelite. Ali koliko je ljepše i uzbudljivije stvoriti dijete iz dviju sitnih ćelija: jajne i sjemene. Obje nisu veće od nekoliko tisućina milimetra, a sadržavaju osim toga još mala tjelešca, koja su nosioci svih nasljednih sposobnosti.

Ano Marijo, misliš li na to da u Tebi sada dozrijeva ovo malo životno sjemenje? Mene ovo čudo duboko potresa.

Grlim Te posebno srdačno i na brzinu jer je već veoma kasno. Da sam bila kod Tebe za vrijeme Tvoje prve menstruacije, poklonila bih Ti bila maleni darak da proslavimo taj događaj. No to možemo još nadoknaditi.

Za danas ću završiti. Hvala Bogu, nisu sva pisma tako dugačka. Svako dobro u Tvom radu.

Pozdravi mi djevojke.

Tebe veoma, veoma voli...

Tvoja Nicole.

P. s. Molim, iznesi mi samo sva pitanja koja Ti leže na srcu. Uvijek ću odgovoriti na njih. Tako! Imaš pravo! Često se u pismima lakše izražavamo!

Veličanstveno! Fantastično! Divno! Tisuću puta hvala, moja velika sestro. Ti si najpametnija djevojka na cijeloj zemlji, a ja ludo stvorenje! Mislila sam da su one neugodnosti što ih svaki mjesec moram podnositi nešto prljavo. Sad sam razumjela! Dakako, razumjela sam! Ali najprije mi je netko morao protumačiti. U tom grmu leži zec. Zašto nam to ne kažu? Kako ćemo o tome bolje misliti i pravo znati, ako nam sve skrivaju. Nicole će mi sigurno odgovoriti na sva pitanja. Meni je još mnogo toga nejasno.

Perdrin bi se htjela nama priključiti. Od nekog vremena čini sve moguće da uđe u naše malo društvo, no ja sam protiv toga. Ona je strašna tužibaba, a osim toga uvijek se vješa o skut profesorice prirodopisa. Moja mala najdraža Fanšù istog je mišljenja. Ako bude s nama, imat ćemo uvijek neugodnosti. Namjeravamo na primjer opet sresti mladiće — njih su četiri. To doseže upravo za svaku od nas. Ako ona bude s nama, morat će naravno nastati svađa.

Opet sam kasno došla kući i odmah su počeli padati ukori. Navodno strašno šeprtljim kad idem kući.

Moje drugarice nisu, naravno, kako se pristoji, a ta Mišù je izrazito loše društvo za mene. Ja sama nemam uopće vlastitog suda i dopuštam da svatko utječe na mene, itd.

Majčica bi rado svagdje turila nos; ne mogu ništa učiniti, a da ona svemu ne doda gorki začin. Postupa sa mnom kao s dojenčetom.

Nepodnošljivo! Ja to ne mogu i ne ću više izdržati! Sita sam! Sita, sita!

Perica se kraj mene igra i namjerno je ispustio na pod kutiju s kockama. Ja sam se jako prestrašila i počela drhtati kao jasika. A onda sam počela plakati, premda sam nekoliko minuta prije bila bijesna a da nisam morala tuliti.

Ne prepoznajem samu sebe: osjetljiva sam, previše osjetljiva. Neka samo neko kraj mene zaštropota, — da, dovoljno je da me netko iznenada dotakne, odmah skočim uvis kao da me ujela zmija. Štogod se dogodi, uvijek je isto: radi jedne malenkosti skačem od radosti gotovo do stropa, a dvije minute kasnije utapam se opet ni za što u suzama. Ili nisam posve normalna, ili sam bolesna. Ne bi me ni jedno ni drugo čudilo uz moj način života i uz tolike brige...

Samo kad bih već mogla otići iz te kuće! Nitko me ne razumije. Svima sam kao kakva tuđinka. Poći ću za prvog mladića koji mi ponudi ženidbu, pa makar mi se ne sviđao. Kod njega ne ću biti nesretnija nego što sam ovdje. Imam samo jedan cilj: Daleko iz te kuće!

Nedjelja, 22. veljače. Jutros sam bila s Fanšù na Misi. Uvijek udesimo tako da malo zakasnimo; tako ne moramo ići naprijed do đačkih klupa. Ostajemo straga stajati i kidnemo prije svršetka.

Ostavila sam pritvorena vrata sobe, tako mogu čuti što govore oni dolje.

Došla je baka. Upravo je rekla majčici, da je gospođa Žakje dobila dijete: djevojčicu. Porođaj je bio težak, morali su napraviti carski rez. Šapnula je tiho samo da ja ne mogu čuti, ali sam dobro napela uši... prokleto! Ništa ne razumijem. Šteta, možda bih ipak mogla nešto uhvatiti.

Navečer: Tražila sam u leksikonu pod »carski rez«. Ali ni za dlaku nisam postala pametnija. Tamo stoji: Kirurški zahvat kod izvjesnih porođaja. Onda sam pogledala pod »Porođaj«. Tu stoji: Imenica od roditi. A kod »roditi« stoji: dati dijete na svijet.

Kreću se u krugu i ja sam toliko pametna kao i prije. No to je i glupo. Raspravljat ću o tome s Fanšù. Ona ima za to svoje izraze.

Ponedjeljak; 23. veljače. Još uvijek ne mogu shvatiti. To je previše lijepo! Nikad joj ne ću moći dosta zahvaliti za to. Nisam ni mislila, da je ta stvar s darom ozbiljna.

Bilo je podne i upravo sam došla kući iz škole. Majčica mi je odmah predala — i sama radoznala — Nicolin dar. Drhtala sam kad sam razrezala vrpcu. U kutiji je bila narukvica, a ispod nje kartica. Na karti je pisalo:

Svojoj velikoj Ani Mariji

Nicole.

(Molim, oprosti zbog zakašnjenja).

Majka je čekala na razjašnjenje. No odmah je na to nastavila: »Zaista imaš zgodnu prijateljicu — dobro odgojenu, inteligentnu, marljivu...«

Pošla sam u svoju sobu... plakala sam od radosti i poljubila narukvicu.

Jaqelin Portinet poslala mi je danas pisamce (imali smo upravo geologiju). Pitala me, bi li htjela biti njezina prijateljica? Ona je zapravo išla s Perdrin, ali ta ju je napustila jer sada ide s Elizabetom. Poslije škole rekla je Elizabeta Perdrinki, da me Jaqueline zamolila da joj budem prijateljicom. Da me nasamari i da se osveti Jaqueline, turnula je smotanu ceduljicu u Fanšuinu torbu. Na cedulji je pisalo: »Otvoriti tek navečer kod kuće!« — Fanšù je upravo otišla. Dala mi je znak da izađem; sve mi je ispripovjedila. Ona je bijesna na mene i kaže da sam neiskrena, samo sam joj u lice dobra, a iza leđa je varam i da ću je ostaviti na cjedilu. Pri odlasku je rekla hladno: »Evo molim, slobodna si! Ako nešto značim za tebe, zadrži me; ako ne, ostavi me. Imaš vremena za razmišljanje do sutra ujutro.«

O ti, Sunce moje, ne znam što bih učinila. Fanšù je egoista. Ona misli samo na sebe.

Kiki, barem ti me voliš, zar ne?

Srijeda, 25. veljače. Fanšù je cijeli dan igrala uvrijeđenu damu, no ja nisam popustila. Naravno, očekivala je da

ću doći k njoj, no prevarila se. Znam naime dobro: od nas dviju, ona je najviše pogođena... Dakako, nadam se da napetost ne će trajati dugo. Umirem od dosade. K tomu je sutra četvrtak; bit ću posve sama. Što ću učiniti? Kad nema Fanšù, ja sam bespomoćna.

Četvrtak, 26. veljače. Tmuran i neveseo dan! Mučno se vučem po kući. Ne samo da sam se do smrti dosađivala, nego sam morala još slušati majčina zanovijetanja:

»Prihvati se već jednom kakvog posla... U tvojoj dobi ja sam već bila od koristi... Uvijek sam bila zaposlena... Uvijek sam našla par čarapa za krpnje ili pulover za pletenje.«

Odkako nema kod mene moje najdraže Fanšù, pripadam posve mome Kikiju. Sašila sam mu kratki plavi kaputić kakvoga nose plesačice, uresila ga ružičastim vrpcama. Sada dok pišem sjedi kraj mene na krevetu. Onda će spavati na mojim rukama. Samo je on uistinu vjeran.

Petak, 27. veljače. Danas mi je Toquaraux poslala pismo s tajnim znakovima. U našem razredu imamo nekoliko načina za međusobno sporazumijevanje. Kad koja profesorica ili odgojiteljica uhvati pismo, ne može ga pročitati i onda se osramoti. Danas nam je dobro poslužilo »kinesko tajno pismo«. Abeceda se piše u pet redaka, u svakom retku šest slova, a u posljednji Z. Mjesto slova pišu se crte: uspravne i kose, i to: stoji li slovo u trećem retku... tri uspravne crte; stoji li slovo u četvrtom retku... četiri uspravne crte.

Da naznačim koje slovo mislim u trećem ili četvrtom retku, nacrtam toliko i toliko okomitih crta, koliko to odgovara njegovu mjestu i njegovoj skupini. Dakle, na primjer: mjesto sloja J napišemo dvije okomite crte (jer stoji u drugom redu) i šest kosih crta (jer je šesto slovo u svom retku). Tako nastaje »kinesko pismo«, koje znaju odgonetnuti samo oni, koji su upućeni u to.

Toquaraux, s kojom sam govorila o »carskom rezu«, svjetovala mi je u pismu, da potražim u leksikonu pod »uterus«. Kod kuće sam pogledala. Tamo stoji: »organ trudnoće kod viših živih bića.« A u zagradi: sinonim — maternica. Pogledala sa mi pod »maternica«: »unutarnji organ, u kojem se zbiva začeće.« Toquaraux mi je podvalila! U stvari ovo sve ne vodi ni do čega. S obzirom na »carski rez« nisam ni za dlaku postala pametnija. A o stvarima, koje su s tim u vezi, doznat ću od Nicole daleko bolje. Ona se barem jasno izražava. Sve sijede glave Francuske Akademije učinile bi dobro, kad bi joj prepustile svoja mjesta. Nicolin bi rječnik mnogo više vrijedio.

Sjedim u kuhinji i listam u tom prokletom rječniku. Majčica me pitala, što tražim. Odgovorila sam: »Datum rođena Victora Hugoa!«

Ne znam, je li mi povjerovala. Na svaki način veoma sam se ljutila i odgovorila nešto osorno. Zaista, to je za plakati: na naša pitanja moramo sami tražiti odgovore. Mi imamo pravo da budemo upućeni u to, nismo više mala djeca. Dakako, još nikad nisam s majčicom govorila o tome, a ni ne usudim se. Kao mala djevojčica pitala sam je jedamput, kako dolaze na svijet mala djeca. Čestito me izgrdila i rekla, da to nisu pitanja za malu djecu. Otada ja sam načelno šutila o tim stvarima, a prema potrebi moje prijateljice i ja međusobno smo se pomagale. Ako se negdje zapodjene zanimljiv razgovor o toj temi, pokušavamo svaki put prisluškivati. To naravno često nije lako, jer ne smijemo pokazati, da nas to zanima. Ah, tugo moja, kako je svijet kompliciran! Hvala Bogu što postoji Nicole. Morala bih je otvoreno i iskreno sve pitati što još ne razumijem, Kako? — Teškoća je samo u tome, kako ću se izraziti?

Još uvijek se ljutim na Fanšù.

Ponedjeljak, 2. ožujka. Ovaj put sam popustila. Jutros sam poslala Jaqueline Portinet ceduljicu. Pisala sam joj, da ne mogu biti njezinom prijateljicom jer već odavna imam jednu drugu. Naša su srca zauvijek međusobno povezana, samo smrt može ih rastaviti. Prepisala sam pismo i poslala ga Fanšù. Čekala me poslije škole; bacila sam joj se u naručje, ona je plakala. Molila sam je za oproštenje, što sam joj nanijela toliku bol. Jedva mogu to shvatiti: nisam prodrla glavom kroz zid, — prvi put.

Išle smo zajedno kući i ostala sam još dobar sat kod nje. Slušale smo gramofonske ploče, i to dva puta jedno za dru-

gim pjesmu: »Noć na golom brdu«. Divno! Najradije bih uz to plesala. Trpim zbog toga što ne mogu. Mogla bih za ovu glazbu odmah pronaći plesne figure, tako mi igra srce. Osjećam mahnitu želju da odletim odavle...

Vidim Ruse u njihovim krznenim kapama, gledam đavle i vještice kako iščezavaju u svojim širokim zadimljenim haljinama... Pred mojim se očima diže zeleni kolutovi dim sa zlatnog tla. Tu su žene u dronjcima, a među njima stoji đavao i ceri se. Vidim... vidim..., ah, to je ludo. Ja nikada ne ću moći plesati. Kod Fanšù smo učinili mali pokus. Linoleum je bio svježe namazan, divno se sjao. Počele smo plesati, ali su naše cipele ostavljale crne pruge. Izule smo cipele i sklizale se u čarapama. Sjajno smo se zabavljale. Onda sam kod kuće pisala Nicole. Zahvalila sam joj i rekla, da je njezino pismo pogodilo u nišan. Pripovijedala sam joj o Tauquaraux, ali se nisam usudila iznijeti joj neka pitanja.

Srijeda, 4. ožujka. Danas je u »Malom kazalištu« bila đačka predstava. Bilo je to predavanje uz slike o »Tajanstvenoj Braziliji«. Rado polazimo na te predstave. Naravno, ne zato da slušamo predavače, nego zato što tom prilikom izvodimo gluposti.

No ovog puta je Perdrin platila. U redu iza nje sjedilo je nekoliko mladića. Jedan od njih je s olovkom črčkao po njezinom klupku od kose. Mi smo to promatrale i nestrpljivo očekivale dramatski vrhunac. I došao je: Najednom se rasprsla sva umjetnina i pojavilo se klupko vune, što ga je ona umotala u kosu, da joj izgleda bujnija. Svi su se glasno smijali. Nitko nije više mislio na Braziliju.

Petak, 6. ožujka. O ta prevejana, riđokosa Stara! Ružna je! Platit će nam to!

Upravo je Mišù ušla u razred s crvenim usnicama. Nije ih dospjela na vrijeme obrisati pred vratima, kako to uvijek čini. Profesorica je to naravno odmah opazila i rekla glasno pred cijelim razredom:

»Ruflet, očistite svoju fasadu!«

Siromašna Mišù pocrvenila je jače nego njezine usnice. Nije se moglo ništa: morala je milom ili silom izaći iz razreda. No doći će dan osvete!

Za četrnaest dana počinju uskrsni praznici. Ne znam kako bih uredila, da za to vrijeme mogu biti s Fanšù.

Drugo pismo od moje sestre Nicole.

Moja draga, mala Ano Marijo!

Tako sam sretna, što Te moj mali dar obradovao i što sam Ti smjela odgovoriti na neka pitanja. Da, veoma, veoma je lijepo što Gospodin ima velike planove s čovjekom. Kako je veličanstveno Gospodin zamislio čovjeka. Moramo dokazati, da smo dostojni tih velikih zamisli. Djevojka, u kojoj je počeo teći takav životni izvor, ne može se više vladati kao nezrelo dijete, jer će taj sakriveni studenac jednoga dana nositi plod. a za to se mora pripraviti.

Što se tiče Tvoje školske drugarice, moraš umiriti i sebe i nju, ali ipak reci joj da mora govoriti sa svojom majkom. Ona će je poslati k liječniku. Dogodi se stvarno, da kod dozrijevanja jajašca i redovitog krvarenja nastanu smetnje ili da krvarenje izostane. To nije ništa neobično. Ali bilo bi ludo ne saopćiti to majci i ne ići k liječniku. Da Ti mogu pravo odgovoriti na to pitanje pitala sam jednog liječnika za razjašnjenje. Upravo me iznenadio njegov odgovor.

Rekao je, da je naše tijelo velika cjelina i žlijezde ovise jedna o drugoj. Niti jajnici nisu neovisni. Naprotiv, upravo su oni u uskoj povezanosti s najvažnijom unutarnjoj žlijezdom, takozvanom »Hipofizijom«. Taj organ je u glavi i neposredno povezan s glavom. Sve naše radosti, naše boli i brige, simpatije, ljubomora i srdžba — sve što je bistro i lijepo u nama, ali i sve što je tamno i sakriveno u nama — ukratko, čitav svijet ideja, predodžada i čuvstava koja u nama prebivaju, utječu na razvitak našega tijela, a naravno na posebni način na nježno i fino dozrivjevanje spolnih organa.

Liječnik je rekao, da bismo mi djevojke morale veoma paziti na svoju duševnu ravnotežu. Svaka djevojka koja se trudi oko toga da uzdrži svoju dušu zdravu i nastoji je odgojiti, ta će i svoje tijelo održati zdravim i čistim.

Ova je misao prekrasna! Predstavi sebi: naša duša usko je povezana s tijelom i ovisna o njemu... A tijelo opet ovisi o kakvoći duše.

Pitaš kako Marija Odila.

Sirota, veoma često plače. Još uvijek trpi zbog smrti svoga oca. Svakako, ona treba nekoga tko je voli.

Nedavno je za vrijeme učenja napisala ceduljicu i gurnula meni. Prilažem je ovom pismu, da možeš sebi predstaviti njezino duševno stanje. Možda ćeš joj moći napisati nekoliko redaka. Mislim da bi se tome strašno veselila. Ona je siromašna ptičica! Znaš, doklegod ne rekne iskreni »da«, doklegod se ne pomiri sa smrću svoga oca, ne će se moći osloboditi te potištenosti. O, razumijem, predobro, da ima razloga biti žalosna, ali ona mora ipak zagospodovati svojom boli i nadvladati je. I onda, ona mora opet živjeti!

Sad joj je trinaest godina. A da toga ne zna, nju tjera neka potajna želja da zbog svoje patnje privuče na sebe pažnju svoje okoline i tako prinudi druge da se njome bave. Naravno, to čini nesvijesno...

Ah, Ano Marijo, nemoj se ljutiti, ali moram Ti reći da si glupa. Skoro si me ražalostila. Zašto se ne usuđuješ reći ono, što te zanima?... Što ću misliti o Tebi, pitaš? Ta, idi! Ne ću misliti ništa drugo, nego da dozrijevaš do mlade djevojke koja je sposobna misliti i na probleme gleda otvorenih očiju. Budi bez brige: nijedno od Tvojih pitanja ne čini Te u mojim očima zlom. Nikad nije zlo htjeti upoznati istinu. Naprotiv: svalit ćeš na sebe krivnju, ako iz plašljivosti ili krivog stida samostalno ili kod Tvojih, isto tako zlo poučenih saučenica, potražiš razjašnjenje tih problema.

Molim, budi jednostavna! Poznajemo se dosta dugo i već bi trebala znati da se ne trebaš stidjeti preda mnom.

Upravo sam se sjetila: sutra je 7. ožujka. Svako dobro k rođendanu, moja Velika! Sada Ti već smijem reći tako, jer: 15 godina — to već znači nešto — to je broj!)

Preporučam Te Gospodinu za ovu slijedeću 16. godinu života. Neka ta godina bude lijepa! Mnogo hrabrosti za sve!

Veoma, veoma Te volim!

Tvoja Nicole.

Pjesma Marije-Odile

Tata, daj poslušaj zov moj!
Otvori uho jadikovanju mojemu!
Zašto sam zatočena iza ovih rešetaka?
Zašto moram živjeti kod ljudi,
koji me ne ljube,
i koje ne mogu ljubiti.
Ah, zašto?

Siromašno, malo siroče!
Osjećam se tako samom,
tako samom i napuštenom ovdje dolje...
A gdje je majčica?
Gdje su moji prijatelji?
Kad ćeš me konačno čuti?
Kad ćeš doći i osloboditi me?

Ne, ja ne ću ovdje dulje boraviti,
ja ne ću ovdje ostati!
Tata — daj, odgovori mi!
Vi prijatelji — spasite me!
Kod Vas jedino nalazim pomoć...

Čujete li krik, koji se kida iz srca moga?
Dođite, oslobodite me,
dođite mi u pomoć!

Danas sam veoma dobro raspoložena. To je zbog pisma moje drage velike sestre.

Nadjenula sam Jakovu novo ime! Rekla sam mu: »Ti nerazvijena hipofizina glavice!« On je rekao: »Što ova tu govori?«

Ništa nije razumio. To sam dobro izvela.

Jako volim Mariju Odilu. Ona je dobar drug. Kad je još bila kod nas u školi, bila je uvijek tako vesela. Ho — ho — tako smo mnogo toga zajedno isprevrnule.

No sada mi se čini da je sentimentalna. Sigurna sam, kad bi moj tata umro, ne bih bila tako potištena...

Kad o tome razmišljam, čini mi se upravo kao da nemam srca. Možda ima majčica pravo sa svojim predbaci-

vanjima, kad je srdita, jer joj premalo pomažem, ili jer kidnem u sobu da ne moram zabavljati baku. Često kaže da imam kameno srce; da sam smiješna osoba.

Svakako ću pisati Mariji Odili!

Ponedjeljak, 9. ožujka. Večeras smo prolazile pokraj »Galerija«. Nije bilo ni jednog mladića. Unatoč tome Mišù, Fanšù i ja sjajno smo se zabavljale. Previše glasno smijale smo se na ulici. Sada ne znam zašto smo se tako smijale. Svi su se okretali za nama. Najviše su nas zabavljala srdita i uzbuđena lica nekih starih teta... Jedna od njih doviknula nam u prolazu:

»Vi loše odgojena derišćad!«

Hm, ta je sigurno ljubomorna, jer se nije mogla tako smijati kao mi.

Zar nas to zbilja veseli, da budemo napadne na ulici, pitala je jedna druga. Pa mi smo slobodne — ili?

No meni se sviđa kad me na ulici netko gleda. Onda se vladam nehajno da još više privučem pažnju...; nekad igram onu koja »strašno trpi«, ili »melankoličnu«, drugi put »tmurnu.«

Utorak, 10. ožujka. Danas je lijepo vrijeme. Puše istočnjak, i ja pušim! — Svakako je veoma žalosno, što moram upotrebljavati takva sredstva. I bez toga ne ide pri svakom vremenu. U LeHavre-u puše vjetar gotovo uvijek s mora, a to ne valja za pušenje. Ne smijem zatvoriti prozor, jer onda cijela soba zaudara po duhanu. Ako ga otvorim — i roditelji dolje imaju otvoren prozor. Posljedica: vjetar nosi moj dim u njihovu sobu.

Zapravo mi nikako ne prija, ali i druge djevojke sve puše. No, onda se čovjek mora na to priučiti, bilo dobro ili zlo. Inače bih izgledala upravo glupo kad bi mi kasnije koji mladić ponudio cigaretu...

Pisala sam Nicole i Mariji Odili...

Srijeda, 11. ožujka. Gospođa profesor nam je otvoreno navijestila rat. Ovaj put se zakvačila za Moniku. »Gospođice Monika, molim, hoćete li ispljunuti ono što žvačete?«

Sve samo zbog komadića gume za žvakanje. Monika ju je pljunula... ali je gledala da predmet prekršaja opet dobije natrag. Uspjelo joj je! Prilijepila ju je ispod ploče stola, da je može uzeti poslije škole.

Onda je došao naš protunapad. Bez posebnog dogovora počele smo kao jedna klax koncert s kemijskim olovkama. Gospođa profesor se činila kao da ništa ne čuje. Ali opazila je ipak: bila je ljuta!

Mislim da smo probile!

Četvrtak, 12. ožujka. Bila sam kod tete Ivane. Morala je opet ležati. Obavila sam za nju nekoliko poslova. Poklonila mi je ostatak novca. Kupila sam za to šaku karamela. U slučaju da mi nešto ostane podijelit ću sutra djevojkama.

Petak, 13. ožujka. Ostao je samo jedan jedini komad. Sve sam druge pojela. Perica je isprosjačio dva. Kajem se što sam mu ih pokazala. Prepirali smo se. U to se umiješala majčica i pitala me hladno koliko mi je zapravo godina? Nisam u prvi mah znala zašto je upravo sada htjela to znati, ali onda mi je sinulo. Ona je vjerojatno mislila da sam ipak djevojka (samo za ovaj put i u sličnim prilikama), a on je mali dječak. I zato bih ja morala gutati njegove hire. Dakle molim, opet jedan dokaz! Opet neosporiva nepravda, koja vapije do neba. Komu zapravo pripadaju karamele, meni ili Perici? Bile su moje vlasništvo, stoga sam imala pravo da slobodno raspolažem njima, ili možda ne??? — Prokleto i zakučasto! Oni sviraju glasovir na mojim živcima...

Subota, 14. ožujka. Obiteljska tragedija! Jedino i samo zbog glupe juhe od vlačice. Jesam li ja kriva? Eto, ne podnosim juhu od vlačice. I zato je nisam htjela jesti. Tata me htio prisiliti. Pola sata borila sam se kao lavica. A onda sam popustila... Kad bi svi revolucionarci bili kao i ja, još bi i danas Francuskom vladali kraljevi.

Fućkam, svejedno mi je! Ipak je to previše, kao malu djevojčicu siliti me da jedem nešto što ne volim. Imam li petnaest godina — ili nemam? No, dakle!

Ponedjeljak, 16. ožujka. Ti pečeni gavrani! Samo još jedamput neka nam dođu na oči, ne će im ostati na lubanji ni jedne vlasi! Što se dogodilo? Kad smo došle u garderobu vidjele smo da su na našim kutama odrezana sva puceta. Mora da su to radili u brzini jer je na nekim kutama bila odrezana tkanina ili poderana. Navodno, to su učinile djevojke iz trećega. Dvije od njih vidjele smo jučer na kraju hodnika. Sigurno su bile u zasjedi.

Utorak, 17. ožujka. U dva sata ušla je Mišù triumfirajući u razred. »Ja znam«, rekla je. Ali što zna, nije htjela reći. Činila se strašno tajanstvenom. Nas je to razbjesnilo.

Upravo sada pod satom povijesti poslala nam je ceduljicu. Rekla je da zna ime mladića sa Blue-Jeans. Zove se Petar. No nije nam htjela odati kako je to saznala.

Navečer smo prošle kraj »Galerija«. Uzele smo sa sobom Mariju-Paulu. Htjele smo bezuvjetno doznati imena drugih mladića. Nismo htjele zaostati za Mišù. Nije bilo nigdje nikoga.

Moje drago zlato!

Mnogo zahvaljujem za Tvoje pismo. Jako me razveselilo. Marija Odila bila je izvan sebe zbog Tvojih redaka. Za naše učenice u zavodu pošta je skoro isto tako važna kao i jelo. Svaki dan kad se dijele pisma bude suza kod onih koje ništa nisu dobile.

Marija Odila me molila, da Ti tisuću puta zahvalim. Ona će Ti sama pisati za koji dan. Odlično, Ano Marijo, lijepo je što si je tako usrećila!

Još uvijek čekam na Tvoja pitanja. Jasno je da ono što meni kažeš, ostaje među nama! Obećajem Ti! Nikome, ni Tvojima, ne ću reći ništa o tome. Uostalom, Ti sama znaš da Tvojoj majci nisam još nikad odala nešto o našim razgovorima. Samo jedan jedini put govorila sam s Tvojom majkom o Tebi, ali Ti si mi to bila dopustila.

Ovaj put šaljem Ti samo ovo nekoliko redaka, jer sam još jako zaposlena sa svojim poslom.

Pozdravi mi djevojke! Sve, sve najdraže!

Tvoja Nicole.

Ovog puta ću se dati na posao! Još večeras napisat ću pismo. A onda ću ga odmah zalijepiti i predati na poštu, a da ga i ne pročitam više; inače bi se mogla opet pokajati za svoju iskrenost pa ga poderati, kao što sam to već jednom uradila.

Četvrtak, 19. ožujka. Otišlo je pismo za Nicole. Više puta sam počela iznova i tražila riječi u koje bih zaodjenula svoja pitanja. Ali konačno sam se odlučila, jednostavno sam na kraju lista napisala sve riječi, koje sam htjela da mi razjasni.

Upravo mi je zlo; što će ona misliti o meni??? No, spužvom preko toga. Pismo se ne može više vratiti, vlak već kreće.

Naravno, ona je glupa guska Marija Paula ispripovijedila svojoj majci sve naše pustolovine da smo srele mladiće, i da smo pokušale saznati njihova imena, i da smo ih međusobno podijelile.

Takva glupača!

Još će skriviti da nas zateknu. Kad sam je pitala, što je rekla njezina majka na to, odgovorila mi je upravo začuđeno:

»Ništa, naravno! Samo je zapitala: »Je li barem zgodan?«

— Dakle, ja uopće više ništa ne razumijem. Marija Paula je ipak pristojna djevojka i njezina joj majka ni ne predbacuje kad joj pripovijeda takve pripovijesti. Ja bih trebala samo četvrtinu toga reći mojima kod kuće i već bi skočio đavao; izgovorili bi mi sve moguće, kontrolirali bi točno moj dolazak kući, svalili bi na me cijelo brdo pitanja, što sam sve na putu radila i vidjela, itd... Kad je opazila da se čudim, rekla je Marija Paula:

»Pa to je sasvim normalno. Mama mi vjeruje. Ona zna dobro da ne ću učiniti nikakvu glupost.«

Marija Paula je fini drug, samo je nešto preozbiljna za mene. Ne volim takve male svetice. A osim toga, jednostavno je glupo to sve pripovijedati, jer jednog dana doprijet će do ušiju mojoj mami cijela ta pustolovina.

Petak, 20. ožujka. Danas nema ništa osobita. Apsolutna tišina. Dosađujem se, dosađujem se, dosađujem se ludo!

A sutra moraju početi uskrsni praznici. Ako dalje bude išlo tako, bit će lijepo?!

Majčica uopće nije došla reći laku noć.

Nedjelja, 22. ožujka. Jutros Misa — jer je nedjelja. Stajale smo u pokrajnjoj lađi. Htjele smo vidjeti mladiće koji su ministrirali. Među njima je bio jedan — jedan veliki — zgodno je izgledao u albi...

A onda: ništa, ništa, ništa! Htjela sam pisati zadaće i uopće radije sam ostala kod kuće, nego li pošla s roditeljima na nedeljnu šetnju. No kod kuće mi je bilo do smrti dosadno. Bacila sam se na krevet i — sanjarila. Onda sam sjela na prozor. Ali vani je bilo zima pa sam ga zatvorila. — Gledala sam slike u maminom ilustriranom.

Ah, kako može biti dugačak jedan dan!

Ponedjeljak, 6. travnja. Još uvijek nismo uhvatili tu kukavičku razbojničku bandu iz trećega. Ali uspostavili smo kaznenu ekspediciju. Naša spužva za ploču je već sva raščupana. Ščepali smo spužve iz trećega. Jednu ćemo upotrijebiti, a drugu čuva Mišù u rezervi. Uzela ju je sa sobom kući. Jedan, dva, tri — i nestale su.

Dobila sam pismo od Marije Odile. Piše, da se veoma razveselila mojem pismu. No, tim bolje.

Utorak, 7. travnja. O, te izdajice! Vidjele smo ih s drugim djevojkama. Sva četvorica bila su zajedno: Markiz, Blue-Jeans — Pavao, mali crvene kose i drugi. Prešli su preko trga pred vijećnicom i pošli prema moru. S njima je bilo pet ili šest djevojaka. Govorile su previše glasno, tulile i nastojale da budu što napadnije. To ne mogu nikako biti pristojne djevojke. Kako su se samo vladale! Mišù je bila bijesna, izgrdila nas je:

»To ste vi krive; previše ste glupe za takav posao; prevište ste stidljive, govorite im samo iz daleka, a kad smo blizu njih pocrvenite kao nezrele kevice. Za mene ste gotove. Ne idem više s vama.«

To zvuči upravo tako, kao da smo neiskusne guske koje se ne znaju zabavljati. To je ipak malo pretjerano. Sve ima svojih granica; ona će sebi još opeći prste.

Ništa nisam dobila od Nicole.

Srijeda, 8. travnja. Moj Kiki me gleda dok pišem. On je dobar! Stavila sam ga preda se na stol. Neprestano me gledaju njegove biserne oči.

Upravo sam mislila na dječaka crvene kose... Dapače, noćas sam sanjala o njemu da sam ga nagovorila. Zapravo u zbilji ne bih nikada to učinila. A ipak, sada mi je žao. On je bio puno simpatičniji nego drugi. Blue-Jeans je drzak, Markiz je umišljena maska, onaj Marije Paule previše ozbiljan kao ona, ali moj... No fućkam na sve! Jednoga izgubiti znači dobiti drugih deset.

Uostalom, briga me za sve te mladiće. Oni hoće samo da njuškaju oko nas. To je sve.

Četvrtak, 9. travnja. Dobila sam dobru ocjenu iz francuske zadaće: osamnaest točaka[1] i k tome još čestitku od profesorice. Baka se tome jako veselila. Rekla je:

»Htjela bih ti za nagradu pokloniti nešto. Reci što hoćeš?...«

Bez promišljanja zaželjela sam prsten s mrtvačkom glavom. Taj nije skup. Kod Monopria[2] ima ih koji stoje dva franka i to su veliki. Mjesto dara dobila sam ukor:

»Ti si luda! Kako to izgleda? Zar ti ništa pametnije ne pada na pamet?... Glupo, glupo!«

Snađi se sada tu! Najprije hoće nešto pokloniti i kaže da mogu izabrati, — a kad sam izabrala onda me kori. Cijelu sam večer prkosila.

Onda je došao još dodatak: Imam ružan karakter; sa mnom se uopće ne može govoriti otvoreno, odmah se vrijeđam... I to sve zbog toga što sam dobila iz francuskog dobru ocjenu. Trebalo bi zapravo uvijek donijeti kući samo loše ocjene.

---

1 Najbolja ocjena 20 točaka.
2 Jeftina trgovina u svakom većem gradu Francuske.

Još uvijek ništa od Nicole. Nadam se, da se ne ljuti.

Petak, 10. travnja. Jučer poslije podne najednom sam odlučila, da ću njegovati kosu. Već sam sita neprestanog zanovijetanja zbog »nedostatne kozmetike kose«. Izgledam upravo odvratno s tom kosom; uvojci su mi kao vlačica. Kad ih pokušam nakovrčiti izgledam kao kudrov. Stavim li namatače za kovrčanje, Jakov me zadirkuje čitavu večer, čupka me i kaže da moram ipak već jednom početi igrati Pin up Girl, itd.... Ukratko, jučer mi se činilo da mi je kosa posebno suha i odlučila sam je zamastiti. Izlila sam ulja na glavu i onda čekala jedan sat. Tada sam je oprala. Ali to nije pomoglo; bila je premasna. Morala sam je prati i drugi i treći put... u svemu sedam puta! Počela sam gotovo očajati! Kosa mi je bila masna kao i prije!... Uzela sam šampon za sušenje: bez uspjeha! Jutros sam je oprala još jednom s Omo i Crnoglavim šamponom — dakle deset puta! Sada tek donekle izgledam normalno.

S britvom sam odrezala svoje konjske rojte na čelu, i, o čuda, nitko nije ništa prigovorio. Hoću li konačno biti savršena?

Pismo od moje ljubljene Nicole.

Moja draga Ano Marijo!

Ti zaista misliš, da sam ja živi leksikon! No nemoj se brinuti: nije ništa neobično što otvoreno i izravno postavljaš svoja pitanja. Konačno, ja sam Te to i molila i pokušat ću Ti isto tako otvoreno odgovoriti... Pokušat ću to učiniti bolje nego Larouse*, na kojega se ne možeš osobito osloniti, ili? Nešto ću Ti predložiti: ja ću Ti protumačiti cijelo to čudo — kako malo dijete u majčinoj utrobi raste i kako onda izlazi.

Kad mlada žena zatrudni, opaža se to na mnogočem. Najednom nastupi neko neugodno čuvstvo, osjećaj gađenja koji tjera na povraćanje, itd. Ali glavni je znak: izostaje redovito krvarenje. Već sam Ti rekla, da embrio (zametak), koji se razvija u maternici, nastaje spajanjem muške i ženske klice, jajne i sjemene ćelije. Kad je ženska jajna stanica

* Najbolji francuski leksikon.

oplođena, onda više ne postoji razlog da se iz tijela izbaci. A osim toga treba mali embrio (zametak) za svoju ishranu majčinu krv.

Najprije je embrio mikroskopski malen. Ali je već od prvoga dana živo biće. Onda postaje veoma brzo sve veći. Već nakon dva mjeseca počinju se stvarati udovi i glava još sasvim malenog bića. Na kraju četvrtog mjeseca važe embrio (kaže se i fötus) skoro 500 grama, te je velik već 25 cm. Po prilici nakon 5 mjeseci osjeća majka, da se u njezinu krilu samostalno okreće. Sve majke kažu da je to za njih tolika radost da zbog toga zaboravljaju sve teškoće i neugodnosti trudnoće.

Da se embrio može razviti, mora se naravno dobro hraniti. Mala vrpca spaja trbuh djeteta (pupak je ostatak te cjevčice) s nekom vrsti pluća, koje je prilijepljeno za stijenku maternice. Tako dobiva embrio preko majke svježu krv; to ga uzdržava na životu i daje da raste. Nacrtat ću Ti opet skicu da to možeš bolje sebi predstaviti. Ova crtarija nije moj proizvod. Precrtala sam ga iz jednog albuma, kojemu je svrha da djeci razjasni »tajnu života«. Upotrijebila sam ga da mogu na tvoja pitanja odgovoriti potpuno i točno. U praznicima posudit ću Ti ga. Možeš čitati i također pokazati svojoj majci. Mislim da bi morala kupiti jedan primjerak za Pericu. Naravno, tek onda kad bude naučio čitati. Ne čudim se što već sada postavlja pitanja. Pa to je jasno. I kada pita mora mu se reći istina. Dakako, samo takvim riječima koje on razumije.

Smijem li nastaviti svoje tumačenje?

Ti znaš, da trudnoća normalno traje devet mjeseci. Dođe li dijete na svijet prije, onda se kaže da je »nedonošče«. Ako se to dogodi veoma rano, takvo dijete još nije sposobno da živi na zraku, pa ga u ženskoj klinici stave u inkubator. To je dobro zatvoren, topli ormar od stakla. On treba da nadomjesti majčinu utrobu, to naravno gnijezdo, koje je još neko vrijeme moralo štititi maleno biće. Ako se zbog bolesti, prevelikih napora ili jakog uzbuđenja majke embrio ne može ispravno i zdravo razvijati, i bude prije vremena izbačen, te ako se ne može ni u inkubatoru dalje razvijati, onda se govori o pobačaju. To je za majku velika bol, oso-

bito onda, ako su ona i njezin muž očekivali dijete s velikom čežnjom. Mislim da već znaš kako dolaze mala djeca na svijet. Veselim se, da porođaj ne smatraš nečim »strašnim«. Da, imaš pravo, već od nekoliko godina postoji takozvani »bezbolni« porođaj. Veoma pomaže onim majkama, koje su spremne da se na to priprave.

Kako se na to sprema?

Prije svega vježbama disanjem i nekom posebnom gimnastikom, da se rastegnu mišići koji igraju važnu ulogu u času porođaja. Kad dijete dolazi na svijet tiska se glavom prema vani i proširuje »životni prolaz«. Stezanjem mišića maternice pomaže majka malome da dođe na svijet.

Rođenje djeteta je sasvim naravan događaj. Mirno i osobno naprezanje majke pomaže mnogo. Možeš si misliti, kako na pogled djeteta kojemu je poklonila život, zaboravlja sve svoje boli.

Tvoja mi je majka pripovijedala o gospođi Jacquier. Ne poznam je. Pišeš da su na njoj morali izvršiti »carski rez«. I Ti bi htjela znati što je to. Slaže se: to je kirurški zahvat. (Vidiš da Tvoj Larousse nije lagao! Hm!) Ako je dijete u neispravnom položaju ili ako je zdjelica majke preuska i dijete se ne bi moglo roditi naravnim načinom, otvara liječnik utrobu majke da maloga izvadi. Uz današnji napredak u znanosti ne predstavlja to nikakvu opasnost. Može se dapače ponoviti više puta.

Sada sam odgovorila valjda na sva pitanja. Riječi, koje si navela da Ti ih rastumačim, namjerno sam istakla.

Ta idi, Ano Marijo, zašto bih se morala čuditi? Upravo protivno: bilo bi mi smiješno, da, bojala bih se kad bi Ti u svojoj okolini, u školi ili u razgovoru s odraslim itd., hvatala riječi, a da ne pitaš što one znače. Mislim, Ano Marijo, da je bolje da ovo traganje ostane među nama. Nemoj se buniti — znam točno što ćeš mi odgovoriti: Mi smo pokušale da dobijemo razjašnjenja o tome, ali smo dobile po gubici. Tebe su možda izgrdili, možda i neke druge, ali nisu sve.

I onda: Vi tražite od svojih majki da budu jednostavne i nekomplicirane. A jeste li to Vi same uvijek?

Poznam jednu djevojku koja se zove Ana Marija. Trebalo je veoma dugo dok se odvažila i otvoreno mi iznijela svoja pitanja... A kladim se da ima na skladištu još mnoga druga, koja se ne usuđuje postaviti.

Oprosti, ne bih htjela biti zlobnom...

Da, naravno, smiješ moje listove čitati svojim saučenicama, ali samo onda, ako nemaju nikoga drugoga tko bi im to razjasnio. Jesi li sporazumna?

Za ovaj put završavam. Nemam vremena da mnogo pripovijedam o svom životu ovdje. Uostalom, ne brini se za mene, sve je u redu. Samo sam malo umorna od rada.

Gore glavu! Život je lijep!

Srdačno Te grli Tvoja velika sestra

Nicole.

Dakle, to je jasno: Nicole je dobra profesorica. Osim toga, ima pravo, imam u pripravi još mnoštvo pitanja. Glupa sam što se uvijek bojim izreći ih otvoreno. Ipak, nije ništa zlo, ako čovjek u važnim pitanjima hoće biti na čistu. Htjela bih, da mi rastumači ulogu oca kod začeća. Međutim dati ću njezino pismo djevojkama da ga čitaju. Sada, kada piše strojem, lakše se čitaju njezina pisma.

Ponedjeljak, 13. travnja. Nakon beskrajnih diskusija konačno sam postigla da smijem dati preinačiti svoje zelene hlače. Bila je kod nas gospođa Duval. Ona mi ih je probala. Nakon višesatnog natezanja majčica je konačno pristala, da se nogavice suze. No meni to još nije dosta, ja sam naime iza majčinih leđa namignula švelji, da ih napravi uže kolikogod je moguće.

Majčica Duval je fino momče, bila je sporazumna.

Utorak, 14. travnja. Sašila sam Kikiju kratke hlače. Perica mu je poderao baletnu suknjicu, a ja mu uopće nisam dozvolila da se igra s njim. Ja ne ću da se on igra s Kikijem. Taj medvjed pripada meni. To je moja jedina imovina, najdragocjenija od svega što imam.

Nicolino pismo kružilo je cijelim razredom. Moja velika sestra ljutit će se radi toga, ali nisam ja kriva. Dala sam ga Fanšù, njezina ga je susjeda uzela i pokazala svojoj prijateljici, i tako dalje. U trenu je prošlo kroz sve ruke... Ali ja sam vesela zbog toga. Toquaraux, koja se uvijek utvara da zna više nego druge, morala se uvjeriti da sam ja bolje poučena.

Poslije škole otvorile smo diskusiju. Po prvi put nije se nitko smijao.

Srijeda, 15. travnja. Teta Ivana je izgubila svoju mačku. Pogazio ju je jedan veliki teretni auto. Kad mi je to pripovijedala imala je suze u očima. Njoj je mačka bila životna drugarica. Istina je, ona nema ništa od života: ni muža, ni djece, dan za danom sama. — Ja bih se na smrt dosađivala.

To je vrhunac! Marija Paula je čitala moje pismo i rekla da ona zna već sve. Njezina joj je majka, dok je bila još posve mala, sve točno rastumačila. Kad ima kakvo pitanje, ide bez daljnjega majci i ona joj jasno odgovori.

Marija Paula je tako sretna! No malo koja djevojka ima istu sreću.

Četvrtak, 16. travnja. Baka mi je unatoč našoj prepirci poklonila 3 franka za moju školsku francusku zadaću. Rekla mi je:

»Kupi za to što hoćeš.«

Odgovorila sam: »...i prsten s mrtvačkom glavom?«

Rezignirano je slegnula ramenima i rekla:

»Čini što hoćeš, tvoji su.«

Odmah sam otišla do Monoprixa. Naravno, prstena s mrtvačkom glavom nije više bilo...

Nedjelja, 19. travnja. Danas smo išli svi u kino. Tata, mama i »djeca«. Gledali smo »dvadeset milja pod morem«. Već dugo nismo bili zajedno u kinu. Jakov bi naravno radije išao sam. Meni je to odgovaralo. Znam dobro, da me ne bi pustili u kino bez pratnje.

Film je bio fantastičan!!! Ta dva sata doživjela sam, kao da sam bila tamo prisutna. Često sam se zatekla kako

u najnapetijim časovima sjedim na rubu stolice i zgrčenim rukama gnječim svoju haljinu.

Najviše mi se svidio kapetan Nemo...

Kod kuće sam legla u krevet i cijelu večer prosanjala još jednom cijeli film. Zamislila sam da stojim s mojim divnim kapetanom na brodu. Ima neobično lijepe oči...

Baš je to ludo, ni časa nemam mira! Majčica me zove, da pripravim stol. Onda poslije kapetane...

Ponedjeljak, 20. travnja. Počela sam skupljati marke. Molit ću saučenice, da mi dadu što imaju. U ormaru sam našla malu bilježnicu, tu ću ih nalijepiti. Za svaku državu ostavit ću po nekoliko stranica.

Moram pisati Nicole, ali tako sam lijena... Ah, što, pisat ću joj sutra.

Srijeda, 22. travnja. Dovela sam Fanšù do Rex-Kina. Htjela sam još jedamput vidjeti plakat i slike kapetana Nema. Sve više mislim na njega. Htjela bih da me upozna i da me ljubi. To je naravno ludo. Ali meni je svejedno; neka je glupo! Sretna sam kad na njega mislim.

Još nisam pisala Nicole. Jedamput ipak moram iznijeti svoja pitanja.

Četvrtak, 23. travnja. Mama mi je dopustila, smijem se upisati u »Knjižnicu za sve«. Pristala je jer se to pristoji. Danas sam bila tamo prvi put. Dama koja izdaje knjige veoma je ljubezna. Odmah je rekla: »Dobar dan!« i onda: »Moja velika gospođice!« čime vam mogu poslužiti?« U radnji je bila još jedna druga, ali tu ne volim. Nije me ni oslovila. Ne sviđa mi se njezino lice!

Moram sebi nabaviti sliku kapetana Nema!

Danas počinjem: Pisat ću Nicole!

Petak, 24. travnja. Danas sam žalosna i najradije bih plakala, a ne znam zašto. Možda jer je ružno vrijeme. Čeznem,... da, žeđam za kapetanom Nemom.

Željno čekam odgovor od Nicole.

Subota, 25. travnja. Upravo me mama izgrdila jer sam čitala mjesto da sam učila. Gurnula sam knjigu napola pod

bilježnicu, ali iznenada je stupila u sobu i nisam imala dovoljno vremena da knjigu potpuno prekrijem bilježnicom. Mahnito je napet taj pustolovni roman. Volim kad se događaji tako razvijaju!!! Sviđaju mi se takve pripovijesti: strašne, uzbudljive, da skoro dršćem dok ih čitam. One me odvode daleko od mojega bijednog, pasjeg života.

Majka je naravno pogledala što čitam i zabranila mi je ići u »Knjižnicu za sve«. Ali to ne znači ništa. Ne moram ozbiljno uzeti njezinu zabranu. Skoro će je opozvati jer i sama veoma rado čita, a nema uvijek vremena da ide po knjige.

U školi smo jako varali. Ja to doduše ne volim — ali čovjeku ne preostaje drugo nego da čini što i drugi. Fanšù mi je napisala rezultate na papir, turnula ih u kemijsku olovku i poslala mi.

Ponedjeljak, 27. travnja. Višeput je zbilja odvratno. Svaki čas moramo u školi plaćati za kojekakve gluposti. Jedamput 50 Franaka, drugiput 100. — Sada su nam nametnuli 150 Franaka za knjižnicu. Ja sam se naravno usprotivila i nisam htjela platiti. Ne trebam školsku knjižnicu, jer sam pretplaćena u »Knjižnici za sve« i odanle uzimam knjige koje hoću da čitam. Na to sam dobila za slijedeći četvrtak tri sata zatvora, i rekli su mi da ću biti zatvorena svakog četvrtka tako dugo dok ne platim. Mogu mi se popeti na grbaču, meni je svejedno. Zatvor ću iskoristiti da izradim domaće zadaće. A osim toga imam još jednu prednost: ne moram kod kuće pomagati... Rekla sam saučenicama, neka ni one ne plate, možda će nas onda sve zajedno zatvoriti.

Srijeda, 29. travnja. Pišem za vrijeme sata. Kraj mene je Fanšù. Sjedimo u zadnjem redu i tako Fanšù može nesmetano crtati, i to po stolu. To je lako, jer stolovi imaju resopal ploče, pa se crtarije mogu poslije obrisati prstima.

Četvrtak, 30. travnja. Sada je gotovo. Bla sam ipak u »Knjižnici za sve«. Jednostavno sam zapitala majčicu bili htjela opet nešto za čitanje. Pristala je i nije mislila na svoju zabranu.

Ovoga puta poslužila me jedna druga gospođa. Držala sam se ravnodušno i zatražila knjigu »Smrt iz ljubavi« od Igane de Barnolle. Jedva sam izrekla kad ona prigušeno krikne od ljutine:

»To nije za tvoju dob. Tu knjigu ne smiješ još čitati, itd., itd.

Neprestano mi je govorila: »moja mala«. To me je jako uzrujalo. Nisam se varala, ta dobra Stara je glupa. Samo je ona druga gospođa ljubezna. Bilo mi je veoma žao što ona nije bila tu. Zapravo sam ovu knjigu tražila samo zato da vidim kako će se držati jer knjiga je za majčicu, nije za mene. To sam joj poslije i rekla, no nije mi htjela vjerovati. Konačno ju je ipak izvukla.

Na povratku kući brzo sam je prelistala i gledala ima li možda zanimljivih stvari za mene. Po jadikovanju i zapomaganju Stare zaključila sam, da bih tu mogla otkriti skriveno blago. Ali nisam našla ništa. Nekoliko ljubavnih prizora i to je sve. Vjerojatno nisam dobro pregledala jer jedna saučenica odala mi je naslov knjige i rekla da ima u njoj nekoliko mjesta, koje izvjesne stvari (što, nije mi htjela reći) točno prikazuju i tumače.

Veoma važno pismo od Nicole. Svečano joj predajem veliki znak počasne Legije, Orden za socijalne zasluge, kolajnu grada Le Havre i sve križeve, odlikovanja i redove kojih ima na svijetu. A kao krunu svega podižem joj kip usred svog dnevnika.

Na ovom mjestu je crtarija. Na postolju stoji jedna djevojka. To mora da je Nicole. Naokolo crtarije piše: Bravo, bravo, bravo, itd. Na slijedećoj stranici je prilijepljeno pismo od Nicole.

Moje staro Zlato!

Srdačna hvala za Tvoje pismo. Nešto ću Ti odati: Veoma sam sretna kad na omotu pisma prepoznam Tvoj rukopis. Da, ali danas ne pripovijedaš osobito mnogo o sebi. Budi, molim Te, slijedeći put razgovorljivija, zar ne?

Ne, ne, nisam nimalo oduševljena zbog toga što je moje pismo kružilo cijelim razredom. Moraš biti diskretna, Ano Marijo. Dakako, za djevojke je bolje, da na čestiti način

dođu do razjašnjenja, mjesto da informacije dobiju iz prljavih izvora. Ali, Ti nisi ovlaštena da svoje saučenice upućuješ u tu temu.

Čestitam što ste uspjele o tome otvoreno raspravljati, a da se pri tom niste bedasto smijale. Samo neznalice, neuredne i glupe osobe iznakazuju tajnu života. Znaš, sve je to previše dragocjeno, a da bi se smjelo opljačkati.

Već na prvim stranicama Svetog Pisma možeš čitati, da je Bog naložio mužu i ženi da napuče zemlju: »Rastite i množite se.« Stoga On traži da njihova tjelesa budu jedno: »Bit će dvoje u jednome tijelu«.

Ovo sjedinjenje je samo onda lijepo i savršeno, ako su ga izvršile dvije osobe koje su se jedna drugoj poklonile za cijeli život. Kad se navečer nakon dana provedena u poslu nađu zajedno i sami i kad se u prisutnosti Božjoj sjedine, onda se On veseli njihovoj ljubavi, koju im je po Sakramentu milosno udijelio, i On ih blagoslivlje.

Naravno, mogu takvo sjedinjenje izvršiti múž i žena koji nisu vjenčani. Oni to čine zbog naslade koju prati takvo sjedinjenje. To onda nije ništa drugo nego ružna igra s ljubavlju i razara Božju zamisao. Iz takvog sjedinjenja može se također roditi dijete, ali gdje je onda obitelj, koja će ga primiti? Neudata majka je stoga djevojka koja ostaje sama sa svojim djetetom. Dijete zpravo nema više oca. Oni su se izvan braka sjedinili — iz slabosti ili varave ljubavi, ili što ja znam! Ne smijemo suditi, samo Bogu pripada ovdje sud.

Stoga moramo jadnu djevojku i dijete, koje ne će nikada upoznati svoga oca, susretati s obzirom i pomoći im.

Što je jedno djelo ljepše, to više boli kad čovjek mora gledati kako se ono pomalo raspada. U jednom od mojih prvih pisama rekla sam Ti, da je ljubav prema obitelji i izvanredno velika odgovornost roditelja koju nose kod stvaranja malog djeteta, sigurno jedan od najveličajnijih izuma Boga Stvoritelja. Zašto ljudi tako često zaprljaju ono na što bi zapravo morali biti ponosni. Ružno je ako se ta prljavština izlijeva i samo riječima.

Moja mala Ano Marijo izbriši odmah iz svog pamćenja što si u glupim razgovorima čula o »svadbenoj noći«. Razumijem da Te to u Tvojoj nutrini uzbudilo. A ipak jedva ima što ljepše i naravnije: Dvoje ljudi obećalo je ujutro pred Bogom jedno drugome ljubav i sada navečer našli su se konačno sami zajedno. Sada se po prvi put smiju jedno drugome darovati. Sad znaš sve Ano Marijo. I ne smiješ nikada više dopustiti da se u Tvojoj prisutnosti nečasno i prljavo govori o onome što je Bog htio da bude čisto i što je uronio u milost Sakramenta.

Još sam nešto zaboravila reći: Ne događa se svaki put kad se supruzi sjedine da se jajna stanica oplodi. To si sigurno već i sama pronašla jer jajnici proizvode u mjesec dana samo jedno jedino jaje i to živi u tijelu žene samo kratko vrijeme. Da se može izvršiti oplođenje potrebno je dakle da muška stanica susretne živu jajnu ćeliju. A to se ne događa uvijek.

Moguće je također da dvoje supruga uopće ne mogu imati djece (zovu ih neplodnima). Drugi opet imaju jedno ili dvoje djece i žele još jedno, ali ga ne mogu dobiti. S druge strane mogu supruzi spriječiti prirast obitelji iz straha ili sebičnosti, ili s drugih razloga. Ni o tom ne smijemo suditi. Bog jedini poznaje mjeru odgovornosti pojedinoga čovjeka.

Moja mala Ano Marijo, moramo se svim silama spremiti na to da svoju zadaću kao žena i majka jednom u životu dobro ispunimo.

Zar nije prava ljubav »najsavršenije poklanjanje samih sebe« pod Božjim pogledom? No mi pod riječju ljubav često razumijemo nešto drugo. Mi hoćemo nekim zagospodariti da sebi pribavimo veselje i užitak, a onda nemamo gotovo ništa za pokloniti. Mi moramo sve uložiti u to da svoj duh, srce i tijelo učinimo bogatim i zrelim; moramo se truditi da ih uzdržimo čistim. Kolika će to biti neizmjerna radost za nas, kad se budemo smjeli darovati čovjeku, sretni stoga što jednostavni i bogati stojimo pred njim: neizmjerno bogati na nježnosti i svjetlom i svježem životu.

Posebno Ti obećajem, Ano Marijo, da ću večeras prije nego pođem na počinak moliti za Tebe, za Tvoje saučenice i za mnoge druge. Gospodin je ljubav i On neka nam udijeli

snage, da se dobro pripravimo na »život«. Kolike li neiskazane ljepote!

I danas — istinu govorim — nemam vremena, da Ti o sebi pripovijedam.

Jako, jako Te volim!

Nicole.

Četvrtak, 30. travnja. Glupo je, ali što mogu. Bila sam zaista ganuta zbog toga pisma. Zatvorila sam se u sobu i najradije bih pjevala i klicala od radosti, da me svi čuju... Ali bilo mi je i da plačem.

Toga ne ću reći svojoj velikoj sestri, izgrdila bi me. Ne mogu sebi pomoći: ljutim se na majčicu. Srdim se zato što mi nije protumačila to. Ne bih se toliko mučila i sanjarila, ne bih izmišljala kojekakve gluposti.

Moliti treba — da, hoću.

Hvala, moja draga Nicole. Ti si anđeo, arkanđeo, legija arkanđela!

Petak, 1. svibnja. Danas nema škole. Cijelu sam večer proplakala. ...i bila sam neraspoložena. Zašto? — Ne znam. Imam dojam da me nitko ne voli, da nisam ni za što. Druge se djevojke smiju, a ja — ja sam žalosna. Oni ne razumiju kako je to.

Subota, 2. svibnja. Na povratku iz škole, zavirila sam kod tete Ivane. Nisam htjela dugo ostati, zato sam rekla odmah s vrata da imam puno posla. Zapravo volim tetu, ali ona se hvata za mene kao čičak. Uvijek bih morala biti kod nje. Četvrtkom, na primjer kada već u rano poslijepodne dođem k njoj, ne mogu je se riješiti do večeri. Sve moguće čini samo da me zadrži. Ali ja se strašno dosađujem kod nje. Nije kod nje veselo jer je već stara (najmanje 50 godina). I onda ona ima bradu, to ne mogu podijeti; mogla bi se barem obrijati.

Ponedjeljak, 4. svibnja. Ne prepoznajem više samu sebe: Jutros sam bila žalosna, a u podne sam došla kući s neobuzdanom željom da se smijem... Mogla bih plesati i pjevati.

Navečer me majčica opet korila. Više puta. A zaista nisam bila kriva. Jednostavno sam se morala smijati, a ona je opet naravno mislila da se njoj smijem. Čini se da za mene nema izlaza iz ovog škripca. Ako sam žalosna, grde me. Ako sam raspoložena, opet isto!

Kad je Jakov došao kući, bio je ljut. Izbacio me iz sobe, — a ja sam mu se morala u lice nasmijati! Dao mi je sve moguće epitete: luda, histerična, itd... Skoro će nastati ružno vrijeme, rekao je, jer ja sam za to nepogrešivi barometar. Na to sam odgovorila da nisam ništica kao on, da me se može barem za nešto upotrijebiti! Da, to sam ja...

Srijeda, 6. svibnja. Poslije škole odijelila sam se od svog društva jer je među njima bila Marcela Durande. Ne mogu podnijeti tu odvratnu kravu. Fanšù i Marija Paula došle su onda po mene. Marija Paula me pitala zašto mi ne miriši Marcela.

»Ah«, rekla sam, »ne sviđa mi se njezina kosa, i osim toga, ne sviđa mi se njezin način odijevanja.«

»Jesi li već kadgod govorila s njom?«

»Ne, kažem ti da je ne podnosim!«

Marija Paula je na to rekla da je glupo od mene jednu djevojku prosuđivati po kosi. Ah, to me uzrujava. Ta Marija Paula mora uvijek držati moralnu propovijed... Ipak imam pravo ljubiti one koji mi se sviđaju, a ne ljubiti one koji mi idu na živce. Mi konačno živimo u demokraciji.

Došla sam kući zlovoljna. Nisam rekla ni a ni be. Mama mi je odmah to predbacila i rekla: »Ti uopće više ne otvaraš usta!«

Molim, to nije moja krivnja. Nisam imala što reći i zato sam šutjela.

Kod pranja suđa razbila sam jedan tanjur. Ovog puta je došlo s druge strane: tata je zagrmio na me! Kao da je to strašna nesreća, razbiti jedan tanjur. Zar mama ne razbije nikad ništa?... Da, da, kod nje je uvijek slučajno. A ja: naravno ja sve činim namjerno!

Upravo sam izmakla, a da nisam rekla ni laku noć. Pišem u krevetu. Namjerno sam ostavila da gori svjetlo. Eto već čekam skoro tričetvrt sata na mamu da mi dođe

reći laku noć. Ali ona jednostavno ne dolazi. Vjerojatno se ljuti na mene; svi se ljute na mene.

Sada mi je već došlo do grla: najradije bih počinila samoubojstvo. Ne mislim sada prvi put na to, često mi je došla ta misao. Jednog lijepog dana zbilja ću to učiniti! Tata i mama glupo će gledati kad me slijedećeg jutra nađu mrtvu u krevetu. Onda im neće drugo preostati, nego da se brinu za mene.

Kad sebi predočim kako su očajni, kako priznaju svoje pogreške, kako im je žao što su me natjerali na krajnje — veseli me!

Moj Kiki, moja mala Fanšù, Nicole, dođite i pomozite mi! Ne mogu više! Znam, da ću to jednoga dana učiniti. Hoću da umrem! Derem se...

Još sam jedamput ustala i pogledala kroz prozor. Nisam vidjela ni svoje zvijezde. I nju su mi ukrali...! Fućkam na to! Uvući ću se pod pokrivač da zaboravim sve te tričarije!

Četvrtak, 7. svibnja. Konačno smijem ići plesati. Mama me upisala u tečaj plesne škole »Galebovi«. Tečaj se održaje četvrtkom od 18 do 20 sati, utorkom od 18 do 19,30 sati.

Zasad je stvar još prilično dosadna. Uglavnom se vježbamo da postanemo gipki. Da iskreno kažem, te čarolije ja ne trebam. Doduše, nešto sam drvena, ali osjećam da ću jednom postati velika plesačica.

Sutra moram ići na ispovijed. Dogovorila sam se s Fanšù.

Petak, 8. svibnja. Uf, bile smo na ispovijedi. Fanšù je htjela da idem s njom gospodinu župniku. Ali nisam htjela, ne volim ga. Bila sam kod velečasnog Durand, on ima lijep glas. Imale smo samo jedan jedini molitvenik, te smo napisale grijehe na jednu te istu cedulju. I tako su nam skoro jednaki. Počinile smo gotovo sve grijehe, koji su navedeni u molitveniku, osim nekih, za koje ne znamo pravo što znače! Unatoč tome, odlučile smo ispovjediti i te grijehe, da budemo sigurnije. Na povratku kući govorile smo o maloj propovijedi koju je dobila svaka od nas.

Nedjelja, 10. svibnja. Žalosna — žalosna — žalosna sam. Ovo se neraspoloženje povećalo. Sita sam svega. Došlo mi je već do grla. Živci su mi potpuno popustili. Mogla bih sve oko sebe namlatiti...

Mama je nepravedna. Grdi me ni zbog čega. Kod tate je slično. Uzrujavam se, odgovaram, ali oni me jednostavno ne razumiju. Htjela bih samo jedno: zatuliti! Meni je vruće! Pun mi je nos. Htjela bih da sam mrtva. Sve me uzrujava, sve. Nitko me ne razumije. O, kako sam sita!

Utorak, 12. svibnja. Odlučeno je: Poći ću u praznicima na logorovanje. Dakle — oduševljena baš nisam. Već tri godine odlazim tamo. Ove godine bih rado bila odgojiteljica, ali kažu da sam premlada. A osim toga, ja bih mnogo radije išla na more nego u planine. Tamo nemamo mnogo prilike za kupanje, a ako imamo, onda samo u jezeru...

Ništa zato. Svakako moram dobiti dvodjelni kostim za kupanje. To odgovara mojoj dobi.

Utorak, 19. svibnja. Već osam nesnosnih dana traje to. Zbog sitnice počele su opet prepirke s mamom. Ovog puta je tragedija dostigla svoj vrhunac: mama je plakala. A najljepše — ja sam svemu kriva.

Dakle, ja ne razumijem: mama kaže da je žalostim i da sam stvorenje bez srca. U srdžbi je rekla: »Što sam skrivila dragom Bogu da imam takvu kćerku!«

Prošlog tjedna nije me htjela poljubiti za: laku noć. Od boli pokrila sam se preko glave i plakala. Jučer ujutro rado bih je bila poljubila, ali nisam htjela početi prva jer bi možda pomislila: »Sada uviđa svoju krivicu«. Moju krivicu! Htjela bih znati kakvu krivicu! A osim toga bojala sam se da možda uopće ne bi htjela primiti moj poljubac.

Sve, sve, samo to ne.

Ustala sam, jer ne mogu spavati. Ovaj čas shvatila sam nešto strašno: Ja više ne volim mamu: Jesam li je uopće ikad voljela? Zapravo sam već pred dulje vremena došla na to da ona mene ne voli. Ali što je sa mnom? — Jecala sam skoro cijeli sat. Ovo, što pišem o majčici, sigurno nije pravo.

Ali to nije moja krivnja.! Kad bi me voljela, ne bi o meni rekla sve to što kaže. Što god ja činila, sve je zlo!

Ako odgovorim — drska sam. Ne odgovorim li — prkosim. Jakov smije naravno sve činiti, Perica je maza, a ja — ja sam žrtva.

Već od nekog vremena ne ide mi misao iz glave, a sada sam gotovo sigurna. Sigurno ja nisam njezino dijete: ja sam nahoče! Pokušala sam ispitati, da li se ono što pripovijedaju o mojem djetinjstvu, podudara s datumima. Prekopala sam po ormaru gdje su pohranjeni dokumenti, ali nisam mogla naći knjige s obiteljskim rodoslovljem. No jednog dana doznat ću!

A k svemu tome, moja Nicole je tako daleko, da me ne može tješiti. Samo me ona razumije i voli; njoj mogu sve reći.

Doduše, već je kasno, ali ipak ću joj pisati, pa makar otišla cijela noć na to.

Srijeda, 20. svibnja. Zaspala sam u dva sata ujutro. Zlo mi je, i na smrt sam žalosna.

Sanjala sam, da je došao jedan čovjek da me odvede. Ja sam se doduše bojala, ali ipak mi je bilo drago što odlazim od kuće.

Predat ću pismo za Nicole. Što prije ode, to prije će mi ona odgovoriti.

M o j a o d l u k a: Danas ne ću govoriti s mamom.

Navečer: Izdržala sam, ali sam žalosna. Upravo sam sada plakala. Mama mi opet nije rekla laku noć.

Konačno, može mi biti svejedno, ionako me ne voli.

Provest ću užasnu noć. Laku noć, moja žarko ljubljena Fanšù, laku noć, moja velika sestro! Odgovori mi što brže možeš!

Laku noć, Kiki!

Plačem!

Subota, 23. svibnja. Izašla sam sama i bila sam u parku Sv. Roka. Lutala sam po alejama, verala se svuda, te sam sjela sad na ovu, sad na onu klupu. Najradije bih plakala. Mislim, da je netko došao i nagovorio me da idem s njim, odmah bih bila pošla. Luda sam, i zbilja ne znam više što

činim. Bojim se. Htjela bih se ubiti. Ali znam da se to ne usuđujem. Kad bih mogla barem, bila bih u miru.

Na povratku pogledala sam izložbu »Galerije«. Već izdaleka opazila sam momka s Blue-Jean. Ali nisam se usudila prići bliže, jer sam bila sama. Na putu kući prestigla sam četiri druga mladića. Nisam ih prepoznala. Kad sam prolazila pokraj te skupine, gurnuo je jedan od njih drugoga u rebra da me taj napadne. Ja sam se namrštila i uzdignute glave pošla dalje, kao utjelovljena pravda koja kažnjava. Ali nekoliko koraka dalje ipak sam se okrenula da vidim gleda li koji za mnom. Uopće nisu više svraćali pažnju na me. Klipani!

Mama mi je upravo dala pismo od Nicole. Konačno!

Moja draga mala!

Kakvi Te jadi muče. One večeri najradije bih bila s Tobom da Te tješim. Ako mi slijedeći put budeš pisala u takvom raspoloženju, pokušaj, molim Te, da ne plačeš toliko: Jedva sam mogla odgonetnuti Tvoje pismo tako su ga isprale suze. Ne smiješ tu stvar uzeti tako tragično, niti smiješ toliko mučiti svoju glavu i srce. Kakvog li pitanja, da li su Tvoji roditelji uistinu Tvoji! Slušaj dobro: Sve, što Ti se sada događa, sasvim je naravno. Ovo su teški trenuci koje moraš izdržati i vidjet ćeš: sve će se razbistriti i Ti ćeš opet biti mirna.

Ne mogu T sa sigurnošću reći da je odnos između roditelja i djece u Tvojoj dobi uvijek tako napet kao što je Tvoj slučaj.

Kažeš da Te ni Fanšù ne razumije sasvim kad joj pripovijedaš o prilikama kod kuće. I da Marija Paula tako što uopće ne može zamisliti. Ne čudim se. Fanšù u stanovitom pogledu nije još tako daleko kao Ti, a s Marijom Paulom govori njezina majka, koliko je poznam, već dugo kao s odraslom djevojkom; odgovara na sva njezina pitanja, imaju povjerenja jedna u drugu i tako otpadaju mnoge teškoće.

Ne smijemo se bojati da stvari nazovemo pravim imenom, ali istina je: ima majki, koje svojim velikim kćerima pomažu više nego Tvoja da prebrode teškoće prelazne dobi.

A ima i djevojaka koje nemaju takvih teškoća kao što ih imaš Ti.

Ti si djevojka veoma dobra srca, znam to možda bolje nego itko. No znaš sama, da si od prirode previše osjetljiva i doista nije uvijek lako i jednostavno s Tobom. Nisi više dijete — u tome imaš pravo. Ali nisi ni odrasla. Ti sada sjediš u sredini (kao među dvije stolice), a to dakako nije ugodno.

Katkad, u nekim prilikama htjela bi biti još mala djevojčica, a to pomalo i jesi, kad se na primjer igraš s Kikijem — molim, ne puši na mene zbog toga, — onda bi opet htjela biti velika gospođica. Sjeti se samo što sve ne pokušavaš da izgledaš starijom.

Tragično je samo to što Te male djevojčice ne smatraju više svojom, a odrasle Te još nisu uzele u svoje društvo. I u tome imaš pravo, ako se osjećaš zapostavljenom od svih. To u Tebi stvara osjećaj kao da Te nitko ne razumije i da si svima tuđa.

To je ujedno razlog što si često potištena. Tvojoj majci nije lako da uvijek jasno vidi put Tvojega razvitka. Čudit ćeš se ovome što ću Ti sada reći: Upravo zato jer Te ljubi, drži se tako prema Tebi. Gledaj: u njezinim očima Ti si još uvijek »mala djevojčica«. — S druge strane ona trpi jer osjeća da joj izmičeš i da će Te jednog lijepog dana morati pustiti, da svoj život počneš graditi u zajednici s jednim drugim.

Kad si se rodila, Tvoja je majka tjelesno trpjela. Ti si se morala od nje odvezati, da možeš sama živjeti, sama disati.... Sada se događa gotovo isto u duševnom smislu (to jest za duh i srce...) Ti sada moraš pomalo početi živjeti svojim vlastitim životom, svoje sklonosti, misli, cijeli svoj život morat ćeš uzeti u vlastite ruke, morat ćeš čak u pojedinim stvarima odlučivati, itd... Ali kažem izričito: malo pomalo! U praksi nastaju zbog toga često sukobi jer Ti bi htjela da to postigneš što prije, a mama bi htjela da bude što kasnije. O tom ćemo još govoriti.

Laku noć, mala moja Mačko, već je kasno. Moje djevojčice već tvrdo spavaju, i ja ću se odmah povesti za njima.

Grli Te

Tvoja Nicole.

Utorak, 26. svibnja, podne: Još sam jedamput pročitala Nicolinu propovijed. Vidi se, da nije u mojoj koži. Njoj je sve »naravno« i »sve u redu«. Njezin otac ne može se više brinuti za nju, a majka ne može stalno hodati za njom i bez prestanka zanovijetati. Ona živi kako hoće. Može raditi što je volja. Zar me ni moja velika sestra ne razumije više?

Mogla bih tuliti, tako sam se nadala da će mi njezino pismo opet malo pomoći.

Navečer: Ja sam nosorog! Pišem da Nicole može biti sretna što se otac ne može brinuti za nju, a ipak znam koliko trpi što je on uzet i u svemu ovisan od drugih.

Pročitala sam pismo još jedamput. Ima u njemu istine, sigurno! No ipak mislim, da je previše na maminoj strani. Pisat ću joj.

Petak, 12. lipnja. Hura, položila sam ispit! Sad će se više od jednoga ili jedne začuditi. Zadnjih sedmica samo su pljuštala proročanstva:

»Ako budeš i dalje tako radila, propast ćeš«. I: »Tako se ne pripravlja za ispit!« — »Naravno, svjedodžba je za gospođicu sporedna stvar; ne isplati se sva ta muka s učenjem, zar ne?« itd., itd...

No, sad su se svi nasamarili.

Bakica mi je za nagradu obećala kupaće odijelo, koje sam tako dugo željela.

Upravo su me nazvali »bedastim psom«, jer sam zalupila vratima. Po svemu se čini da idem na živce »odraslim osobama«...

Subota, 13. lipnja. Mišu ima sreću. Već je odavna sanjala o suknenom odijelu. Za rođendan dobila je od tete 40 Franaka. Odmah je pošla s majkom u »Paris Moderne« da izaberu. Našle su nešto prekrasno, ali nažalost stoji 68 Franaka. Budući da nisu imale toliko novaca, isplatile su 30 Franaka i zamolile da to odijelo spreme do slijedeć mjeseca.

No stvar je još u tome što je majka odmah rekla: ovo odijelo je posebne kvalitete, ne smije ga često nositi da može trajati što dulje. Ono mora ostati u dobrom stanju sve do prve Pričesti njezine mlađe sestre. Mišu je zadovoljna. Ona ne dobije često nešto novo za obući.

Pisala sam Nicole.

Utorak, 16. lipnja. Dakle, zbilja, jako bih se bila čudila da sam dobila dvodjelno kupaće odijelo. Premlada sam, rekli su, i uopće to se ne pristoji! »Ta današnja moda! U naše vrijeme bilo je sasvim drugačije. Upravo je strašno...! Kako samo lete naokolo!« Ukratko, svijet će propasti, itd., itd. No da, da ne bi propao i da spriječimo daljnje uništenje, dobit ću kupaće odijelo u jednom komadu.

Srijeda, 17. lipnja. Ogromno pitanje. Ne znam kako ću ga riješiti: Htjela bih ponijeti dnevnik na praznike, da mama ne vidi. Pronaći ću nešto. Dobro sam promislila cjelu stvar: obući ću se tako, da ga mogu sakriti na prsima.

Četvrtak, 18. lipnja. Imala sam prokletu dužnost tetu Ivanu najpokornije obavijestiti o uspjehu ispita. Rekla sam svojima da nije bila kod kuće. (To je istina.) No mama mi nije vjerovala. Rekla je da teta Ivana nikada ne izlazi. Čini se, da je nikad nema kod kuće kad je ja idem posjetiti. Na koncu još ću morati voditi knjigu o svojim posjetima teti Ivani. I svaki put podnijeti na potpis, kao što djeca za sata vjeronauka nose na potvrdu knjigu gdje bilježe nedjeljne Mise.

Petak, 19. lipnja:

Moja draga Ano Marijo!

Kako možeš i pomisliti da sam Ti htjela održati moralnu propovijed? Ja ne podupirem Tvoju majčicu. Nisam »na njezinoj strani«, kako mi pišeš. Nastojim samo da razumijem položaj i da Ti protumačim što se s Tobom događa. Priznaj ipak, da si svežanj živaca. U tome ima Tvoja majka pravo. Tome uostalom nije kriva ni ona ni Ti, nego ima drugi razlog: Ti si prenaglo narasla, Tvoje se tijelo sasvim promijenilo. Zapravo je sasvim normalno što su Tvoji živci

napeti do skrajnosti. Oni su u zadnje vrijeme morali izvršiti golem posao.

To je među ostalim uzrok za mnogo toga: Sjeti se samo kako lako planeš i kako se brzo mijenja Tvoje raspoloženje, pomisli na svoje lude napadaje smijeha i kako odmah poslije toga poteku suze i ne možeš ih zaustaviti. Teško Ti se sabrati za vrijeme obuke, htjela bi biti svagde, predaješ se svemu iznad svake mjere, a čas kasnije sasvim si iscrpljena i popuštaš svemu.

Ali, ako kažeš: »Što ja mogu, to nije moja krivnja«, moram Ti nažalost reći, da sam u tome drugog mišljenja. Ti nisi mala nerazumna životinja, nego čovjek. Životinja ne može sama upravljati svojim životom; nju tjera njezin instinkt. Ali čovjek može svome životu dati smjer koji hoće. U tome je njegova veličina. Dakako, to nije uvijek lako. Ti se moraš vježbati, da svoje živce, snagu, koja se krije u Tebi dobiješ u svoje ruke; svoju maštu, svoje osjećaje, itd. Ako budeš nastojala to će Ti malo pomalo uspjeti. Sjeti se maloga Perice. Najteže mu je bilo kad je prohodao. Svaki put kad je pokušao, pao je. Reci, je li ostao mirno sjediti tamo gdje je pao — ili nije li na koljenima puzao naokolo? Ako ostaneš »sjediti«, Ano Marijo, ne ćeš nikad postati prava mlada djevojka!

Ti si ludica, moje staro zlato. Zadrži samo Kikija. Ta bi se dobra stvar inače morala dosađivati. Ali moram Ti još reći: Ne ćeš zato brže postati velikom djevojkom, ako Kikija spremiš u ormar. No sigurno ćeš to postati, ako budeš na primjer nastojala biti gospodaricom svojih raspoloženja. Uostalom, ništa se ne postiže od danas do sutra. Najjača su stabla ona koja polako rastu; a ako hoćemo preskočiti više stepenica najedamput, ostajemo često bez daha ili možemo slomiti šapicu. Naskoro ćeš opet čuti o meni, moje staro zlato,

Grli Te Tvoja Nicole.

Sad imam! Treba se naprezati! Ali ja jednostavno ne mogu i basta!

Ponedjeljak, 22. lipnja. Jer otvoreno kažem što mislim, »drska sam«. No dobro, onda ću šutjeti.

Time prestaje dnevnik Ane Marije bez daljnjeg razjašnjenja. Kako vidiš, za vrijeme praznika nije pisala. Šteta, mogli bismo dalje slijediti njezin put. Uostalom, mislim da se u logoru vladala prilično svojeglavo. Voditeljica logora nazvala ju je »Tvrdoglavkom«. Sirota Ana Marija, muči se da postane uravnotežena, a ja ne vidim razloga zašto ne bi to i postigla.

II DIO

Kad ne bih bila tako osjetljiva

Ponedjeljak, 19. listopada 1959. Dragi, siromašni dnevniče! Tako dugo si počivao. Razbijala sam glavu kako bih te mogla uzeti u praznicima na logorovanje, ali uzalud sva muka. Nisam napisala nijednog retka. Sad idem opet u školu i dalje ću pisati. Sve se više dosađujem; gotovo da i ne brbljam više. Saučenice me ne razumiju. Dnevnik je moj jedini pouzdanik. Hvala Bogu, opet smijem ići na ples. U početku majčica nije htjela, no poslije ipak je dopustila. Mislila je da ću na to utrošiti previše vremena, i radije neka se posvetim učenju. To je osobito važno ove godine zbog male mature. Ona još ne zna da će ples biti moje životno zanimanje. Nisam to još nikome povjerila, jedino Fanšù. Samo bi se smijali tome.

Nicole je ponovo otputovala. Rijetko sam je viđala za vrijeme praznika. Zapravo je glupa, nadzirala je dvije skupine djevojčica na logorovanju, vratila se kući sva iscrpljena. Malo sam mogla s njom razgovarati, a kad je to i bilo moguće, nisam se usudila da joj kažem sve što mislim.

To se može lakše u pismu.

Srijeda, 21. listopada. Sto mu gromova, jako sam zaostala s učenjem. Gledala sam kod naših susjeda televiziju, i premda sam tisuću puta rekla samoj sebi: »Sad moraš ići«,

nišam se micala. Ostala sam do kraja. I sad jednostavno ne mogu više bubati. Uzela sam dnevnik i neko vrijeme razmišljala. Ne, ne mogu se odlučiti da otvorim školsku knjigu.

Još će me ubiti ovo učenje. Kao plesačica ne moram biti dobra matematičarka, a ne moram znati ni povijesti.

Subota, 24. listopada. Mišù se nevjerojatno promijenila od prošle godine. Danas je pred školom čekao na nju neki mladić s lakim motornim kotačem. Vidjeli smo kako su se zajedno odvezli. Ona zbilja ide malo predaleko. Marija Paula bila je ljuta zbog toga. I ja sam se ljutila, samo nisam htjela pokazati. Da budem poštena, moram priznati da sam joj bila malo zavidna. Mislim da je Nicole imala pravo kad mi je pisala: »Zabrinuta sam zbog Mišuine budućnosti. Ona je djevojka, koja lako srlja u opasnost i čini gluposti.« To je velika šteta jer je neobično inteligentna i simpatična.

Ponovo sam pročitala Nicolino pismo koje mi je pisala prije praznika. Ako ona misli da se lako svladati, onda se ljuto vara. Ja se zbilja od vremena do vremena trudim, a posljedica je da moram uvijek počinjati iz početka. Da, čak mi se čini, da sada češće nego prije gubim ravnotežu.

Ponedjeljak, 26. listopada. Gutam sve knjige koje mi dođu pod ruku: najmanje dvije u sedmici. Ne idem više u »Knjižnicu za sve«; strašno mi idu tamo na živce. Nikad nisam mogla posuditi što sam htjela. Složila sam se s jednom djevojkom iz višeg razreda. Ona mi donosi knjige iz Gradske knjižnice: napokon mogu čitati što hoću.

Jako mi se sviđaju žalosni romani, kraj kojih moram plakati. Oni tako pristaju uz moje duševno raspoloženje.

Pažnja, dolazi majčica! Moram sakriti dnevnik. Onda ću ga opet izvući...

...Dugo sam sanjarila u krevetu, onda sam ustala da pišem. Ne mogu spavati. Razmišljam o svakakvim nečistim stvarima, ali nisam ja tome kriva, to je jače od mene.

Petak, 30. listopada. Fanšù nije više prema meni kao što je prije bila. Jasno, od prošlog ljeta sasvim se promijenila. Upoznala se s mnogim djevojkama i sada mene često ostavlja samu. Trpim neizmjerno zbog toga, premda u različitim

važnim pitanjima nismo više istog mišljenja. Višeput je namjerno izbjegavam, a ima dana kad mi je samoća draža od njezina društva. Iz škole idem uvijek polako kući i razmišljam. Žalosna sam da bih mogla plakati; da, osjećam se strašno osamljenom. Ali ja ni ne ću da izađem iz te osamljenosti jer znam, da me nitko ne bi mogao razumjeti. Htjela bih govoriti s Nicole, ali to nema smisla. Kadgod sam kod nje ne mogu govoriti otvoreno i iskreno.

Nedjelja, 1. studenoga. Danas je nedjelja — Misa. Nisam htjela ići. Bilo je opet strašno dosadno. Ne mogu razumjeti zašto bi to moralo biti dobro u mom sadašnjem stanju. Majčica je eksplodirala. Veli da je ona u mojoj dobi redovito išla na Misu. Sada dakako ne ide više. Nema vremena, kaže. Hm!

Utorak, 3. studenoga. Večeras sam donijela kući cijelu hrpu ilustriranih časopisa. Sakrila sam ih u torbi među knjigama i bilježnicama. Čim sam stupila u svoju sobu zaključala sam vrata i stavila časopise pod madrace. Bojim se da ih majčica ne otkrije, jer ona ne dopušta da ih čitam. Kaže da to smeće daje sasvim krive pojmove o ljubavi i takva lektira da nije za moju dob.

Ali ja ih rado čitam. Osobito »Pisma srca«, uvijek su zanimljiva, ona mi daju životno iskustvo.

Mislim da bi me Nicole također korila, kad bi znala. No ne ću joj reći.

Petak, 6. studenoga. Izvan sebe sam. U podne sam vidjela Mariju Paulu kako pripovijeda s jednim mladićem od »Galerija«. Bio je to onaj njezin od prošle godine. Stajali su na pločniku i raspravljali o nečemu. Iz daleka sam ih promatrala i vidjela kako su si pri rastanku pružili ruke. Marija Paula je zapravo ostala ista: zacrveni se zbog sitnice, a uza sve to usuđuje se razgovarati s mladićima. Čovjek se tu zbilja ne može snaći.

Subota, 7. studenoga. Sad je sve gotovo. Fanšù me jednostavno napustila. Doduše, već sam neko vrijeme to očekivala, ali svejedno taj udarac je strašan. Otišla je s Anitom. Kaže

da su one kao stvorene da razumiju jedna drugu. Hoće da osnuju čvrsto prijateljstvo. Uvijek su zajedno, a ja sam potpuno sama. Plakala sam u krevetu, a Fanšù ne će nikada doznati za tu moju veliku bol.

Potpuno sam utučena. Ne mogu živjeti bez prijateljice, ja moram nekoga ljubiti, a nitko me ne može razumjeti.

Ponedjeljak, 9. studenoga. Jutros sam bila na školskom pregledu. Dobro sam se razvila, narasla sam, ali — hvala Bogu, nisam se udebljala. Malo me zabrinjuju moji bokovi. Ne smijem se više širiti, jer u hlačama to izgleda odvratno. Zadovoljna sam sa svojim prsima.

Srijeda, 11. studenoga. Nisam se mogla više suzdržati i rekla sam Mariji Pauli da sam je vidjela kad je nedavno govorila s onim mladićem. Čudila se što sam se toliko iznenadila. Rekla je da taj mladić stanuje u njihovoj gradskoj četvrti. Njezina majka pozna njegove roditelje. Kadgod se sretnu, uvijek razgovaraju. To je posve naravno, rekla je. Tiho sam je zapitala, nije li zaljubljena u njega. Zacrvenila se i kratko odgovorila: »Ti si glupa, ta to je samo jedan drug.«

Fanšù me nije danas nijedanput pogledala. Ljutim se na Anitu, osvetit ću se!

Subota, 14. studenoga. Sutra je nedjelja. Kako ćemo preživjeti tu dugačku nedjelju? Bojim se da ću se dosađivati 60 minuta u svakom satu, osobito zato jer sam ponovo potpuno utučena.

Malo prije sam se tuširala. Dok sam se brisala obuzeli su me čudni osjećaji. Ne znam, da li je to zlo, ali uznemiruje me, i premda toga ne ću, ipak bih željela to još jedanput osjetiti. Mora da sam već jako pokvarena, ali što je najgore: **ne mogu to nikome reći.** Morala bih se odvažiti i o tome govoriti s Nicole. A što će ona misliti o meni? Ipak me ona voli i sigurno bi se razočarala jer ni ne sluti da sam ja takva nevrijedna djevojka. Postoji cijeli niz pitanja koja me muče. To je doduše glupo, ali što mogu. Kadikad pokušavam da ne mislim na to, no dovoljno je da čujem glupi razgovor djevojaka, i opet je sve u pitanju.

A navečer u krevetu raspredam dalje te nečiste misli. Kad bi sve djevojke mislile i govorile kao Nicole, bilo bi onda znatno lakše. Ali ove ovdje povlače sve u blato.

Nedjelja, 15. studenoga. Bila sam s Jakovom u kinu. Najradije bih jednom išla sama. No majčica to ne dopušta. Kaže da bi to bilo neoprezno, i ja sam već zrela djevojka, i u mojoj dobi nikad se ne zna što se može nekome dogoditi. Ima neobuzdanih mladića koji idu u kino samo zato da sretnu djevojke, itd., itd. Kao da ja ne znam o čemu se radi. Ja bih bez daljnjega otjerala takvoga mladića i odbrusila mu čim bi se počeo nepristojno ponašati. No majčica me s tim svojim zabranama samo draži da činim upravo ono što mi zabranjuje. Jednog dana otići ću sama u kino i sjest ću kraj kojeg mladića. Ako me bude htio poljubiti, ne ću mu braniti, pa neka se svi ljute...

Film je bio dobar, ali nije bio dosta dirljiv. Jako volim Eddie Constantine, on igra odlično. U svojoj sobi objesila sam njegovu sliku pokraj slike Jean Marais i Gérrard Philippe.

Utorak, 17. studenoga. Strašno mi je dosadno. Svom silom nastojim se rasteretiti, ali bez uspjeha. Ne može se ništa. Morala bih učiti — no to me ne zanima. Zašto me neprestano obuzimaju zalosne misli...?

Dugo sam bila na prozoru i sanjarila. Nastojala sam svladati svoju utučenost, ali čak su i moji sni žalosni. Do ludila čeznem za ljubavlju...

U drugoj sobi svira radio... Ah, svi mi idu na živce! Htjela bih imati mira. Htjela bih da nema sunca, ni plavog neba, da nema ptica ni cvijeća. Htjela bih da je zemlja jedna ogromna crna jama, u koju bih mogla zakopati svoju tugu.

Fanšù me izbjegava. Ona je vrana, jer me ostavila. Razočarana sam. Doista, čovjek se ne može ni na koga sto po sto osloniti.

Upravo je Perica došao u moju sobu. Morala sam prekinuti s pisanjem jer mi inače ne bi dao mira. Hoće da mu dadem olovku i papira da može pisati kao ja. Uvijek ista pjesma: nesnosno derište!

Srijeda, 18. studenoga. Htjela sam zapravo ići spavati, no ipak sam pošla na prozor i promatrala kako mjesec oprezno viri ispod oblaka. A kad je sasvim izašao, bio je kao prikaza. Danas je okrugao, pa sam zaključila da je sigurno zato tako svjetao jer ga dani nisu istrošili. Kad oblaci kližu kraj njega ili ga napola prekriju, poprime i oni topao, svjetli sjaj; to je dirljivo. Predstavljam sebi nacerena ili nasmiješena lica koja mi iz daljine domahuju. Desno nad velikom kućom stoji sjajna zvijezda, nepomična je i sjajnija od drugih. Ja sam je posvojila: ona je moj tajni prijatelj. Svake večeri, kad je vedro, idem na prozor da je vidim. Volim prirodu, osobito kad je žalosna.

Četvrtak, 19. studenoga. Stidim se! Ne mogu više podnositi samu sebe. Ja sam nevrijedna djevojka, bez imalo volje. Opet nisam mogla spavati, ustala sam, da otjeram prljave misli, koje me napadaju. Sada spavam uopće veoma slabo. Satima se prevrćem po krevetu i jednostavno ne mogu zaspati. Noge su mi ledene, a glava gori. Često mijenjam položaj glave, da nađem malo osvježenja, ali moji užareni obrazi dijele toplinu s jastucima. Mora da sam bolesna ili abnormalna. Kad bi djevojke znale kakva sam ...! Nije ni za pomisliti ...

Petak, 20. studenoga. Promijenila sam mjesto u školi i to tako da sjedim kraj prozora. Kad se malo nagnem, mogu gledati u razred preko puta. Vidjela sam i odgojiteljicu koja nadzire velike. Srela sam je više puta na hodniku, ali mi još nikada nije pravo upala u oči. Ne znam više kako je to došlo: u jednom određenom času podigla je oči i naši su se pogledi sreli. To me duboko pogodilo! Ustanovila sam da je lijepa, ali — čudno — nije mi se učinila naročito zgodna. Poslije škole izjurila sam na hodnik u nadi da ću je možda sresti, ali nisam je više vidjela.

Subota, 21. studenoga. Poslije podne sam se požurila da prva stignem u razred kako bih opet mogla zauzeti svoje jučerašnje mjesto, no kolikogod sam naprezala oči, nije se pojavila moja draga odgojiteljica. Ipak sam je ugledala kad se vraćala kući; upravo je zaokrenula u ulicu Bertrand du

Gard. Potrčala sam za njom, no kao da je propala u zemlju. Od uzbuđenja bila sam sva izvan sebe.

Poslije sam još dugo sanjarila i nisam ništa radila. Predstavila sam sebi kako mi je pristupila, nasmiješila se, pružila mi ruku i rekla: »Moja mala Ano Marijo.« Bila sam sretna, sretna do ludila! Naglo je nestalo moje žalosti — kao da ju je odagnala neka čarobna sila ...

Prije nekoliko sati bilo je sve svjetlo i vedro, a sada kad se približava večer, opet sam kao izvan sebe. Pisat ću svojoj Nicole. Reći ću joj kako me pitala neka djevojka da li je to nešto nepravilno ako se uvijek misli na tajnu postanka života i osjećaju neki tjelesni osjećaji, i što je to zapravo »nečisto«. Da, to ću joj pisati.

Utorak, 24. studenoga. Gotova sam sa živcima. Sve me uzbuđuje i uzrujava.

Osim toga pokušala sam napraviti urednu frizuru, no moja je kosa odviše oštra. Izgledam odvratno. Voljela bih da mogu na jednoj strani imati veliku pletenicu kao »ona«, no nažalost moram na to još čekati.

Po Jakova su došli Pavao i Marko. Htjeli su ići u kino. Mama i tata nisu bili zato da on izlazi pod tjednom. No na koncu su popustili. Ah, tako bih voljela da sam mladić, onda bih mogla izlaziti kad me volja.

Petak, 27. studenoga. Danas je opet bila tamo; sjedila je za stolom i nije se micala. Gutala sam je očima. Jednostavno nisam mogla više raditi. Mislim da me jedanput čak pogledala. Zahvalila sam joj svojim najljepšim smiješkom. Ako je to vidjela — što će misliti o meni? Ta ona me ne pozna. Propitala sam se kod velikih: zove se gospođica Coleta, i nikad nije gruba s djevojkama. Uostalom, ne čudim se tome! One su zbilja sretne što imaju takvu odgojiteljicu. Voljela bih biti kod velikih. Volim je!

Napokon sam pisala Nicole i iznijela joj svoja pitanja. Samo da me ne pita za ime djevojke, koja me tobože molila za razjašnjenje. Morala bih direktno lagati! Opet jedanput. A to ne volim. Opet s druge strane ne mogu joj reći da sam ta djevojka ja sama. Što bi mislila o meni!

Subota, 28. studenoga. Sada sakupljam slike glumaca. Htjela bi ih objesiti u svojoj sobi. Mišù ima već lijepu zbirku. Obećala je da će mi dati duplikate. Neke se mogu kupiti u Monoprix-u. Nabavit ću ih odanle. Moj najmiliji pjevač jest Gilbert Becaud.

Nedjelja, 29. studenoga. Jakov nije bio danas na Misi. Pošao je doduše sa mnom od kuće, no jedva smo izašli, okrenuo se i rekao: »Ako me kod kuće izdaš — osveta!« Najradije bih bila otišla s njom, no nisam se usudila.

Strašan dan, dosađujem se kao sardelica u kutiji. Nikad ne znam što bih radila u nedjelju. U cijelom tjednu najviše se bojim toga dana. Majčica bi htjela da idem u župu na kršćanski nauk. Ni govora. Za to sam već prestara. To je za djecu.

Četvrtak, 3. prosinca. Poslije podne ponovo su me obasuli prigovorima, jer kod kuće »uopće ništa ne pomažem kod posla«! Nesposobna sam da ispržim teleći odrezak, nisam sposobna da ispečem kolač. Od samog bijesa zgrabila sam bika za rogove i odlučila pokušati slastičarski zanat. Nakon dugog oklijevanja izabrala sam biskvit. Rezultat nije bio takav da bi me ohrabrio. Morala sam koješta čuti od Jakova. Samo mom malom Perici prijao je kolač. Odmah je uzeo kalup da ga očisti na svoj način. I kod toga je dobro prošao, jer kad sam htjela svoje remek-djelo istresti iz kalupa cijela se maskerada prilijepila. Prepisat ću recept i još jedanput pokušati. Ne ću tako lako podleći.

Masa za šest osoba: 6 jaja, 300 gr. brašna, 300 gr. šećera, 300 gr. maslaca, jedan paketić Alsaškog praška.

1. ugrijati pećnicu,
2. Odijeliti žumanjak od bjelanjka — žumanjcima dodati šećer — umiješati malo brašna, zatim rastopljenu masnoću i prašak.
3. tu masu staviti u kalup i 35 minuta zadržati u umjereno toploj pećnici. Izvaditi iz kalupa.

Baka mi je donijela čokoladne bombone. Zna da ih volim. Mama tvrdi da me baka mazi... Da, što još?

Još nema odgovora od Nicole. I dalje visim između neba i zemlje — potpuno slomljena. Danas sam se barem rastresla dok sam pekla kolač. Jedini dobitak!

Ponedjeljak, 7. prosinca. Poslije podne vidjela sam je na hodniku. Počela sam trčati, projurila kraj nje i stala kraj vrata. Morala je proći pokraj mene. Kad mi se približila rekla sam glasno: »Dobar večer!« Stala je, činilo se, da se začudila i onda rekla smiješeći se: »Dobar večer!« Bilo mi je da propadnem u zemlju.

Opet ne mogu zaspati, strašno sam utučena i žalosna. Mislim, da ona još nije shvatila da je volim. Mogla bih tuliti... !

Četvrtak, 10. prosinca. Danas imam obuku iz plesa. Mislim da bih satima mogla plesati, čak mi se čini da me glazba diže — odmah zatitra cijelo moje biće. No plesačica koja se u meni probudila — u sukobu je sa mnom, i to me boli. Osjećam da sam rođena da postanem velikom umjetnicom, mogla bih plakati kad pomislim na svoje ukočeno tijelo koje teškom mukom postaje elastično i lagano. Isto tako mogla bih plakati kad pomislim na svoje noge koje još topoču po zemlji.

Večeras sam plesala i plesala i mislila na gospođicu Coletu. Umorna sam na smrt, no ništa zato, mogla bih plesati do smrti.

Vidjela sam Fanšù s Anitom. Šetale su pokraj »Galerija«. Srce mi se kida svaki put kad ih vidim zajedno. Jako sam ljubomorna...

Petak, 11. prosinca. Kod kuće više ne govorim. To je jedino i najbolje sredstvo da sačuvam svoj mir. Uostalom, ne mogu govoriti o »miru«, jer sad mi predbacuju šutnju: ne zna se što mislim; često satima sjedim, a da ne progovorim ni riječi... Sasvim ću se zakopati u svoje knjige i ne ću se brinuti ni za koga... itd., itd. O, ti drago vrijeme, što da im kažem? Čim iznesem svoje mišljenje i onda, naravno, kad ga nastojim obraniti, nazovu me »tvrdoglavkom« i kažu da uvijek moram imati zadnju riječ. Neka oni samo

ljubezno izvole svoje ideje iz 19. stoljeća zataknuti sebi za šešir, a mene neka puste na miru u mom kutu.

Još uvijek ništa nova od Nicole. Da samo nije naslutila nešto! Što bi bilo kad bi ona jednog dana govorila s majčicom o mojim pitanjima? Ne, ja sam luda! Ipak smo nas dvije sklopile ugovor: Sve što joj kažem, ostaje među nama.

Ponedjeljak, 14. prosinca. Danas sam išla kući s Renatom. S njom se može prima razgovarati. Dala mi je neke informacije o gospođici Coleti, njezina joj sestra pripovijeda puno o gospođici. I još nešto: Renata me razumije. Prošle je godine i ona voljela jednu profesoricu. Svašta je poduzimala samo da je može vidjeti i govoriti s njom... Renata se pretvarala kao da nešto nije razumjela za vrijeme obuke i molila je da joj to još jedanput rastumači. Tako je profesorica nakon sata još jedanput s njom prošla gradivo. Doklegod je bila s njom, srce joj je bilo mirno i osjećala se dobro. No čim su se rastale morala je neprestano misliti na nju.

Ljudi, koji još nisu ljubili, ne znaju kako ljubav može zavladati čovjekom, kako nas osvoji i ispuni cijelo srce. Nekad je osjećamo tako jako i glasno u sebi, te mislimo da ćemo se ugušiti. Meni se često čini da ne ću moći više izdržati ovu napetost koja me sve više muči.

Četvrtak, 15. prosinca. Sukob s majčicom. Neophodno mi je potrebna nova haljina. Kaže da će mi je ona izabrati. A ja to ne ću. U mojoj dobi imam pravo da se oblačim po svom ukusu. Svakako, ne ću da trčim okolo kao mala djevojčica: to je bio razlog našeg razilaženja. Majčica je već u žurnalu izabrala jedan »dražestan« model. Bio je izložen i u »Petit Paris«. Taj model može zbilja biti divan, ali bubi ovratnik, široki nabrani rukavi, dvostruki red puceta na gornjem dijelu — to možda pristaje malima, ali ne meni!

Petak, 18. prosinca. Djevojke su zbilja divne. Uvijek mi jave kad hodnikom prolazi Coleta. Uspjelo mi je doznati kad ima nadzor. Jedna mala dala mi je i njezinu adresu. Svaki put kad me vidi, nasmiješi mi se. Svakako moram s njom govoriti, no kadgod je sretnem, počinju mi noge drhtati, grlo se stegne i ne mogu progovoriti ni riječi.

Kad bi znala koliko trpim zbog nje!

Hvala Bogu, pismo od Nicole.

Moja draga Ano Marijo!

Oprosti što Ti tako dugo nisam pisala. Rado bih bila već prije odgovorila na pitanje Tvoje drugarice. Reci joj da joj čestitam zbog njezine iskrenosti. Konačno jedna djevojka koja se ne boji teškoćama pogledati u lice i koja bez krivog stida traži istinu. Voljela bih je upoznati i govoriti s njom. Htjela bih joj reći kako mora da je u svom srcu veoma fina i veoma čista, jer je uznemiruje sve što bi moglo baciti i najmanju sjenu na njezinu čistoću. No Ti ćeš mi biti sigurno dobar tumač, zar ne? Zašto bi moralo biti zlo razmišljati o tajnama života kad je sam Bog htio te stvari. Samo ona djevojka koja **zlom namjerom** razmišlja o tome i bez poštovanja govori o tome, čini zlo. Vrijeđamo Gospodina, ako prljamo i iznakazujemo ono što je On stvorio.

To što često osjećamo laka tjelesna uzbuđenja, nije ništa neobično jer se tijelo polako pripravlja za ljubav prema suprugu i za to da djeci pokloni život. Sad se ono već probudilo za to svoje čudesno poslanje.

Dobro je ako opažamo takvo osjećanje, ali moramo znati njime upravljati, a prije svega ne smijemo ga namjerno izazivati. Nije zlo osjećati žeđu i radovati se tome što je možemo ugasiti u razboritoj mjeri, čim nam se pruži prilika. Ali ne bi bilo pravo piti samo zbog uživanja, kada to nije dopušteno.

Isto tako nije zlo obzirom na osjećaj ili na spolni nagon gladovati za tim, to znači: željeti da se jedan mladić brine za Tebe, da Te poljubi i miluje ili smjeti osjetiti bilo kakve spolne radosti — ali bilo bi zlo (kretnjama ili mislima) namjerno izazvati ove osjećaje samo zbog sebičnog užitka i da **se čini nešto što nema smisla i što nije dopušteno.** Naš Gospodin pridržao je te duboke i čiste radosti za bračne drugove. Oni se time jedno drugome poklanjaju i izrazuju međusobnu ljubav. Ova radost im pomaže sebe potpuno zaboraviti, pomaže im da se ne boje teške dužnosti što je preuzimaju na sebe kad poklanjaju djeci život i brinu se za njihov odgoj.

Ima djevojaka koje nemaju u tome nikakvih teškoća, neke se naprotiv moraju stalno boriti da ne podlegnu nečistom sanjarenju i dvoličnim kretnjama. Neke opet dopuštaju da se u njima ukorijene zle navike kojih se onda jako teško osloboditi. Uza sve to ne smiju postati malodušne. Naš Gospodin ne napušta nikad onih koji su velikodušni i imaju dobru volju. Svakako, svi moramo biti veoma oprezni i ne smijemo svašta činiti, slušati ili sebi predočivati. Kad netko svaki dan pije prljavu vodu, nije nikakvo čudo ako se razboli. Odat ću Ti svoju malu tajnu, što ja činim, kad me tijelo uznemiruje ili kad me moja mašta hoće da odvuče predaleko:

Nekoliko minuta stanem, da mogu svom uzbuđenju ili svojoj mašti otvoreno pogledati u lice... Onda kažem samoj sebi: To je dobro i naravno. Sam Bog stvorio je moje tijelo i moje nagone. Zatim pomislim: Moja dobra, stara Nicole, tvoje srce i tvoje tijelo postali su nešto nestrpljivi. To je znak, da moraš uprijeti sve sile da se pripraviš za svog budućeg muža i za svoju malu djecu. Već živi tvoj čarobni princ i možda mu je upravo sada potrebna tvoja mala pomoć, da može ovo vrijeme priprave tako upotrijebiti da jednom postane fini momak... Vidiš, Ano Marijo, dok to sebi govorim uzimam u obe ruke žrtvu ovog dugog čekanja, premda je »moja glad i te kako velika« — i molim Boga za njega. **To je moj način na koji ga već sada ljubim...** I kad ga jednog dana budem srela, raširit ću svoje ruke i bit ću beskrajno sretna zbog toga što sam mogla donijeti mu toliko darova, koje sam s Gospodinovom pomoću već dugo spremala za njega.

Molim reci sve ovo svojoj drugarici ili pokaži joj moje pismo. Ako je praktična katolikinja reci joj i ovo: Neka napravi kod sebe red i neka otvoreno govori s kojim svećenikom. Ne smije misliti da će se svećenik zgražati. Upravo protivno! Divit će se njezinoj jednostavnosti i radovat će se što joj može dati ono što ja ne mogu: Božju milost.

Doviđenja, moja mala Ano Marijo! Želim Ti mnogo jakosti u radu i u svemu drugom. Dobro znaš, što značiš za mene.

Tvoja Nicole.

P. s. Paskala me zamolila da Ti javim kako joj sada ide dobro matematika i da je zbilja zanima. Čudo? Nikako, nego novi profesor. On ne sipa naučno gradivo na suhoparni način, već ga izdeklamira upravo s osjećajem. Naravno da neki dokazi jesu i ostaju teški. To i on sam kaže. Neka posebna atmosfera ispunja razred pod njegovim satom: sve bi djevojke htjele postati anđelima — i što je još zanimljivije — učenjacima.

Dakle, sad imam! Nicole čestita mojoj »drugarici«!!! Kad bi znala da sam ja postavila ta pitanja, ali sam bila prevelika kukavica da to otvoreno kažem. Divno je, što moja velika sestra nikad ne uzima tragično te stvari. Može joj čovjek reći sve. Ona ostaje uvijek mirna i ne diže galamu!

I ja bih voljela biti čista. No to je tako teško. Mislim da spadam među one djevojke koje su već popile mnogo prljave vode. Svakako, nisam nikakva iznimka jer Nicole ima slične poteškoće. Odličan je njezin način! Nikad nisam ni pomislila da mladić, za koga ću se jednom udati, već sada negdje živi i možda treba moje pomoći.

Samo da mi ne učini kakvu glupost!

Molit ću za njega.

Ponedjeljak, 21. prosinca. S Renatom je stvar u redu. Jednako mislimo. Sve mi je bliža. To je inteligentna djevojka, tankoćutna i nježna. Idemo često zajedno kući. Samo, čini se da ne voli kad za vrijeme odmora idem s drugim djevojkama i nešto ih pitam. Mislim da sam još slobodna, premda među nama već postoji neka veza. Morat ćemo to razjasniti.

Srijeda, 23. prosinca. Jutros smo opet bili na školskom pregledu. Zašto dva puta jedno za drugim? Veliko pitanje...?

O čudo, postala sam manja; visina mi je sada 1,56 m. Nažalost, od zadnjeg pregleda dobila sam prilično na težini. Težim 48 kilograma i 900 grama. O, — to je da čovjek očaja. Na trbuh mi se naslagala slanina, nemam više struka, čak su udebljali i listovi na nogama. Po što po to moram opet postati elegantnija. Ne ću da sramotim gospođicu Coletu. Protivno, učinit ću sve da na sebe privučem njezinu pažnju. Hoću da u njezinim očima budem lijepa.

Danas ću početi uzimati JPM-praške — (jedi polovicu manje).

Već je kasno, letim u krevet, no prije moram svojoj zvijezdi reći »laku noć!«...

Uh! Upravo sam svom budućem suprugu pružila ogromnu pomoć. Četiri ili pet puta morala sam obaviti male gimnastičke vježbe, kako mi je savjetovala Nicole. Ako moj Romeo još nije postao pravi momak, onda uopće ne razumijem ništa od svega toga.

Utorak, 5. siječnja. Tako, to je gotovo: govorila sam s njom. Učinjen je prvi korak. I ja sam učinila taj prvi korak. Rekla sam joj »Dobar večer!«, i ona mi je dražesno ozdravila, onda je stala i pitala me u koji razred idem i da li mi učenje ide dobro. Rekla sam joj, da je često mogu gledati kroz prozor.

»Znam«, odgovorila je, »ali ti moraš učiti, zar ne? Čini mi se da ne paziš uvijek na predavanje.«

Tiho sam promrmljala: »To je zbog vas.«

Na to je odgovorila: »Ti nevaljanka, ne smiješ to činiti...« i smiješeći se pošla je dalje.

Ne znam pravo što znači taj smiješak. Osjeća li sklonost prema meni ili mi se ruga? Ne, to bi bilo odviše strašno! Sigurno joj je moj pogled odao koliko je volim... Dobro sam je promatrala: ona je zbilja prekrasna. Oči su joj jasne i duboke, usnice se nekad dražesno naškube — ah, volim je, volim je, odviše je volim i osjećam od toga bol...

Srijeda, 6. siječnja. Dosadno mi je, dosadno mi je! Točno osjećam, da mi nešto nedostaje, ali ne znam što... Samo prisutnost gospođice Colete ili misao na nju, razgoni moju žalost. Od vremena do vremena silim se na smiješak, — ali nije mi tako pri duši.

Četvrtak, 7. siječnja. U jednom od mojih ilustriranih časopisa čitala sam da je Callas uzimala parne kupke zbog mršavljenja. Bila je u opasnosti njezina umjetnička karijera. Sad je dobila opet liniju i postigla uspjeh. Čini se da su parne kupke uspješno sredstvo. Htjela sam ih i ja okušati i uzela sam kipući tuš. Pustila sam da vruća voda teče

tako dugo, dok nije cijela kupaonica bila puna pare i to tako guste, da nisam ništa mogla vidjeti. Potpuno sam iscrpljena.

Petak, 8. siječnja. Strašno, kako sam osjetljiva. Svakim danom je sve gore. Nitko ne zna koliko trpim. Dječacima je dobro, oni ne poznaju ove muke. U stanovito vrijeme moji su živci i osjećaji jedna otvorena rana. Mislim da upravo sada proživljavam jednu od tih strašnih perioda. I najneznatniji događaj kadar je da me utuče. Kad me na primjer pri susretu i rukovanju netko ne pogleda onako ljubezno kao inače, odmah pomislim: taj se ljuti na mene. S druge strane i najmanji smiješak ili jači stisak ruke može me uzdići do trećeg neba. Ako u školi koja saučenica zaplače, odmah plačem s njom. To je da čovjek iskoči iz kože.

Ni zbog čega postajem utučena ili preblažena. Govorila sam o tome s Renatom i ona kaže da isto proživljavaju sve djevojke. Ne vjerujem. Da, gotovo sam sigurna da je u tom pogledu sa mnom gore nego s drugima.

Subota, 9. siječnja. Čitala sam puna dva sata. Opet je iscrpljena moja zaliha knjiga. Mogu organizirati kolikogod hoću — nemam ih nikada dosta. Ima časova kad mi upravo zuji u glavi, tako se jako »opijem« knjigama. Kad čitam ne mislim ni na što, barem ne na moj jadni život. I onda tako lijepo mogu sanjariti. To činim često. Kad navečer utrnem svijetlo i ako ne mogu odmah zaspati, puštam maštu da luta posvuda, malo amo — malo tamo. A znam, da je to opasno!

Opet sam vidjela Mariju Paulu s njezinim mladićem. Mirno su razgovarali.

U toj djevojci jest nešto — što ja ne razumijem. Upravo sam radoznala. Igra »malu sveticu«, a s druge strane je zgodna, živahna djevojčica,... zgodnija nego ja.

Utorak, 12. siječnja. Dobili smo da obradimo zanimljivu temu: »Opiši sreću što je osjećaš u saobraćaju s dragim osobama.« Evo koncepta mog djela:

> Sjedim uz kamin i u mislima mi se redaju pojedine večeri koje sam provela u krugu obitelji. Najednom padne mi pogled na ognjište... u njemu pleše tisuću

malih plamenova. Tada se odsklizalo moje osjećanje na druge večeri, na drugo ognjište, u jednoj drugoj kući; bilo je to tamo dolje, u Bretoniji... Upravo je nastupila zima i donijela mnogo snijega.

Cijela obitelj okupila se navečer oko otvorena ognjišta u sobi za boravak. Plamenovi su se umiljavali oko bukovih cjepanica. Svečana tišina ležala je u sobi. Svatko se od nas u tom času napajao odmorom: sve teškoće dana bile su zaboravljene. Naše duše smjele su mirovati, nikakva misao nije mutila njihova pokoja u tom času. Svi smo se osjećali povezani s tom kućom u kojoj svaki predmet ima svoju povijest. Živci su se odmarali od tereta dana i nitko nije imao potrebu da govori, raspravlja ili da bilo kako prekida šutnju. No ova tišina bila je također napeta... Bila je pripravna svakog onoga koji bi je pokušao narušiti — zgrabiti i baciti kroz vrata: ovaj čar, ova ljupkost večeri nije smjela biti razorena.

Kad je došao čas da se zapali svjetlo, sa svih strana čuo se uzdisaj razočaranja i nezadovoljstva. U srcu smo prokleli pronalazača električne svjetlosti; u onom polumraku nitko se nije bojao da će ga nekto progledati ili opipati pogledima, jer na svakom licu sjala je sreća.

Oprostili smo bili jedni drugima pogreške. No taj mir nije trajao dugo: čim se upalilo svjetlo, svako lice navuklo je naglo opet svoju masku; žalosno. Onda smo opet čekali na slijedeću večer, da možemo ponovo biti ljudi, takvi, koji znaju biti sretni u tišini noći i opraštati bližnjemu pogreške.

Srjeda, 13. siječnja. Heureka — imam ga! Pronašla sam idealno sredstvo za mršavljenje. Jedne novine donijele su veliku reklamu za »Pranje s Maigral«. Dosta je samo nekoliko dana uzastopce trljati se tim sredstvom, da se izgubi nekoliko kilograma. Odmah ću tražiti jedan gratis uzorak za pokus. Moram priložiti samo dvije poštanske marke. Malenkost!

Petak, 15. siječnja. Noćas me izmučio strašan san. Sanjala sam da se gospođica Coleta bacila pod vlak. Stajala sam na peronu i gledala kako je legla na tračnicu, htjela sam skočiti da to spriječim — ali bila sam kao uzeta. Noge — teške kao olovo — nisu me htjele slušati. Kad sam se zadnjim silama dovukla do nje, bijaše prekasno: bila je mrtva. Uzela sam u naručaj njezinu lješinu i milovala je po čelu. Gledala me zagonetno svojim slomljenim, ukočenim pogledom...

Cijelog prijepodneva nisam se mogla riješiti te slike. Pripovijedala sam Renati taj san. Rekla je da sni znače uvijek protivno. To dakle znači da ću doživjeti veliku radost s gospođicom Coletom. Prije nego legnem, molit ću Boga da je čuva i da učini neka me zavoli...

Ponedjeljak, 18. siječnja. Još nisam opisala naš sat gimnastike. Pod izgovorom da se za ispit moramo trenirati u bacanju lopte, otrčale smo Renata, Anita, Marija Paula, Mišu i ja na dvorište, ali ne da vježbamo nego da s loptom tjeramo budalaštine. Neprestano smo se pokušavale približiti prozoru u prizemlju jer sam se nadala da ću ugledati gospođicu Coletu, a prije svega iz prkosa prema gospođi Barelière, ili »Hvataj me, ja sam proljeće«.

Utorak, 19. siječnja. Dobila sam 16 točaka za moju zadaću i k tome priznanje od profesorice. Kaže da sam dobro opisala ugođaj i poeziju večeri u krugu obitelji. Dobru ocjenu dala mi je posebno za taj ugođaj što sam ga dočarala, no dodala je, unatoč svemu, ipak je ta atmosfera malo nestvarna. Dakako da u tome ima pravo. Ta valjda ne misli da je u životu zaista tako lijepo.

Srijeda, 20. siječnja. Mišu će od mene posuditi moju plavu haljinu. Slijedeće nedjelje ići će u kino i htjela bi biti lijepa. Kaže da će tamo biti jedan njezin znanac i htjela bi mu se dopasti. Ta mala nije pala na glavu. Nema dosta novaca da može nabaviti više haljina i to modernih, zato posuđuje od svojih prijateljica i tako može često mijenjati; onda izgleda kao da ima veliku garderobu.

Petak, 22. siječnja. Raspravljala sam s Renatom o »prijateljstvu«. Nas dvije osnovat ćemo nešto lijepo. Povjeravamo jedna drugoj sve brige i radosti i pokušavamo se međusobno podupirati. Mislim da će nam to uspjeti.

Ne mogu dalje pisati; Perica mi ne da mira. Ako ga pošaljem iz sobe počet će urlikati, i naravno bit ću onda ja kriva jer ja sam »velika«.

Subota, 23. siječnja. Tata je večeras donio kući jednu igračku — malog pokretnog psića. Kupio ga od nekog pokućarca. Kao mali šmrkavac veselio se toj svojoj najnovijoj tekovini i skoro se počeo prepirati s Pericom i Jakovom tko se smije igrati s time. Pridružila im se čak i majčica, metala je psića u smiješne poze i smijala se kao luda. Ja sam sjedila po strani i listala po jednom ilustriranom časopisu. Nisam progovorila ni riječi. Unatoč tomu, našla je mama razloga da me kori: ja navodno igram uzvišenu melankoličnu damu, koja »promatra kako se mališi zabavljaju.« Zaista bih se mogla smijati tim djetinjarijama. Sve četvero izgledaju kao da su djeca od tri godine. Naravno, Jakov je također morao dodati svoje i stao mi se rugati:

»Molim te, majčice, ne uznemiruj našeg genija. Možda upravo sada stvara kakvu divnu pjesmu, ili sanja o princu iz bajke, ukoliko se ne sprema da pronađe sigurno sredstvo, kojim će dokončati svoj žalosni život.«

Došao je k meni i zgrabio me za ramena:

»O, ti lijepa, žalosna djevojko, ostani ipak kod nas i daj, pogledaj dobrostivim pogledom ovog malog psića koji te usrdno moli za to.« Uzeo je psića i okrenuo mu glavu prema dolje. Onda me pogledao s komičnim izrazom lica, i gotovo da sam se nasmijala, no drugi su se već smijali prije mene. Razljutila sam se. Prilijepila sam Jakovu zaušnicu i plačući pobjegla u svoju sobu. Prošao me tek za jelom. Ipak je taj idiot došao k meni da me odvede dolje i rekao mi tiho:

»Ljepotice moja, zar ne ćeš doći dolje...? Doduše, post će mnogo doprinijeti tvojoj liniji, no ako zbilja hoćeš da smršaviš, moraš se odreći barem jednog obroka na dan.«

Glupak jedan! Svi su se urotili protiv mene. Zašto?... Jer ne držim ništa do ovakvih zabava.

Ponedjeljak, 25. siječnja. Upravo sam bila kod Renate. Slušali smo gramofonske ploče. Nabavila je nekoliko novih, a među ostalima jednu od Jaques Brel. Otkako sam se vratila kući ne ide mi iz glave njegova pjesma »Noge u potoku«. Mogla bih kod toga lako navući hunjavicu!!! No šala na stranu. Zbilja volim tog pjevača jer jasno izgovara riječi, ne guta namjerno slogove. Kažu za njega da je pobjegao od kuće. Imao je pravo, barem nije kukavica!

Utorak, 26. siječnja. Još nisam dobila reklamni paketić Maigrala. No čitala sam danas u novinama, da je neki boksač za natjecanje bio pretežak 4 i pol kilograma. Ipak mu je uspjelo da se riješi suvišne težine i to tako što se za gimnastiku obukao toplo, te se strašno znojio. Zato sam jutros obukla dva pulovera i otrčala u školu. Stigla sam tamo okupana u znoju. Odmah sam skinula jednoga i stavila ga u torbu. Zadovoljna sam i uvjerena, da će ovo sredstvo djelovati: izgubila sam najmanje 200 grama.

Srijeda, 27. siječnja. Razgovarala sam s Marijom Paulom, kad se najednom pojavila gospođica Coleta. Ostavila sam drugaricu i razgovor na cjedilu i potrčala za gospođicom. Upotrijebila sam staru ratnu taktiku: protrčala sam kraj nje i pričinila se kao da je nisam opazila. Onda sam stala kraj vrata i čekala dok nije stigla.

Pretvarala sam se kao da sam se iznenadila:

»Dobar dan, gospođice!«

»Gle, gle, to je Ana Marija! Kako je?«

Razgovarale smo neko vrijeme i smjela sam je pratiti komad puta. Rekla sam da slučajno moram poći istim putem. Najednom je stala: »Nemoj se ljutiti, moram se sad oprostiti s tobom; idem preko trga Thiers.« Nisam mogla još jedanput lagati i reći: »Slučajno idem i ja tamo.« Tako smo se morale rastati. Pružila mi je ruku i moju zadržala dugo i čvrsto je stisla. Bila je meka i topla i još sad osjećam stisak. Cijele večeri mislila sam na ovaj susret. Kako je samo moguće tako voljeti, gospođice Coleta? Htjela bih da i vi

mene volite, htjela bih da samo mene volite! Nažalost, uviđam da to nije moguće. Ljubomorna sam na sve koje vi volite. Dajte, volite mene, ta zavolite me. Jedini vi možete mi pružiti tu sreću. Vi ste za mene više nego uzor: vi ste moj ideal! Htjela bih biti takva kakvi ste vi — tako lijepa i jednostavna kao vi; htjela bih raditi kao vi, hodati kao vi, smiješiti se kao vi.

Petak, 29. siječnja. Jutros je napokon stigao reklamni paketić »Maigrala«... To je ružičasta tekućina. Okušala sam je na nožnim listovima. Ako se bude isplatilo, naručit ću cijelu staklenku.

Dogodilo se čega sam se bojala: nisam mogla dočekati listonošu pred kućom. Mama je zahtijevala razjašnjenje. Milom ili silom, morala sam joj odati. Slegla je ramenima:

»Ti si potpuno luda!«

Nadam se da me ne će odati. Bojim se idiotskih primjedaba moga dragog brace.

Ponedjeljak, 1. veljače. Kad sam u podne došla kući našla sam gospođu Duval. Obično dolazi ponedjeljkom. Ona je zbilja simpatična, ali nesnosno je to što me mama pred njom neprestano opominje i kori. Za vrijeme ručka najednom se okrenula k meni i rekla: »Ano Marijo, daj sjedi uspravno, što si se tako zgrbila?«

Zagunđala sam i nisam se odmah uspravila, nato me udarila lako po leđima i dodala:

»No, hoćeš li? Uspravi se, izgledaš kao stara škatulja koja nema nikakve snage!«

Dakle, mislim da u mojoj dobi čovjek zna kako se treba ponašati kod stola i takve opaske pred stranim ljudima čine mi se potpuno suvišne. Ja sam još uvijek mala šmrkavica kojoj moraju neprestano zanovijetati, pa čak i pred gostima. Sigurno će mama još kad mi bude dvadeset godina govoriti: »Obriši nos, ne naslanjaj se laktovima na stol, stavi maramu na glavu, nisi očistila cipele, prljav ti je vrat, nisi oprala uši«, itd., itd.

Četvrtak, 4. veljače. Bojim se svaki put kad baka dođe k nama. Malo koji od tih dana prođe bez sukoba. Naravno,

ja volim baku, ona ima dobro srce, ali je uzoran primjerak starih dobrih vremena. Ne ide joj u glavu, da živimo u godini 1960. Na koncu promijenili su se običaji od onih vremena kad su žene nosile tri ili četiri podsuknje, a haljine im sezale do gležanja. Upravo sam sjedila s prekriženim nogama. Navodno je takvo držanje izazovno, i kažu da ja to činim namjerno. Odgovorila sam da nije nikakvo zlo pokazivati svoja koljena. Rezultat: strašna vika! Baka se pita, što će jednom biti od mene. Imam same zle namjere i uopće više nisam ona mala dražesna i vragolasta djevojčica kakva sam bila prije. Odgovorila sam da ni ne kanim ostati za nju mala, dražesna i vragolasta. Skoro je zaplakala; sažalila mi se. Ali što ja mogu. Ona je kriva jer u svemu i svugde vidi samo zlo.

Petak, 5. veljače. Marljivo se masiram, redovito se opipavam i više puta na dan promatram se u ogledalu. Nažalost, ne opažam još nikakve promjene, a moja je bočica već skoro prazna. Unatoč svemu, dokazat ću da sam ustrajna i naručit ću veliku staklenku.

Subota, 6. veljače. Katastrofa! Ne smijem više plesati. Liječnik mi je zabranio. Tobože me to previše umara. Obuka u plesnoj školi traje dugo i ja nisam dorasla tim naporima. Pokušala sam krajnje, rekla sam majčici da bih ipak mogla još pokušati za kratko vrijeme, no ona ne će ni da čuje. Tvrdi da ples nije neophodno potreban, mogu i bez njega živjeti. Majčica ne zna kako je to za mene važno; ona ne zna da je moje cijelo tijelo upravo opsjednuto plesom, da i kod najtiše glazbe osjećam kako se svi moji udovi pokreću i samo čekaju da kretnjama izraze smisao glazbenog ritma.

Još ću jedanput svesti razgovor na to.

Opet prepirka za vrijeme jela. Majčica neprestano govori da moram više jesti, a ja nastojim da se u tome ograničim kako ne bih još više udebljala. Opsjela ju je misao da je moje zdravlje u opasnosti. Uvjerena je da u mojoj dobi moramo jesti kao drvosječe. Neka misli!

Utorak, 9. veljače. Uz velike teškoće uspjela sam doznati u koje doba gospođica Coleta utorkom dolazi u školu. Jutros, oboružana kitom cvijeća, stala sam na mjesto kud je morala proći. Došla sam prerano. Jučer sam kupila cvijeće i stajalo me muke neopaženo ga unijeti u kuću. Jutros opet bila je umjetnost izaći na ulicu s mojom kitom, a da me nitko ne vidi. Morala sam pod svaku cijenu izbjeći indiskretna pitanja. Ta što bih i mogla reći? Moj svijet ne bi razumio. Drhtala sam na cijelom tijelu kad sam rekla gospođici Coleti:

»Molim lijepo, izvolite uzeti ovo cvijeće. Jutros rano ubrala sam ga u našem vrtu za vas.« (Mi doduše nemamo vrta, ali nisam joj htjela reći da sam ga jučer kupila za nju. Mislim da ne bi razumjela i da bi joj to bilo smiješno).

Malo se zacrvenila. Nije znala kako bi se držala, te mi je rekla:

»Jako je to ljubezno od tebe, Ano Marijo, ali nije bilo potrebno.«

Potapšala me po ramenu:

»Sad se požuri, inače ćeš zakasniti u školu.«

Najradije bih pošla s njom, ali možda njoj nije stalo do toga. I protiv volje morala sam otići. Nadam se da se veselila cvijeću.

Govorila sam o tome s Renatom. Ona misli, da sam to dobro izvela, ali bilo bi bolje da sam joj dala cvijeće tek nakon obuke da ga ne mora nositi u školu. Renata ima pravo, na to nisam mislila. Možda ga je ipak ponijela kući.

Srijeda, 10. veljače. Majčica je dovršila moj pulover sa savijenim ovratnikom. Izvanredan je, jako jednostavan i uzak, te se dobro priljubljuje uz tijelo. Ipak sam to postigla. Sad moram paziti da se uvijek držim uspravno, onda izgledam u njemu divno. Jakov mi je rekao:

»Izgledaš kao kakva Pin-up-girl.«

To mi je drago, jer Jakov se razumije u te stvari. On ima dobro oko za djevojke, cijeni one koje su pristale i dobro obučene. Ništa mi ne koristi sredstvo za trljanje. Smeće jedno! Uzimat ću odsad parne kupke i gimnasticirat ću

da mogu izlučivati suvišnu vodu iz tijela. Tako ću postati elegantna. To mi mora uspjeti pod svaku cijenu. Uostalom, pijem puno limunova soka. Kažu da je to uspješno domaće sredstvo.

Četvrtak, 11. veljače. Jutros sam išla kupovati. Kad sam se vratila kući našla sam Jakovljeve prijatelje Marka i Pavla. Došli su ga posjetiti. Pred njima viknuo mi je: »Došla si, mala moja masna mrljice!« i zvonko me poljubio. Od srdžbe sam se zacrvenila i pobjegla, a on je nastavio ozbiljnim tonom:

»Što, zar ne djeluje trljanje?«

Bila bih ga najradije ćušnula, no nisam mogla pred tim mladićima. Marko mu je rekao:

»Ta pusti je na miru!«

Mama je također nešto dodala, a bilo bi čudo da nije. No da taj idiot Jakov posjet prijatelja iskorištava da me izvrgne ruglu... Majmun jedan! Osvetit ću se!

Jedanaest sati noću. Strašno! Kažu da će gospođica Coleta otići s naše škole, pa čak i iz Le Havre-a. To su mi rekli danas poslije podne, a po svoj prilici djevojčice su rekle istinu. To je odvratno od nje. Vidjela sam je prije nekoliko dana, s njom sam govorila, ali o tome nije spomenula ni riječi. Čini se da joj nije stalo do moje sklonosti, a ja sam gojila krive nade. Kako ću živjeti bez nje? Duboko sam potresena. Večeras sam plakala u krevetu. Ustala sam da napišem ove retke.

Bez nje nema život smisla. Još se ne mogu priviknuti na tu misao. Naslonila sam se na prozor i dugo sanjarila. Zašto mi djevojke tako lako iskačemo iz kolotečine, zašto smo tako osjetljive i zašto sam ja to više nego ostale? Trpim zbog svega toga. Zbilja nema nikoga tko bi me razumio, nikoga tko bi me tako jako volio kao što ja volim.

Laku noć, mala moja zvijezdo! Pomozi mi da uza sve svoje jade mogu zaklopiti oči. Reci gospođici Coleti da je volim. Bože moj, pomozi mi, da ne poginem od očaja.

Petak, 12. veljače. Neizrecivo sam žalosna. Bez prestanka progoni me misao na rastanak s gospođicom Coletom.

Nisam više ni za što; u školi ne mogu paziti, mislim samo na nju. Ponovno sam prolistala svoj dnevnik i opazila da sam se strašno promijenila. Prije sam bila mnogo veselija. Rado sam se smijala i dizala buku kadgod mi se pružila prilika. Sad se ne mogu više ničemu radovati. Teškom mukom vučem se okolo i kad saučenice čine gluposti sudjelujem i ja, ali ne više onako od srca kao prije. Moram pisati Nicole. Možda će ona opet unijeti malo svjetla na moj put.

Noć je, crna noć; čeznem za svjetlom!

Subota, 13. veljače. Cijeli sat morala sam podnositi »Zane«. Prozvali smo je tako jer ima običaj da kaže »zane«, mjesto zar ne. Da nam vrijeme prođe što prije, brojimo pod satom koliko puta izgovori tu riječ. Mislim, da je danas nadmašila samu sebe: izgovorila ju je 120 puta. Vidi se, da živimo u vrijeme raketa. Barem u tom pogledu ide »Zane« ukorak s vremenom.

Mišu opet svake nedjelje ide nekud. Njoj je dobro. Ima puno prijateljica u našoj gradskoj četvrti, a ja ne poznam skoro nikoga. Majka joj dopušta da ide u kino, prijateljice joj većinom plate kartu, jer ona nema ni prebijene pare. Kaže da joj to nije ugodno, ali ne može ništa protiv toga; otac joj je opet bez posla.

Utorak, 16. veljače. Uzalud sam pokušavala dobiti adresu gospođice Colete. Kažu da je dobila namještenje u Caenu. Samo privremeno bila je zaposlena kod nas. Tamo dalje imat će bolje mogućnosti za studij. Mene osobno nimalo ne zanima njezin studij, tišti me samo jedna misao: ona odlazi i ostavlja me samu s mojim jadima.

Srijeda, 17. veljače. Srela sam gospođicu Coletu i zaželjela joj dobar dan — drugo ništa. Bila sam jako uzbuđena. Sve sam točno bila promislila što ću joj reći: pitati je za adresu, moliti je da joj smijem pisati, i na koncu htjela sam joj priznati da mi je ona veoma potrebna, da će mi od vremena do vremena kratko pisamce od nje dati snage da mogu izdržati. Ali od svega toga nisam rekla ništa, ni riječce. Kad sam se rastala, bila sam bijesna na samu sebe. Sa suzama u očima gledala sam za njom. Hvala Bogu, došla je na to Renata. Pitala je što se dogodilo, i ja sam joj rekla. Renata me razumije.

Četvrtak, 18. veljače. Pod satom geologije. Sanjarila sam i gledala kroz prozor. Onda sam pratila pogledom jedan zrakoplov, koji je letio jako visoko. Predstavila sam sebi kako mi spušta ljestve od užeta po kojima ću se lagana poput pera popeti k njemu i odletjeti daleko, daleko, napokon oslobođena ovog bubanja što mi razdire mozak, — riješena svih briga. Sat je prošao veoma brzo. No poslije morala sam moliti Mariju Paulu da mi posudi bilježnicu jer nisam ništa pisala. Ako me sutra profesorica bude pitala, opet ne ću znati.

Otac od Mišu našao je posla. Hvala Bogu! Strašno je biti uvijek u neizvjesnosti što će donijeti slijedeći dan. Zapravo ja imam veliku sreću što nisam nikad u novčanoj neprilici. Roditelji doduše nisu jako bogati, ali tata dobro zarađuje, i mislim da nam je budućnost osigurana.

Nedjelja, 21. veljače. Poslije podne pošla sam s Renatom na šetnju. Govorila sam joj sasvim otvoreno. Sjedile smo na pećini jedna pokraj druge i gledale u more. Izmjenjivale smo naše najdublje misli. Naslonila sam se na njezino rame i plakala. Rekla sam joj, kako me kod kuće ne razumiju, govorila sam joj o novim snagama koje su se počele buditi u meni, a o kojima ne mogu nikome govoriti. Tješila me i brisala suze koje su mi se kotrljale niz lice. Mi jednako mislimo. I ona kaže da je život žalostan i da nas odrasli ne razumiju. Obećale smo jedna drugoj da ćemo se međusobno pomagati. Naše prijateljstvo nije svagdanje i znamo da se možemo potpuno povjeriti jedna drugoj. Od sada ne će među nama biti nikakve tajne. To smo se zaklele i pomoći ćemo sebi da svladamo život. Kad smo poslije vrludale pokraj mora srele smo na nasipu nekoliko djevojčica. Igrale su lopte i pozvale i nas, no mi smo odbile. Nismo bile za to raspoložene, uostalom, htjele smo još razgovarati o našem životu. Htjele smo se do kraja naužiti ove tišine i mira, u kojem smo osjećale kako naše duše pjevaju istu pjesmu.

Mišu izlazi s mladićima. Renata tvrdi to sa sigurnošću.

Utorak, 23. veljače. Rekla sam mami da sam se dogovorila s Renatom i s još druge dvije djevojčice, da ćemo se sastati ujutro rano i zajedno ponoviti povijest. Bio je to samo izgovor. Htjela sam poći na kolodvor da još jedanput vidim gospođicu Coletu i da joj zaželim sretan put. Uzalud sam trčala, zakasnila sam. U čekaonici sam jecala od tuge i bijesa, onda sam vrludala okolo dok nije došlo vrijeme za školu. Zaustavila sam se kod jedne česme, nakvasila maramicu i obrisala oči. Mora da su bile crvene od plača, a nisam htjela da to netko opazi. Cijeli dan bila sam beskrajno žalosna. Nisam radila uopće ništa.

Duboko je ranjeno moje srce. Nisam znala da ljubav može nanijeti toliku bol.

Četvrtak, 25. veljače. Jučer je Renata opazila da sam žalosna. Poslala mi je nekoliko redaka da me utješi. Kako je tankoćutna! To joj diktira njezino dobro srce. Rekla je da je u ovoj boli ona svojim mislima uvijek uza me i učinit će sve što je u njezinoj moći da mi pomogne. Još jednom nuđa mi svoje prijateljstvo. Hvala Bogu, imam barem nju uza se! Ovaj rastanak potpuno me zbunio. Nikad nisam mislila da se možemo osjećati tako privezani uz nekoga. Ako je to ljubav, onda je tvrda i ja ne ću više da ljubim. Ne ću da budem više tako duboko ranjena. Htjela bih znati, jesu li i druge djevojčice ovakve kao ja. Ne mogu to sebi predstaviti. Doduše, vidim kadgod kako plaču u razredu, ali to je iz posve drugih razloga. Nekad im popuste živci, onda im najobičnija opomena profesora ili slaba ocjena natjeraju suze na oči. Imam dojam da su moje rane dublje. Krvari cijelo moje biće.

Kad bih samo mogla govoriti o tome s nekim!

Petak, 26. veljače. Perdrin mi je rekla da ne jede ništa za doručak i na taj način uspjelo joj je da kroz pola godine smršavi za četiri kilograma. Sutra ću početi tu kuru. Popit ću kavu, kruh ću spremiti u torbu i reći mojima da ću ga pojesti putem, kako bih uštedjela na vremenu. Renata će me rado osloboditi kruha. Nema opasnosti da će se udebljati. Može progutati štogod hoće, ništa je se ne prima.

Subota, 27. veljače. Pišem Nicole. Može misliti o meni što je volja, može me izgrditi zbog moje duge šutnje; jednostavno nisam mogla dulje izdržati! Mislim da sam previše osjetljiva, neobično osjetljiva.

Noćas nisam mogla spavati. Stoput sam se okrenula u krevetu s jedne strane na drugu. Pokušala sam sebi razjasniti zbog čega samo — trpim? Neizmjerno trpim, strašno!

Sve sam joj ispripovijedala. Rekla sam, kako sam jako voljela gospođicu Coletu i da sam luda od toga; pisala sam o svojoj žalosti koju sam doživjela kod njezina odlaska, pisala sam o svojoj utučenosti, itd... Ovog puta rekla sam otvoreno, da se ne radi o nekoj drugoj djevojčici, nego o meni. Objasnila sam joj, kako se zbog moje ljubavi prema gospođici Coleti naše prijateljstvo ni na koji način nije umanjilo. Kod nje je to nešto posve drugo, ona je moja velika sestra, kojoj mogu sve reći.

Moja predraga Nicole, piši mi brzo, molim Te!

Srijeda, 2. ožujka. Dobila sam veoma lošu ocjenu iz školske matematičke zadaće. Profesorica me k tome još ukorila i pred cijelim razredom uzvikala se na me: »Radoznala sam što ćeš u životu postići s tom svojom glupom glavom!«

To me duboko pogodilo. Još sam kd kuće drhtala i jedva sam se oporavila od straha kad sam ispustila iz ruke čašu s vodom. Majčica je bila skoro gruba. Umorna je i nervozna, znam, ali ipak! Nisam joj ništa odgovorila, prevelika je bila moja bol. Rekla mi je da nisam ni za što, da Jakov i Perica čine sve da je razvesele, a sa mnom ima samo neugodnosti!

»Što ćemo učiniti s tobom?« dodala je. To uvijek govore. Da, istina je, nemam pojma čime ću se poslije baviti. Ja sam prazna srećka, promašen metak, grozim se sama nad sobom, sve mi se gadi.

Još nema odgovora od Nicole. To je previše! Pisala sam joj prije tri dana, — tumaram u dubokoj tami.

Četvrtak, 3. ožujka. Naravno, imaju pravo! Ja sam ništica. Unatoč tome mogla bih ostvariti velika djela. Prije sam htjela postati plesačica, onda sam sanjala kako bih kao istraživač uradila velike stvari. To je ludo, znam, ali ti su sni tako lijepi. Želim da me upotrijebe bilo za što, da budem

od koristi; mogla bih njegovati gubavce, brinuti se za napuštenu djecu — no i to je ludo. Međutim — gušim se. Imam dojam da se moje srce prelijeva od ljubavi i da ta ljubav ostaje neiskorištena.

Još uvijek postim kod zajutarka. Barem jedanput u životu uspjelo mi je provesti svoj naum. Mišu zaista hoda s mladićima, to nam je rekla Portinet. Sad ima jednog velikog smeđeg derana iz naše gradske četvrti i navodno ne vladaju se nimalo lijepo.

Petak, 4. ožujka. Renata i ja raspravljamo bez kraja i konca. Svaki put dođem kasno kući i svaki put podigne se ista galama. No to mi je svejedno! Za vrijeme tih naših razgovora hoće svaka da ima pravo, jedan dokaz niže se za drugim, i budući da toj diskusiji nema kraja, odredile smo čas prekida. Kada mala kazaljka sudbine stigne tu granicu, ona koja zadnja izgovara svoju misao, dobitnik je. Da se nismo poslužile tom metodom, ne bi nikad došle na kraj, mogle bi cijele noći izmjenjivati misli.

Još nema odgovora od Nicole. Sad me i ona ostavila na cjedilu, odvratna je. Naravno i ja sam dugo šutjela, ali to joj ne daje prava, da se ljuti na mene, jer Nicole je izvrsna djevojka!

Subota, 5. ožujka. Majčica mi je rekla, da je uvijek tako brzo i površno poljubim, te se čini da se moram siliti na to. Nisam ništa odgovorila, ali u krevetu sam razmišljala o tome. Mislim da me zbilja nimalo ne veseli kad moram poljubiti mamu ili tatu. Naprotiv, gotovo mi je neugodno... I to se moralo dogoditi meni, koja sam prije uvijek visjela o maminu vratu i nikad mi nije bilo dosta poljubaca; meni koja nisam mogla zaspati dok mama nije došla u sobu, dobro me umotala u pokrivače i poljubila me za laku noć. Nisam više dosta pametna.

Žao mi je što je više ne mogu voljeti. Svaki put se prestrašim kad pregledam put koji sam prevalila. Nekada zamišljam da je netko iz naše obitelji umro i onda u mislima pokušavam predočiti stepen svoje boli. To što mislim, strašno je. Naravno da će mi biti žao, ali imam osjećaj da ne će biti gore nego kad je otputovala gospođica Coleta. A

ipak, tako mi je drago kad me Perica poljubi; neizrecivo sam sretna kad mi se popne na krilo i privije se uza me. Onda ga milujem, gladim po kosi, toliko ga obasipljem poljupcima, da mu gotovo nestaje daha. O, mogla bih ga pojesti od dragosti!

Ponedjeljak, 7. ožujka. Napokon odgovor od Nicole. Dakako, ima mnogo posla i ja joj praštam. Ali ovo što piše mogu samo teškom mukom probaviti. Vidi se da ona ne trpi. Vjerujem da je osjetljivost bogatstvo, ali meni nije stalo do takvih bogatstvata! Već mi je do grla dosta moje osjetljivosti.

Rouen, utorak, 1. ožujka

Moja draga mala Ano Marijo!

Ti si zbilja puna zahtjeva. Uvijek tražiš da Ti odmah odgovorim. Razumijem da nestrpljivo očekuješ moj odgovor — ali molim Te lijepo, misli ipak malo na mene i moj posao. Često moram raditi dugo u noć. Uostalom, dobivam mnogo pisama i od drugih i njima moram također odgovoriti. To su većinom djevojčice s kojima sam bila na ljetnom logorovanju. Ne smijem ni njih ostaviti na cjedilu... I na koncu moram dobro promisliti što ću Ti reći: često moram pitati za savjet ili u knjigama pročitati cijela poglavlja. Osim toga, ne smiješ zaboraviti da nije jednostavno na nekoliko stranica napisati ono što bismo morali razjasniti za vrijeme dugih razgovora.

Da budeš mirna, još ću Ti jedanput reći: Ti si jako osjetljiva, a druge djevojke imaju puno deblju kožu. Ali molim, zapamti jedanput zauvijek: ne samo da to nije anomalno i ponizujuće, nego što više — to je znak nutarnjeg **bogatstva,** na koje možeš biti ponosna. Samo moraš te snage uzeti u svoje obadvije ruke i ne smiješ dopustiti da Te one nadvladaju. To je u Tvojoj dobi posebno teško. Zašto? Kod djevojčice od petnaest godina živčani sistem već je potpuno izgrađen, dok ostali dijelovi tijela, izgrađivanje kostiju i mišića i dalje se razvijaju i jačaju... td. Time je poremećena ravnoteža. To je »fizički« razlog što je Tvoje uzbuđenje tako žestoko, u tome također leži uzrok i u načinu kako na sve reagiraš.

Ti si veoma osjećajna i budna za sve, pa i za ono što se tiče Tvoga tijela: za nježnost, za prijateljski ili hladan pogled, za lice kojega čovjeka, da, čak i za njegovu kosu, itd. Isto si tako budna za sve što ulazi u Tvoju dušu: za prijekor, prijateljsku riječ, za neuspjeh, malu radost, itd.

Ano Marijo, moraš znati da je Tvoja osjetljivost pravo bogatstvo, jer upravo ona čini Te sposobnom ili će Te jednom učiniti sposobnom, da više nego drugi uživaš u svemu što je lijepo i dobro; ona će Te osposobiti da ljude bolje razumiješ, da se možeš bolje uživjeti u njihove radosti i žalosti, da ljubiš nježnom ljubavlju svoje najbliže, pomoći će Tvojoj inteligenciji da stekne dar finog suosjećanja i uživljavanja... itd. To će naravno biti tek onda moguće kad budeš naučila vladati svojim osjetljivim srcem. Plemenitog i čistokrvnog konja, koji reagira na najmanji pritisak o bedro, mora jašiti odličan jahač, onda će konj trčati brzo poput vjetra.

Dakle, što ćeš učiniti? Gdje ćeš početi?

Rekla sam Ti da osjetljivost ovisi u prvom redu o našem živčanom sistemu, to jest o tijelu. Zato moraš najprije savjesno nadzirati razvijanje i ravnotežu svoga tijela. Moraš uzimati zdravu hranu, ne smiješ se bojati hladne vode, itd. Moraš izbjegavati kavu, duhan i ostala razdražujuća sredstva. Moraš se puno kretati i — dovoljno **spavati!** Spavanje sam podcrtala. Djevojka koja ne spava dovoljno, neće nikad uspjeti da bude gospodar svoje osjetljivosti.

Važno je: imati lijepo i zdravo tijelo. No duh mora uzeti uzdu u ruke i upravljati tijelom.

Iz svega ovoga možeš zaključiti kako često »glupo« radimo. Mala životinja, naše tijelo, koje je ipak bitni dio našeg bića, često pobjegne duhu koji mora njime upravljati i radi samostalno. Ono ne radi po duhu, radi ludo i bezumno.

Kad se mi nekad kao malo udaljimo od samih sebe, tada najedanput opažamo da je utučenost, po koji čas pretjerane radosti, naše neraspoloženje ili ono iznenadno oduševljenje, itd, itd, da to sve nikako nije bilo »razborito«. Mi smo se upravo ni za što oduševili ili ni zbog čega mučili. Za neznatnu stvar, za jedan hir utrošili smo slonovsku snagu... i k tome nas još ta neznatna stvar često posve ukoči, oslabi i zarobi. To osobito vrijedi za »jade srca«.

Ima mladih ljudi koji gotovo namjerno do krvi ranjavaju svoju dušu: »Ne mari za mene..., njezin stisak ruke nije bio kao inače..., ranila me ta riječ..., nebo je crno i žalosno..« kažu oni. I onda kod svake prilike i u svakoj slobodnoj minuti pipaju tu ranu, kao da bi je htjeli ponovo otvoriti.

Ispravno je ono protivno.

Moramo učiti da polako i postepeno pustimo svojoj duši toliko maha koliko je u dotičnoj situaciji potrebno i pravo. Moramo naučiti da svoje reakcije prilagodimo stvarima, ljudima i događajima. Ne smijemo lakoumno trošiti ove snage. Budući da fine antene registriraju i najmanje dojmove naše osjetne snage i mogu izazvati pravu »oluju« u našoj duši, to moramo na **razborit način vezati ove snage i pretvoriti ih u energiju.** Prije svega moramo znati stvari staviti na pravo mjesto. Ne smijemo ih potcjenjivati, ali ne smijemo im također pripisivati veću važnost, nego što je zaslužuju.

Tebi može u tome pomoći Tvoj dnevnik. Provjeri od vremena do vremena u kojim prilikama Tvoja duša počinje titrati i koliko je pri tome uzbuđena. Usporedi težinu prijekora što si ga dobila s Tvojom žalošću i koliko si se vremena poslije toga mučila. Usporedi neugodnu primjedbu s Tvojim odgovorom i sa srdžbom koja je u Tebi vrila pri tome... I onda ne gubi više ni jedne sekunde, nego reci samoj sebi: Sad znam, kako jako možemo trpjeti zbog takvog prijekora ili opomene; moram paziti kako ću se prema drugima ponašati. Moram biti do krajnosti tankoćutna jer znam iz vlastitog iskustva, kako duboko možemo nekoga povrijediti jednom nepromišljenom riječi; kako mu možemo nanijeti veliku bol. Tako ćeš se uzdići nad svoj osobni problem i Tvoja Te osjetljivost uči kakva moraš biti prema drugima.

Četvrtak navečer. Već je kasno. Uzela sam opet pismo. Moje djevojčice nisu se večeras mogle dugo smiriti. Sad su napokon zaspale.

Ovog puta moram završiti. Moja siromašna Ano Marijo, dobro razumijem da si se tako jako zagrijala za gospođicu

Coletu. Prije nekoliko godina i meni se bilo to dogodilo s jednom mojom profesoricom. Vidiš, nismo gospodari svojih simpatija i antipatija. Pojave se iznenada, često se okome na nas poput »munje«. I upravo ova nenadanost pokazuje nam kako su instinktivni. Nepromišljeni su. Ti si se tako reći u gospođicu Coletu »zaljubila«, pri tome nisi o njoj znala upravo ništa. Nisi znala odakle je, nisi znala za njezino porijeklo, niti si poznavala njezine misli ni sklonosti, itd... Jedino boja njezine kose, njezin pogled, držanje — što ja znam što — izazvalo je Tvoje oduševljenje. To je sve veoma malo. Pravu Coletu, to znači njezino dublje biće i njezine sklonosti, nisi uopće srela. Nije za nju osobito laskavo ako neko cijeni njezinu vrijednost samo po nekim vanjskim oznakama. Ta »zanesenost« dade se lako objasniti. Tvoj osjećajni život, koji je osobito jak u toj dobi, još nije naišao na novo tlo, u kojem bi mogao pustiti korijenje. S druge strane nije više tako jako privezan uz roditelje. To opažaš po tome što se sada Tvoja sklonost prema njima jako promijenila: Tvoje nježnosti nisu više kao u male djevojčice. Tvoje srce visi u zraku, ono je zbunjeno i nenadano grčevito se hvata za ovog ili onog čovjeka, i to takvom žestinom da Te plaši i boli. Kad se budeš opet za nekog oduševila moraš postupati onako kako sam Ti gore svjetovala u pogledu Tvoje pretjerane osjetljivosti. Pogledaj svom osjećajnom životu i svemu što on izaziva čvrsto u oči. On izaziva u Tebi sanjarenje, radost, žalost i mnogo toga, i čim to osjetiš, moraš dobro **razmisliti.** Uskoro ćeš opaziti kako brzo »gubiš glavu«. Sad moraš uzdu za svoje djelovanje čvrsto uzeti u ruke i pretjerane nutarnje i vanjske manifestacije svoje ljubavi zatomiti. Oslobođenu snagu moraš upotrijebiti za rad, pokloniti je svojim saučenicama. Reci na primjer: Bit ću prema svakoj djevojčici tako ljubezna, kako bih to htjela biti prema gospođici Coleti.

Ovo je opet jedno dugo i ozbiljno pismo i zahvaljujem Ti što sam Ti ga smjela pisati. Ako budeš imala hrabrosti, da ga pročitaš više puta i prije svega, ako se budeš držala mojih savjeta, osjetit ćeš da si stekla nutarnju slobodu, a

da nisi pri tom izgubila svoga bogatstva. Zar ne da si već malo izgubila od te slobode?

Želim Ti mnogo srčanosti, moja mala Ano Marijo!
Jako Te volim,

Tvoja Nicole.

Utorak, 8. ožujka. Naizvan igram samopouzdanu, sigurnu osobu, svi me drže za drsko stvorenje koje se ničesa ne boji, ali meni se čini da postajem sve plašljivija. Upravo sam na samu pomisao da moram ići gospođi direktor, skoro umrla od straha. Pitala me kakvu to knjigu imam.

»Tako se živjelo u trećoj Republici«, odgovorila sam. »Sviđa li ti se?«

»O da, jako!«

Čestitala mi je. Ta dobra stara ni ne sluti da uopće još nisam otvorila tu knjigu; htjela sam samo izgledati inteligentna. Zavidim djevojkama kao što je Mišu kojima nikad srce ne sklizne u hlače i koje se nikad ne dadu zbuniti.

Još jedanput pročitala sam pismo od Nicole. Mislim da sam neke stvari sada bolje razumjela. U početku sam se u duši bunila protiv nekih njezinih tumačenja, jer nisam htjela priznati da je osjetljivost bogatstvo.

Petak, 11. ožujka. Sad je opet u našoj školi atmosfera prima, barem u našem razredu. To imamo zahvaliti najviše Mariji Pauli. Kad ujutro dođemo u školsko dvorište i opazimo koju iz našeg razreda pozdravimo se sa »servus« i potapšamo se po ramenu. Tako činimo sve osim četiri ili pet tužibaba, pravih čudaka. Samo Renatu pozdravljam drukčije: rukujemo se bez riječi i gledamo se dugo u oči. Čini mi se kao da to naše prijateljstvo preko mosta naših ruku teče k drugima. Na ovaj način mnogo toga kaže se šuteći. Nisu nam više potrebne riječi, mi se razumijemo. To je fantastično!

Subota, 12. ožujka. Za vrijeme odmora Marija Paula, Fanšu, Anita, Perdrin, nekoliko drugih djevojčica i ja raspravljale smo o vjeri. Sve djevojčice osim dviju rekle su da vjeruju u Boga, ali neke su mislile, ako postoji Stvoritelj

da se ne brine za ljude. Perdrin je rekla da ne može biti dobar, kad toliki ljudi moraju trpjeti.

Ja sam šutjela. One su to opazile i pitale me za mišljenje. Nakon malog krzmanja, odgovorila sam:

»Ja sam ateistkinja.«

Časak je vladala tišina. Sve su me gledale. Ovo ateistkinja rekla sam bez razmišljanja jer je to posebno djelovalo i jer sm htjela pokazati kako sam drugog mišljenja nego ostale... Otvoreno priznajem, ne znam da li zbilja ne vjerujem u Boga.

Utorak, 15. ožujka. Mislim na gospođicu Coletu. Strašno mi je. Najviše me boli što ne mogu uspostaviti s njom nikakve veze. Kad bih joj samo mogla pisati!

Srijeda, 16. ožujka. Zašto sam malo prije otjerala Renatu? Kao uvijek s ljubavlju mi je položila ruku na rame, a ja sam joj nevoljko rekla: »Ta pusti me!« Zašto? Nemam pojma. Jednostavno mi je išla na živce. Udaljila se sa suzama u očima, a da nije rekla ni riječi. Na čas sam mislila da moram potrčati za njom, no zadrži me moja oholost.

Četvrtak, 17. ožujka. Ovog puta išla sam predaleko. Dok sam se tuširala, zamaglilo mi se. Mora da sam predugo ostala u parnoj kupelji. Bilo je krajnje vrijeme. Premda sam bila sva mokra, osjetila sam kako me oblijeva hladni znoj. Sve se vrtjelo oko mene. Ipak, i dalje ću uzimati parne kupke. Sigurno sam već smršavila. Samo hrabro, Ano Marijo — za ljepotu moramo nešto pretrpjeti.

Subota, 19. ožujka. Već nekoliko dana leži nešto između Renate i mene. Gotovo i ne razgovaramo, ne gledamo se više u oči. Kad sam jučer ušla u razred, nasmiješila sam se svima, a da nisam ni jednoj djevojčici poklonila posebne pažnje. Najednom sam opazila da me Renata čudno promatra; nisam ni okom trenula i pričinila sam se kao da ne opažam njezine žalosti.

U poštanskom sandučiću našla sam večeras očajno pismo od Renate: »Uvijek sam Te smatrala svojom prijateljicom. No ja sam za Tebe samo tuđinka! Naravno, znam, za Tebe

vrijedi samo gospođica Coleta. Bila sam dobra kad Te trebalo tješiti; ja sam bila samo nadomjestak, kojega možemo bez razmišljanja odbaciti čim postignemo cilj.«

Kriva sam! Ja sam glupa guska, triput glupa guska! — Opet ne mogu razumjeti svoje srce. Ima časova kada priželjkujem Renatinu prisutnost. Onda predstavljam sebi da me zagrlila i pri tome sam sretna... Sate i sate sjedimo jedna kraj druge: dragocjeni časovi! Onda želim samo jedno: da toj sreći ne bude kraja. Polažem glavu na njezino rame, dopuštam da me zagrli... Ali ima trenutaka, kad me smeta njezina prisutnost, razdražuje me! Tada je guram od sebe, zbog toga sam nezadovoljna sa sobom, a ipak bih kod prve prilike mogla ponoviti taj ispad.

Dugo sm sanjarila — no onda sam uzela čvrsto u ruke svoje srce (Nicolin sistem). Ne ću se dalje uznemirivati zbog toga, ni mučiti srce, nego sad idem spavati. Sutra ću već nekako riješiti taj problem!

Ponedjeljak, 21. ožujka. Htjela bih opet biti na čistu s Renatom, a ne znam kako bih to učinila. Često sam osjetila na sebi njezin žalosni pogled. Htjela sam poletjeti k njoj, no u tome spriječila me moja prokleta oholost...

Gospođice Coleta, dajte, pomozite mi! Recite mi što da učinim!

Opet sam sama. Ne mogu podnositi ove osamljenosti. Prošle godine u ovo doba nisam ni izdaleka imala toliko briga. Mislim da sam onda bila puno mirnija. Da, i onda sam bila sama, ali u onu osamljenost nije bio nitko prodro; nisam trpjela zbog te osamljenosti... Tako boli kad hoćemo ljubiti.

Utorak, 22. ožujka. Pisat ću joj! Usmeno ne mogu reći sve, u pismu je lakše.

Molila sam za oproštenje. Priznala sam da sam svemu ja kriva. Molila sam je da ne uzme ozbiljno moje mušice. Morale smo početi od početka i naše je prijateljstvo bilo dosta jako da nadvlada sve teškoće. Ne će nas rastaviti prokleti mračni dani; naprotiv, još će nas više zbližiti!

Srijeda, 23. ožujka. Kod kuće sam pokupila sve moguće ilustrirane časopise i izrezala oglase o »sredstvima za mršavljenje«. Iskušat ću jedno za drugim i učinak priopćiti svojim najboljim prijateljicama.

Četvrtak, 24. ožujka. Tata se danas vagao, opet je izgubio na težini. Mora da nešto nije u redu! Veoma smo zabrinuti! Uvijek je bio jak i čvrst. Mama bi htjela da ode k liječniku, ali on se svaki put naljuti kad mu to kažemo. »To su napori i brige«, veli, »ništa drugo!« Naravno, ima pravo. Već od nekog vremena rastu poslovi, a također i brige. I ja sam tome kriva. Znam da se »oni« zbog mene žaloste i sekiraju, no ja im ne mogu pomoći. Nisam za to odgovorna ja, nego oni. Ne znaju kakva sam uistinu. Zamišljaju me kao neko idealno biće, a ne shvaćaju da sam baš protivno. Prije svega, ne mogu oni nikako razumjeti da čeznem samo za jednim da ih mogu voljeti. Nažalost, ne polazi mi to za rukom onako kako bih htjela. Prije je išlo bolje — sigurno sam i tome ja kriva!

Jakov i ja zaključili smo da ćemo učiniti sve kako bi tatu odveli k liječniku.

Subota, 26. ožujka. Renata mi je oprostila! Ah, ona je divan dečko. Duboko me dirnuo način kako je to učinila, pogodila me usred srca. Darovala mi je knjigu od Saint-Exupéry-a: »Mali princ«. Upravo se ludo radujem tome, ali mislim da sam joj premalo pokazala tu radost. Možda nisam bila dovoljno zahvalna... Takav odgovor nisam očekivla. Stajala sam tamo nepomična, bez riječi. Ona je pristupila k meni i zagrlila me. Samo sam kroz plač mogla promucati: Renata, Renata...

U knjižici je napisala ovu posvetu:

»Mojoj maloj Ani Mariji. Neka naše prijateljstvo svlada sve zapreke! U iskrenoj odanosti!«

Utorak, 29. ožujka. Mama kaže da izgledam zlo. Pogledala sam se u ogledalu: imam duboke podočnjake i u licu sam mršavija. Nije bila uzaludna moja kura. Teško mi je bilo naviknuti se na to, da ujutro pijem samo kavu i da ništa ne jedem. Oko jedanaest sati prije podne često mi je

znao želudac zarežati. Mislila sam da ne ću moći izdržati. No pomoću čvrste volje i nešto više kave prije odlaska, svladala sam glad. Čini se da je to išlo na račun živaca. Postala sam osjetljivija i razdražljivija.

Srijeda, 30. ožujka. Pošla sam sama na šetnju i upijala ljepotu prirode. Sve me dira u dušu: sjajni zalaz sunca, blistavo nebo, bučna oluja i more. Bila sam u maloj luci. Blagi povjetarac milovao je valove i ljuljao čamac kao dijete u kolijevci. Tamna, nemirna, tajanstvena pljuskala je voda po nasipu. Sanjarila sam kako ću opjevati ovu tisućstruku ljepotu. Htjela bih pisati stihove, htjela bih slikati, plesati... Htjela bih saopćiti ono što osjećam. Ali znam da nisam zato sposobna i zbog toga trpim... Zašto imam tako prostrano srce? Zašto su glava i ruke tako nemoćni i mali, tako kukavno slabi? Ne mogu njima izraziti ono što bih htjela reći.

Četvrtak, 31. ožujka. Posjetila sam s mamom gospođu Jacquier. U tri sata molila me da probudim i obučem njezina drugorođenca malog Filipa i da ga dovedem dolje. Hvala Bogu! Napokon malo svježeg zraka. Bila sam sretna što ću moći biti malo sama. Izašla sam iz zagušljive sobe i pošla gore. Bilo je strahovito dosadno slušati razgovor mame i gospođe Jacquier. Sumorno sam brojila redove svog pletiva da tako što prije prođe ovo »ugodno poslijepdne«... Tiho sam stupila u dječju sobu jer sam mislila da mali još spava. Mirno je ležao u svom krevetiću i imao otvorene oči. Pogledao me. Nasmiješila sam mu se, a on mi je odgovorio, s palcem u ustima, jedva razumljivim: »Ana Marija«. Podigla sam ga i pritisla uza se. Bio je vruć i znojan. Malo sam ga držala. Glavica mu je ležala na mom ramenu. Osjećala sam njegov okrugli obraz na svojem i njegov uvojak lako je dodirivao moje čelo.

Predstavila sam sebi da sam njegova majka. Kasnije ću i ja imati djecu kao što je on. Još sam ga jače privila k sebi i bila sam sretna... Mala djeca ne mogu dugo mirovati; nije htio više ostati u mom naručaju, bilo mu je dosta. Otvorila sam prozore i počela ga oblačiti. Tek što sam mu navukla košuljicu već se odgegao od mene. Stao je pred ogle-

dalo. Promatrala sam ga: gledala sam njegove meke oblike tijela, njegove okrugle, slabe nožice, njegov okrugli trbušić. Kako je to slatki, dražesni kepec!

Gladio se pred ogledalom, dirao staklo, pravio grimase i svakakve lakrdije. Bilo mi je da puknem od smijeha! Čini se da je zaboravio na mene. Pripovijedao je svojoj slici u ogledalu pripovijesti ... Pitala sam se kakve misli prolaze tom glavicom ... Kad sam ga uzela na ruke da ga odnesem dolje, obuhvatio me oko vrata i čvrsto se privio uza me. Najradije bih bila zatulila.

Petak, 1. travnja. Ne, ovo nije nikakva aprilska šala! Jutros sam se vagala: izgubila sam 2,20 kg. Hura! Već se opaža, da sam u struku postala vitkija i sad se tek pravo ističu moje grudi ... Nažalost cijela ova stvar ima i svoje naličje: oko podne se vitka Ana Marija srušila poput vreće! Odnijeli su me u bolesničku sobu, a školska liječnica održala mi je čestitu propovijed. Pitala me što sam jutros jela. Zacrvenila sam se i nisam mogla lagati: »Ništa«, rekla sam, »nisam imala vremena«. Ovo zadnje sigurno mi nije povjerovala. Samo da ne piše kući!

Subota, 2. travnja. S Renatom nije više kao što je prije bilo. Nas obadvije doduše ne ćemo to da priznamo, ali mislim da i ona osjeća isto. Od zadnje naše svađe vlada među nama neka zbunjenost, koju ne može zaodjeti riječima. Dogodilo se čak i to da sam joj se uklonila s puta jer se osjećam nekad kao ukočena kad je kraj mene: moram razbijati glavu o čemu bih povela razgovor. Sve je tako izvještačeno. Čudno! Što bismo samo trebale učiniti da ponovo vratimo one časove neizrecive sreće? Morale bismo biti toliko jake da jedanput otvoreno govorimo; morale bismo sve raščistiti, razjasniti i onda početi iznova.

Nedjelja, 3. travnja. Ni deset konja ne će me prisiliti da obujem vunene čarape. Ta ne ću se valjda izvrći ruglu. Mama mi je zabranila da pod tjednom nosim tanke čarape. Renata mi je poslala jedan recept. Upotrijebit ću ga za noge ... Upravo sam počela — odličan je. Uzme se litra vode, paketić smokvine kave, tome se doda na vršku noža čaja, da boja

bude ljepša. Ta tekućina mora neko vrijeme stajati. Noge postanu bezprijekorne.

Ponedjeljak, 4. travnja. Katastrofa! Katastrofa! Jutros me na putu u školu iznenadio pljusak. U školi se pokazalo tragično djelovanje: lijepa boja tekla je niz listove i ostavila široke, bijele pruge. Nisam dospjela oprati noge prije obuke. Naravno da su djevojke odmah opazile no ipak su me pitale za recept. Napisala sam ga i poslala da kruži po razredu.

Utorak, 5. travnja. Čavrljala sam s Renatom i Fanšù. Onda je pristupila Mišù i upitala: »Smetam li, drage moje?« Umiješala se u naš razgovor. Raspravljale smo o mladićima. Fanšù je mišljenja da karakter mladića nije ni izdaleka tako kompliciran kao djevojaka. Među njima barem nema toliko trvenja. Ako se dogodi da se razilaze u mišljenju, padne nekoliko udaraca šakom, i za par minuta stvar je opet u redu. Djevojke se po nekoliko dana srde jedna na drugu, a da ne kažu otvoreno uzrok. Nakon mnogo tajanstvenog prenemaganja i većinom zaobilaznim putem doznajemo da smo prije nekoliko dana nešto krivo učinili ili rekli. A zapravo bili smo svi istog mišljenja.

»To je samo zato tako teško«, rekla je Mišù, »jer su djevojke mnogo osjetljivije. Jedna malenkost pogodi ih usred srca i ne mogu tako lako preći preko toga. Ne smijemo tvrditi da mladići nemaju srca. Naravno, imaju ga, no njih ne pogađa tako lako jedna riječ ili pogled — i prije svega, oni ne ovise toliko o svojim osjećajima. Za njih vrijedi samo jedno: trgovina!«

Još smo dugo raspravljale o tome. Mišuine riječi točno su pogodile. Ne znam što da mislim! Izvana se nije promijenila ni u kom pogledu: kiti se isto kao i prije, digne galamu čim joj se pruži prilika, čini sve da upadne u oči, itd., sve kao prije! A ipak, danas za vrijeme našeg razgovora, otkrila sam jednu drugu Mišù. Stidim se što sam je tako oštro osuđivala.

Srijeda, 6. travnja. Tata izgleda kao utjelovljena smrt. U sve većoj smo brizi za njega, ali nitko ne govori o tome, jer on ne će. Ne spominjemo to ni najmanjom primjedbom.

Kaže, da ga uzbuđuje svako jadikovanje nad njegovim zdravstvenim stanjem. A ja mislim da njega samoga jako muče teške misli.

Večeras sam i ja smjela dobiti nekoliko »komplimenata« zbog »zdravlja«. Kažu da sam blijeda poput mrtvaca. To je sada kod nas glavna tema razgovora.

Četvrtak, 7. travnja. Danas sam nakon duljeg vremena bila kod Renate i dugo smo razgovarale. Sad opet ide donekle. Dva sata čučale smo na krevetu i raspravljale. Otvoreno sam joj priznala, da često u njezinoj prisutnosti osjećam neku nerazumljivu zbunjenost, neku vrst ukočenosti koja me priječi da govorim s njom otvoreno. Dakako, ja govorim — ali to nije više kao ono prije. Priznala sam joj također da mi je nekad neugodno kad mi pokaže svoju sklonost, premda mahnito želim da još jedanput proživim s njom svu prošlost, da mogu biti s njom, da se mogu priljubiti uz nju i zakloniti se pod okrilje naše uzajamne sklonosti.

Možda je sve ovo došlo samo zato jer nismo bile dosta iskrene, jer smo krile jedna pred drugom neke iznenadne osjećaje. Mi moramo tu stvar skupa razjasniti. Brzo će nestati sjene kad u to unesemo svjetla i tim svjetlom rasvjetlimo naše prijateljstvo.

Renata je stavila neke gramofonske ploče koje obadvije volimo. Tijesno priljubljene jedna uz drugu proživljavale smo opet one neopisive časove radosti, koji su sjedinili naša srca.

Zažarenih obraza i rasplamtjele duše otišla sam od nje. Bila sam uzbuđena, a ipak mirna. Na ulici bila bih najradije zapjevala.

Majčica mi je upravo predala ovo strašno Nicolino pismo. Draga moja Nicole, to što kažeš, tvrdo je. Možda imaš pravo kad veliš da sam išla nešto predaleko — ali ti pretjeruješ preko mjere. Ta ne mogu hodati okolo kao kakva debela piljarica! Kako Ti to sebi zamišljaš?...

Moja draga Ano Marijo!

Da kažem iskreno, Ti sebe činiš smiješnom! Nikako nisam zadovoljna s Tobom. Veseliš se što si izgubila na težini, ali kažeš također da se osjećaš veoma slabom. Katkad se

opet osjećam jakom, veliš. Da, to Ti vjerujem. Od same prevelike razdraženosti uopće ne osjećaš umornost. Već je mnogo djevojaka zbog te zablude dobilo slom živaca. Ti nemaš nikakva prava na ovaj način poremetiti svoju tjelesnu i duševnu ravnotežu. To je mali zločin: prema sebi samoj, prema djeci koju ćeš kasnije dobiti i naravno — prema Bogu. On Ti je poklonio to tijelo i hoće, da ga uzdržiš i razvijaš na razborit način. Velika nam je odgovornost povjerena. No mnoge djevojke nisu vrijedne te odgovornosti. A zašto? Koji su tome razlozi? Ljepota i moda — to su uzroci! Zapravo, to je jako žalosno — i jedno i drugo može čovjeka potpuno zarobiti. Tko živi samo za ljepotu i modu, nije više nikakva ličnost... Jer film, ilustrirani časopisi, mnogobrojne reklame i neke lude djevojke proglase ovu ili onu »liniju« modernom, Ti odmah povjeruješ i pripravna si ugroziti svoje zdravlje. Pripravna si da postaneš marioneta i plešeš kako oni sviraju.

Reci, zar zbilja vjeruješ da prava vrijednost djevojke ovisi o širini bokova? Ili misliš da mladići ocjenjuju djevojku prema njezinoj težini?

Ti moraš svoje tijelo njegovati, o da! Da, i još jedanput da! Moraš učiniti da ono postigne divnu harmoniju; ali sredstva za to jesu sport, gimnastika i svježi zrak!... Ljepota je u prvom redu plod urednosti, ali isto tako plod zdrave, čiste i radosne duše. Ne postajemo lijepi pomoću kure za mršavljenje i bezbrojnih drugih varanja. Mnoge jadne djevojke ne misle više svojom glavom, posve su smetene i bacaju novac u džep rafiniranih i nesavjesnih trgovaca.

Dakle, Ano Marijo, to zbilja ne razumijem! Ne razumijem Te! Uvijek sam mislila da imaš više karaktera. Nadam se da ćeš ubuduće biti pametnija. Svu svoju snagu upotrijebit ćeš na to, da razviješ tijelo koje će pucati od zdravlja. Ne trpim ni uvelo ni umjetno cvijeće.

Laku noć, moja draga Ano Marijo. Nemoj previše režati na ovo što sam napisala. Nastoj me razumjeti. Uvjeravam Te da je u opsnosti više toga nego što misliš!

Unatoč svemu, volim Te,

Tvoja Nicole.

Petak, 8. travnja. Renata i ja skočile smo danas u crkvu svetog Jakova. Vrata su bila širom otvorena. Činilo se, da nas pozivaju. — Klekle smo.

Crkva je bila prazna, vladala je tišina. Netko je svirao na orguljama. Bila sam sretna. Osjetila sam kako se glazba blago i umirujuće spušta na me. Nije se moglo ustanoviti odakle dolazi. Moglo bi se misliti da to anđeli u nebu pjevaju i sviraju da me odvedu u zemlju u kojoj vlada ljepota i glazba.

»Svake večeri u deset sati srest ćemo se u mislima«, rekla sam Renati. Kimnula je. Ja ću gledati svoju zvijezdu, a ona svoju (zadnju u »Velikim kolima«), i mislit ćemo na naše prijateljstvo. U tišini noći pružit ćemo si ruke.

Pročitala sam opet Nicolino pismo. Žalosna sam jer se ona srdi na me. No i ja se srdim na nju jer znam da na koncu ona uvijek ima pravo...

Subota, 9, travnja. Donijela sam kući ocjenu od zadnjeg tromjesečja. Uspjeh mog rada je sve drugo nego veličanstven. Kod kuće me dočekala primjerna nagrada: strašna galama! — ili bolje: kanonada grdnje, jer tata je bio veoma neraspoložen. Više me pogodio njegov iscrpljeni i bespomoćni izraz lica nego ukor.

Istina je, ne dajem sve što bih mogla dati. No mnogi su mi predmeti dosadni. Nisu mi zapravo dosadni predmeti, nego profesori. Jasno. Kod profesora koje podnosim naučim nešto, kod drugih ne činim gotovo ništa. Sigurno je to slaboća, ali ja ne mogu ništa protiv toga, **to je jače od mene!** Antipatični ljudi idu mi na živce još prije nego otvore usta. U mojim očima imaju uvijek krivo. Pod satovima gospođe Gardine ne radim ništa, samo kritiziram. Tome je opet kriva moja osjetljivost. **Polako shvaćam u čemu je stvar — i to je prvi korak popravku.**

Utorak, 12. travnja. Išla sam kući s Mišù. Žurila se, htjela je stići na sastanak u župi gdje se drže predavanja i diskusije za mladež. Te diskusije ne vodi sestra iz župe, nego jedna starija djevojka. Mišù kaže da bi tu stvar trebalo uzeti ozbiljno, a moglo bi biti i zabavno. Htjela je da pođem s njom.

... Što je to nemoguća djevojka! Izlazi s mladićima, onda opet ide na Misu i sudjeluje u »ozbiljnim« diskusijama.

Četvrtak, 14. travnja. Izvikala sam se na Jakova. Nazvao me najprije »moja debeljuška«, a onda »moja bačvo od tisuću tona«. Onda su mene ukorili. Znam, ja sam nesnosna, ne paznam šale. Nakon razračunavanja i objašnjavanja izjavio je moj braco da će se popraviti kako bi mene razveselio. Odsada, rekao je, zvat će me samo »nit konca«. Vôl jedan!

Ponedjeljak, 25. travnja. Sad imam! Pojavio se novi ideal. Ovog puta je to djevojka iz višeg razreda. Jutros sam je vidjela kad je razgovarala s nekom drugom djevojkom. Učinila mi se veoma simpatičnom. Naša škola išla je u kino. Nastojala sam osvojiti mjesto blizu nje. Sjedila je točno iza mene. Bila sam uzbuđena. Jedanput se nagnula naprijed i osjetila sam kako je sasvim lagano dodirnula moje rame. Najradije bih se bila okrenula i rekla joj nešto, no nisam se usudila. Zbog toga sam se srdila na samu sebe. Bilo mi je nepodnošljivo! Morala sam s njom govoriti. Kod izlaza pristupila sam jednostavno k njoj i rekla: »Oprosti, molim, kako se zoveš?«

Pogledala me začuđeno: »Zovem se Marija Helena...., ali zašto?«

»Samo tako, hvala!«

Bila sam žalosna poslije toga, jer se nisam usudila reći joj da mi je simpatična. Nakon nekoliko koraka okrenula sam se da je vidim još jednom; više je nije bilo. Zar sam luda? — Ah, ne mogu drukčije! Ne bih mogla reći što mi se sviđa na njoj. Možda zato, jer je malo slična gospođici Coleti. Možda i zato jer me prijateljstvo s Renatom, unatoč mom nastojanju, više ne usrećuje. Ne poznam više samu sebe. I sama pomisao na to uzbuđuje me i boli. Glupo, glupo je biti ovako osjetljiv!

Pokušala sam, da ne »trčim« za njom, kako kaže Nicole. Slušat ću njezin savjet... Dakle, nije smiješno što mi se ta djevojka sviđa, ali ne smijem dopustiti da me to izbaci iz kolotečine. Moram ostati mirna... Zbilja je bedasto oduševiti se za jednu djevojku, koju pravo ni ne poznamo... Uf!

Srijeda, 27. travnja. Odvažila sam se: govorila sam s Renatom o Mariji Heleni.

Ustanovila sam da me misao na tu djevojku uopće više ne muči. Možda je tome krivo Nicolino rješenje. Ozbiljno sam pokušala misliti o nama dvjema. Čini se da je opet sve u redu. Mislim da s time ne ću više imati posla... Razgovarala sam s Renatom o tome, da li je moguće u isto vrijeme imati više prijateljica. Renata drži to isključenim. Ona kaže, ako ćemo biti iskreni, ne možemo se pokloniti dvojici ljudi. Ipak imamo samo jedno srce. Ono se ne može dijeliti.

Ja sam drugog mišljenja. Uvjerena sam da možemo u isto vrijeme voljeti više djevojaka. Ipak imam jako rado gospođicu Coletu, volim Nicole, a volim i Renatu, i od nedavna Mariju Helenu. Čini mi se da među ovim vrstama ima malih razlika, ali svaki od tih osjećaja iskren je i istinit. Kad promatram Mišu ili Mariju Paulu, opažam da imaju mnogo prijateljica. A sigurna sam, da i one misle ozbiljno. Jako smo dugo raspravljale o tom pitanju. Renata nije htjela odstupiti od svog uvjerenja. Kad smo se rastajale, opazila sam da je nešto povrijeđena.

U slijedećem pismu pitat ću Nicole što ona misli o tome.

Subota, 30. travnja. Tata je napokon odlučio da potraži liječnika. Što on to ipak čini, znak je da se osjeća veoma zlo. Nešto nije u redu s njegovim želucem, ali ne zna pravo što bi moglo biti. Čini se da ni liječnik ne može još pravo ustanoviti. Propisao mu je mnogo lijekova i naložio da se čuva svakog napora.

Svjetovao mu je da pođe u bolnicu. No tata je to odmah odbio: Sad ima puno posla, i k tome sada apsolutno nema vremena. Uvijek isto! Prije će se upropastiti, nego da nekome prepusti svoj posao.

Srijeda, 4. svibnja. Majčica mi je upravo rekla: »Sutra ćeš ići teti Jeanni!« Odgovorila sam bez promišljanja: »Ne mogu!« I dodala sam: »Moram hitno sastaviti domaću zadaću!« To je bilo izmišljeno. U onom času nije mi uopće doprlo do svijesti da sam se zaplela u laž. Tek prije tri dana predala sam domaću zadaću i bila sam veoma ponosna na nju... Počela sam lagati majčici, ali ona me sama prisilila na to. Ne dopuštam da mi zapovijedaju kada i koga ću posjećivati. Uvijek moraju zapovijedati! To se sigurno ne će nikada promijeniti. Kao da ja ne mogu sama orediti kad ću ići teti Jeanni i poljubiti je.

I naravno, počela je stara pjesma: Ja sam nezrela kevica koju moraju stalno voditi za ruku... i takva djevojčica ne treba imati svog mišljenja!

Sinoć sam u ugovoreni sat mislila na Renatu. Preko moje zvijezde zaželjela sam joj laku noć!

Petak, 6. svibnja. Nedavno smo se Renata i ja malo sukobile. Mislim da je uzrok bila Marija Helena, a od mojeg zadnjeg razgovora s Renatom nisam je uopće vidjela. Renata jednostavno ne može razumjeti da se mogu tako brzo i jako zagrijati za druge — dok je ipak ona moja prijateljica... Ja sam njezina prijateljica... Jesam li to još uistinu? Jako mi je žao da među nama nije više onako kako je bilo prije, ali ja ne mogu oživjeti prošlost. Svaki put kad se rastajemo osjećam sve veće razočaranje i ogorčenje... A htjela sam s njom osnovati lijepo prijateljstvo. Bile smo našle jedna u drugoj oslonac, no sada se čini da je unatoč našem nastojanju sve gotovo.

Subota, 7. svibnja. Sve se više približava mala matura. Već sam sva bolesna od uzrujavanja. Sigurno ću se provući. Kažu da mnogo stoji do sreće. Zadaće pišem uvijek dobro...

Ponedjeljak, 9. svibnja. Nemam ni pare u džepu. Bedasto! Ako budem nešto trebala, morat ću moliti od majčice. To ne volim. Nekako se ustručavam, premda mi svaki put bez daljnjega ispunja molbu... S druge strane ne mogu djevojčicama odati da sam u bankrotu. Već mi se nekoliko puta dogodilo da nisam imala novaca, onda sam se pred njima pretvarala kao da sam zaboravila uzeti novčarku.

Marija Paula predložila nam je nešto izvanredno, sve smo prihvatile. Rekla je, da bi svaka od nas mogla od vremena do vremena kupiti jednu knjigu, džepno izdanje i onda je dalje posuđivati. Na taj način imat ćemo malu biblioteku.

Bila sam i ja sporazumna. Na povratku iz škole htjele su djevojke odmah početi. Kako nisam imala novaca morala sam posuditi od Renate. ... Moram moliti mamu da mi redovno svakog tjedna dade nešto novaca. I Jakov dobiva. Dosad su uvijek govorili: Ti si djevojčica, ti ne trebaš ništa!... Htjela bih znati zašto ja ne bih trebala ništa?

Srela sam Mariju Helenu, ugledala sam je već iz daleka. Nažalost nisam mogla govoriti s njom. Srce mi je počelo jako lupati. Stala sam kao ukopana. Renata me prodrmala: »Halo, ti sanjaš! Ta dođi, meni se žuri!« Nije opazila moju zbunjenost.

Srijeda, 11. svibnja. Izgledam strašno! Očajna sam. Lice mi je puno prištića. Nastojim ih ukloniti na sve moguće načine, ali oni su jači od moje volje da budem lijepa.

Napokon imam crvenilo za usnice, ali ga moram sakriti. Majčica ne dopušta da se mažem, zato mi ne preostaje drugo, nego da se potajno na ulici namažem. Dok sam bila mala bila je to još bedasta dječja igra, no sad bi ipak trebali razumjeti da je posve naravno i potrebno njegovati vlastitu ljepotu. Dakako, znam, ljepota dolazi iznutra, kako kaže Nicole, a budući da moja nutrina nije ni lijepa ni dražesna, moram njegovati barem svoju vanjštinu.

Moja mala Renata je daleko, jako daleko od mene unatoč mom nastojanju, da je dovedem natrag. Zašto je tako teško naše prijateljstvo? Zašto moramo sada gotovo svaki dan dvojiti o svemu? Meni je potrebno prijateljstvo, moje beskrajno prostrano srce ne može živjeti bez prijateljstva. Renata, Renata, usrdno te molim, daj me razumij!

Petak, 13. svibnja. Na povratku iz škole često srećem tri mladića. Uvijek su isti. Upali su mi u oči pred nekoliko dana. Jutros sam prošla kraj njih. Jedan od njih, tamne kose — stajao je na rubu pločnika — rekao mi je veoma uljudno: »Dobar dan...« Prošla sam, a da nisam na to reagirala, ali bila bih se veoma rado okrenula. Kad sam došla na kraj ulice i mislila da sam dosta udaljena, nisam mogla odoljeti napasti — osvrnula sam se! Slijedili su me. Bili su tek četiri ili pet metara udaljeni od mene. »On« mi se nasmiješio...

Naravno, to nije ništa neobično, ali ipak zapisala sam jer hoću da u dnevniku budem iskrena.

Ne ide mi ponavljanje gradiva za maturu... Takva dosadna stvar!

Moja draga Ano Marijo!

Ne, ne ljutim se na Tebe. Naravno, hoću da budeš lijepa. Hoću da budeš jako lijepa, ali lijepa u svakom pogledu. Moje je mišljenje da je Tvoj put k ljepoti — bio krivi put. Upravo zato jer Te volim, kažem Ti otvoreno što mislim. Zato se ne smiješ ljutiti na mene...

U zadnjem pismu djelomično si sama odgovorila na svoje pitanje. Pitaš me, je li moguće u isto vrijeme imati nekoliko prijateljica? Znaš iz iskustva da ljudsko srce nije ograničeno. A da nisi mogla navesti razloga, Ti osjećaš da prijateljstvo koje isključuje sve druge, nije pravo prijateljstvo. Pravo imaš! Pravo prijateljstvo ne smije srce suziti, naprotiv, mora ga proširiti, učiniti prostranim. Veličina duše jednog čovjeka mjeri se po sposobnosti kako prima ljude i kako im se poklanja. Djevojke, koje se zatvore u bjelokosni toranj i izlaze samo za neke odabrane, postaju s vremenom beskrvne osobe i hodaju okolo poput onih biljaka koje misle, da mogu biti bez vode, zraka i sunca, jer su dostatne samima sebi.

Prijateljstvo nije samo osjetna sklonost prema nekom čovjeku. Neke djevojke misle da vole od srca svoju prijateljicu, a uistinu vole samo čuvstvo što ga osjećaju prema njoj. Takva osjećajna prijateljstva nisu jako sposobna za život: vuku za sobom rep prepiraka, melankolične napetosti, ljubomore i utučenosti. Osjećajna prijateljstva su sagrađena na lošem temelju, a taj se zove sebičnost. Sebičnjak ne dijeli rado s drugim, to kaže i sama riječ.

Uostalom, prijateljstvo koje se osniva samo na tjelesnoj sklonosti (nježnosti, zagrljaji...) nužno je jednostrano i isključivo, jer tijelo ne možemo dijeliti. Tijelo je ograničeno kao i sve što je sazdano iz materije. Protivno od toga — sve duhovno jest beskrajno. Mi možemo našu dušu poklanjati, a da ne postanemo siromašni zbog tog davanja. Majka ne ljubi manje svoje prvo dijete kada dobije drugo i treće: njezina materinska ljubav postaje sve veća i dublja. Što se

više poklanja, to razvija veće snage i to veća postaje njezina sposobnost da ljubi! Zašto ne bi dvije prijateljice pustile i druge ljude da piju na njihovu bistrom vrelu? Zašto ne bi one i drugim djevojkama dale od dobrote i bogatstva koje hoće da poklone samo jednoj jedinoj...? Zašto ne bi mogle zaboraviti na sebe i drugima pomoći da steknu ovo dobro?

Sigurno je da ima niansa u prijateljstvu. Postoje razni stepeni međusobnog razumijevanja. Različite su i mogućnosti izmijeniti se s jednim Ti. Put, na kojem poklanjamo ili primamo nutarnja bogatstva, različit je kod ljudi. Ne treba se tome čuditi jer je svaki čovjek jedincat. I to je jedan razlog zašto slatku pustolovinu prijateljstva ne smijemo ograničii na dvije osobe. Ali ne smijemo vjerovati da je takva pustolovina laka. Ona zahtijeva više nego li samo malo lupanja srca i uzbuđenja... Nadam se da ćemo jednom o tome razgovarati. Vrijeme mladosti jest vrijeme velikih prijateljstava. Uvjerena sam da je Bog to zato tako učinio, da ljudi nauče ljubiti. Ne smijemo propustiti ovu jedincatu šansu...!

Školska godina juri divovskim koracima, a ja sam sa svojim radom još uvijek na istom mjestu. Bila sam napravila veličanstveni plan za svoj studij. No taj mi plan ne pomaže kad ga mogu samo površno izvesti. Djevojčicama ovdje moram posvetiti veći dio vremena. Ne bih htjela da budem za njih samo nadzornica jer to je premalo! Ne mogu se ograničiti samo na to.

Pascali je veoma lijepo: rijetko kad uči. Sada se dopisuje s jednim mladićem iz Liceja. Nikad ne bi mogla pogoditi što im služi kao poštanski sandučić... Što misliš?... Šešir profesora matematike dok deklamira svoje formule! Zamisli! On poučava u obadva zavoda, a njegov poklopac, koji uvijek savjesno stavlja na istu klupu, nosi u svojoj podstavi ljubavne izljeve obiju grlica. Djevojčice, koje znaju za to, uvjeravaju da se čak nikada ni ne zacrveni.

Ja Tebi ovo pismo šaljem radije poštom jer je od mnogih poljubaca, koje sam Ti stavila unutra, pretežak za šešir!

Laku noć, Ano Marijo,

Tvoja Nicole.

Ponedjeljak, 16. svibnja. Morala sam poći k liječniku. Najprije nisam htjela. Bilo me strah. Mama se ljutila. Rekla je da se moram dati pregledati zbog nosa i grla, to se vuče već dugo. Moramo već jedanput urediti tu stvar. Trebala bih dati izvaditi krajnike... Liječnik je rekao da je to valjalo već davno učiniti. Znam, doduše, da takva operacija nije Bog zna što, ali ipak sam utučena. To će jako boljeti. Već sam se potajno propitala. Unatoč mom hrabrom držanju malko se plašim bolova. I sad se još ta deva od mog brata dosjetio tome. Naravno, nema raditi ništa pametnije nego da mene zadirkuje. Izvana sam se pokazala kao da ne marim, ali on me pozna dobro i zna, da me pogađaju njegove primjedbe i zadirkivanja.

Perica mi je upravo dao jedan bombon. Da mu zahvalim, uzela sam ga na krilo i milovala, no njemu je to brzo dojadilo i pobjegao je. Šteta što ne voli tetošenje; ja to volim.

Srijeda, 18. svibnja. Opet sam mislila na mladića kojeg sam nedavno srela. Neprestano mi se mota po glavi njegov ljubezni smiješak. Ja toga ne ću... On je jako simpatičan. Svakako — uglađen je. Onaj »Dobar dan« nije izgovorio kao kakav ulični deran. Ti prave samo buku i hoće da prostački napadaju. Mora da sam mu već odavna upala u oči, inače ne bi mi se onako nasmiješio.

Ah, zavrijedila sam da me ukore! Opet umišljam sebi koješta, a znam dobro da jedan smiješak na ulici ne znači ništa. Svi mladići rade tako. Oni samo pokušavaju svratiti na sebe pažnju djevojaka.

Četvrtak, 19. svibnja. Kod kuće veliki prasak. Opet — nakon dugog vremena! Doduše, onaj mir bio je samo grobni mir — već sam predosjećala oluju. Dogodila mi se nesreća — pred bakom sam izgovorila jednu riječ koju ona ne voli čuti. Rekla sam: »Ovo je svinjski dobro!« — Zavikala je na me i rekla da ja namjerno upotrebljavam takve riječi pred njom... Uopće moji su izrazi vrijedni sažaljenja i nikako ne pristaju jednoj gospođici (aha, sad sam opet gospođica)...! Ponašam se kao dječak! (Dakle, ona misli da dječak može govoriti sve što mu se svidi!!!)... Pitala me zar se ne stidim, zar se ne mogu suzdržati kad imamo posjet, itd., itd. Bilo

mi je već dosta! Odgovorila sam da imam na skladištu još drugih izraza isto tako paprenih i znače mnogo. Posljedica: zatvorila sam se u svoju sobu i ostala tamo cijelu večer. Tjeraju me na mučninu! Još jedanput prokleto!

Subota, 21. svibnja. Renata i ja počele smo moliti devetnicu za ispit. Bile smo već dvaput u crkvi i molile. Renata, koja ima više novaca nego ja, kupila je jednu svijeću, prelomila je na dvoje da može svaka utaknuti po jedan komad.

Utorak, 24. svibnja. Čini se, da tatini lijekovi ništa ne koriste. Sav je iscrpljen. Iz dana u dan izgleda sve slabije. Majčica je zabrinuta, ali se ne usuđuje ništa reći. Zbilja nije zabavno raspoloženje kod kuće. Hvala Bogu, naš mali Perica smije se i dalje, njega ništa ne smeta.

Katkad me obuzme samo jedna želja: otići od kuće! Ali nažalost, nisam dječak. Jakov je sve rjeđe s nama. Ne pomažu ništa opomene roditelja. Često čak ni ne kaže kud ide. Kad odlazi rekne samo: »Ja idem!« — i već ga nema. Mislim da je majčica zbog njega jako zabrinuta. I ja osjećam dobro da se promijenio, da nije više onaj prijašnji Jakov. No bit će najbolje da se ne miješam u to.

Petak, 27. svibnja. Jutros sam skoro zakasnila. Utrošila sam dugo vremena za češljanje, a onda sam morala ukloniti s lica nekoliko tvrdoglavih prištića. Potajno sam se nadala da ću opet sresti mog pristalog »Smeđu«, no nisam vidjela ni njega ni njegove prijatelje. Možda idu sada drugim putem u školu. Bit će da se ne zanima posebno za mene. Još uvijek mi zvuči u ušima njegov prijazni »Dobar dan!« Nije ostavio na mene dojam da je isti kao drugi.

Subota, 28. svibnja. Možda je glupo, strašno glupo — ali htjela bih ga opet vidjeti. Moram biti sigurna. Htjela bih znati samo jedno: Je li njegov smiješak bio smiješak koji bi poklonio svakoj djevojci, ili je bio nešto više? Imam pravo da znam što je na stvari. Ipak u tome nema ništa zla! Nije, da bih ja htjela ljubakati! Ne, naprotiv! Uvjerena sam da »flirt« ne vodi ničemu. S druge strane opet je normalno u našoj dobi sretati mladiće, sklopiti simpatična poznanstva i s njima pripovijedati. Ako nam se jedan mladić sviđa, ne

moramo se zato ubrajati među lake djevojke. Mnogi mladići traže flirt, ali ne svi. Marija Paula, na primjer, zabavlja se sasvim neusiljeno sa svojim znancem iz »Galerija«, a ona sigurno ne čini ništa zla.

Molila sam za njega! Molila sam Boga da on bude takav kao što je onaj od Marije Paule, i da postanemo dobri prijatelji.

Utorak, 31. svibnja. Govorila sam o tome s Renatom. Dala mi je pravo. Ipak je malo zabrinuta i boji se da sam možda zaljubljena. Ah, zlato moje, ne moraš se toga bojati. To ne znači da mi on nije simpatičan, ali velika je razlika između simpatije i ljubavi.

Srijeda, 1. lipnja. Približavaju se praznici. Hvala Bogu! Polako, polako i sita sam škole. Ali s praznicima dolazi i konac škole, ispiti i ona prokleta matura. Pitam se, kako ću proći. Ipak, ne smijemo napustiti borbu. Možda ću se nekako izvući iz neprilike.

Petak, 3. lipnja. Upravo sam prelistala dnevnik. Nevjerojatno je kako se često mijenja moj rukopis. Mislim da je to znak nutarnje nesigurnosti. Hoću li ikad postići neku ravnotežu? Strašno se brzo mijenjaju moja raspoloženja: sada najveći zanos i sreća, odmah zatim najdublja potištenost. Strašno je! Često bih htjela biti izvanredna djevojka, i u tim časovima mislim da bih bila dorasla svim teškoćama. Tren iza toga osjećam se opet malenom i slabom, sposobnom za svaku glupost. Kažu da je u mojoj dobi uvijek tako. Ali kad pomislim kako to dugo traje, razumljivo je da želim već jednom tome kraj.

Subota, 4. lipnja. Školska zadaća iz matematike. Nije sjajna.

Utorak, 7. lipnja. Pronašla sam svog medu. Siromašni, mali, nesretni gavran! Zametnula sam ga u najdublji kut ormara i zaboravila na njega... Ti moj dragi Kiki! Odlučila sam opet sve popraviti i iznijeti te na svjetlo svijeta... Jutros sam ga uzela sa sobom u školu. Imala sam izvanredan uspjeh. Obišao je cijeli razred i to pod satom gospođe Gar-

dine. Napokon smio je sjediti na stolu pred mojom knjigom... Gospođa Gardine nije uopće ništa opazila. Kiki je pod satom bio mnogo pažljiviji od mene. Odlično, Kiki, ti si najbolji učenik našeg zavoda.

Petak, 10. lipnja. Napokon, opet sam ga vidjela. Bila sam već ljuta i pitala se, nije li možda zato izabrao drugi put do škole, da ne mora mene sresti... Odmah me prepoznao i kad sam prolazila kraj njega pozdravio me srdačno s »Dobar dan!« Ali kao uvijek kad sam uzbuđena, bilo mi je grlo stisnuto. Nisam mogla pustiti glasa. Pokušala sam se nasmiješiti. Uza sve to, nadam se da nije zlovoljan. Ipak je bedasto što mu nisam mogla odgovoriti!

Svašta mi se mota po glavi — samo ne matura!

Ponedjeljak, 13. lipnja. Jutros sam otišla ranije od kuće, samo da ga vidim. Pred raskršćem sam hodala neko vrijeme amo tamo, ali nije došao! Možda je već prošao? Ne znam. Na smrt žalosna krenula sam u školu. Morala sam juriti jer sam predugo čekala. Došla sam sva oblivena znojem. Malo je falilo i bila bih zakasnila.

Utorak, 14. lipnja. Ugledala sam ga već iz daleka. Bio je sam. Tome sam se veselila. Kako bih se rado požurila da ga stignem, ali nisam se usudila. Mislim da bi mi bilo lakše govoriti s njim kad je s prijateljima. Opet moglo bi to jako škoditi kad bi oni na primjer dobacili kakvu primjedbu koja bi uništila sve moje napore. Nisam znala što da radim. Onda mi je opet nestao s očiju. Možda sam ja jedno tele! Kao da je to velika umjetnost na ulici govoriti s mladićem, koji je i bez toga prijazno pozdravio. Ili barem odgovoriti mu! Kakva li sam ja bedasta krava, neodlučna baba!

Četvrtak, 16. lipnja. Sretno je prošla moja operacija krajnika. Strašno sam se bojala, ali ni pod koju cijenu nisam to htjela pokazati. Bolilo je, ipak puno manje nego što sam očekivala. Mislim da je najneugodnije bilo čekanje i uzrujavanje prije toga. Drhtala sam poput lišća od jasike. Liječnik je rekao: »Kako je mala nervozna...!«

Operacija je imala i svoju dobru stranu: izbjegla sam školskoj zadaći iz prirodopisa. Hvala Bogu! Dobili su temu: »Pojeli ste komad kruha i komad šećera. Opišite probavu, pojave koje se pri tome javljaju i naznačite produkte koji proizlaze iz toga.«

Dakle, uz najbolju volju ne bih znala što bih napisala.

Jako sam ljuta, nisam vidjela moga »Princa«. Siromah, mora da lijepo misli o meni. Sigurno je uvjeren da mi je ravnodušan, da sam ga ostavila na cjedilu. A protivno je istina. Meni je to jasno. Ovaj mladić nije kao što su drugi. Ima tako otvoren pogled, dubok. Da je htio, imao je dovoljno prilike zbivati sa mnom glupe šale, kao što rade mnogi.

Subota, 18. lipnja. Otići ću na logorovanje za djevojke. Vodi ga Društvo za pomoć obitelji. Hvala Bogu! Već sam se bojala da će me opet poslati s kojom ferijalnom kolonijom. Tamo su same male djevojčice, a ja nemam volje da se natežem u tom dječjem vrtiću. U našoj dobi imamo ipak druge probleme nego te nestašne djevojčice! Moje ovogodišnje bit će veoma zanimljivo. Tamo će postupati s nama kao s odraslim djevojkama i imat ćemo izvjesnu slobodu kretanja.

Ponedjeljak, 20. lipnja. Ano. Marijo, ti si trostruka deva. Ti si bedasta krava, ništica, kukavica! Pred drugima igraš poparenu a nisi u stanju da razgovaraš s mladićem... Jutros sam ga vidjela. Dok sam namjerno polako prolazila kraj njega, rekao je:

»No, ti si zbilja ohola!«

Okrenula sam se i grčevito tražila odgovor. Pogledala sam ga i neko vrijeme stajala nepomična, nijema. Konačno, ostavila me hrabrost! Teškom mukom ožario se na mom licu slabi nagovještaj smiješka — drugo ništa!

Mogla bih se bila ugristi. Glupo! Nisam bila u stanju odgovoriti i povesti normalni razgovor. On je sigurno to očekivao, i posve je naravno jer mi se već dosta dugo poznamo. Bože moj, molim Te, ne dopusti da se ljuti na mene!

Utorak, 21. lipnja. Uzela sam još jedan Aspirin prašak s vitaminom. Danas je to već četvrti. Hvala Bogu, majčica nije vidjela, inače bih opet bila dobila. Otkad sam operirala

krajnike ukočen mi je zatiljak. U školi me nazivaju toranj od Pise, jer glavu ne mogu držati ravno. Majčica hoće da nosim oko vrata šal. Kao da bi to što pomoglo! Jutros sam morala popustiti, ali čim sam došla na ulicu skinula sam ga i sakrila u torbu. Nažalost, nije mi to puno pomoglo jer s mojim krivim vratom nisam sposobna za društvo i ne želim da ovakva sretnem mog Smeđu... Pripovijedala sam o njemu Mišu. Ona se razumije u te stvari. Svjetovala mi je, neka se ne upuštam previše brzo u razgovor, nego neka igram još ravnodušnu da ga tako stavim na kušnju. Ona naravno odmah misli na flirt, ali ja ne ću toga. Ja želim samo prijateljstvo...

Srijeda, 22. lipnja. Moram ga bezuvjetno vidjeti. Moram razjasniti onaj nesporazum od nedavna. Reći ću mu, da sam se onda morala jako žuriti i da nisam mogla ostati. Ispričat ću se... Ali ne, to je glupo; on će prozreti. Ne će mi vjerovati. Bit će bolje ako mu reknem da sam bila zadubljena u misli i da me iznenadio njegov pozdrav i da zato nisam reagirala.

Navečer. Govorila sam o tome s Renatom. Ona misli da je i to krivi način. Ako mu reknem da sam prošla kraj njega zamišljena, mislit će da mi je ravnodušan, da za mene ne znači ništa. Bolje je da kažem: »Nisam bila posve sigurna da si meni ono rekao i zato nisam htjela biti indiskretna...«

On je zbilja simpatičan i bilo bi glupo ne biti pristojan prema njemu. Napokon jedan, koji misli pošteno!

Petak, 24. lipnja. Mama će mi ipak kupiti putnu torbu za logorovanje. Ona je zbilja prima! Dakako, nije sve prima. Nikako mi nije pošlo za rukom uvjeriti je da mi je isto tako neophodno potreban Blue-Jean. Te su hlače veoma praktične i čovjek u njima izgleda sportski, odlučno... Nisam postigla ništa. Nijedan od mojih dokaza nije upalio. Čak je htjela da ponesem sa sobom stare hlače, a već su dva puta krpane. Hvala Bogu, kad sam ih obukla za probu i sama je vidjela da ne mogu više stati u njih, premale su mi.

Jako sam zlovoljna. Sve te sitničave debate idu mi strašno na živce! Radije ću misliti na svoga »Princa«!

Za tri dana matura!

Subota, 25. lipnja. Postigla sam: imam hlače! Nažalost, dobila sam broj 44, radije bih imala broj 42. Bakica je išla sa mnom kupovati. Cijeli je dan gunđala, nikako ne voli da nosim hlače...! Htjela mi je kupiti i triko košulje jer — veli — suviše kože vidjet će se, ako ispod bluze budem nosila samo pršnjak, itd., a to se ne pristoji!!! Trebalo je samo još da kaže: bio bi to pravi škandal...! Nemam nimalo volje da zbog nekoliko njih opsjednutih od vrućine — propadnem. Nije se moglo ništa, zato sam odbila kratko i odrešito rekla: »Ako hoćeš, možeš mi mirne duše kupiti triko košulje, ali ja ih ne ću obući!«

Napokon je popustila.

Utorak, 28. lipnja. Prvi dan ispita! Nisam baš tako nezadovoljna sa sobom. Hvala Bogu! Samo da i sutra bude tako. Nakon škole svrstale smo se jedna iza druge i pošle našim tradicionalnim guščjim načinom hoda. Savijale smo se od smijeha! U Pariškoj ulici srele smo reporterska kola novina »Freies Le Havre«. Opkolile smo ih i ostale tako dugo dok fotograf nije izjavio da će nas slikati. Stala sam u zadnji red da me ne bi roditelji opazili na slici kad budu čitali novine, jer bi bilo galame.

Petak, 1. srpnja. Pobjeda, živjela! Govorila sam s njim! Kako je uporan! Sigurno mu se sviđam. Bio je sam, valjda se nadao da će me vidjeti. Kad me ugledao smiješak mu je obasjao lice — dokaz kako ga je jako obradovao naš susret. Najprije sam ga pozdravila, onda smo jedno kraj drugoga krenuli niz ulicu. Rado bih bila išla polako, da put traje što dulje, ali opet nisam se osjećala najbolje u svojoj koži. Osjetila sam da sam u licu crvena i bilo me strah da će to netko opaziti. Ipak, nisam htjela ništa zla.

On se zove Denis i pohađa Collège Moderne. Protiv očekivanja neobično je plah, jer kad smo se rastajali vidjela sam da se skanjuje pružiti mi ruku. Rekao je samo:

»Doviđenja, Ano Marijo!« A ja:

»Doviđenja, Denis!«

Onda sam otrčala dalje. Mislim da još nikad nisam tako jurila. Upravo sam letjela. Malo je falilo da nisam poletjela u zrak. Mora da sam bila crvena kao skrlet. Kad sam pozdravila djevojke u razredu, bila sam gotovo luda od veselja. Renata je to odmah opazila. Pitala me što mi se dogodilo. Rekla sam samo: »Dobro sam raspoložena, i to je sve.«

Subota, 2. srpnja. Mislim da je matura dobro prošla. I Renata je prošla. To je fantastično! Moramo čekati na rezultat. Mišù ne stoji dobro. U svemu je promašila. Roditelji su joj već natuknuli da će morati prekinuti školu ako propadne.

Dosad je dobivala od škole svaka tri mjeseca stipendiju — 30 Franaka. Kad je trebalo u školi nešto platiti, uvijek je rekla »Ne mogu«. Redovito su joj odgovarali: »Ti ipak dobivaš stipendiju.«

A ona: »Stipendiju upotrijebim za to da kupim cipele.«

Voljela bih raditi, ali znam da se u mojoj dobi ne može ne znam što početi.

U školi nema ništa nova. Uostalom i sami profesori znaju da nema više smisla raditi. Čini se da je i njima dosta... Malo prije smo galamile i smijale se kao lude. Gospođa Rében podijelila nam je uloge i čitala s nama komad od Sacha Guitry. Kad je Fanšù svom ljubavniku (star 50 godina) morala strastveno izjaviti: »Ljubim te!«, viknula je: »Ja to ne mogu reći!« Nastao je urnebes. Čim se buka stišala, čuo se glas Mišù:

»Nije čudo. To sada kaže prvi put u životu.«

Profesorica se nasmijala s nama. To je bilo lijepo od nje.

Nisam vidjela Denisa.

Kad sam se vraćala kući bila sam žalosna, ali misao na njega tješila me. Mjesto da sam učila, zamišljala sam da smo zajedno. Uporno sam mislila na to. Kad sam zaklopila oči bilo mi je kao da je on uza me. Činilo mi se, da sam u nebu! On je tako simpatičan!

Nedjelja, 3. srpnja. Roditelji će ići s Pericom na praznike. Jakov i ja jedva možemo to shvatiti. Mora da je tata

zbilja posve iznemogao, inače ne bi privolio da se odmori. Idu na ladanje k ujaku Henriku. Nakon logorovanja poći ću i ja k njima. Jakov će s Pavlom, Markom i drugim prijateljima poći na taborovanje. Majčica nije oduševljena. Kaže da se neki od te mlade gospode čudno ponašaju, no tata misli da je Jakov već dosta star i da ne moraju za njega biti zabrinuti kao za kakvu kvočku. Zapravo, tata je jako širokogrudan.

Ponedjeljak, 4. srpnja. Danas opća katastrofa što se tiče ljepote mladih dama. Rekli su nam da ne ćemo imati gimnastiku, jer je gospođica Larriau bolesna. Protiv svakog očekivanja ipak smo je imali. Suplirala je gospođica Barelière. Nismo bile spremne na to, i sve, koje smo imale smeđe obojene noge — ima nas šest ili sedam — sjedile smo kao pokisli kudrovi. Morale smo u dvorištu gimnasticirati sa smeđim nogama i bijelim bedrima (ne bojamo noge do gore). Gospođica Barelière je to opazila i rekla ironično: »Moje dame, bilo bi dobro da izujete čarape!«

Ta bedasta krava neka se najprije pobrine za svoje podsuknje, neprestano joj vise. Uostalom, ona i ne sluti da je zovemo: »Hvataj me, ja sam proljeće...«

Utorak, 5. srpnja. Cijelu večer sjedila sam pred knjigom i sanjarila o Denisu. Zamišljala sam kako šećemo rukom o ruku, pripovijedamo o svom životu, o teškoćama i nutarnjoj čežnji. Divno smo se razumjeli. Od vremena do vremena utihnuli bismo da se bolje naužijemo ovog bivanja u dvoje. Mislim da ljubim Denisa. Da, sigurna sam, ja ga ljubim. Moje su misli cijeli dan kod njega. Renata je rekla: »To je ljubav«. Uostalom, o tome nema sumnje jer kad ugledam Denisa, šikne mi krv u lice i srce mi počinje žestoko lupati.

Srijeda, 6. srpnja. Pod satom iz francuskoga kratili smo vrijeme time što smo za važnije osobe i događaje u našem

školskom životu pronašli odgovarajuće filmske titule. Umirale smo od smijeha. Evo liste:

Školski zatvor — — — — —	0,15 — Soba 9
Soba za konferencije — — — —	Gnijezdo špijuna
Slobodno poslijepodne — — —	Put bez kraja
Gimnastika — — — — — —	Teški zrak i neugodan zadah
Čitanje ocjena — — — — —	Osuda
Sat kemije — — — — — —	Prljave ruke
Konac obuke — — — — — —	Zameo je vjetar
Djevojka - odgojiteljica — — —	Krava i zarobljenik
Ispit na ploči — — — — —	Blizu sotone
U predvečerje ispita — — — —	Plesali smo samo jedno ljeto
Zadnja u razredu — — — — —	Zadnjega ujedaju psi
Odgojiteljice — — — — — —	Lagane djevojke
Genij iz matematike — — — —	Osamljeni osvajač
Udruženje roditelja — — — —	... i nisu znali što čine
Kad učitelji odlaze iz škole — —	Četa gladijatora
Ispit — — — — — — —	Bjesomučnost
Udvorice — — — — — —	Trgovina bijelim robljem
Učenice — — — — — — —	Opasna ljubakanja.

Sestra jedne saučenice radi u uredu. Ona će otipkati na stroju ovu listu i potajno ćemo je objesiti u sobi za konferencije.

Petak, 8. srpnja. Cijelo poslijepodne slale smo jedna drugoj mala oproštajna pisma. Jako sam se iznenadila nad onim što su mi pisale neke djevojke. Mnogo ih je reklo da će rado misliti na mene. Često sam ih nasmijala, kažu, da sam prostodušna i zgodna, simpatična saučenica. Komično, cijelu godinu ili dulje živimo zajedno, a ipak nekad se dogodi da se jedva poznamo. Evo cedulja koje su me najviše dirnule:

Moja draga Ano Marijo!

Ovi reci neka Ti budu mala uspomena, da ne zaboraviš na naše nekadašnje prijateljstvo i da se sjećaš onog vremena, kad smo jedna drugoj povjeravale svaku radost i bol. Moja draga Ano Marijo, bile su nas zbližile zajedničke sklonosti i interesi. Želim Ti tako puno sreće, kao što sama sebi želiš. U iskrenom prijateljstvu

Fanšù.

Draga Ano Marijo!

Dok pišem ove retke duboko sam potresena, jer oni znače da Te možda u školi ne ću nikada više vidjeti. Šteta što nikada nismo govorile o ozbiljnim pitanjima. U saobraćaju sa saučenicama većinom se ponašam smiješno, znam to. Možda si me zato u početku, kad smo se upoznale, držala za tužakalo. Nadam se da sada, nakon dvije godine koje smo zajedno proživjele, drugačije misliš o meni. Ja želim samo da na ispitu dobro prođeš.

Draga Ano Marijo, misli kadgod na mene i ja ću na Tebe, tako će ostati živa uspomena na naše zajedničko školovanje. Izvedi dobro stvar s Denisom!

Tvoja mala

Mišù.

Sirota Mišù, zar se zbilja ne ćemo više vidjeti? To mi je jako žao!

Školskoj drugarici koja je uvijek bila dobro raspoložena i igrala lakrdijaša i koja će mi ostati u ugodnoj uspomeni.

U iskrenom prijateljstvu

Liliane.

Ti si za mene najzgodnija djevojčica u razredu. Unatoč Tvome: »Ne marim ni za što« može se opaziti da si jako osjetljiva, potrebno je samo malo zagrepsti na površini. Vjeruj, uvijek ćeš mi ostati u sjećanju.

Tvoja iskrena prijateljica

Anita.

P. s. Mnogo sreće s Denisom!

Malom nacerenom majmunu koji nam je u slobodnim poslijepodnevima pripovijedao o svojim radostima i žalosti-

ma. Želim Ti mnogo sreće, a prije svega, da ove godine položiš ispit.

U simpatiji
naklonosti
iskrenosti
radosti i
otvorenosti
Tvoja
J. Perdrin.

Gotovo sam izgubila dah kad sam pročitala ove retke. Nikad ne bih mislila, da me Perdrin voli.

Subota, 9. srpnja. Srela sam moga dragog Denisa. Otpratio me do škole. Bila sam sretna, a u isto vrijeme bilo mi je neugodno. Vidjele su me neke saučenice. Na koncu, svejedno mi je! Denis ne dopušta sebi nikakvu drskost i ponašamo se kako se dolikuje. No što bismo učinili, da se možemo dulje vidjeti? Nemamo vremena za razgovor.

Nedjelja, 10. srpnja. Zbilja je šteta, što se nismo upoznali prije. Naše prijateljstvo počelo je prije početka praznika i ne će se moći normalno razvijati. Mislim da ćemo se morati dopisivati, no to će biti teško, dapače nemoguće. Roditelji će to ipak opaziti jednog dana, uzeti za zlo i bojat će se najgorega. Denis zna gdje stanujem. Samo da mu ne padne na um da počne krstariti našom gradskom četvrti.

Utorak, 12. srpnja. Pokušala sam ga sresti, ali nisam ga vidjela. Moramo pod svaku cijenu razgovarati prije praznika. Bilo bi užasno, kad bismo oboje otputovali da se prije ne vidimo. Jedva se i poznamo. Sigurno, moje je srce progovorilo i odalo mi više nego li bujica riječi. Uza sve to, htjela bih još jedanput osjetiti kako je to, kad njegov duboki pogled počiva na meni, i htjela bih još jedanput čuti kako me zove: »Ano Mraijo!«

Dragi moj Denis, moram Te opet vidjeti. Ti ne možeš dopustiti da samo tako odem!

* *
*

Šteta, što ne možeš vidjeti zadnje stranice Dnevnika u originalu. »Prošla sam na maturi«! napisano je osamnaest puta svim mogućim pismenima uzduž i poprijeko i jasno nam odaje radost Ane Marije.

III DIO

Nema pravog prijateljstva bez napora

Četvrtak, 22. rujna. Danas mi je točno 16 godina, 5 mjeseci, 24 dana i nekoliko sati. Počinjem novi dnevnik. U nj ću unositi događaje svakog dana, svoje misli i odluke. Ova godina bit će za mene od velike važnosti, to znam. Nisam više malo dijete; hoću da budem na čistu s nebrojenim problemima koji navaljuju na mene.

Praznici su pri kraju. Za nekoliko dana opet počinje škola. To me baš ne veseli, ali se veoma radujem što ću opet vidjeti saučenice, a prije svega Denisa. Nisam ga zaboravila, naprotiv. On je u moje praznike unio toliko svjetla, osobito nakon svoje nježne pažnje u kolovozu.

Ponedjeljak, 26. rujna. Dakle, to je ipak vrhunac. Teta Ivana je uvrijeđena i osjeća se zapostavljenom. Kaže da sam joj mogla s logorovanja pisati više razglednica. Ona i ne sluti, kako mi je bilo teško pisati one što sam morala. Savjesno sam se do kraja borila s listom od 36 imena koje sam popisala prije odlaska. Da se ne zabunim i da se ohrabrim, prekrižila sam na listi ime čim sam napisala kartu njegovu vlsniku. To je išlo dobro, no problem je bio u tome: što ću pisati? Mi smo to mrcvarenje riješili zajedničkim silama: svaka je od nas napisala izvjesni broj karata, gurnula svojoj susjedi i ta je samo prepisala sadržaj. Da su teta Ivana ili

bake to vidjele, smjesta bi umrle. Nevjerojatno je kako one ozbiljno shvaćaju to piskaranje dopisnica.

Za nekoliko se dana vraćamo. Veselim se upravo mahnito. Opet ću vidjeti Denisa.

Srijeda, 28. rujna. Moja mala Renata vratila se iz Bretagne sa svojom trinaestogodišnjom sestrom. Tamo je bila s roditeljima preko cijelih praznika. Mislim da im je bilo lijepo u njihovu malom selu na moru. Svake godine putuje tamo cijela obitelj. Renata ima već mnogo prijateljica.

Za mene je sastanak bio nekako uzbudljiv. Zagrlile smo se čvrsto i dugo. Pisma ne mogu nikad nadomjestiti prisutnost jednog čovjeka. Tako sam iskreno čeznula za njom. Ipak sam bila nešto uznemirena: da li se promijenila? Sjećam se još dobro udarca od prošle godine, kad sam nakon praznika opet vidjela Fanšù. Osjećala sam da se jedna stranica moga života okrenula — otišla u nepovrat. Ali Renata ostaje uvijek moja mala Renata. To znam!

Petak, 30. rujna. Danas već miriše na početak škole. Unatoč tome kako divno sunce! Spremam svoju sobu (čudo!), onda ću ići kupovati kod Dubois i Lenoir školske knjige i neke klasične potrebštine za pisanje. Nova kemijska olovka pomoći će mi, da svoje misli stavim na papir — ako ih putem slučajno zaboravim...

Na ulici sam srela nekoliko saučenica. To je bilo odlično! A kod »Galerija« vidjela sam Mariju Paulu. Sva se sjala od veselja. Radila je kao odgojiteljica u jednom ferijalnom domu. Pratila sam je do obale, zatim sam polako odtumarala natrag i gotovo obnevidjela od gledanja u ludoj nadi da ću negdje otkriti Denisa. A zapravo ni ne znam, gdje stanuje.

Nedjelja, 2. listopada. Strašno se dosađujem. Imam samo jedan posao: sanjarim... Vani je prekrasno vrijeme. Otvorila sam prozor i sjela. Stavila sam bilježnicu na koljena i sada pišem... i mislim na Denisa. Čudnovato, kako mi je u praznicima falio! Samo sam na njega mislila. Otvoreno kažem: Ljubim ga, ljubim ga od sveg srca. Kad već imamo srce, onda ga sigurno imamo zato da ga upotrijebimo. Posve je naravno da mi »male djevojke«, jednog dana počnemo

ljubiti. Odrasli bi naravno rekli: To je samo zanesenost, vatra od slame, to će opet proći! Svatko je morao biti jednom tako glup! — Ne, tisuću puta ne, to ne stoji! Ostajem kod toga; **ja ljubim!** Nikad ne ću zaboraviti one večeri kad sam sve ispripovjedila Perici, mojoj prijateljici na logorovanju. Ležale smo na sjeniku, a ja sam plakala. Moja je ruka počivala u njezinoj, a u drugoj sam držala Denisovu kartu, tu divnu kartu na koju je moj mali Denis stavio svu svoju ljubav. Neprestano sam se pitala kako je samo dobio adresu logora... Perica me je razumjela. Kako je morala biti velika njegova ljubav kad mi je unatoč udaljenosti ostao vjeran. Moram te opet skoro vidjeti... Mnogo o tebi sanjarim, Denise, ti moj dragi!'

Ponedjeljak, 3. listopada. Još uvijek nisam srela Denisa. Sigurno ide drugim putem u školu. Što samo radi? Mora da je bolestan. Samo da mu se nije što dogodilo! Renata razumije da sam zabrinuta. Ona je uvijek na mojoj strani — nježna i ljubezna.

Mišu se nije vratila u školu. Navodno ide raditi. Ona je zbilja sretna; ne mora se više dosađivati na idiotskim satovima i s glupim zadaćama. Nastojat ću da se sastanemo.

Četvrtak, 6. listopada. Ja sam najgluplja guska na svijetu! Posjetila sam Mišu — i vratila sam se potresena. Istina je, ne ide više u školu. Njezin je otac opet bez namještenja. Za vrijeme praznika tražila je namještenje da zasluži nešto novaca. Radila je kao dječja njegovateljica i dobila 100 Franaka mjesečno. Tako je mogla kupiti vestu koju je nužno trebala. Dala se ubilježiti u uredu za zapošljavanje, ako bude netko tražio pomoćnu silu. Posudila je stroj za pisanje, kupila upute i sada uči sama daktilografiju. Jedna susjeda ponudila joj se ljubezno da će joj u tome pomoći.

Mišù je izgubila svoj bezbrižni izraz lica. Rekla mi je da bi mnogo radije svršila školu. Začudila sam se jer je uvijek stvarala ludorije pod školskim satovima. Samo u jezicima je zbilja sudjelovala, htjela je postati tumač. »To je bila ludost«, rekla mi je, »ta mogla sam ipak misliti da je to za mene nešto nedostiživo. Kad čovjek potječe iz radničke obitelji, ne može studirati...«

U očima su joj bile suze. Bilo je zaista da čovjek zaurliče!

Pripovijedala sam kod kuće što sam doživjela. Jakov je tvrdio da danas može svatko studirati. Konačno ima ipak dječja pomoć i stipendija. Tata je odvratio:

»Može biti da od dječjeg doplatka ili stipendije mladić ili djevojka teoretski mogu živjeti, ali stvarno je to nemoguće, a osim toga ne smije se zaboraviti da obitelj time ima jedan izvor zasluge manje.«

Rekao je da je za mnoge obitelji ova novčana pomoć važan dodatak obiteljskom dohotku. Za druge je dapače temeljna podloga za život. Glupo, nikad još nisam mislila na to, kakvu imam sreću što mogu studirati...

Subota, 8. listopada. Pišem u krevetu. Veoma je kasno, ali ne mogu spavati. Još uvijek nisam vidjela Denisa i moj je nemir sve veći. Upravo sam sanjarila kako mi se nasmiješio i uskliknuo: »Ano Marijo!« Stotinu puta sam to sebi predstavila. U logoru mislila sam svaku večer na to i rekla sam mu laku noć. Od dana kad sam dobila njegovu kartu, čekala sam svake večeri dok djevojke ne zaspu. Onda sam izvukla dopisnicu iz bilježnice, upalila džepnu svjetiljku i gledala je. Tu u ruci držala sam neprevarljivi dokaz njegove ljubavi. Poljubila sam je i mirno zaspala. Kad sam došla kući progonila me misao, da bi je mama jednog dana mogla naći. Taj strah nisam više mogla podnijeti, zatvorila sam oči i raskidala svoju dragocjenost na tisuće komadića. No jedva što sam počinila tu ludost, klekla sam već na pod, izvadila iz košare za papir sve komadiće karte, sastavila ih strpljivo i zalijepila sa Fixo ljepilom. Dobro, dobro ću je sakriti, nitko ne će moći pročitati što je on pisao svojim odlučnim rukopisom.

»Bon souvenir de Nice. — Srdačni pozdrav iz Nice. Denis.«

Ponedjeljak, 10. listopada. Danas sam sišla veoma rano na ulicu. Nije ga bilo nigdje vidjeti. Poslije podne, nakon škole, pošle smo Renata i ja u park Sv. Roka. Već dugo nismo sjedile na tim klupama. Divno jesensko sunce obasjavalo je stabla. Dugo smo sjedile tiho jedna kraj druge. Onda smo pretresale ozbiljne probleme.

Utorak, 11. listopada. Vidjela sam ga! Sigurna sam da je to bio on. Sasvim dolje, na kraju ulice. Bio je sa svojim prijateljima. Trčala sam koliko sam samo mogla — ali, kad sam došla tamo, iščeznuo je. Denise, Denise, ne razumijem te! Nisi bolestan, ništa ti nedostaje, škola je već počela pred osam dana, a ti nisi čekao, nisi pokušao da me susretneš. Pa to je ipak nemoguće! Jesam li se unatoč svemu prevarila? Ali ne, njegov hod i način kako nosi torbu pod rukom i kako njome vitla — bio je on, on je bio! — No, a onda...? Možda je tako postupao zbog svojih drugova. Možda hoće da me na samu sretne? Posve sam smetena, ne znam što bih radila. Tako sam nemirna, tako nemirna...

Nisam čekala Renatu. Htjela sam biti sama.

Na ovom mjestu nalijepljen je uveli list. Ana Marija je kraj njega napisala: »Prvi jesenski list, ubran prekjučer u parku Svetog Roka. Pijan od jeseni kaže mi da je ljetu kraj. On simbolizira moj duboki strah!

Opet sam ustala da pišem. Nisam mogla zaspati. Ljutim se na sebe što sumnjam o Denisu. Sigurno mu još nije bilo moguće da me sretne. Morala bih biti uvjerena o tome, nakon svih onih znakova prijateljstva koja mi je pokazao. Ja sam luda i zla. Nisam ni vrijedna da me ljubi.

Srijeda, 12. ltistopada. Nisam ga vidjela... Renata je pokušala da me tješi, ali ona me ne razumije. Ona ne zna što znači »ljubiti«. Rekla je da sam smiješna što se toliko žalostim zbog jednog momka koji možda uopće ne misli više na mene. Ali ja se ne ljutim na nju. Ona to ne razumije, ona to ne može razumjeti. Ona nije vidjela njegov smiješak prije praznika. Ona nije čula kako me zvao: Ano Marijo! Ona nije vidjela, kako se često okrenuo kad je osjetio da sam iza njega. Ona nije prisustvovala našim razgovorima, našim iskrenim, nježnim i tako bogatim razgovorima. Ona ne zna ništa o njegovoj upornosti kojom je pokušavao da dozna moju adresu. Ona ne osjeća u svojim prstima slatki dodir njegova posljednjeg stiska ruke. I onda ta dopisnica! Zar ta dopisnica nema ništa reći? — O Denis, moj mali Denis,

zašto te tako kleveću...? No ja se pouzdajem u tebe. Ljubim te, ljubim te, ljubim te previše, a da me ti ne bi mogao ljubiti!

Četvrtak, 13. listopada. Danas je bio strašan dan. Bila je ovdje baka i ja sam morala napraviti veselo lice. Iz bregova sam joj donijela za uspomenu malu švicarsku kućicu. U zahvalu poklonila mi je cijelu kutiju bombona. Ti moja draga bako, kada dobiješ mali dar, trudiš se, da ga odmah uzvratiš. No tvoj je dar često mnogo vrijedniji od našega. — Vjerojatno je osjetila da sam žalosna, ali, hvala Bogu, nije me pitala. Hvala Ti, bako, jer bih ti morala bila lagati.

Perica, moj braco, htio se pod svaku cijenu igrati sa mnom. Vladao se užasno. Ja sam bila nestrpljiva i otjerala sam ga. Mama je naravno to opazila i ukorila me. Rekla je da me, odkad je počela škola, smiju dotaći samo u rukavicama. Kad bi znala!

— Slijedeća stranica je teško čitljiva. Papir je zgužvan, suze su ostavile široke tragove i sadržaj je izbrisan.

Petak, 14. listopada. Strašno mi je teško pri duši. Upravo sam dva sata plakala. Sve suze, koje sam preko dana suzdržavala, sad su slobodno tekle. Moj pisaći stol je sav vlažan. Bojim se da ne dođe u sobu mama ili Perica i da me ne zateknu u ovom stanju. Mogu prati lice kolikogod hoću, odale bi me crvene i natečene oči. Ne mogu više... Izgubila sam svoga dragoga... Tražila sam ga u tamnoj noći, ali uzalud. Izgubila sam svoga prijatelja, svoga velikog prijatelja i ja plačem jer ga ne mogu naći. I nikad ga više ne ću naći.

Denis, ah, Denis, zašto si me ostavio, zašto si otišao? Kao da me netko toljagom udario, tako me to pogodilo. Previše je naglo došao taj udarac. Jučer sam još u mislima gledala kako mi se smiješiš, kako mi pružaš ruku i govoriš: Ano Marijo! — a onda se sve srušilo... Reci, Denis, zašto si to učinio? Ta govori, Denise! A ipak si me ljubio, reci, da si me ljubio! Što sam ti samo učinila? — Ti nemaš prava, ne, ti nemaš prava da pustiš ovako samu lutati u tami. Ti si mi se narugao, a ja sam imala tako veliko povjerenje u tebe: ti si bio tako otvoren, tako pošten, tako iskren. Kad

sam mislila na tebe, bile su to samo čiste misli. Sve je bilo lijepo i čisto.

To nije moguće, ne, to nije moguće.

Danas sam silazila ulicom, kao svaki dan silazila sam sa strahom i što sam se više približavala kraju ulice, to sam išla polaganije. Iznenada čula sam iza sebe na drugoj strani ulice smijeh. Okrenula sam se i — ti si bio sa svojim drugovima. Vidio si me. Rukom si mi domahnuo površni »dobar dan« i nastavio čavrljati s prijateljima. Čula sam rečenicu: »Čovječe, i onda mi je rekao...« Ni za tren nisi stao, nisi se ni okrenuo, ravnodušno si pošao dalje. A nakon nekoliko koraka, morala sam čuti tvoj vedri smijeh. Smijao si se onome što si upravo rekao i zaokrenuo iza ugla. Ja sam stajala ko okamenjena. Činilo mi se da ću se srušiti. Nisam htjela vjerovati, htjela bih da je to sve samo san... Htjela bih da si se prevario, da me nisi prepoznao.

Cijeli je dan bio strašan. U školi nisam se mogla sabrati ni pet minuta. Moje su misli bile negdje drugdje.

Što sve nisam sebi predstavila, kakve li planove nisam kovala da te danas opet vidim — ali nijedan od njih nije izveden.

Kod popodnevne obuke grčevito sam pokušavala da budem pažljiva.

Htjela sam se prisiliti da slušam. Htjela sam opet zadobiti svoju ravnotežu. — Prije svega htjela sam pokušati da više ne trpim — a nisam mogla ništa učiniti.

Ne mogu više. Reći ću da sam bolesna.

Moj Bože, daj mi pomozi! — Nicole, Nicole, zašto nisi kod mene?

Ponedjeljak, 17. listopada. Tri dana već nisam pisala. Nemam snage. Mama je zabrinuta, misli da sam bolesna. Hoće da idem k liječniku. Hm, to mi samo fali. Djevojke kažu da sam glupa što to uzimam tako tragično. Očito je za njih ljubav samo zabava u slobodno vrijeme. — Za mene je nešto ozbiljno! Marija Paula je bila ljubezna. Čvrsto mi je stisnula ruku i rekla:

»Mislim na tebe...«

A Renata tek — ne, ona je zaista divna. Ona trpi, jer vidi da ja trpim. Ona hoće pod svaku cijenu da se sastane s Denisom i da s njim govori. Već je stvorila plan. Rekla je:

»Kad budem s njim govorila, bit će ti sve jasno. Znat ćeš što misli.«

Srijeda, 19. listopada. Renata nije srela Denisa. Skoro mi je to i drago. Bojim se onoga što će reći. Renata mi je morala obećati da će me izvjestiti o čitavom razgovoru. Zaklela mi se u ime našega prijateljstva.

Srela sam Mišu. Ona je uvijek kao navijeni sat. Odmah je opazila da sa mnom nešto nije u redu. »Kako li samo izgledaš? Što ti se dogodilo?« Rekla sam da me baš sada nešto tišti, ali joj ne mogu reći. Veoma volim Mišu, ali danas jednostavno nemam hrabrosti da joj pripovijedam o Denisu. Našla je posao. Radi u transportnom uredu kao telefonistica. To je veoma umara, mora vraški paziti da se ne prevari. Čim zvonce zazveči, skoči, a spopadne je panični strah kad zasvijetli mala direktorova svjetiljka. Često ne razumije odmah što joj nalaže, a ne usudi se da ga još jedanput zapita.

»Navečer«, kaže, »potpuno sam iscrpljena i tada želim samo jedno: ići kući, jesti i spavati.«

Petak, 21. listopada. Konačno! Ona je s njim govorila! Išla je svojim putem kao što sam i ja uvijek činila. Onda ga je stigla. Kad je kraj njega prolazila, zapitala je:

»Jeste li vi Denis?«

Veoma se začudio što je znala za njegovo ime.

I brzo je nastavila da je ne bi prekinuo:

»Moja prijateljica Ana Marija pripovijedala mi je o vama. Ona vas pozdravlja.«

»Koja Ana Marija?«

»Ona što ide u Collège Moderne — ona je s vama više puta govorila.«

»Ah, da, sjećam se. Znate, ja poznam naime tri Ane Marije. Jedna stanuje kraj nas, jedna je sestra moga prijatelja...« I odmah je nastavio: »Idete li ovim smjerom? Idemo zajedno?«

Onda ju je pogledao, činilo se kao da najprije čeka na njezin odgovor, zatim odmah doda:

»Kako je lijepa vaša kosa!«

Renata se više nije usudila govoriti o meni. Razgovarali su o Brigiti Bardot, koju su upravo nakon njezina pokušaja samoubojstva otpustili iz klinike.

Renata mi je rekla da je Denis veoma simpatičan. To me zaboljelo, ali mi je istodobno bilo drago. Rekla sam joj:

»Vidiš, ja sam ti rekla...«, i plakala sam na njezinu ramenu. Ona je plakala sa mnom. Rekla mi je ssvim tiho:

»Ti... ti znaš da te razumijem!«

To je istina. Ona me doista razumije, za mene je to velika pomoć. Hvala Bogu da je moja Renata kod mene. Ne znam što bih bez nje uradila.

Ne ću biti mekana. Denis je bez srca, grub, odvratan — to je sve.

Nije mi stalo do njega... ravnodušan mi je... prezirem ga.

Nedjelja, 23. listopada. Bojala sam se ove nedjelje. Znala sam da će biti beskrajno duga i prazna. Pokušala sam se baciti na posao, da se time umirim. I onda, nadala sam se da će doći Mišu. Nije došla. Otišla sam zatim u posjete Renati, ali je nije bilo kod kuće. Pomislila sam na čas da pišem Nicole i da joj ispripovjedim čitavu pripovijest s Denisom, no zadržao me ponos.

U praznicima smo razgovarale o tome. Nicole mi je tada svjetovala da pazim. Unaprijed mi je rekla da stvar s Denisom ne će dugo trajati. Bila sam bijesna na nju, predbacila sam joj da ona o tome ništa ne razumije, da on nije kao drugi, da kod nje vrijedi samo nauka i da ona time upropaštava čitavu svoju mladost. Mislim da sam je onda ražalostila, ali nisam ja bila tome kriva. Imala sam jednostavno dojam da me ne može razumjeti.

Utorak, 25. listopada... Sanjarim, sanjarim... ne mogu sebi pomoći. Danju, pod školskim satovima, navečer, prije nego zaspim ...sanjam. Vidim ga kako se smiješi — čujem ga kako me zove. Predstavljam sebi kako mi pristupa žalostan, slušam, čujem kako mi govori: »Oprosti mi, Ano Marijo, — ja sam te ražalostio. Oprosti! Razmišljao sam o tome — bio sam glup. Ta ja te ljubim, — ni sam nisam znao da

te ljubim. Ali posljednji dani su mi pokazali kako mi veoma fališ... Ano Marijo, oprosti mi i zaboravi što je bilo!« I onda uzima moju ruku, osjećam je u svojoj. Dršćem. Kadikad se zatečem kako posve tiho šapćem »Denis«. Nedavno ujutro bila sam čvrsto uvjerena da ću ga opet vidjeti, te sam se začudila i razočarala što je ulica bila prazna.

Četvrtak, 27. listopada. Nemam više odvažnosti da pišem dnevnik. Trpim, vučem se amo tamo. — Život mi se gadi...

Petak, 28. ltisopada. Srela sam Mišu. Pratila sam je kući i sve sam joj povjerila. Ona se nije čudila. Rekla je:

»Takvi su sada mladići: obećaju djevojci plavo nebo, — a sami ne vjeruju u to ni riječi. A mi smo glupe: upadamo u to, vjerujemo. Onda se sve sruši, a mi trpimo pod ruševinama. Ja sam to već pred dulje vremena shvatila i ne ću više upasti u to.«

Rekla sam joj da je sve to ružno i da me pomisao da su mladići takvi — tjera na povraćanje.

»Ali ne«, rekla je, »ne smijemo pretjerivati. I mi smo konačno glupe. Mi i najmanju ljubeznu primjedbu uzimamo kao savršeno ljubavno očitovanje.«

To je istina, ali mislim da mladić mora ipak nešto više paziti: on ne zna što sve može time prouzročiti. Ja se svakako ljutim na sve i osvetit ću se. Ipak ću pisati Nicole. Moram s njome govoriti o svemu.

Subota, 29. listopada. Konačno sam dala razviti svoje filmove snimljene u planinama. Moji ljudi kod kuće htjeli su ih već davno vidjeti, ali ja se ne usuđujem pokazati ih — svi su pokvareni. Dala sam za njih 7,5 franaka. Zato će mi oprati glavu! Jakov mi je posudio svoj fotoaparat, no ja se nisam znala njime pravo poslužiti.

Nedjelja, 30. listopada. Poklopili su me, kao što sam i predvidjela. Nastala je galama. Bacam novac kroz prozor! Tata je rekao:

»Po tome se vidi kako si nezrela i da sama još ne zaslužuješ novac.«

Da li sam ja kriva što taj prokleti aparat pravi tako loše fotografije? Jakov mi je naravno rekao da više ništa ne ću dobiti od njega. Ah, baš mi je svejedno! Neka ga samo čuva!

Petak, 1. studenoga. Kao i svake godine, igrali smo i danas opet našu malu komediju. Bili smo na djedovu grobu. Rogoborila sam i rekli su mi naravno, da sam bez srca. Bože moj, kako bih rado bila bez srca, mnogo bih manje trpjela.

Četvrtak, 3. studenoga. Renata mi je svjetovala da uništim Denisovu kartu. Dugo sam oklijevala. Dugo sam je promatram... poljubila je... i tada skupila sve svoje sile, raskidala sam je i spalila na prozoru. Gledala sam kako plamen proždire komadić po komadić. — Bila je to završna točka jednog lijepog odsjeka moga života, nešto što nikad više ne ću naći. Već se veselim, kako ću reći Renati da sam to učinila. Ona mi je rekla:

»Molim te, Ano Marijo, učini to meni za ljubav...«

Petak, 4. studenoga. Upravo imamo njemački. Napisala sam ovu pjesmu:

Umorno sunce
ne baca zrake, prazno...
Taman je oblak nad morem...
Javlja se svjetlo
talasajući prodire
k meni,
Sjajući se kliče,
govori o tebi!
Galebovi izmakli oblacima
na baršunastim krilima
nose meni
Tvoj dolazak.

Htjela bih da znam pisati da mogu riječima izraziti svoje najdublje osjećaje. Kao mala djevojčica već sam nekoliko puta počela pisati roman, ali nisam došla daleko. Jednog dana će mi uspjeti.

Moj dnevnik mora me učiti pisanju. Prikazivat ću male događaje, prenositi razgovore, zaodijevati u riječi svoje misli. Moram biti veoma stroga sa sobom i ne smijem popustiti inače bit će stranice išarane tricama, koje ne kažu ništa. Naravno, ne ću stvarati pjesnička djela. To bi škodilo izvornosti. Ne, ja bih htjela samo izvježbati i dotjerati stil.

Ponedjeljak, 7. studenoga. Jučer je Gilbert Bécaud u ABC kinu pjevao na jednoj Gala-večeri filmske zvijezde. Bio je to epohalni uspjeh. Ja bih tako rado bila išla tamo, ali tata naravno nije dopustio... a također ni mama, jer me Jakov nije htio pratiti. Fanšù je bila i dala je svoj program potpisati. Smjela sam izrezati od toga jedan autogram. Nalijepit ću ga ovamo.

Autogram je zbilja nalijepljen na toj stranici, uokviren debelim, crvenim crtama.

Srijeda, 9. studenoga. Htjela sam se jutros malo rastresti i pokušala sam pod satom zemljopisa nešto upriličiti. Napravila sam kuglice od bugačice i bacala ih na Fanšù. Nadala sam se da će i druge djevojke u tome sudjelovati — ali one uopće nisu reagirale. Glupe guske! Ne znaju se ni šaliti... Ja sam to morala činiti jer sam se pod svaku cijenu htjela riješiti svojih misli.

Konačno sam pisala Nicole. Čeznutljivo čekam na odgovor.

Subota, 12. studenoga. Strašno se dosađujem. Ništa me ne zanima. Tako sam sama. Čini mi se kao da mi je Denis posijao mnoštvo stvari i — prije žetve otputovao. Sve je izumrlo. Ja ga trebam! Ostavio je u meni užasnu prazninu. Dakako, imam još Renatu, ali ona mi ne dostaje. Kadikad me razočara i zbog toga sam nesretna. Upravo sam pročitala neka njezina pisma. Rečenice, koje su mi prije tako puno značile, sada su prazne i puste. Bojim se, uistinu se bojim, da se moje prijateljstvo s njome sve više ruši. Trebam svoju malu Renatu, ona mi ne smije otići. Što ću početi bez nje?

Nedjelja, 13. studenoga. Danas ujutro išla sam na misu, ali to ne pomaže ništa. Ne nalazim u tome nikakve utjehe. Ne znam uopće, da li vjerujem u Boga. Nisam mogla spavati

i zato sam ustala. Uhvatio me strašan nemir. Slike iz moje lektire izvode u mojoj glavi divlji ples. Kad ožive, mogu pokušati što hoću — ne mogu ih otjerati, bivaju sve dosadnije. Često sam čitala Nicolino pismo. Zovem ga »Pismo o čistoći«. Znam ga već napamet. Puno mi je pomoglo. No ovaj čas se osjećam veoma loše... Mislim da neke stvari ne bih smjela čitati...

Bilo je časova kad sam bezuvjetno htjela znati istinu. Čitala sam sve što mi je došlo pod ruku. I tada sam našla te beznačajne ljubavne pripovijesti, bila sam pohlepna za njima. — Danas mi je jasno da je sve to ostalo u meni i da se od vremena do vremena iznenada ponavlja, navali na mene i čini me potpuno bespomoćnom. Upravo sada bilo je ružno, strašno ružno. Jednostavno nisam mogla prekinuti. Sve je došlo nemilosrdno na površinu. Također i neke slike iz filmova, prizori s ulice, koje sam upila u sebe...

Ali meni se to sve gadi. Kad bi drugi znali kako sam »down« — nisko. — A ipak ja volim sve što je lijepo i svjetlo. Prljavština mi je odvratna, unatoč tome u nekim časovima ne mogu prekinuti; želim nečistoću i protiv svoje volje. Kad sam imala Denisa bilo je sve mnogo jasnije. On je ispunjao moje misli. Sada, kad sam sama i njegovo je mjesto prazno, čini se da se sve tamno u meni povezalo i hoće zauzeti njegovo mjesto.

Utorak, 15. studenoga. Imam dojam da Renata nešto puše na mene. Danas poslije podne dala mi je gotovo otkaz. U posljednje vrijeme često se druži s Anitom i Fanšù. Htjela ja ili ne htjela, svaki put kad ih vidim zajedno, nešto me ubode. Sigurno sam ljubomorna. No protiv toga ne može se ništa.

Trebam Renatu bezuvjetno. Tako sam se nadala da ćemo nas dvije s našim prijateljstvom sagraditi nešto lijepo. Ako ne budem više imala nje, s kime ću onda govoriti? Mojoj majci ne mogu ništa reći. U njezinoj sam prisutnosti kao uzeta. A mislim, da je volim više nego što sam i slutila, osobito otkad osjećam koliko je zabrinuta zbog očeva zdravlja.

Srijeda, 16. studenoga. Već su mi preko glave ova neprestana zadirkivanja kod kuće. To je počelo već pred dvije

godine. Tada sam bila još pravo derište: na najmanju primjedbu, smijala sam se, što je moje stare preko mjere uzrujavalo. Uspjeh je redovno bio zaušnica. Kasnije mi je bilo dosta zaušnica. Kad sam ih se zasitila, nije mi više bilo do smijeha, naprotiv — i kod najmanjeg ukora, udarila sam u plač. Često sam za vrijeme ručka ustala od stola i povukla se u svoju sobu. Sada jednostavno izmaknem čim počnu rogoboriti. Doduše, time svaki put zaradim moralnu propovijed. Zovu me natrag, ali to bi bio kukavičluk — jednostavno ne slušam. Bacim se na krevet, pokušavam misliti na Renatu i što ona sada radi, a njih pustim da galame.

Još uvijek nikakvog odgovora od Nicole. Ona je bezobrazna i prosta.

Cetvrtak, 17. studenoga. Sada je upravo zvonilo. Mislila sam, »to je sigurno Renata«. I bila je! Moje je srce lupalo tako jako da joj nisam mogla reći baš ništa lijepa. Nisam htjela glumiti. To bi onda nekako bilo: Još jednom igrati — još jednom doživjeti neki prizor iz prošlosti — kao kad se izvadi neko drago pismo i ponovo čita. Ali bila sam još jako pod dojmom prošlih dana. Jednostavno nisam mogla pravo vjerovati da bi opet bilo sve kao prije.

Volim svoju malu Renatu, ali što se to postavilo između nas? Čemu ta mučna šutnja? Zašto joj ne mogu kao prije otvoriti svoje srce?

Ja sam spremna na svaku žrtvu da ponovo zadobijem njezino prijateljstvo. No što da činim? Zašto mi se uklanja s puta? Zašto je nekad tako zatvorena i tvrda prema meni? Što sam joj učinila? Moj Bože, vrati mi moju malu Renatu!

Subota, 19. studenoga. Na putu iz škole bila sam sama. Renata je otišla a da me nije čekala. Dostigla me Marija Paula, smiješeći se kao uvijek. Često se pitam, što se zapravo krije u toj djevojci? Često mi ide ponešto na živce. Ima li ona uopće kakva problema? Za nju izgleda sve jednostavno. Razgovarale smo o našem razredu. Rekla je, kako je smiješno što se nazivljemo prezimenom. »Zašto ne kažemo ime? To bi bilo mnogo ljepše, zar ne?«

Ima pravo. Rekla sam joj, da ću odsad činiti tako. Dok ovo pišem, pada mi na pamet da znam imena mojih najužih

prijateljica, dok od drugih djevojaka uopće ne znam. Smiješno! Tu je Perdrin, zatim Toquaraux i njezina družba; o njima ne znam ni mrve. Da, moram priznati: niti ne razgovaram s njima.

Nedjelja, 20. studenoga. Tati još uvijek nije ništa bolje. Jedva se vuče. Nedjelje bivaju sve žalosnije! Na smrt je umoran i htio bi imati samo mira. Htio bi spavati. I kad mu to konačno uspije, ne smijemo biti glasni da se ne probudi. Svi hodamo na prstima kao mačak ... veselo za nas!

Jakov uvijek izmakne. Jednostavno ne ostaje kod kuće. Marko i Pavao dolaze po njega, onda idu u kino. Ta dvojica bi me sigurno uzela sa sobom, ali Jakov ne će! Egoist jedan!

Ponedjeljak, 12. studenoga. Konačno odgovor od Nicole! Kako sam dugo čekala! Bilo bi bolje, da mi je sve ovo što je napisala u pismu, rekla ljeti za vrijeme velikih praznika. Možda bih bila izbjegla mnogo čemu. Njezin je list nešto teško razumljiv, ali ipak mislim da sam bitno u njemu shvatila. Naravno, nije mi bilo lako sve to usvojiti.

Ako sam pravo razumjela, Nicole misli da ja nisam nikad Denisa uistinu ljubila, da je to bilo samo moje umišljanje. To je nesmisao. Pa ipak nisam luda. Znam posve točno što sam u sebi osjećala i koliko još uvijek zbog toga trpim. Sutra ću ovo pismo još jedanput polagano pročitati i onda Nicole odgovoriti što mislim o tome. Danas je već kasno, rušim se u krevetu i osjećam da ću odmah zaspati.

Prekrasan je puni mjesec! Hvala Bogu, da postoji priroda, ona me ponešto smiruje.

Moja draga Ano Marijo!

Vjeruj mi, ne ću »triumfirati!« I onda kad bih Te manje ili uopće ne bih voljela, ne bi mi palo na pamet da povećam Tvoj jad. Ako sam Tvoju ranu nehotice opet otvorila, onda, molim, gledaj u tome čin bolničarke — i ona je često prisiljena da zadaje bol, ako hoće da netko ozdravi.

Moja mala Ano Marijo, ne sudi Denisa odviše tvrdo. U njegovu držanju nije ništa rđavo. Da je sve to došlo ima neki drugi razlog. Vidiš, Tvoje čitavo biće je sada kao vino što vrije, uznemireno je i uzbudljivo. Učinilo Te nekako

slijepom. Neznatne riječi, kretnje i pogledi, pa i sama glasovita razglednica — obasjale su Tvoje predodžbe nekim umjetnim svjetlom. Što je za njega bilo jednostavno samo drugarstvo, za Tebe je to postalo pravim ljubavnim očitovanjem. Kad se čovjek »nalazi u tome«, naravno da je teško pravo suditi i sebi priznati da se prevario. Unatoč tome, pokušat ću da Ti navedem neke razloge za Tvoje veliko razočaranje. (Poznajem Te i znam, da ćeš se potruditi da me dobro razumiješ).

Svaka djevojka počinje jednog lijepog dana s više ili manje pažnje ogledavati se za mladićima. Ta pažnja je veoma različita i ovisi o tjelesnom i duševnom razvitku, o odgoju i okolini u kojoj je djevojka odrasla. Ona dakle dobro pogleda mladiće — i ako također često protiv njih rogobori i kritizira, ipak osjeća potrebu da je oni zamijete. To je nešto posve naravno. Kod mladića je slično, samo je način nešto drugačiji. Možda ću jedanput imati priliku da Ti pobliže to razjasnim...

Bez ove uzajamne privlačivosti bio bi brak težak, ako ne i nemoguć.

Ta sklonost i privlačljivost kod jednog mladog bića, ukoliko još nije odraslo, ponajviše nije upravljena na nekog određenog čovjeka. (Odrastao biti, pod tim razumijevam: slobodnu i izgrađenu ličnost). »Mladić« sasvim općenito traži »djevojku«, i obrnuto. Svaki njihov susret, a da oni to i ne znaju, jest susret sa »ženskim« ili »muškim« bićem čovjeka. Ne ovaj mladić ili ova djevojka u svojoj jedinstvenosti, nego »ženskost« i »muškost« uzbuđuju mlade ljude.

Povod igra ponajviše neznatnu ulogu i on je — to ćeš kasnije sigurno opaziti — nešto sasvim izvanjsko na nekoj osobi: na pr. pogled, kratka ljubezna riječ, jaki i uspravni stas.. itd. To sve je izvanje.

Razumij me ispravno: ne bih Ti htjela ponovo zadati bol. Ali, ja Ti zbilja hoću reći čistu istinu. Vidiš li, moja mala Ano Marijo, ako Te nešto privuklo k Denisu, to je zato jer je on jednog izvjesnog dana prošao pokraj Tebe. Ali i deset i dvadeset mladića učinili bi taj dan na Tebe isti dojam, oni bi isto tako kao i Denis probudili u Tebi uzbuđenje.

Samo Ti si učinila jednu pogrešku: Ti si sveopćenite osjećaje zamijenila ljubavlju.

U Tvom slučaju nisu posljedice tragične, ali mogu postati. Kad iznenada mladi čovjek osjeti kako su takva osjećanja ugodna srcu ili tijelu, onda se samo po sebi razumije da nastoji uhvatiti zgodu da ih i uživa. On gomila pustolovinu na pustolovinu — time postizava još i »silnu« mogućnost da pred drugovima vrijedi kao »zreo«, kao zavodljiv i kao junak u »osvajanju žena«. Takvi se ljudi igraju s ljubavlju i sve manje vjeruju u nju, a njihova je duša često strašno izgrebena i ranjena. Naravno da su mnogi, protiv svoje volje zavedeni, upali u to. U svakom slučaju trpi karakter, oni sebi više ne stvaraju »iluzija«, kako kažu (to znači: oni gube sposobnost da mladiće i djevojke čisto i lijepo prosuđuju) i ugrožavaju svoj budući brak. Ne može se na život vjernosti pripravljati nevjernošću. Isto tako niti na veliku ljubav samoljubljem. Strašna je zabluda vjerovati da se može od danas na sutra postati »uredan«. To nije moguće. Naprotiv, mora se na tome dugo raditi.

Zatim ima drugih. Razočaranje neke tobože »velike ljubavi« zadalo im je duboke rane; oni krive svoga druga i hoće da se za bol i razočaranje osvete. Svakom koga sretnu, hotimice nanose neku bol. — Zapravo postupaju ti mladi ljudi jednako kao i oni prvi samo je način drugi. Možeš sebi zamisliti, Ano Marijo, koliko toga to uništava. Sva okolina takvog čovjeka je okužena. I k tome dolazi još volja, da druge namjerno izaziva i nanosi im bol. To smatram odvratnim.

Još ću Ti navesti treću skupinu. Oni su već mnogo stariji od Tebe — ali su u svom razvoju zaostali. Ti grade svoj život samo na poznatim čuvstvima, (sjećaš se, što sam Ti gore rekla o doživljaju opće »ženskosti« i »muškosti«). Naravno, moguće je da oni taj doživljaj više puta osjete i onda uvijek misle: »Ovaj put je ozbiljno«. — Nažalost nije! Još uvijek nije konačno... To je samo čuvstvo, a nije sjedinjenje dvoje ljudi, koji postaju jedno... Slijedeći put se bez daljnjega opet izmjenjuje. I tako se moraju možda nakon nekog vremena opet osvjedočiti da su bili u zabludi i tražiti slijedeći susret.

Ne može se konačno i ozbiljno nekome pokloniti svoj život ako duša još nije dozrela (to ne znači da mora biti stara). — Da li će netko kupiti kuću, o kojoj ne zna ništa i od koje poznaje samo građevni materijal što je naslagan na gradilištu? Ipak mora čekati, dok bude sasvim gotova.

Mladi je čovjek tek onda gotov, kad je njegova duša i njegov karakter, njegovo čitavo biće do kraja izgrađeno; tada se tek može ogledati i birati kome se može svim srcem u ljubavi pokloniti. Ako se najprije dugo vremena igra s ljubavlju, pokvario je čitav građevni materijal — i kuća ostaje neožbukanih zidova.

Daleko sam otišla sa svojim mislima. Ali to sam morala učiniti. Možda sada još ne razumiješ sve što sam Ti htjela reći. Ali zato nemoj odmah sve zabaciti, nego pročitaj kasnije još jedanput. Može biti da ćeš onda kasnije moći primijeniti ove misli, kad bude trebalo da svojim prijateljicama razjasniš slična pitanja.

Za Tebe samu htjela bih još jedanput skupiti glavne misli:

Da Te mladići privlače, to je sasvim naravno i dobro. Isto je tako samo po sebi razumljivo, da ih dapače tražiš i da Ti se jedan više sviđa nego drugi; da Ti je on simpatičan, da duboko dira Tvoje srce... Ali, draga Ano Marijo, sada se ne smiješ prevariti: Ti ne smiješ ovu posebnu sklonost, a još manje ovo uzbuđenje zamijeniti s ljubavlju. Ja sam Ti već jedanput rekla... Ostalo se razumije samo po sebi: ako o njemu sanjariš, prosipaš svoje snage i svoje dane. Ako želiš da ga susretneš sama, ako s njime govoriš ili prihvatiš sastanak, ako mu poklanjaš nježnosti — tada puštaš da istječe dragocjeno zlato... Moraš naprotiv zauzdavati svoju fantaziju, moraš prema njemu postupati kao prema drugu i u društvu s drugim mladićima i djevojkama susretati ga sasvim naravno i neprisiljeno.

A Ti sama moraš svoje snage koncentrirati na ono što je upravo sada najvažnije i najbitnije: da iz sebe učiniš uravnoteženu djevojku. Moraš obogatiti svoje tijelo, svoje osjećaje, svoj duh i dušu — moraš je učiniti velikom i dubokom, jer prekrasni građevni materijal je već tu — sada moraš početi graditi, od njega podići harmonično djelo.

Moja draga, mala Ano Marijo, ne daj da prođe ijedna dragocjena minuta beskorisno!

Budi hrabra i jaka, tako ćeš jednom onome, kome budeš pružila ruku, moći mnogo dati!

Grlim Te od sveg srca!

Nicole

Srijeda, 23. studenoga. Upravo sam pročitala nekoliko stranica iz mog dnevnika. Posebne one o Renati. Bijedno prijateljstvo — što je od tebe postalo... Polagano je izumrlo... Nadala sam se da će naša sklonost zadobiti novi polet i da će se posve obnoviti. Morale bi se samo neke stvari razjasniti, onda bismo mogle opet nanovo početi. Ali jučerašnji naš razgovor nije ni do čega doveo. Naprotiv, taj se susret svršio žestokom prepirkom i duboko ogorčena, otišla sam od nje... Možda je to otuđenje sasvim normalna stvar, dapače i poželjna. Nemam pojma!

I Nicolino pismo pročitala sam još jedanput. Očito, ona ima pravo. Morala bih s mladićima ostati na razini naravnova drugarstva — to je sve! Dakako da to nije lako. Srce uvijek sve prevrne. Ja lično sigurno ne ću to nikada postići.

Petak, 25. studenoga. Srela sam Mišu. Ona je potpuno gotova. Kaže da će je telefon uništiti. I bez toga je već lako razdražljiva. Što se više boji da će učiniti kakvu pogrešku, to je češće učini. I prema tome je sve više i više kore. Ona kaže:

»Već ujutro, kad počnem raditi u poduzeću, najradije bih urlala i što prije zavukla se opet u krevet... Tek što počne sedmica, već sa čežnjom mislim na subotu.«

Ah, siromašna Mišu, žalim je; uvijek je bila tako vedra. Ako bude tako dalje išlo, dobit će živčani slom.

A ja, tele, mislila sam da je telefonska služba veoma zabavan posao.

Subota, 26. studenoga. No sada imam! Što sam od sveg srca željela — i čega sam se bojala, to se dogodilo. Opet sam vidjela Denisa. Bilo je to jutros. Otišla sam iz kuće u ravnodušnom raspoloženju, te se uputila niz ulicu, a da nisam ni na što mislila. Najednom, nekoliko metara preda

mnom, ugledala sam njega — sama. U prvi tren htjela sam se okrenuti — ali bilo je prekasno. Osjećala sam kako mi koljena klecaju, a srce lupa. Od uzbuđenja drhtala sam kao jasika. Prošla sam kraj njega, ali on me je opazio i odmah mi pružio ruku. Najradije bih ga bila očima požderala, zgrabila ga i zagledala se u njegove bistre smeđe oči i otvoreno lice. No pokazala sam se ravnodušnom. Činilo se da je to osjetio. Čavrljali smo o beznačajnim stvarima. Nisam mu dapače ni predložila da se opet sastanemo.

Na kraju ulice brzo smo se rastali i ja sam pošla dalje, a da se nisam ni okrenula.

U školi nisam mogla paziti. Imam osjećaj, da je jedva zacijeljena rana opet otvorena i boli, strašno boli.

Ponedjeljak, 28. studenoga. — Ujutro: No, sad mi je već dosta! Moram izaći iz toga škripca. Pod svaku cijenu moram opet s obje noge stati na čvrsto tlo i radovati se životu. Moram se zabavljati, omamiti...

Navečer: Bravo, Ano Marijo! Dobro si učinila! Danas si se doista nasmijala, kako već odavna nisi. Pod satom geometrije morala sam stajati straga u kutu. Našle smo novi način da pravimo nered.

Treba samo uhvatiti nogu susjedove stolice i podići je. Dobra djevojka, koja ništa ne sluti, izgubi sasvim ravnotežu, ali noga se ne smije ispustiti iz ruke. Djevojka grčevito nastoji da sjedne. Naravno, to joj ne uspijeva. Posljedica: buka, smijeh i nered. To pali! Fanšù je to učinila s Renatom, ona je izmislila tu stvar... Renata je pala na mene. Bilo je prilično zbrke, ali profesorica se nije uzrujala. Aurtin je podigla i moju stolicu (prokleto, njezino je ime Jacqueline), naravno, nisam mogla sjesti i morala sam ostati stajati. Profesorica me pogledala, ali Jacqueline nije trenula ni okom. (Ona koja drži nogu stolice ne treba se sagnuti, nego je drži tako da može uspravno sjediti). U svakom slučaju uvijek stradava ona koja trpi. Meni je svejedno. Glavno je da sam se zabavljala.

Srijeda, 30. studenoga. Mišu je nažalost opet bez posla. To je i očekivala, jer je tako bilo ugovoreno. Ona je radila samo kao zamjena. S jedne strane ona je naravno zado-

voljna, s druge strane pita se što će sada raditi. Mora opet početi iznova i tražiti namještenje. Svakog se jutra baci na novinske oglase, bilježi adrese, odjuri odmah tamo, a kada dođe nađe već deset ili dvadeset djevojaka pred vratima. To je sve drugo nego veselo. Opet će početi vježbati daktilografiju. Pred neko je vrijeme bila prestala.

Petak, 2. prosinca. Morala sam prati kosu i bila sam kao obično kod Renate. Kad imamo neki zajednički posao, onda nam je donekle lijepo što smo zajedno. Ali kad razgovaramo u četiri oka... razbijamo sebi glavu i ne znamo o čemu bi govorile. — Ona mi je čvrsto trljala glavu i smijala se. Bila sam kod toga sretna. Onda je izvukla iz usisavača za prašinu cijev, da mi suši kosu. Toje naša metoda i veoma je djelotvorna. Naskoro moram ionako ići k frizeru. Moji me kod kuće inače uvijek tjeraju. Ovaj put sama imam volju za to: hoću da budem lijepa! Ako mi uspije da se svidim mladićima — tim bolje! Ja ću ih već dići na noge...!

Nedjelja, 4. prosinca. Ludo — Velečasni Durand je služio Misu. Danas iznimno slušala sam propovijed. Nije bilo loše! Sada doduše ne znam više što je rekao. Molila sam Boga da mi pomogne: prvo, da se više ne uzrujavam i drugo, da mi postane sve ravnodušno. Hoću na svaki način da imam nešto od života.

Upravo sam bila kod Renate. Slušale smo gramofonske ploče. Njezina majka donijela nam je odličnu južinu. Kad sam se vraćala kući vdjela sam na ulici jednog mladića koji mi se svidio. Bilo bi mi drago da me je dulje gledao; moram misliti na njega. I onda tvrdim da ljubim Denisa!!! To je ružno! Nikad ne ću biti prava djevojka. Bojim se same sebe... Ah, gluposti, svejedno mi je, potpuno svejedno. Nicole mi ide na živce sa svojim beskorisnim teorijama. Prokleto, prokleto, prokleto... O, sita sam toga!

Ponedjeljak, 5. prosinca. Perdrin (prokleto još jedanput: uvijek zaboravim nazvati je njezinim imenom)... Dakle, Josiana je bila kod kozmetičarke da odstrani prištiće s lica. Navodno, zadržala se tamo veoma dugo. Sada ne smije za neko vrijeme stavljati m a k e u p. Osim toga, kupila je

sredstvo kojim će potamnjeti kosu. Ta se kiselina ne smije svakom preporučiti jer je veoma jaka. Najprije se mora iskušati na ruci. Ako se nakon 24 sata ne pojave nikakvi prištići, stvar nije opasna. Josiana je rekla da njezina koža podnaša sredstvo. Ona će nas i dalje izvješćivati o toj stvari.

Išla sam s Renatom kući.

Utorak, 6. prosinca. Posjet kod Mišu. Još uvijek bez posla. Sad se može barem malo odmoriti. Opazila sam da se vratila u svoju staru kolotečinu: bila je veoma vesela. Po mojem mišljenju bila ju je utukla živčana napetost i strah da će učiniti nešto krivo. Pratila me kući i skakutala poput marionete. Najednom je rekla:

»Sramota, sramota od mene: htjela bih ljubakati!!!«

Ali Mišu je djevojka iznad prosječnosti. Mišu, mala, pristojna, hrabra, dobro odgojena djevojka ne će ljubakati. To znam! Smijući se pobjegla je od mene, izdaleka se još jedanput okrenula i pokazala mi mali, dražestni, šiljasti, ružičasti jezik.

Kod kuće sam prela kao svježe umiveni mačak. Igrala sam se s Pericom.

Srijeda, 7. prosinca. Gospođa Réban bila je vidljivo uzbuđena. Činilo se, da nema volje držati nam obuku. Kod prve prilike izašla je sa svojom stvari: Počela je govoriti o listovima. To za nas nije mnogo značilo. Po svoj prilici držala je za svoju dužnost da nam »stvar« razjasni što uvijenije (jedva se moglo to više uviti):

Zatekli su jednu djevojčicu iz petog razreda kako prepisuje pismo — i to kakvo pismo!

Odmah nakon prvih njezinih riječi pogledale smo se Anita, Fanšù, Marija Paula i ja.

Šaputale smo. Iz uvijenih primjedaba profesorice razabrale smo o kojem se pismu tu radi. Bio je to glasoviti tekst o »Svadbenoj noći«. Navodno sve su profesorice bile veoma zbunjene zbog tog pisma. Jedna od njih je dapače rekla: ono mi je pribavilo još mnoštvo drugih.

Gospođa Réban bila je ljuta. Nepovoljno je govorila o »današnjoj mladeži«; ne isplati se uopće odgajati je za odgovornu dužnost. Ja zbilja mogu dobro razumjeti njezinu

reakciju. Djevojčice iz petog razreda još su prava djeca. Ako su već pročitale ove svinjarije, onda je to idiotski. Prije dvije godine i sama sam dobila u ruke to pismo. I pročitala ga. Škodilo mi je. Hoćemo da znademo o tim stvarima — i to onda izađe tako.

Petak, 9. prosinca. Marija Paula je prilično odvažna. Poslije škole razgovarale smo o glasovitom »pismu«. Pred svim djevojkama rekla je:

»To je prljavo!«

Rekla je da je ljubav nešto lijepo i nitko nema prava da je povlači u blato. Stajala je naprijed u svoj svojoj veličini. Njezine su oči sjale. Nijedna djevojka nije se usudila da je prekine. Ja sam joj se divila. Mislim da su mnoge mislile kao ona, ali nijedna nije imala hrabrosti da to otvoreno i kaže. Perdrin (prokleto i još jedanput prokleto: ta zove se Josiana), dapače Josiana se nije usudila ni pisnuti.

Da, Marija Paula! Ona mi je posudila časopis »Rallye Jeunesse«. Taj časopis izlazi specijalno za mladež, čist je, moderan i nije napisan za bogomoljke. Brzo ću ga pročitati i onda ću ga dati Aniti.

Subota, 10. prosinca. Svi razgovori u razredu kreću se još uvijek oko »glasovitog pisma«. Djevojka, koja ga je dala da okolo kruži, došla je pred disciplinsku konferenciju. Sirota! Sad mora sama posrkati svu juhu, premda su već mnoge djevojke prije nje isto to pismo prepisale i dalje predale. One nisu bile za to kažnjene. Moglo bi se gotovo misliti da profesori i ne slute što se sve radi u njihovoj školi. Uostalom, odrasli misle uvijek da smo mi još »nedužne tratinčice«. Oni dapače ne znaju da se već u nižim razredima, pa i u dječjim vrtićima pripovijedaju prljave stvari. Kada će konačno razumjeti da oni nose za to odgovornost! Mi smo proveli anketu o pitanju koliko djevojaka je saznalo od roditelja ono što danas znadu. Rezultat: Sve su se djevojke informirale kod svojih saučenica. Izuzetak je Marija Paula i ova ili ona, o čijim izjavama ja baš nisam sasvim sigurna. Večina djevojaka sastavlja komadić po komadić od svega što uhvate i onda sve to nadopunjuju iz knjiga i leksikona, itd. Što sve može izaći iz toga? Upravo protivno: sve se pokvari.

Dobije se o stvari kriva predodžba i naravno da se onda ne može o tome govoriti s odraslima. Sami od sebe nam ne odgovaraju i igraju glupane. To je!

U školi je isto: gospođa Bertrand svaki put pocrveni kad mora reći takve stvari, kao na primjer, da je Rousseau živio s jednom ženom s kojom nije bio vjenčan.

Ali mi više nismo djeca. Mi imamo pravo snaći se u tim stvarima i biti upućeni u to i mi hoćemo da o tome otvoreno dskutiramo.

Bogu hvala, ja imam Nicole koja mi sve protumači.

Ona je to zbilja čarobno učinila, bila je sasvim otvorena. Unatoč tome, zlo je bilo već tu: Nicole je došla prekasno. U toj stvari ne mogu svojim roditeljima prištedjeti prigovor. Svojom šutnjom učinili su mi stvar još mnogo težom. No ja ću iz svega toga nešto naučiti. Kad budem jednom imala djecu, pokušat ću biti jednostavnija i istinitija...

Pondjeljak, 12. prosinca. Mislila sam već: sad si nešto postigla! Zabluda! Opet sam »nisko«, sasvim »nisko«. Ne mogu sebi protumačiti odakle to.

Možda je zbog Renate koja mi se sve više otuđuje. Moram joj u svemu popustiti. Moram joj zaista oprostiti. I ako se jednog dana sjeti svoje male Ane Marije, čekat ću je raskriljenih ruku, ne ću joj reći ni to koliko mi je učinila na žao. Ona će misliti da sam dobila napadaj ljubomore... neka samo misli zlo o meni, kako hoće. A ja ću je tim više voljeti i naša će nas ljubav sjediniti, prijateljstvo će iznova procvasti...

Još sam jedanput ustala. Pokušala sam moliti: Ne ide. Ako me Bog čuje, onda može samo samilosti imati sa mnom... »Čuje li me uopće?«

Srijeda, 14. prosinca. Već nekoliko dana susrećem na putu u školu nekog mladića koji me uvijek fiksira. Ne ljutim se baš zbog toga. Jučer me je dapače neko vrijeme slijedio. Jutros je prošao kraj mene, okrenuo se i rekao:

»Gospođice, htio bih vam reći...«

Prekinula sam ga uljudno:

»Srdačna hvala, komentar je suvišan!«

»Ali ja još nisam ništa ni rekao.«

»Upravo zato. Zadržite radije za sebe i pustite me na miru!«

Priznajem, bojala sam se da će poći za mnom, i bila sam veoma uzbuđena.

U školi razmišljala sam o tome. Više puta rekla sam samoj sebi: Ano Marijo, ti si budala! To je ipak bila ta prilika! Trebala si je iskoristiti. Ali ja sam odlučila da ne ću ljubakati. I toga ću se držati. Ljubakanje smatram besmislenim, ne vodi ni do čega, a unatoč tome zapravo bih voljela to. Neka razumije, tko hoće!

Četvrtak, 15. prosinca. **Da, ja bih to htjela!** Ne stidim se priznati to. Danas je strašan dan. Cijelo vrijeme mislila sam na tog blesavog mladića, a u isto vrijeme mislila sam na — Denisa.

Opet me uhvatilo bolno raspoloženje. Tjera mi suze na oči, a da ne mogu učiniti ništa protiv toga. Najednom sam se osjetila tako malenom, osamljenom. Opsjela me bezumna čežnja da me netko zaštiti. Da se smijem na nekoga nasloniti. Želim da Denis bude ovdje, a onda opet onaj mladić. Želim da jedan ili drugi rukom obuhvati moja ramena i da mogu glavu čvrsto pritisnuti na njegovo srce. Tako bih željela biti ljubljena. Tako žeđam za ljubavlju da bih mogla viknuti.

Svi kažu da je nerazumno rano se udavati, a zašto onda već sada osjećamo u sebi ovu mahnitu čežnju? Zašto taj osjećaj koji nas muči? Zašto ta strast koja tako brzo plane?

Nadam se da će mi Nicole na to odgovoriti. Ona je uvijek rekla, da je sve to naravno, da to u mojoj dobi nije ništa neobično... Ali, hoće li »moja dob« još dugo trajati?

Subota, 17. prosinca. Mišu je zaista vražić! Jučer sam je srela. Turnula mi je u torbu listovni omot. U njemu je crtarija, pravo remek djelo.

> Na komadiću papira nacrtala je srce probodeno strjelicom. Iz rane teku kapljice krvi. Ispod toga je posudica koja prima dragocjenu tekućinu. Napisala je:

Moje drago zlato! U životu valja biti štedljiv. Ništa se ne smije izgubiti! Sve može biti jednom od koristi.

Dalje je nadodala:

Hopla, samo odvažno!

Pokazat ću Ti pedeset puta dugi nos...

Tvoja stara Mišu

Ponedjeljak, 19. prosinca. Josiana upotrebljava sada sredstvo za kosu. Njezina je kosa već posve tamna. Boja i obrve.

Jutros je siromašna djevojka izgledala kao lješina. Njezin zadnji ideal ju je napustio. Prošle noći nije ni minute spavala.

»Da ne plačem, bojim također i trepavice«, rekla je. »Tada se moram svladati, jer ako budem plakala, bit će mi oči od tuša crne!«

Jadna Josiana, meni ju je žao. Htjela bih joj dokazati da je na krivom putu.

No ja to ne ću učiniti. Konačno, nisam sigurna ni sama za sebe. Moram govoriti s Marijom Paulom o njoj.

Utorak, 20. prosinca. Samo nekoliko redaka. — Jutros je bilo veoma zabavno pod satom engleskog jezika:

1. dio: Prasak
2. dio: Mrlja
3. dio: Prasak
4. dio: Mrlja
5. dio: Prasak — prasak
6. dio: Zvono.

U ovakvim okolnostima moramo se oduševiti za učenje. Hvala Bogu, meni lično veoma je lako skrenuti. Lagani dodir tipke klavira — i ja već sanjam o onome što me zabavlja. To me zavede tako daleko da uopće ne čujem više zujanje profesora...

Renata i ja izmjenjujemo mala pisma. No s bolju sam ustanovila da ona za mene nema ni jedne drage riječi.

Četvrtak, 22. prosinca. Divno pismo od Nicole. Ona je zaista jedinstvena. Uvijek je spremna da odgovori na sva moja pitanja. Ovaj put mislim da sam je razumjela. Ali, kako je to u stvarnosti? Mislila sam da treba samo jednostavno pustiti, i ženska će se ličnost izgraditi sama od sebe. Sad vidim da je protivno. Neprestano se moram boriti i to na svim linijama. Moja velika poteškoća jest nezasićena, neizmjerna sposobnost osjećanja, koja se naklanja sad na jednu sad na drugu stranu i želi da joj se udovolji. Mislim da je nikad ne ću moći stjerati u pravu kolotečinu.

Možda bi mi moglo pomoći prijateljstvo s Renatom..., ali to je nemoguće. Ona je prema meni sve ravnodušnija. A ipak je tako volim. Što se mene tiče, kod mene je sve po starom. Da, još više: Sve se u meni buni protiv tog našeg otuđivanja. Njezina me ravnodušnost ranjava.

Moram bezuvjetno opet predobiti svoju malu Renatu, jer bez nje jednostavno ne mogu izdržati.

Moja draga Ano Marijo!

Gotovo sam očekivala, da nisi potpuno razumjela moje posljednje pismo. Moći ćemo skoro o tome i usmeno govoriti. Meni samoj, znaš, skoro je milije, na Tvoja pitanja odgovarati pismeno. Pri tom se mogu više koncentrirati i prisiljena sam svoje misli izreći bistro i jasno. O tome, što Ti pišem, možemo onda još jednom usmeno govoriti.

Uostalom, obećala sam Ti da ću Ti protumačiti još neke stvari.

Ti pitaš: Koji je zapravo najdublji razlog sklonosti između mladića i djevojke, i zašto to počinje već rano, u dobi u kojoj to nema još nikakva smisla i još se ne može ženiti? Sveto Pismo nas uči da je već u početku Bog rekao: »Nije dobro da čovjek bude sam.« To znači, mladić i djevojka nisu stvoreni za samoću, nego jedno za drugo. Oni su stvoreni da se međusobno susretnu, da se sjedine, da u braku tada budu još samo jedno tijelo i krv. Stoga glasi u Bibliji: Bog je stvorio čovjeka kao muža i ženu, to znači različito jedno od drugoga, da mogu jedno drugo nadopuniti. Ali muž i žena nisu samo tjelesno jedno od drugoga različiti, napose po svojim spolnim organima; zbog razlike u spolu

oni se također razlikuju karakterom, duševnim životom i čitavim svojim bićem.

Svatko od nas traži svoju nadopunu u drugom čovjeku. On čezne za tim.

Tako možeš lako sebi predstaviti, da svaki mladi čovjek koji je već nekako dozrio do žene i do muža, ostaje nezadovoljan tako dugo, dok se nije sjedinio s drugim — dok nije došao do nadopune pomoću drugoga. On je još neoženjen, on je sam, on je nepotpun.

Sjedinjenje između muža i žene ne vrši se samo tijelom. Ono se mora izvršiti na tri polja: na polju tijela, srca i duha. Na sva ta tri područja mora čežnja za drugim, za saopćenjem, za nadopunom i susretom biti više ili manje jednako jaka, jasna i osjetljiva.

Sve je to lijepo i dobro; dragi Bog je tako htio.

I onda Tvoje drugo pitanje: Skoro bi se moglo misliti da se Bogu i Njegovim planovima potkrala pogreška. Zašto je dopustio, da mladi ljudi tako rano postanu zreli i gotovi, još mnogo prije nego što uopće mogu misliti na brak?

Na to si Ti već sama odgovorila: Da se u to vrijeme mogu pripraviti jedno za drugo. Sav unutarnji nemir, bol, čežnja i same napasti u životu mladog čovjeka su putokazi i znakovi. Bog pušta da stoje na životnom putu, da vide gdje i na kojem području treba ozbiljno na sebi raditi. To je bezuvjetno potrebno, jer nije lako ljubiti. **Ljubiti znači darivati.** U braku to znači: pokloniti svoje tijelo, svoje srce, svoju dušu, čitavo svoje biće. Da možemo darivati, moramo najprije imati ono što hoćemo pokloniti.

Čovjek mora posjedovati sama sebe da može iz punine poklanjati, mora postati bogat da može darivati.

Osim toga, čovjek mora ne samo nešto imati što može pokloniti, nego mora i naučiti darivati.

Ti znaš iz vlastitog iskustva da stvarnost mladog čovjeka izgleda drugačije. Jer je on neudovoljen i nesavršen, dolazi lako u opasnost **da si uzme što mu nedostaje, mjesto da dade ono što ima.** Kad će dakle biti zreo za pravu ljubav?... **Tek onda kad njegova potreba i njegova volja da se daruje postaje jača, nego njegova potreba i želja da prima.**

Nekoliko godina za ovaj tvrdi, ali uzbudljivi i napeti trening nije previše. Mislim da se mladi ljudi mogu ozbiljno pripraviti na ljubav. Najprije se moraju zdravo razviti, uspostaviti ravnotežu, — kovati svoju ličnost. Ali tada moraju u pravo vrijeme naučiti da same sebe u pravom prijateljstvu i u bratskoj iskrenosti darivaju svim svojim drugovima. Znaš, Ano Marijo, uistinu nema više vrsti ljubavi: Ljubiti znači uvijek zaboraviti sebe za druge.

Ako hoćeš, pokušat ćemo u praznicima osigurati nekoliko sati za sebe, da možemo o tim problemima dalje raspravljati. Nažalost, ne ću moći ostati dugo u Le Havre. Morat ću sudjelovati na tečaju laičkih igara. Trebamo to za ferijalnu koloniju... No da, naći ćemo se već negdje. Neophodno je to potrebno. Do skorog viđenja!

Sve, sve najbolje

Tvoja Nicole.

P. s. još sam jedanput pročitala pismo. Mislim, da moram dodati još ovu misao:

Znaš, ono što sam Ti rekla gore, ne vrijedi samo kao priprava za brak. Svaki čovjek mora graditi na svojoj ličnosti. Samo što ta ličnost — nazovimo je jedinica — ne ulazi uvijek u brak. Može se dogoditi da koja djevojka ostane neudata. Kako će ona doći do svog sjedinjenja? Ona mora, da zadobije svoju »ravnotežu« — »vjenčati« jedno zvanje, to znači mora se posvetiti kakvoj karitativnoj zadaći ili sličnom cilju po kojemu se može darivati. Svećenici i redovnice vjenčaju se s Bogom, sa župom ili s jednim djelom, itd.

Čovjek se može samo onda potpuno ostvariti, ako se daruje i u tom predanju stvara on na jedan ili na drugi način novi život.

Petak, 23. prosinca. Božić je pred vratima. Ovog puta bez radosti. Tati je malo bolje, ali još uvijek nije potpuno zdrav. Ostat ćemo kod kuće. Doći će k nama baka, teta Ivana i moja sestričina Lardeur. Za mene nije to nikakvo osobito veselje. Ja se uopće ne zabavljam kod takvih »obiteljskih susreta«. Mama je to već opazila. Nikako joj se ne sviđa moje držanje, ali što ja mogu. Ja sam eto takva.

Ne zato jer ne volim, nego bih mnogo radije bila među mladim ljudima. Ona to naravno ne razumije i predbacuje mi ravnodušnost. Kadgod dapače tvrdi da imam kameno srce. Ja i sama sebi predbacujem, što sam takva, ali ne mogu ništa učiniti protiv toga. Tu sam bespomoćna.

Nedavno me Anita pozvala na ples. Tako bih bila rado išla, ali mama nije dopustila. Razlog: Ti i onako ne znaš plesati!

Ugrizla sam se za usnice da mi ništa ne izleti... Ta tvrdnja je smiješna. Ja znam plesati. Već pred dulje vremena naučila sam od saučenica.

Subota, 24. prosinca. Moram ići na ispovijed. Sinoć sam bila kod Renate. Htjela sam je povesti sa sobom. Nije bila kod kuće, a sama nisam htjela ići...

Poslije podne: Sad smo već tako daleko: izvela sam. Renatu opet nisam našla kod kuće. Otišla sam k Fanšu. I ona je sama htjela ići, samo je gledala da dođe što kasnije na red. Rekla je, što više ljudi čeka pred ispovjedaonicom, to ide brže.

Zapravo ne znam, zašto se moram ispovijedati. I onako to ne vodi ničemu. Iskreno rečeno: ne čudim se tome.

Kad pomislim, kako to činim... Pripovijedam obične, beznačajne stvari. Svoje prave probleme, a tih nije malo — propuštam. Oni me muče, htjela bih o njima govoriti, ali to je nemoguće. Prvo, ne usudim se, i onda, župnik ih ne bi razumio.

Da budem iskrena: ja pred njim glumim. Trebala bih se jedanput ohrabriti i iznijeti sva svoja pitanja. No ja sam prevelika kukavica.

Vjerujem u Boga, ali sva druga ropotarija...! Kažem sama sebi da svijet nije mogao postati slučajno sam od sebe, nešto mora biti iznad nas. To mi je jasno. Ali o »vjeri« ne razumijem ništa. Meni je ona strahovito dosadna. Ceremonije su u crkvi beskrajno duge. Sjedim u klupi i nestrpljivo čekam svršetak. Nekad molim, ali samo onda kad sam sama. Dogodi se dapače da na povratku iz škole skoknem koji put u crkvu. Ako je slučajno prazna, ostajem neko vrijeme unutra i onda imam dojam da uistinu pravo molim. Dakako, da li me Bog čuje? To je drugo pitanje.

Noćas idem s majčicom na Polnoćku.

Noću, 1,15. Ovaj put nije mi bilo dosadno za vrijeme Mise.. Stare božićne pjesme stvaraju neku posebnu atmosferu. Bilo je mnogo ljudi u crkvi. To volim. Onda čovjek nije tako osamljen...

Na putu kući uhvatila me majčica pod ruku. Čvrsto me pritisnula k sebi, nagnula se i šapnula:

»Moja mala Ano Marijo, moli za tatu!«

Tako mi još nikad nije govorila.

Nedjelja, 25. prosinca. Božić. Navečer. Danas je bio prilično uzbudljiv dan. Unatoč tome nastojala sam da budem prema svima ljubezna. Ručak je trajao bez kraja. Štogod traje dulje od pola sata, meni je dosta. Kad je došla na stol kava, Jakov je našao izgovor, da izmakne.

»Marko me čeka«, reče.

Nisam potpuno sigurna da se uistinu sreo s Markom. Pitam se, čime se on zapravo bavi... U posljednje se vrijeme veoma promijeno... Iskreno me to zabrinjuje. Premda se neprestano rječkamo, ipak ga volim. Bilo bi mi veoma žao kad bi učinio kakvu glupost. Ali ja ne mogu baš ništa učiniti za njega. On me smatra još djetetom, svaku moju opomenu smatrao bi šalom i smijao bi mi se.

Utorak, 27. prosinca. Sa čežnjom iščekujem uvijek praznike, a kada dođu, onda mi je dosadno. Hvala Bogu došla je k meni Renata... mala sunčana zraka. Lijepo smo čavrljale. Već odavna ne osjećam se u njezinoj blizini slobodnom i otvorenom. Problem našeg prijateljstva nismo uopće još načeli. Nisam imala za to hrabrosti. A ipak bilo bi tako potrebno... Što je bilo među nama dvjema, bijaše odviše lijepo, a da bi se moglo tako svršiti.

Pošla sam da posjetim Mišu, nije bila kod kuće. Njezina mi je majka rekla da opet radi... To je bilo sve što sam mogla saznati...

Ni Nicole nisam našla kod kuće.

Četvrtak, 29. prosinca. Srela sam Mišu. Ona stvarno radi, ali opet ima težak posao. Morala je uzeti što joj se upravo pružilo. Namještena je u automatskoj praonici. Sva-

ki dan se potpuno iscrpi i navečer bude klonula. Ona se pita, kako će to izdržati. Neshvatljiva je to podlost, ovako mrcvariti jednu djevojku. Mišu stoji cijeli dan pred strojem s valjcima koji se okreću jedan oko drugoga. Rublje izlazi gotovo izglačano i ona ga mora slagati. Tempo određuje stroj. Ruke su joj već sasvim opaljene, jer rublje izlazi iz stroja još vruće. Osim toga mora trajno udisati vodenu paru. »To je da se ugušiš«, rekla je. »Često mislim da ću se onesvijestiti.«

Ona je jedna od najmlađih, samo je nekoliko djevojaka njezine dobi. Većina su starije i udate.

»Te su najgore«, kaže. »One pripovijedaju takve stvari da bi čovjeku mogle zauvijek omraziti ljubav.«

I to kaže Mišu koja ima sigurno debelu kožu i na mnogo toga je već navikla. Zaista joj je ružno!

Petak, 30. prosinca. Još uvijek nisam vidjela Nicole. Nadala sam se da će jednog dana pokucati kod mene. Ona je nemilosrdna. Rado bih s njom govorila o Renati i našem prijateljstvu. Htjela bih je pitati za savjet: možda bismo mogle obje onda iznova početi.

Subota, 31. prosinca. Opet se jedna godina primakla kraju. Zbog toga sam veoma žalosna. Da, mogla bih tuliti.

Što sam učinila tokom ove godine? Ne mogu biti ponosna na sebe. U školi i učenju izbjegavala sam katastrofe, ali inače ne trudim se. A što se tiče života izvan škole, ni s time ne stojim dobro. Nisam više bezbrižna kao dijete. Mislim da sam za ovo nekoliko posljednjih mjeseci postala mnogo starijom. A ipak još uvijek nisam postigla svoju duševnu ravnotežu. Vjerojatno sam sada u dobi »preokreta«, kako oni kažu... Ne znam, kada će proći to doba. Najviše me boli što sam izgubila svoju veselu ćud. Vučem se umorna amo tamo i tražim... ne znam ni sama što.

Sve sam promašila: svoju ljubav prema Denisu, prijateljstvo s Renatom, sve. Ne mogu dalje živjeti tako! Nemam nikakvog cilja, ne znam kamo idem. — Dani su različiti — tražim nešto što bi me zabavilo da utučem vrijeme, da izbjegnem dosadi. Stvarno, to mi ne pomaže ni za milimetar i pitam se zašto sam uopće na svijetu? Moram se pod svaku

cijenu promijeniti i prije svega moram opet biti dobra s Renatom. To će biti pretpostavka za sve drugo. Potrebno mi je prijateljstvo. Izgubljena sam ako nemam nekoga tko me razumije i ljubi. Čim osjetim da mi je netko sklon i da me voli, onda odmah sve gledam kroz ružičaste naočale, onda mi se odmah vrati radost, moja vedra ćud i nutarnji polet.

Godina 1961. mora biti nova polazna točka.

Nedjelja, 1. siječnja. Jutros rano zaželjeli smo roditeljima sretnu Novu Godinu. Nahrupili smo u njihovu sobu još prije nego što su ustali. Kad sam poljubila tatu, rekao mi je:

»Moje malo dijete!«

Ja sam odgovorila: »Ti moje veliko dijete!«

Smijući se lako me udario po obrazu:

»Zar se tako govori sa svojim ocem?«

Jednom rukom držao je čvrsto Jakova, drugom mene. Perica se uzverao na njegova koljena. Najednom postade tata ozbiljan i zamišljen; gotovo žalosno reče:

»Mališani moji, morate majčici biti veoma, veoma dobri; ona to treba. Možda će trebati sve više i više.«

Pogledala sam ga. U očima su mu bile suze. Najednom sam se pobojala, da će se na nas survati kakva nesreća. Perica je, hvala Bogu, pravio komedije, — inače bih bila počela glasno tuliti.

Dobila sam prekrasnu ručnu torbu od kože divljači, a Jakov pribor za pušenje, lulu i kesicu za duhan. Perica ni ne zna više gdje mu je glava od samih igračaka. Mislim da ga roditelji previše tetoše i bojim se da će ga razmatziti. Naravno, razumijem to: on je neobično slatki deran.

Mojoj maloj Renati želim iz daljine sretnu Novu Godinu! Preda mnom stoji njezina fotografija. Promatram lice, koje mi je tako drago. Ova godina, bit će godina pravog prijateljstva, to znam sigurno. Mora biti.

Navečer: Već je kasno. Hoću da ovaj dan, prvi dan nove godine, koliko god mogu što dulje zadržim kod sebe.

Vani je prekrasna mjesečina. Mislim da sam pronašla sredstvo, da opet budem dobra s Renatom. Tražila sam sred-

stvo, priliku da joj pokažem svoju sklonost. Mislim da sam ga pronašla. Posudit ću joj svoj dnevnik. To me stoji mnogo, veoma mnogo i dugo sam oklijevala. Ta on krije sve moje tajne, moje borbe, čežnje, moje jade. To sve držala sam dosada samo i jedino za sebe. Još nitko nije otkrio tu koprenu. Dakako, Renata znade već veoma mnogo o meni, ali osjećam da joj se time potpuno predajem. Mislim da je moj otvoreni dnevnik najveći dokaz ljubavi koju joj mogu dati.

Konačno sam se odlučila. Sutra ujutro odnijet ću joj dnevnik, a da prije toga ne istrgnem stranicu ili precrtam koju rečenicu.

»Moja mala Renato, prepuštam Ti ove retke. Ti ćeš ih sama čitati i Ti ćeš me jedina razumjeti. Molim Te, nemoj mi se rugati. Bila sam otvorena i iskrena od početka. Ako u ovom dnevniku nađeš nešto što Te boli, molim Te već sada za oproštenje.

Grlim Te najsrdačnijom ljubavi!

Tvoja Ana Marija.«

Slijedeći je sadržaj pisan drugim rukopisom. To je Renatin odgovor. On se nastavlja i nema posebnog datuma.

Moja draga Ano Marijo!

Vidiš li, povodim se za Tvojim primjerom. Vjerujem da je tako dobro. Najprije tisuću puta hvala za Tvoj dnevnik. Ti i ne slutiš, koliko me ganula Tvoja gesta. Veoma sam mnogo naučila o samoj sebi. Mislila si, da si mi već sve rekla. O ne, to nije istina. Ja sama nisam bila ni svijesna koliko mi jedna drugu trebamo.

Sinoć sam čitala Tvoje bilješke. **Od početka do kraja.** Zaspala sam tek u jedan sat ujutro. Moram Te najprije moliti za oproštenje. Bila sam potpuno slijepa i nisam ni slutila koliku sam Ti bol nanijela. Možeš biti sigurna da Te nisam zaboravila. Bit ću iskrena: U zadnje vrijeme Tvoja mi je sklonost bila teretom. Nisam je razumjela. Smatrala sam Te previše privrženom. Ti si mi bila teška. Druge su djevojke dolazile k meni i činilo se kao da hoće sa mnom

diskutirati i iznijeti svoje misli. I tada sam držala, oprosti — sudeći po izrazu Tvoga lica — da si uvrijeđena. A kad smo poslije toga bile same, željela si da Ti izrazim svoju sklonost. No, jednostavno nisam mogla. Nisam Ti je mogla dati. Zašto? — Ne znam ni sama. Sve Tvoje male, često veoma tankoćutne pažnje, Tvoj pogled koji sam trajno osjećala na sebi, dapače i Tvoje suze koje su se sasvim nenadano pojavile u Tvojim očima, kad sam Ti nenadano rekla neka odeš — sve mi je to išlo na živce. Priznajem da sam često namjerno bila gruba prema Tebi. Bilo je to ružno, ali potrebno. Morala sam Tebi zadati bol, da oslobodim sebe.

Sjećam se još dobro, bilo je to pred godinu dana. Tada sam ja Tebi išla na živce. Rekla si mi to — ali ja nisam shvaćala. Sada razumijem kako je to.

Uvjerena sam da je to tamno vrijeme prošlo. Sve se može iznova početi. Mi moramo bezuvjetno zajedno ići. Moramo si međusobno pomagati. Sve ćemo reći jedna drugoj i sve ćemo izbjegavati da opet ne dođe do ovakvog nesporazuma.

Još jedanput zahvaljujem Ti, moja draga Ano Marijo, i molim Te još jedanput za oproštenje. Grlim Te srdačnije nego ikad. Tvoja opet nađena

Renata.

Utorak, 3. siječnja. Radost, radost, mahnita radost! Ovaj put smo dobro radile. Ništa nas više ne će rastaviti. Sve će biti opet kao prije i još ljepše! Znala sam da će taj čas doći i on me bogato nagrađuje za sva uzrujavanja i sve moje bivše tjeskobe.

Hvala Ti, moj Bože, što si me uslišio!

Nicole nije u Le Havre-u. Ona stvarno polazi tečaj za laičke igre, da se izobrazi za ferijalne kolonije. Zbilja sam razočarana. Tako sam se nadala da ću moći s njom govoriti. Vraća se kući tek prekosutra. Da je barem mogu vidjeti prije nego ode...

Opet sam čitala svoj dnevnik i vidim da moj stil nije baš tako loš. Samo hrabro, djevojko. Još samo malo obradi dialoge, onda se možeš pridružiti najznamenitijim romano-

piscima. Ti obećaješ sjajnu literaturnu karijeru... Pisanje knjige u obliku dnevnika nije nešto izvještačeno, jer zapravo mi je puno pomoglo da mnogo toga jasnije gledam, da preciziram svoje misli i čuvstva, i da mogu iznijeti na svjetlo i ono što nije lijepo i što je ružno.

Četvrtak, 5. siječnja. Bilo je fantastično — ali sada se bojim. Čini mi se, da je već vječnost kako sam bila kod Nicole. Ona ima dražesnu sobicu. Sviđa mi se. Divno ju je uredila i ukrasila! Veoma moderno u svjetlim, veselim bojama, veoma djevojački i mladenački. Sjedile smo jedna kraj druge na divanu... nije bilo inače nigdje mjesta. Gorjela je samo noćna svjetiljka. Ona je znala da mi je draže ako svjetlo nije tako jako. Onda se ugodnije osjeća kod čavrljanja i onda me manje smeta da pripovijedam svoje pričice. Smiješno, ona tako pažljivo sluša da je sasvim lako i ide samo od sebe — pa i onda, kad se čovjek najprije bojažljivo pitao kako da se izrazi. Opet smo govorile o Denisu. Ona je sama počela.

»Imala si sreću što si ga srela...«

»Ti nemaš pojma«, rekla sam, »vidi se da nisi bila u mojoj koži. Kad bi Ti znala koliko sam trpjela.«

»Sigurno«, odgovorila je, »ali jednog dana morala si sebi postaviti taj problem. Ta ja sam Ti pisala. Tvoje uzbuđenje, kad ugledaš Denisa, pokazuje da nisi više dijete. I da sada — Ti, ako hoćeš iz svoga života učiniti nešto veliko, moraš bezuvjetno učiti ljubiti veliko i lijepo.«

»No, da! Upravo tako! Onda bi bilo najbolje da sam ostala s njim povezana.«

»Ne, Ano Marijo, to bi bilo prerano. Što držiš o nekom glazbeniku koji počinje komponirati prije nego što nauči note poznavati. Ima ih mnogo koji sebi sve pokvare, jer im se žuri.«

Onda smo govorile o Renati i o našem prijateljstvu. Tu sam bila na krivom putu, mislila je Nicole. Ja sam zamijenila čuvstvo s ljubavlju i prijateljstvom i često sam mislila da ljubim druge, a zapravo sam mislila na samu sebe.

Da, i onda moj čuvstveni život. Nicole mi je svjetovala da ponovo pročitam njezino pismo. Još mi je jedanput sve protumačila. Ne znam, jesam li sve pravo razumjela. Rekla

je da je čuvstveni život takoreći nešto sjetilno. Da je to ono nešto u nama, što se budi i postaje živo, te nas uzbuđuje na pogled prirode, lijepog prizora, plemenitog lica, itd. U početku se to »nešto« ne može svladati, ono sebi ne da zapovijedati. Već na prvi pogled osjećamo prema nekome hladnoću ili nam je simpatičan ili antipatičan — mi ne možemo tu ništa. Time ne možemo upravljati. Često odlučuje boja kose ili glas. Ili tako nešto. Zaljubimo se na vrat na nos, ali to još nije ljubav. Naravno to mora onda u braku pristajati zajedno. I u prijateljstvu igra to ulogu, ali ne smijemo se varati: Ljubiti znači htjeti dobro onoga koga ljubimo, i sve činiti da to postignemo. Pretpostavka tome jest, da uopće više ne mislimo na sebe.

Uz drugu točku teško sam pristala.

Nicole je rekla, da se u francuskom jeziku riječ »ljubiti« (aimer) primjenjuje za najrazličitije stvari koje volimo. A ipak nije uvijek isto. Kaže se na primjer: ja ljubim marmeladu i: ja ljubim svoga zaručnika (u hrvatskom se za marmeladu može reći: ja rado jedem marmeladu). Ako se dakle kaže: ja ljubim marmeladu, to se zapravo nikako ne slaže, jer se ono što se ljubi pojede bez razmišljanja. Zapravo ljubimo sami sebe kad jedemo marmeladu, jer je jedemo zato što nam prija.

Nekoga uistinu ljubiti znači činiti upravo protivno od toga, naime ne zarobiti ga za sebe, nego sebe radi njega zaboraviti... htjehi da se on raduje... da se razvije... a ne tražiti vlastito zadovoljstvo.

Ima djevojaka koje vole zaručnika ili prijateljicu kao marmeladu: one traže kod drugoga lične ugodnosti. To je ružno... već i sama misao odvratna je.

U prvi čas bila sam potpuno zbunjena. Nikad nisam gledala prijateljstvo i ljubav s tog stanovišta, premda mi je Nicole već prije bila sve protumačila. Ja sam unatoč svim tumačenjima izjednačivala ljubav s unutarnjim uzbuđenjem. Što je uzbuđenje bilo jače, to više sam mislila da »ljubim«... Ako je ljubav nešto sasvim drugo — onda ne ću nikad u životu naučiti »ljubiti«. Za mene je to preteško.

Nicole mi je rekla da moramo još jedanput o tome govoriti. Stavila je nekoliko gramofonskih ploča. Ali ja nisam slušala. Previše se toga vrzlo u mojoj glavi.

Petak, 6. siječnja. Ne ide mi više iz glave sve ono što mi je Nicole rekla. Dakle, ni Renatu nisam pravo ljubila. Dakako, uvijek sam je tražila za sebe. Bilo mi je drago kad je kraj mene, kad sam je mogla primiti za ruku i nasloniti glavu na njezino rame. Bilo mi je tako ugodno kad sam joj mogla pripovijedati sve svoje pripovijesti, htjela sam da me na neki način nosi. Kad sam bila sama, osjećala sam se kao izgubljena ovčica... Čim sam vidjela da na ulici govori s kojom drugom djevojkom, bila sam ljubomorna; mislila sam da će mi moja mala Renata pobjeći.

Ja sam čudo od egoiste. Mislila sam samo na sebe. Kad čitam što mi je napisala u dnevnik, onda razumijem da je imala osjećaj kao da je opterećujem. Ona je naravno pokušala da izbjegne tom ropstvu i da zadobije svoju slobodu, jer u stvari ja sam je držala prikovanu uza se.

Možda je i ona kad god težila za mnom samo stoga da uživa u mojoj prisutnosti. U takvim trenucima bile smo dakako obje sretne jer su se naše sebične želje podudarale... Ah, kako smo se strašno varale. Moram svoje držanje prema njoj potpuno promijeniti. To će doduše biti strašno teško, ali moram postići. Ne ću odmah o tome s njom govoriti. Najprije ću se sama vježbati. Renato, moja mala prijateljice, ovaj put moram te zauvijek zavoljeti.

Subota, 7. siječnja. Poslije škole išla sam kući s Renatom. Nastojala sam da govorim o njoj, a ne o sebi. Pitala sam je i pustila da govori kako su kod kuće proslavili Novu godinu. Pitala sam je kako je s njezinim učenjem. Ovaj put mislim da sam je uistinu ljubila. Dakako, nije to osobito ugodno. Mnogo bih radije bila govorila o sebi, to više, što me je danas ta učiteljska deva u školi grdila pred svim djevojkama i zbog toga sam bila potištena.

Najprije sam željela da me Renata prati kući, ali nisam tražila... Uf... kako je to teško! Već sam malo zadovoljna sa sobom.

Nedjelja, 8. siječnja. Danas sam se prepirala s Jakovom, ali samo za šalu. Bacili smo jedno drugome na glavu hrpu pogrda. On me nazvao »istrošenim obručem dvokolice«, »muhinom glavom bez kosti«, a ja sam njemu rekla da je »majmunovo mladunče s Kanarskih otoka« i »tanki štakor iz kanala«. Nažalost, kod njega sve svršava s boksanjem. On zlorabi svoju snagu.

Upravo su ovdje bili Marko i Pavao. Došli su po Jakova. Raspravljali smo. Marko mi se sviđa, on je simpatičan momak. Pavao je tipičan »Flirter«. Čini mi se da se nekako jako zanima za mene. Ali nisam na čistu.

Utorak, 10. siječnja. Napadaj na »marmeladinu ljubav« nastavlja se neumorno dalje. O muko moja, kako je to teško. Gotovo cijeli dan ne bih smjela ni na što drugo misliti; morala bih neprestano na to paziti. Progoni me napast da Renatinu pažnju svratim na sebe, želim da se ona na neki način bavi sa mnom. Poslije škole ostala sam praznih ruku. Nije čekala na mene... Stajalo me upravo nadčovječjeg napora da je ne prokunem. Pred kratko vrijeme rekla bih o njoj da je bezobrazno pseto..., jer me lako mogla obavijestiti ili poslati mi ceduljicu. Večeras sam je pokušala ispričati. Rekla sam sebi, sigurno nije imala vremena i ona nije ni dužna da me svaki put čeka i sa mnom ide kući. Ali to je tvrdo, strašno tvrdo. Moram se svom snagom boriti protiv sebe i uvijek iznova govoriti: Ti moraš Renatu na pravi način ljubiti, ti nemaš prava da je pojedeš kao žlicu marmelade ili bombon od čokolade.

Nicole je opet otputovala. Ono što sam nedavno zapisala u dnevnik o našem razgovoru, prepisat ću i poslati joj. Pitat ću je, da li je s time zadovoljna. I da li sam je pravo razumjela... Da, to ću učiniti.

Četvrtak, 12. siječnja. Danas sam se ozbiljno zamislila. Moje prvo tromjesečje nije bilo osobito slavno, ovog puta moram ozbiljno surađivati.

Čekala sam na Mišu pred ulazom velike praonice. Bila je sretna što me vidi. Već se ponešto privikla na svoj novi posao, ali stvar je tvrda, veoma tvrda. Pripovijedala je o

mladim ženama u tvornici. Kad su u drugom stanju, gotovo nikad ne donesu dijete na svijet. Većinom dođe do pobačaja. To je da čovjek urliče od žalosti. Osjećam u sebi duh revolucionarke. Žene rade preteško. Kasnije ću se boriti zato da žene ne budu prisiljene obavljati takve poslove.

Mišu se propitala gdje bi mogla pohađati večernje tečajeve za strojopis i stenograiju. Ne znam, hoće li moći to izvesti. Zasad ide jedanput u sedmici u večernju školu. Jedanput će me uzeti sa sobom. Ne bi bilo loše!

Ja se slažem s Mišu. Ona nije usijana glava i smatraju je ozbiljnom djevojkom. Ipak mislim da nekad srće u opanosti. U njezinu društvu činim se sebi kao malo dijete, premda smo iste dobi. Mislim da je to stoga, što je ona morala doživjeti već mnogo više nego ja: teškoće kod kuće, rad u tvornici i svi ti problemi učinili su je zrelijom.

Subota, 14. siječnja. Upravo sam u čisto prepisala bilješke o razgovoru s Nicole. Sutra ću joj poslati.

Da mogu Renatu dublje ljubiti, morat ću se rastati s većinom njezinih pisama i fotografija. Previše sam vremena utrošila u čitanju njezinih pisama i gledanju tog dragog lica. Zapravo sam kod toga bila sebična, htjela sam češće uživati u malim ugodnostima našeg prijateljstva. No to je smiješno. Naravno, nije ništa zlo u tome što svoju Renatu ljubim osjećajnijim načinom. Ali mislim da ta blažena čuvstvenost ne smije biti središnjom točkom. Mram to promijeniti...

Učinjeno: Zadržala sam samo jednu fotografiju, sve sam druge spalila. Nije bilo lako, ali Renata i naše prijateljstvo vrijedni su te žrtve.

Nedjelja, 15. siječnja. Kad sam se jutros probudila, bilo mi je strašno zlo. Osim toga bila sam i mamurna. Unatoč tome, otići ću poslije s Mišu. Pitala sam mamu i odmah mi je dopustila. Nadam se da će ova nedjelja biti lijepa.

Ponedjeljak, 16. siječnja. Jučer lijepa šetnja s Mišu. Bile smo na moru. Najprije smo tumarale Šetalištem Maritime, a onda smo se popele do svjetionika, do ruba pećine. Tamo smo sjele. Bilo je hladno, ali je sunce toliko zagrijalo

zrak da smo mogle ostati neko vrijeme. Mnogo smo govorile. To nam je osvježilo srca. Jasno je, ne volim Mišu tako srdačno kao svoju malu Renatu; svakako moj osjećaj prema Mišu nije tako jak. Počinjem shvaćati da je moguće istodobno biti u dobrom prijateljstvu s više djevojaka, kako mi je Nicole već protumačila. Onda sam u toj točki bila sasvim drugog mišljenja.

Ja sam sretna. Ovo poslijepodne veoma me obogatilo. Mišu mi daje veoma mnogo. Po njoj upoznajem i onu stranu života koja mi je dosad bila tuđa. U školi često čujem od djevojaka da bi one, mjesto da bubaju napamet, radije išle raditi. Prjie sam i ja to htjela, ali danas mislim na Mišu koja bi još rado učila, a mora raditi. Smatram da je to nepravedno i mislim da bi svaka djevojka morala imati mogućnosti da ide onim putem kojim želi.

> Ovdje je prilijepljen cvjetić s malom opaskom: Ubran na pećini kraj svjetionika, jednog divnog vedrog sunčanog dana u siječnju. — Ano Marijo, čuješ li šapat ovog malog cvijeta? On ti priča o jednostavnosti, čistoći, vedrini i ljepoti.

Petak, 20. siječnja. Umorna sam kao pas! Uf — i većinom sam onda zle volje. Za moju obitelj to nije baš ugodno. Tata je odmah opazio:

»Ano Marijo, moraš ići ranije spavati, izgledaš veoma slabo.«

Kako je tata pažljiv, ništa mu ne izbjegne. Rado bih mu bila rekla: Sad si ti na redu da se odmoriš. Ali nisam rekla ništa, jer se svaki put uzruja kad govorimo o njegovu počinku. Mislim da mu je sada malo bolje, ali nisam sigurna. Opet se tvrdoglavo opire da pođe k liječniku.

Ponedjeljak, 23. siječnja. Već nekoliko dana nisam bila na nasipu. Stalno me boli glava, gutam praške koji ništa ne djeluju. U školi nas profesori gnjave sa svojim zahtjevima. To se odvija majmunskim tempom, i opterećuju nas mnoštvom zadaća i vježba. Svaki od njih kaže kad nam zada zadaću: Pa to nije puno! — No kad se uračunaju i drugi predmeti, onda je mnoštvo toga. Hvala Bogu, ja mo-

gu pokrenuti lijepi radni tempo kad hoću. Samo moje sanjarenje usporuje stvar.

Četvrtak, 26. siječnja. Josiana se bunila. Htjela je poslije podne sa mnom ići na šetnju, i ja sam trebala doći po nju. Ja sam je odbila, jer sam htjela izaći. Prije nisam mogla izdržati samoću. Sada je to drugačije; upravo volim u izvjesne dane sama tumarati po gradu. Jedanput gledam na lijevo, onda opet na desno, tako vrludam i mogu razmišljati. Onda se zbilja osjećam tako slobodnom. Smjer tih šetnja prepuštam slučaju, dapače ni ne gledam na sat. Nekad mi dođu misli koje bih rado napisala, ali kada dođem kući, većinom ih zaboravim.

Petak, 27. siječnja. Govorila sam s Marijom Paulom o Josiani. Ona sad ne izgleda osobito dobro i čini se da nije baš na visini. Marija Paula mi je čestitala, što konačno Josianu zovem imenom.

»Sjećaš li se još«, rekla je, »prije si joj uvijek rekla samo Perdrin. Ovako je mnogo ljepše, zar ne?« Ustanovile smo da sve ili gotovo sve djevojke nagovoram njihovim imenom. Marija Paula zamolila me pred kratko vrijeme da to učinim njoj za ljubav, ja sam na to pristala, a molila sam Renatu i Fanšù da također čine to. Opažam da se Marija Paula potpuno riješila svoje plahosti, koja me prije tako dražila. Veoma sam uživala kad sam je natjerala da pocrveni i često sam pokušala — moram otvoreno priznati — da je pred drugima malo blamiram. Sada se više ne bih usudila. Naprotiv, ona me dotle dovela da je moram poštivati. Pripovijedala mi je o Joeli, Elizabeti, Moniki, Mariji Šantal i drugima. Rekla je da ipak ima u našem razredu djevojaka koje su dobro potkovane u matematici, druge opet u jezicima: »... Zar ne bismo mogle nešto organizirati da se međusobno pomažemo?« — Ova ideja nije tako glupa. Ta Marija Paula je možda jedna brojka! Ja sam se dosada jedva brinula za koju iz mog razreda, izuzevši nekoliko djevojaka. Marija Paula naprotiv imala je oči otvorene i razmišljala je.

Nedjelja, 29. siječnja. Nedjeljni mamurluk. Opet sam sama. Ni Mišu, ni Renata ne će doći k meni, kako sam se nadala. I Jakov je izletio. Pavao bi me sigurno bio uzeo sa sobom, ali moj veliki brat je na svoj ljubezni način rekao: »Tako daleko to ne ide; ta mi nismo nikakav dječji vrtić!«

Čeznem za Renatom. Znam da je danas izašla s jednom drugom djevojkom; rekla mi je to sama i ja se dalje nisam brinula za nju. Ja sam mrtvo puhalo i sve podnosim. Previše sam dobroćudna. Ipak mislim da ona ne bi trebala tjerati mak na konac. Nicole ima pravo kad kaže da se valja »boriti za prijateljstvo«. To je sve lijepo i dobro, ali kuda to vodi? Čemu je to dobro?

Upravo sam pokušala nešto raditi, ali nema smisla. Zato sam počela opet pisati. U meni je sve tako prazno.

Pitam se što ću kasnije raditi? Neprestano me pitaju, za koje ću se zvanje odlučiti, a ja uporno bježim od tog problema kao mačka od vruće kaše: »Ima još vremena za to. Ne ću već sada time razbijati glavu.« No to je samo djelomično istina; ne može uvijek ići tako. Moja je budućnost još potpuno tamna. To mi otežava i rad u školi jer zasad ne znam, čemu i za koga se moram mučiti...

Tulila sam.

Već mi se dugo nije to dogodilo. Moj položaj je uistinu takav da imam ralgoza tuliti, ali pitam se za što sam zapravo sposobna. Razumijem one djevojke koje kažu da su site života. Kad čovjek nema ideala kojemu bi se mogao predati, onda je sve pusto i prazno. Živi kao idiot, trči iz jednog dana u drugi, muči se, a da ne zna kamo je zapravo htio odjuriti. Najbolje je činiti kao i druge, zabavljati se.

Kakva li je to »divna« nedjelja! Upala sam u stupicu.

Utorak, 31. siječnja. U potrazi za kakvom knjigom naišla sam na »Kodeks poljubaca«. Taj »Kodeks« jest ceduljica koju sam sebi prepisala, kad je u trećem razredu kružila među nama. O ti drago vrijeme! Da ga je majčica našla! Odvratna je to glupost i bljuvotina. Strašno! Iz takvih izvora stvaraju sebi djevojke mišljenje o ljubavi. Takav način ljubavi je dakako mnogo lakši i ugodniji nego onaj koji

mi je pokazala Nicole. Ali možda zaista više pristaje našoj dobi. Nicoline sanjarije su preteške, previše mučne; sita sam toga da se neprestano naprežem.

Renata mi danas nije rekla ni riječi; ona ne će više da zna za mene. Zaista se ljutim na nju.

Četvrtak, 2. veljače. Odlično! Nicolino pismo dolazi u pravi čas! Citira jednu rečenicu od Saint-Exupérey-a.*) Prekrasna je, ali prokleto teška: **»Ljubiti ne znači međusobno se promatrati, ljubiti znači zajedno gledati u jednom smjeru.«** Veličanstveno! Ali treba imati »smjer«, u koji se može zajednički gledati. A ja nemam nikakav. Ne znam kuda idem. To je strašno. Osjećam se potpuno nekorisnom, moje srce gladuje za tim da bude ljubljeno, moja je duša nemoćna, ona čezne za uporištem, moje tijelo i moje srce traže sebi domovinu.

Ali nije li to nekako sasvim normalno?

Kad je čovjeku sedamnaest godina, onda hoće uživati i zabavljati se. Sedamnaest godina ima zato da se smije i da iskusi život. Htjela bih intenzivno živjeti. Htjela bih sve upiti u sebe. Ova me čežnja upravo tjera, ali imam dojam da me ništa ne može potpuno ispuniti.

Moja draga Ano Marijo!

Ti si dobro razumjela bit našeg posljednjeg razgovora. Ljubav i prijateljstvo ne smiju se zamijeniti s osjećajem. Ljubiti ne znači nekoga »uhvatiti« kao igračku s kojom se zabavljamo.

Nekoga ljubiti znači: nekom se darovati, da ga obogatiš. Krivi način ljubavi jest »pekmezasta ljubav«; prava ljubav jest dar. Psiholozi su za to našli učene izraze: »Kaptativna ljubav« jest sitničava ljubav: ona sebi nekoga kupuje. Prava ljubav jest »oblativna ljubav«, ona uzima svoje vlastito srce i poklanja ga drugome.

U lijepom prijateljstvu ili bračnoj ljubavi ovo je darivanje uzajamno. To je sveta zamjena. Dva čovjeka ulaze jedan u drugoga do potpunog jedinstva.

*) Francuski pilot — pjesnik. Uzor mladeži.

Prijatelji stavljaju sve zajedno: svoju radost, svoju patnju i svoj život, ali prije svega njihovo nastojanje da budu sve bolji.

Prijateljstvo mora biti bez zahtjeva. Sigurno ne može od danas do sutra postati bez ljage, ali na nama je da ga svaki dan čistimo. Moramo nemilosrdno u sebi izbrisati svaki trag sebeljublja.

Moramo ispitivati svoju savjest da jasno vidimo. Moramo se pitati: zašto tražimo blizinu svoje prijateljice? Tražim li je zato jer me njezina blizina čini sretnom? — Tražim li je stoga jer trebam nekoga da mogu s njim čavrljati? Tražim li priliku da negdje istovarim svoje probleme?

Želim li da me sažaljuje, da se za mene brine i da me mazi? Ili tražim li njezinu prisutnost radi nje same, da se veseli, da se može razviti?

Mogu li se veseliti njezinoj sreći i onda, ako se ta sreća sastoji u tome da bude s jednom drugom djevojkom?

Jesam li sposobna da joj nanesem bol, da je ostavim ili da je se odrečem, ako je to za nju potrebno?... Da, nije lako ljubiti, ali vjeruj mi, moja mala Ano Marijo, da je Tvoje prijateljstvo prema Renati već mnogo dublje nego što je bilo prije. Sigurno, vi ste morale svladati mnogo sebičnosti, ali ste na pravom putu. Teškoće, koje ste morale svladati na putu k pravom prijateljstvu, bile su potrebne da ljubav bude lijepa i velika.

Gledaj, na početku mladenačkog prijateljstva osjećajnost pleše zaneseno po nebesima. Ali kad se slegnu valovi te sreće i kad prijateljicu prestanemo gledati sa svetačkim sjajem oko glave, tada tek otkrivamo iz kakvog je drveta ljubljena izdjelana i s nešto žalosti moramo također otkriti da su njezine pogreške veće nego smo mislili. »Odabrana« onda nije više »fantastično momče« kao što je bila u početku.

To je opasno. Razočaranje se može proširiti i ljubav može ohladiti.

Ali, ako se prijatelji pravo i istinski ljube, oni će unatoč tome ostati prijatelji. Oni su ljubili »idealnu sliku«, oni su ljubili »osjećaj prijateljstva«, ali oni su ljubili »drugoga«. Sada poznaju »drugoga«, oni se slažu s njim i ljube ga onakvoga kakav uistinu jest. I sada će nastati »fanta-

stično« prijateljstvo koje ne će ništa tako učvrstiti kao svijest: ja mogu biti »ja sam«. Ne trebam se bojati da ću svojim slabostima izgubiti sklonost svoje prijateljice. Znam, i onda, kad učinim kakvu veliku glupost, ne će slomiti naše prijateljstvo, da, mi ćemo se dapače još više približiti jedna drugoj jer upravo sada trebam ljubav drugoga.

Imam veoma sigurno sredstvo da svoje prijateljstvo učinim jakim i trajnim, upravo u vrijeme kada je ugroženo grebenima naših pogrešaka. To sigurno sredstvo jest raditi za zajedničku stvar.

Uzmimo na pr. mladi brak. Najprije se mladi supruzi prekomjerno ljube. Ali može se dogoditi da međusobne pogreške razbiju to jedinstvo. Postoji opasnost da ih njihova sebičnost otuđi. Tu je onda dijete koje im pomaže da izađu iz sebe. Oni su oboje tu za dijete, za dijete i njegov odgoj. Tako zajednički zaborave na same sebe.

Moja mala Ano Marijo! Ti sigurno želiš da Tvoje prijateljstvo s Renatom postigne ovaj cilj. Sada vi niste međusobno dobre zato jer su valovi vaših osjećaja visoki, nego ste unatoč tome dobre, premda ste upznale slabosti jedna druge. Sada morate učiniti posljednji korak: vi se morate ujediniti i predati zajedničkoj stvari. Saint-Exupéry napisao je rečenicu koja je postala glasovita:

»Ljubiti ne znači međusobno se gledati:
ljubiti znači zajednički gledati u istom smjeru.«

Već je skoro ponoć, a ja moram još raditi. Nerazborito je tako dugo ostati na nogama. Moram završiti. U blagovaonici sam rekla Mariji Bernardeti da ću Ti pisati. Naložila mi je da Te srdačno pozdravim, što evo i činim. Sirota djevojka dosađuje se kao i prije. Na kraju praznika zazvala je sve Svete u nebu da joj isprose kakvu bolest. Nebo je nije uslišalo. Onda se nadala lošem vremenu, dapače i tome da će se auto, koji ju je dovezao, negdje survati. Pošalji joj nekoliko redaka, veoma će se veseliti!

Laku noć moja dobra, stara kućo!
1.000 poljubaca!

Tvoja Nicole.

Ovo mi je pismo nanijelo bol, i ja se borim protiv toga. Sada znam da ne smijem ići lakšim putem. Ne smijem uzmicati pred teškoćama.

Ne ću da Nicole ima pravo, ne ću više čitati ovo pismo.

Subota, 4. veljače. Danas je Renata bila prema meni mila. Donijela mi je kiticu cvijeća. Malo smo čavrljale. Najprije sm joj htjela predbaciti zbog njezina držanja, no ipak nisam to učinila. Mislim da me zaista voli. Sebična sam ja sama. Ja bih je trajno htjela imati za sebe. Imam za to jasni dokaz: Kad sam zadnji put bila kod nje, poslala sam njezinu malu sestru iz sobe, jer mi je smetala u tome da svoju Renatu imam samo za sebe.

»U istom smjeru gledati«, rekla je Nicole. Ali još nisam riješila taj problem. Ne znam u kojem smjeru moram gledati s Renatom. O svim tim pitanjima, koja se tiču oblikovanja našega prijateljstva, još nisam govorila s Renatom. Mislim da je tome već krajnje vrijeme. Najprije sam htjela uvjeriti samu sebe da sam zapravo ja izgradila ovo prijateljstvo. Ali sada ću to učiniti zajedno s Renatom. Dat ću joj čitati Nicolino pismo i mi ćemo se zajednički posavjetovati o tome.

Ponedjeljak, 6. veljače. Jutros je Josiana bila osobito raspoložena, upravo pustopašna. Rekla mi je da navečer ide na zabavu i nada se da će to biti sjajna večer.

»Danas ću ja već postići svoje«, rekla je.

Gotovo protiv volje odvratila sam joj:

»Drži se samo ispravno!«

»Kao da je tako nešto moguće! Ili se ljubaka ili se dosađuje. Trećega nema.« To je njezino mišljenje.

Nisam joj ništa odgovorila. Ja nisam još nikad bila na zabavi. Šteta! Rado plešem, ali da istinu kažem, i sama ne znam bi li se držala ispravno.

Utorak, 7. veljače. Jutros je Josiana zaspala pod satom. Nije čudo, došla je kući tek u 4 sata ujutro. Tvrdi da je njezinoj majci pravo što se ona zabavlja. Čovjek mora iskoristiti vrijeme dok je još mlad. Mene je počastila mnoštvom pojedinosti o toku večeri i noći. Više puta sam imala napast

da nešto primijetim, ali nisam joj htjela pokazati da sam bila pogođena. S druge strane ne bih joj znala reći, kako to nije lijepo. Bila sam žalosna što sam šutjela, ali da budem iskrena, držim da nisam ovlaštena drugima držati moralne pouke.

Navečer: Govorit ću s Marijom Paulom o Josiani; ona će znati s njom govoriti. Marija Paula zna također kako bi joj se moglo protumačiti što nije pravo učinila. Ona to umije jer je izvrsno momče.

Srijeda, 8. veljače. Vidjela sam Mariju Paulu i sve sam joj ispripovjedila. Ona ne pozna dobro Josianu, zato sam joj rekla:

»Ti moraš za nju nešto učiniti, neophodno je potrebno. Ako bude dalje tako radila, pokvarit će sav svoj život. Josiana pravo uzevši nije loša djevojka.«

»Imaš pravo«, odgovorila je, ali mislim da se ti moraš brinuti za nju.

»Zašto?«

»Jer je bolje poznaš; ti dolaziš s njom više u dodir.«

»Marija Paula, mislim da se hoćeš izvući.«

»Ne, nikako, ali tako je bolje za Josianu.«

»Ja ne znam kako bih to počela.«

»Prije svega moraš je strpljivo saslušati. Ona mora znati da je razumiješ, i mora shvatiti da ti može sve pripovijedati, a da se ne mora bojati da će te potresti; i mora osjećati da je ti ne osuđuješ. Sasvim polagano pokušat ćeš da je navedeš na razmišljanje. Protumačiti ćeš joj da ljubakanje ne vodi ničemu, i da se kod toga uvijek nešto gubi. Što, znaš to isto kao i ja.«

Već sam htjela reći, da baš nisam tako uvjerena da je ljubakanje veliko zlo; naprotiv, morala sam uvijek ustanoviti, kako je neizmjerno teško ostati čestit i da ne mogu uvidjeti zašto čovjek mora biti čestit. No stisnula sam zube, jer nisam htjela da se razočara na meni. Kad bi ona znala, da me je više nego jedanput spopala želja za ljubakanjem!

Četvrtak, 9. veljače. Danas nije došla baka. Išla sam s majčicom kupovati. Imala je na sebi kratki »tričetvrtine kaput« i novi šešir. Kad majčica osjeti želju da se lijepo obuče, onda zapravo lijepo izgleda. Bila sam upravo ponosna na nju.

Umorne, ali zadovoljne došle smo kući. Kad sam s majčicom sama, govori mnogo otvorenije sa mnom. Mogla bih gotovo reći da mi se povjerava. Sasvim je drugačija nego prije. Često imam dojam da govorimo jedna s drugom kao sestre. Danas mi je rekla da je zabrinuta zbog očeva zdravlja, tim više, što on nikako ne će da pazi na sebe.

Rekla mi je također da joj Jakov zadaje brige, ali s drugog razloga.

»S Jakovom nije lako«, rekla je majčica.

»Konačno ipak ne mogu s njim postupati kao s malim dječakom; moramo ga pustiti da ide svojim putem. A s druge strane upravo to zabrinjuje. Kad bi svi njegovi drugovi bili kao Marko, onda bi stvar bila u redu. Ali on ima i druge prijatelje. A tu je osim toga po srijedi još i djevojka od preko puta.«

Još nikad nismo o tome razgovarale. Majčica me je pitala da li je poznam:

»Da, bile smo prije u istom razredu, ali odkad idem u Collège Moderne, ne razgovaramo više.«

»Šteta, mislim da bi ti mogla tu učiniti nešto.«

Priznajem, da sam dugo oklijevala da se ukopčam u to, ali onda sam se ipak odlučila.

»Zašto ne dopuštaš da Jakovljevi drugovi češće dolaze k nama u kuću? Ipak znaš da on kaže, kako mora izaći jer ti ne podnosiš tu zbrku.«

»Znam, ali...«

»Što: ali...?«

»Pa i ti si tu!«

Mogla sam majčicu umiriti:

»Ne boj se! Ovi mladići nisu sposobni da mi zavrte glavom.«

Alaj sam umišljena! To je zaista pretjerano što brbljam. Kad su mladići ovdje onda sam sva uzbuđena.

Subota, 11. veljače. Fanšuina župa dobila je novog kapelana. Ima komičan izgovor, ružan je kao noć, ali ne propovijeda loše.

»Dođi«, rekla mi je Fanšù, »taj ćemo unikum iz blizine promatrati. Imam novu krunicu, odnijet ćemo je u sakristiju da je blagoslovi.«

Uspješno smo izvele to promatranje: on je stvarno ružan. Prije odlaska još smo brzo u crkvi klekle i kratko vrijeme molile. Ja sam molila Boga da mi udijeli milost da nađem cilj svome životu.

Utorak, 14. veljače. Pokladni utorak. Odlično smo se zabavljali. Renata me pozvala. U stanu svojih roditelja priredila je šaroliku večer. Bilo nas je dvanaest iz našeg razreda. Zbilja je bilo lijepo.

Najprije smo se igrale »pečenje palačinki«. To je bilo za početak. Mnogo smo se kod toga smijale. Svaka je djevojka barem jedanput došla na red. U lijevoj ruci mora se držati novac, a desnom baciti uvis palačinku i pri tome nešto zaželjeti. Ako uspije uhvatiti palačinku, ispunit će se želja. Ja sam zaželjela da prijateljstvo s Renatom bude sve ljepše. Nakon pečenja palačinki bio je ples... To je možda bio pravi vrtlog!

Djevojke su predložile da takvu večer upriličimo jedanput u većem opsegu. Bilo bi dobro izvesti ovako jedanput pravu razrednu svečanost. Nažalost, uvijek ima nekih koje se isključuju.

Srijeda, 15. veljače. Marija Paula mi je rekla: »To je odlično da ste ti i Renata tako velike prijateljice, ali i drugi bi morali imati nešto od toga.«

»Od čega?«

»Oo vašega prijateljstva!«

Ona je šaljivka! Neprestano ima takve ideje. Ne mogu razumjeti, kako bismo mi mogle naše prijateljstvo dijeliti s drugima. Ako se još više moram odreći Renate, onda ne ću više sudjelovati. Ako bude dalje išlo tako, onda ne znam u čemu se razlikuje moje prijateljstvo s Renatom i prijateljstvo s drugim djevojkama.

Četvrtak, 16. veljače. Sinoć je Josiana bila veoma potištena. Lakirala je nokte ljubičastim lakom jer taj dobro pristaje njezinom puloveru. Pošla je zatim u slastičarnu i

kupila pet komada kolača. Jedan je dala meni. Pokušala sam naći neku polaznu točku za razgovor o ljubakanju i za njezine druge pripovijesti, ali nisam našla ni jedne. Stoga se nisam usudila načeti tu temu.

Zapravo ona nije sretna kod kuće. Njezina joj majka dopušta sve i naravno ona iskorištava svaku priliku. Mislim da bi joj bilo draže kad bi je držali više na uzdi. Ona osjeća veoma dobro da bi joj to pomoglo te bi se lakše klonila mnogih gluposti.

Navečer. Upravo sam se vratila s duge šetnje s Renatom. Bilo je lijepo. Pravo proljetno vrijeme. Bile smo na obali, ali mnogo bih radije išla uzduž ceste, kroz onu aleju ogoljela drveća nad kojim se nadvilo sivo nebo. Čeznem za tim da izađem iz grada, da ne moram vidjeti nikakvih kuća i da ne moram sresti nikakvih nervoznih pješaka koji jure sad na lijevu sad na desnu stranu kao prestrašene kokoši... Htjela bih imati nekoliko mirnih sati da mogu pravo razmišljati.

Renata mi je rekla da sam se nevjerojatno promijenila. Ona tvrdi da gotovo nisam za prepoznati: da sam mnogo otvorenija i nesebičnija. Kaže da me to čini mnogo simpatičnijom i da me sada tisuću puta više voli. Bila sam ganuta. Nisam joj rekla, koliko sam se naprezala da dođem tako daleko, da svladam svoju zlovolju i da šutim kad se osjetim kod nje zapostavljenom zbog drugih djevojaka. Sve sam to zadržala za sebe, ali jednog ću joj dana odati s koliko sam žrtava platila da je mogu ljubiti pravim načinom.

Subota, 18. veljače. Navečer. Sutra ujutro moram ići na Misu. Opet me tišti pitanje religije. Moram dobiti odgovor na nj. Ja sam nemoguća: puštam da stvari teku, a da se ne odlučujem ni za što. A to činim samo iz straha, ali ne smijem se bojati ove odgovornosti, moram je uzeti na sebe. Moram riješiti problem. Bilo bi najbolje potražiti kojeg svećenika i govoriti s njime, ali se ne usudim. Renata kaže da je kapelan Durand (mi ga zovemo Otac Dudu) veoma simpatičan. Bilo bi zgodno da ga posjetimo u župi, on bi rado s nama raspravljao. Imala bih cijelo brdo pitanja. Sama ih ne mogu riješiti. S jedne strane potreban mi je Bog, trebam Ga, htjela bih Ga

sresti. S druge strane ne mogu prihvatiti tri četvrtine stvari u koje se mora vjerovati; nalazim ih dapače glupima.

Često sam već pokušala moliti, ali ne mogu. Znači, moram govoriti s Bogom. No to je lakše rečeno nego učinjeno. On nikad ne odgovara.

Nedjelja, 19. veljače. Jutros sam molila. Ili bolje: Pokušala sam moliti jer sam mislila na sasvim druge stvari samo ne na Njega. Sigurno nemam uopće nikakve vjere. Izgubila sam je. Kad sam još bila maleno dijete, na pr. za vrijeme prve moje svete pričesti, mogla sam čvrsto vjerovati. Tada mi je Misa bila lijepa iako nešto preduga. Prije škole skočila sam uvijek na čas u crkvu. Tamo se osjećala ugodno. Čitava otmosfera, šutnja, sve me se duboko dojmilo. Polutama je bila tako tajanstvena: gledala sam malo svjetlo pred oltarom. Gledala sam kako gori. I tu sam molila. Veoma sam srdačno molila. Osjećala sam se kao u nekom drugom svijetu. A kad sam izašla iz crkve, bila sam duboko sretna, lagana i radosna. Sada više ne mogu tako. Svaki je pokušaj uzaludan. Ne može se tome ništa pomoći.

> Dolje na desnoj strani prilijepljena je slika. Izrezana je iz jednog ilustriranog časopisa. Pokazuje dva mladića; sjede jedan kraj drugoga. — Ana Marija napisala je na rubu slike: Ne znam tko su ova dva mladića, ali oni izgledaju zamamljivo. Osobito desni: kako je lijep...

Utorak, 21. veljače. Ako život nema nikakva cilja, onda ne znam čemu živjeti. Ne isplati se. Danas sam čitala u novinama da je neki mladić iz naše stambene četvrti pao u Alžiru. Nisam ga poznavala, no ipak sam cijelo dopodne na njega mislila. Zove se Alain i bio je dvije ili tri godine stariji od Jakova. Komu je koristio njegov život? Kakav mu je bio smisao? To se pitam.

To nadilazi moj razum, da nešto postoji poslije smrti. Imam dojam da je poslije sve svršeno... Ako je to istina — onda je strašno za toga mladog momka i za sve nas.

Moramo živjeti, moramo se probijati, treba izabrati zvanje, osnovati obitelj... Čemu sve to? Da se sve svrši u nekoj

jami? I gledati druge, koji su još na početku života, kako jednog dana isto tako iščeznu...? To je budalasto, to je glupo! Strašno! Ne mogu vjerovati da bi to bio naš život! Ne mogu vjerovati da ne bi imao drugog cilja nego tu jamu. To bi bilo besmisleno. Ili još više: to ne bi bilo ništa drugo nego strašna lakrdija!

Srijeda, 22. veljače. Žalosna sam. Ta vječna pitanja! Ne znam, da li i druge djevojke muče takva pitanja. Ne vjerujem. To je za njih dobro... Htjela bih se veseliti životu, htjela bih se zabavljati. A najradije bih da ne moram ni na što misliti. Ali ne mogu to isključiti. Pitanja su jednostavno tu. Ona dolaze i kljuju u meni i zabadaju se sve bolnije u moju dušu: **Zašto živim? Što sam to izgubila na ovom svijetu?**

Četvrtak, 23. veljače. Bila sam kod Renate. Pozvala me je da učimo zajedno engleski. Marija Paula je također došla. To je metoda! Mnogo smo učinile. A onda, što je glavno, mogle smo poslije raspravljati.

Renata je stavila gramofonske ploče, među ostalima i jednu pjesmu od Jakova Brela. To je raspalilo diskusiju: »Kad bi to samo bila istina!« On to prekrasno prikazuje.

Nakon kratke šutnje upitala sam Mariju Paulu:

»Da li ti uopće moliš?«

Ona me pogledala i nasmijala se:

»Dakako, a zašto ne?«

»Ja to ne mogu!«

»Jesi li uopće pokušala?«

»O, da više puta.«

»Onda si već molila!«

»Ne, nije tako. Kad sebi preduzmem da ću zaista moliti, mislim odmah nakon prve rečenice na nešto drugo. I osim toga: ne osjećam pri tome baš ništa!«

Tu bih ja mogla dugo čekati, rekla je Marija Paula.

»Kad se govori s Bogom to nije kao kad se govori s nekim mladićem. Mladića možeš vidjeti, njega možeš osjetiti... Ali Bog je duhovno Biće. Mladić nije. Tu se ne smije očekivati da se prisutnost Božja tako osjeti kao prisutnost nekog mladića... To je slično kao kod vjerovanja. Mnogi

ljudi misle da oni ne vjeruju u Boga, jer ne osjećaju pokrete čuvstva kad idu u crkvu ili kleče kod pričesne klupe. Vjera nema ništa s osjećajem. Isus Krist nam je rekao: »Ljubite se međusobno«, pravo vjerovati znači pravo ljubiti, **ili barem pokušati!**... On je rekao: »Ako držite moje zapovijedi, ja ću vas ljubiti i moj će vas Otac ljubiti i mi ćemo k vama doći i kod vas se nastaniti! To je rekao Isus! I ja vjerujem da je Gospodin sa mnom. Da je u meni... Razumiješ li me?«

»No, da...«

»Isus nam je rekao: »To je moje Tijelo — to je moja Krv«. Kad se dakle pričešćujem, onda vjerujem da Njega primam. Ja vjerujem u to! Tu nema što osjećati! **Vjerovati znači pouzdati se Isusa Krista!**«

Renata mi je rekla da ću ja puno i previše kopati po ovim problemima, Ali Marija Paula me je branila. Ona smatra to sasvim normalnim. To je dobro! Rekla je da za vjerska pitanja nisam više dijete i u našoj dobi da je bezuvjetno potrebno to još jedanput promisliti. Mi moramo svoju djetinju vjeru pregraditi i preobraziti u jaku i čvrstu vjeru odrasle osobe.

»Ako te zanimaju ta pitanja, smiješ jedanput čitati moje bilješke o tim problelima. Što ti kažem, nisam konačno ja izmislila ili pronašla. Znam to zato, jer su meni tako rekli.«

Marija Paula obavlja dva ili triput u godini duhovnu obnovu. Ona to zove »exercicije«. (Ne znam jesam li to točno napisala). Ona je članica jedne organizacije. Ima tamo i starijih djevojaka. I svećenik je s njima. On im objašnjava sva pitanja koja mu postavljaju. Išla sam veselo kući. Bila sam zadovoljna s našim rzgovorom. Marija Paula je zaista famozno stvorenje. A prije sam uvijek govorila da je licemjerka.

Petak, 24. veljače. Marija Paula mi je zaboravila donijeti svoje bilješke. Sjetila sam je njezina obećanja i još jedanput sam je zamolila da mi ih donese. Večeras ću je pratiti kući i onda će mi dati bilježnicu.

Nedjelja, 26. veljače. Prepisat ću stranice koje govore o vjeri. Stvar je posve drugačija. Nisam to tako zamišljala. Smiješno. O mnogim stvarima imam sasvim krive pojmove. A osim toga uvijek sam se samo mučila s problemima. Bilo bi mnogo bolje o tome govoriti s nekim, koji se nešto razumije u te stvari. Mogla sam sebi prištediti mnogo vremena.

Mnogi ljudi vjeruju u Boga, Stvoritelja svih stvari. Oni su tako općenito bogobojazni. Oni kažu o Bogu da mora biti Svemoguć, ali da je nepristupačan i da Ga ne mogu upoznati. Ti ljudi vjeruju u Boga, ali nisu pravi kršćani.

Za kršćanina vjerovati ne znači: osjećati čuvstva pobožnosti ili pristajati uz neku religioznu nauku... ili priznavati moralni zakon.

Prema tome »vjerovati« ne znači ni: »pretjerana osjećajnost« ili »moći sebi nešto predočiti« ili »doći do nekog zaključka« o čijoj istinitosti je netko osvjedočen.

Vjera je prije svega: **milost!** Dar Božji, a nikako dar obitelji ili okoline. Vjera je milost, čiju klicu smo dobili krštenjem. Taj dar pomaže nam da susretnemo Isusa Krista — da neprestano susrećemo jedan živi Ti kad susretnemo koju osobu.

Vjerovati znači: Njemu pokloniti povjerenje, s Njime se povezati da s Njime izgradimo kraljevstvo ljubavi. Bog, to je za kršćane — Netko koji je stupio pred čovječanstvo, koji svakog čovjeka lično susreće da s njime sklopi »savez«. Da se s njim sjedini, da njemu i svim drugim ljudima u Svojoj Ljubavi i svojoj radosti pokloni život vječni.

Veliku čežnju pojedinog čovjeka za neizmjernim, tu čežnju za istinom, za ljubavlju — nosi svaki čovjek u svom srcu. Svaki od nas. I ništa u našem vidljivom svijetu ne može stišati tu želju. Na koncu ta čežnja jest — glad za Kristom. Jer On je rekao: »Ja sam Put, Istina i Život.« I On je rekao: »Ja sam Ljubav.«

Čovjek otklanja granice i sve ograničeno. To je sve znak, mig Božji. Bog daje čovjeku iz dubine vječnosti svoj znak. On mu kaže, da se može usavršiti, da se ne može potpuno razviti, osim u Isusu Kristu... Vjera, to jest sjedinjenje s Isusom Kristom, ne znači za čovjeka ograničenje, to ne čini čovjeka malenim i ubogim, nego vjera je jedina mogućnost za čovjeka da postigne svoju pravu i jedinu veličinu. Po ovoj uskoj povezanosti s Kristom može on prekoračiti granice svoje »čovječnosti«, da tako rekuć postane »sličan Bogu«!... Sveti Pavao nam kaže: »...Otac Gospodin našega Isusa Krista, koji nas blagoslovi svakim duhovnim blagoslovom na nebesima u Kristu. U njemu nas izabra prije postanka svijeta da budemo sveti i neokaljani pred njim. U ljubavi nas je preodredio po Isusu Kristu za svoje sinove.« (Efež. 1, 3-5). Vjera je dakle prije svega: stavljati svoje pouzdanje u Isusa Krista. Njemu pokloniti takvo pouzdanje ne protivi se razumu. To doduše prelazi sile našega razuma, ali nije »nerazumno«! U skladu je s našim razumom da se u Njega pouzdajemo. Zašto?

Ima više razloga zašto je veoma razborito pouzdanje u Isusa Krista. Prije svega ovi:

...Danas ni jedan ozbiljan historičar ne sumnja u povijesnu postojanost onoga čovjeka koji se zove Isus Krist. Spominju ga povjesničari njegovi suvremenici koji nisu bili kršćani kao: Josip Flavije, Svetonije, Tacit, Plinije Mlađi...

Evanđelja nas izvješćuju o Njegovu životu i donose Njegove najbitnije izjave. Sačuvane su nam mnoge knjige iz Staroga Vijeka koje govore o bilo kojem događaju. Evanđelja su vremenski mnogo bliže onome o čemu nas izvješćuju nego što su to pisane bilješke o drugim događajima. A osim toga, daleko su bolje sačuvana nego drugi rukopisi onoga vremena. I njihov broj je veći... Ukratko: Nije teškoća u povijesnoj vjerodostojnosti Isusove osobe. To nije nikakav problem. Isus je povijesna ličnost: On je živio, trpio, umro i opet uskrsnuo. To je povijesna činjenica.

Pitanje je: Da li je On i Bog, kako to sam tvrdi? Možemo li se i u tome u Njega pouzdati? Vjerovati?

Na ova pitanja mogu se dati tri odgovora:

...Može se reći: Isus Krist je bio luđak!

...Ili neki kažu: Isus je bio lažac!

...Ili: On je rekao istinu!

Što treba reći na ta pitanja?

Može li biti da je taj muž bio luđak, budala, taj tako sređeni čovjek? Taj čovjek, koji je navješćivao najljepšu nauku o ljubavi i po njoj živio? Da li je Isus bio lažac? Zar je bio lažac On, koji je cijelog svog života činio samo dobro? On, kome nijedan od Njegovih suvremenika nije mogao prigovoriti, niti naći na Njemu kakve pogreške. To je ipak nemoguće! Laže li netko u smrtnoj opasnosti, ako znade da će mu njegova laž donijeti sigurnu smrt?... Na pitanje: »Jesi li ti Sin Božij?« On je svoj život stavio na kocku kad je odgovorio: »Da, ja jesam!« Rekao je samo istinu!

Čovjek mora proučiti Evanđelja i točno slušati što nam Isus kaže:

»Nitko ne pozna Sina nego Otac, i nitko ne pozna Oca nego Sin...« I »Ja i Otac smo jedno...« Mogli bi naći mnogo takvih riječi.

Morali bismo također čitati što su o Isusu rekli proroci Starog Zavjeta. Morali bismo čitati Njegova vlastita proročanstva, Njegova mnoga čudesa, prije svega o čudu uskrsnuća. I onda: ljepota Njegove nauke koja nadilazi svaku ljudsku veličinu... Svjedočanstvo apostola koji su s njim živjeli..., čudo Crkve, te zajednice koju je sam osnovao i koja otada dalje postoji i dalje raste, unatoč progonstava i naših nebrojenih grijeha... Morali bismo misliti na Svece koji su živjeli iz Njegove jakosti, i koji u Njemu žive: ljudi kao Mala Sveta

Terezija, ljudi kao Otac de Foucauld... i mnogi, mnogi drugi..

Zapamtimo danas slijedeće:

...da je vjera razumna, ali da nadilazi naše shvanje. Ona pripada jednom drugom svijetu. Ona ne pripada našem naravnom stvorenom svijetu. Ona potječe iz nadnaravnog svijeta;

...da vjera nema ništa s »čuvstvom« niti se smije s njim zamijeniti. Zato nije ni podložena raspoloženjima raznih osjećaja. Nije o tome ovisna.

Isus Krist mi kaže:

»Tko mene ljubi, ljubit će ga moj Otac; i ja ću ga ljubiti i objavit ću mu se.« (Iv. 14, 21).

To je On rekao. Stoga ja vjerujem (ne ja »osjećam«) da me Bog ljubi, **jer mi je On to rekao i ja Mu vjerujem.**

»Tko mene ljubi, moju će riječ držati, i Otac će moj ljubiti njega, i k njemu ćemo doći i kod njega ćemo se nastaniti.« (Iv. 14, 23)

Stoga ja vjerujem (ne »ja osjećam«) da Bog sam stanuje u meni ako živim tako kako Gospodin od mene traži, jer On mi je rekao i ja Mu vjerujem itd., itd.

To znači dakle: VJEROVATI; U ISUSA KRISTA IMATI POVJERENJE.

Ponedjeljak, 27. veljače. Večeras je bila kod mene Josiana. Gledale smo u modnom listu uzorke za ljetne haljine. Ona bi htjela sebi načiniti jednu. Pomoći ću joj pri tom. Ja bih jako voljela da Josiana dođe češće k meni, ali mami se to ne sviđa. Ona nije prema njezinu ukusu. Uostalom, razumijem mamu. Ali ako hoću s Josianom govoriti, moram se jednostavno s njom sastajati. Imam dojam da ona kod mene zaboravi na neke svoje »pripovijesti« i opet postaje djevojkom, što u stvari i jest, naime zgodno momče! Simpatična.

Srijeda, 1. ožujka. Već je kasno. Strašno sam umorna. Danas sam potratila puno vremena sa svojim sanjarijama.

No prije spavanja htjela bih ipak još zabilježiti da sam danas ozbiljno molila. Rekla sam sama sebi:

Mala Ano Marijo, ostavi se već jednom svoje sentimentalnosti, ne očekuj nikakva čuvstvena ganuća, reci jednostavno: »Bog je tu, On te čuje i vidi...« To je sve.

Molila sam Gospodina za vjeru, za istinitu vjeru, za pravu vjeru odraslih!... I onda sam Mu pripovijedala o Renati, o našem prijateljstvu i o svim naporima koje sam učinila da joj mogu biti pravom prijateljicom.

Rekla sam Mu i to neka pomogne Josiani i njezinim roditeljima.

Tako! Sad sam zadovoljna... Još ću mojoj zvijezdi reći »laku noć!« i kod toga misliti na Renatu. A onda: marš pod poklopac!

Četvrtak, 2. ožujka. Baka je bila kod tete Ivane. Teta se potužila da sam je potpuno zanemarila. No ona pretjeruje. Ne mogu ipak neprestano biti kod nje. Prvo, dosađuje mi, drugo, i sama imam množinu poslova i treće, upravo pokušavam osnovati krug za zajedničko učenje njemačkog jezika. Ideja potječe od Marije Paule. Ona kaže da veoma dobro svladavam njemački jezik i mogla bih u tome pomoći svojim drugaricama. U svakom slučaju na ovaj ćemo način brže napredovati i prištediti na vremenu.

Subota, 4. ožujka. Mišu je bolesna! To je moralo doći. Ani nije ništa ozbiljno i opasno; ima jaku upalu grla. To je vjerojatno posljedica velike iscrpljenosti. Trebat će dugo vremena dok opet potpuno ozdravi. No osim toga ima ta stvar još jednu teškoću: u poduzeću su u slučaju bolesti odmah spremni da radno mjesto dadu kojoj drugoj i tako jadnu djevojku bacaju na ulicu. Mišu se u krevetu dosađuje 60 minuta u satu.

Na sreću dobiva brojne posjete. Ona poznaje tako mnogo djevojaka iz svoje četvrti. Odnijet ću joj nešto za čitati.

Nedjelja, 5. ožujka. Već dulje vremena: Veliko spremanje u mojoj sobi! Ne znam što mi je puhnulo u glavu. Svakako sam je spremila. Perica je došao »da mi pomogne«. Praktična posljedica: Prevalio mi je lonac sa cvijećem.

Stajao je na ormaru... I onda moja čaša za zube najednom je ležala na podu u tisuću komadića... Ipak je žestoko protestirao kad sam ga htjela postaviti pred vrata. Konačno sam ga zagrlila i srdačno izljubila. To on nikako ne podnosi i tako je vičući otrčao. Pred neko vrijeme, dok sam još bila mlađa, rogoborila sam i grdila, a sada mu u svemu popuštam, kao i roditelji.

Ako bude dalje išlo tako, onda će biti potpuno razmažen!

Ponedjeljak, 6. ožujka. Vidjela sam Jakova s njegovom djevojkom. Čavrljali su na ulici. Jakov mi je doviknuo:

»Reci mami da ću odmah doći!«

I zaista je odmah poslije toga krenuo... pola sata kasnije! Poznam djevojku. To se slaže. Sjećam se još dobro, bila je veoma inteligentna — premda se u školi nije isticala. Mislim da sada polazi licej.

Maram svršiti, jer imam posla.

Utorak, 7. ožujka. Danas mi je 17 godina. Nitko mi ne čestita rođendan. Sada sam već stara, ali sam jako zaostala u nauci. To je moja krivnja. Dok sam bila mlađa nisam radila gotovo ništa. Sada imam zbog toga neprilika. Žalosno je, a i dosadno ponavljati gradivo nižih razreda.

Četvrtak, 9. ožujka. Cijelo poslijepodne zajedno s Renatom. Najprije: šetnja, zatim: posjet kod nje kod kuće. Tamo smo užinale. Konačno u njezinoj sobi: gramofonske ploče.

Ovaj put sam sve iznijela. Sve sam joj rekla što sam učinila da naše prijateljstvo učinim pravim i lijepim. Imala sam kod sebe svoj dnevnik i čitala sam joj bilješke o mom razgovoru s Nicole, i onda još Nicolino pismo o prijateljstvu. Ona tamo kaže:

»Ljubiti ne znači jedan drugoga gledati; ljubiti znači gledati u zajedničkom smjeru.«

Renata je sve odobrila i na sve pristala. Rekla je da je i opazila koji je zapravo bio razlog mnogih neraspoloženja i krize u našem prijateljstvu: krivo je bilo to što smo neprestano bile zajedno i što smo bile zatvorene jedna prema drugoj. Ali ta naša međusobna sklonost morala nam je zapravo dati snage da i druge uzmemo u svoje društvo.

Divno je biti si tako blizu i tako se duboko razumjeti. Divno je, uzeti na sebe žrtvu i ne moći biti uvijek zajedno. Mi sada znamo i s vremenom ćemo još više naučiti što je nesebičnost. Ne znači li već prostorna odjeljenost da smo same sebe zaboravili! Upravo zato jer se ljubimo, ne smijemo se povući pod hermetički zatvoreno zvono i ne mariti za druge djevojke. Upravo zato!

Ah, tako sam neizrecivo sretna! Znam, da imam malu sestru koja mi je blizu, pa i onda kad je veoma daleko... Smijem joj pokloniti svoje najdublje povjerenje — to je divno! Divno... To naravno ne priječi da proživljavam mnoge tvrde časove. Da, često veoma trpim što Renata nije uza me. Ali sam uvjerena da ću na taj način brže svladati svoju sebičnost.

Neka bude daleko od mene svaka sebična ljubav!

Petak, 10. ožujka. Pišem pod francuskim satom. Ne čujem ama baš ništa od svega onoga što govori gospođa Bertrand. Nije istina da je ne podnosim — ali ona je odviše dosadna. Ona je najsavršeniji prašak za spavanje!

Moj susjeda također je dosadni valjušak! Ona je dobra, ali mi ipak nekako leži u želucu!

Fanšù crta. Najradije bih i ja to činila, ali nemam ruke za to.

Jaš dvadeset minuta muka!

Nedjelja, 12. ožujka. Mama se danas otresla na mene i to zbog sitnice. Jednostavno se nisam mogla odlučiti da idem pripraviti stol. Upravo sam čitala. Triput sam joj odgovorila: »Idem odmah...« a nisam se makla ni za centimetar.

Premda već dugo nije bilo među nama objašnjavanja ipak me svaki put boli kada dođe do kraha. Svaki put je tako žestoka. Sigurno ne misli tako. Znam to, ali ipak svaka me riječ boli!

Kad je stvar prošla pokušala sam se uteći mojim sanjarijama. Uviđam potpuno jasno: kad počnem sanjariti udare mi u glavu lude misli. Zamišljam sebi da sam neka izvanredna djevojka, djevojka koja ima uspjeha, koja pobuđuje

pažnju i koju svi obožavaju. Prilično često lete u takvim prilikama moje misli k mladićima. Ovo poslijepodne sanjarila sam o Marku.

Njegov stisak ruke onda kad je došao po Jakova, upravo me elektrizirao. Zamislila sam da Jakov onda nije mogao s njim, pa da je pozvao mene. Mi smo onda išli na šetnju uz more, on me je uzeo za ruku... I onda smo sjeli jedno kraj drugoga i on je šaptao: Ljubim te Ano Marijo, već dugo te ljubim.«

U takve se sanjarije mogu uživiti toliko da zaista sve vidim pred sobom — samo to ne kako prolazi vrijeme. Lutam mislima, tratim vrijeme, sat za satom, a onda moje sanjarenje svršava u močvari.

Ponedjeljak, 13. ožujka. Pratila sam Elizabetu kući. Još je gotovo ni ne poznam, ali preduzela sam sebi da ću je privući. Mislim da je zbog toga sretna. Kasnije mi je priznala:

»Tebi je dobro, Ano Marijo, imaš prijateljica! Ja nisam nikad imala prave prijateljice. Drugaricu da, to već, ali pravu iskrenu prijateljicu, djevojku koja bi mi ispripovjedila cijeli svoj život, djevojku na koju bih mogla bezuvjetno računati — to nisam imala nikad.«

Pokušala sam joj rastumačiti što je mislila o poglavlju prijateljstva. Ali nije lako odmah početi govoriti o takvim stvarima. Ne poznam ove djevojke dosta dobro. Ne znam da li me može slijediti... Da li me razumije. Ispripovijedila sam joj ono što mi je Nicole protumačila, da »nekoga ljubiti« znači sebe sama moći zaboraviti. Sebe moći zaboraviti, da sasvim pripada drugome koga ljubi. Rekla sam joj također da prijateljstvo ponajviše onda doživi slom, ako nije izgrađeno na zaboravi samoga sebe. A ako se razbije, onda nije bilo pravo prijateljstvo. Veoma često tražimo prijateljstvo nekog čovjeka, njegovu sklonost samo zato jer bismo htjeli uživati u tom osjećaju. O tome mogu govoriti iz vlastitog iskustva. Dugo sam nastojala oko toga da uhvatim Renatu za sebe, da je iskoristim za sebe, a da njoj samoj ništa ne poklonim.

Otkad sam se vratila kući mislim na ovaj naš razgovor. Čini mi se da ima mnogo djevojaka koje ne idu dalje od običnog drugovanja. Razlog tome: Većina njih uhvati drugu kao što se hvata muha. Pod svaku cijenu hoće imati prijateljicu jer se osjeća osamljenom, jer teži za tim da nekoga ljubi.

To je krivo!

Na taj se način ne dolazi do cilja. Traži se samo nešto za sebe!

Ali, ako pokuša da zaista bude nesebična, ako je veoma pažljiva prema drugima, onda je gotovo nemoguće da jednog dana ne susretne drugaricu s kojom će moći ići zajedno da se međusobno pomažu.

Vjerujem također da ima djevojaka koje imaju prevelike zahtjeve u pogledu prijateljice. One sanjaju o idealu kojega nema.

Prijateljstvo se mora izgrađivati, prijateljstvo se ne može kupiti negdje gotovo; ono se nikom ne poklanja. Ono raste u onoj mjeri, ukoliko se netko oslobodi od sebičnosti — svatko za sebe.

Upravo sam pročitala još jedanput sve što sam napisala. Morala sam se smijati sama sebi. Ta ja sam postala gotovo specijalista u pitanju prijateljstva... Ali šalu na stranu: Mislim da sam posljednjih mjeseci prevalila lijepu etapu na svojem putu i pri tom otkrila mnoštvo toga... Tako je!... Sama ću sebi na tome čestitati: Živjela Ana Marija, triput živjela!... Živjela i moja mala Renata, koja mi je kod toga pomogla.

Srijeda, 15. ožujka. Naša radna zajednica za njemački jezik ne funkcionira. Još ne. Predobila sam četiri djevojke, ali ne znam gdje bi se sastajale. Pitat ću Mariju Paulu.

Već je dugo što sam molila! — Jednostavno ne mogu se odlučiti na to.

Petak, 17. ožujka. Mislim da me prijateljstvo, kako ga sada pokušavam ostvariti, dobro pritište... Premda sam

već razumjela o čemu se radi kod pravog prijateljstva, ipak još i sada trpim kad ne mogu biti kod Renate. Ali sam svakako već mnogo mirnija. Prije sam se satima do krvi mučila pitanjem: ne će li me zaboraviti?... I onda sam se cijeli dan ludo naprezala da svratim na sebe njezinu pažnju... Sada je to već nešto drugačije. Kad postanem razdražljiva, kažem samoj sebi: »Ipak znam da je ljubim. A imam i dokaza za to: pokušavam zbog nje zaboraviti na sebe. Znam da ona čini isto tako.«

Čeznem za nježnošću! Ali znam da će mi je ona u obilju pokloniti, ako je ne budem tražila.

Što se tiče mladića ide mi sada nešto bolje. Barem mislim da je tako. Svakako mi zna još uvijek pobjeći, ali moj čuvstveni život ne padne više tako lako u zbrku kad susretnem kojeg mladića. Prijateljstvo je ventil za valove mojeg čuvstva. Ono mi daje prilike da se izgovorim, da razvijem svoje snage. Nicole ima pravo: U prijateljstvu učimo pravo ljubiti.

Subota, 18. ožujka. Elizabeta me čekala pred školom. Pisala je svojoj majci. Sada stanuje kod tete. Majka je optratila oca u Cherbourg, kamo je premješten. Dala mi je da pročitam pismo prije nego ga odnese na poštu. Hvala Bogu! Rekla sam joj, da ipak ne može tako govoriti sa svojom majkom, pa i onda, ako je istina što tu piše. Tako nešto bilo bi ludo. Elizabeta je pristala na to i zamolila me da zadržim pismo kod sebe:

»Dobro, uzmi ga, inače ne ću biti sigurna da ga ipak ne pošaljem...«

Mogu je razumjeti, ali unatoč tome održala sam joj moralnu propovijed. Rekla sam joj da nisu sve majke kao njezina. Neka jednom pita samo Mariju Paulu! A osim toga i mi same imamo maslaca na glavi. Držim da Elizabeta duboko pati, a uz to je previše osjećajna. Ona je rijetko sa svojim roditeljima. Otac joj plovi, a majka ga dočika u svim lukama.

Ovdje je prilijepljeno jedno pismo, napisano na listu istrgnutu iz bilježnice:

Draga majko!

Prošle nedjelje, kad si s tatom došla kući — htjeli ste me prisiliti da govorim. Ti si me izgrdila i rekla si, što dalje da sam sve više nemoguća i da živim tako kao da Tebe uopće nema. Ti si pripravna učiniti sve da me možeš razumjeti, rekla si, a ja za Tebe ne bih ni prstom maknula.

Da, tako je, mama! Ti mi se čudiš, jer me više ne razumiješ.

Ako Ti nemam ništa reći, onda je to zato jer ne mogu govoriti. Ne mogu! Voljela bih da mogu biti otvorena i govoriti. Ti ne možeš sebi predstaviti kako je za mene strašno što moram šutjeti. No razlozi tome zalaze u prošlost. Oni sežu veoma daleko unatrag. Kad sam još bila malena i upravo izgarala za tim da nekome povjerim svoje misli — Ti nikad nisi imala vremena za mene. Nikad nisi bila uza me; nikad nije do mene doprla jeka od Tebe. Nikad nisi slušala što ja govorim. Tako sam pomalo naučila da izađem na kraj bez Tvoje pažnje. Sve sam se više zatvarala u sebe. To je bilo strašno! To je bilo tvrdo!

Sada najednom opažaš, da mala djevojčica nekoga treba, s kime bi mogla govoriti. Sada opažaš da i mala djevojčica ima glavu punu misli. Ali sada je prekasno, mama. Ne ću ni pokušati da Ti razjasnim, i onako me ne bi razumjela. To je žalosno za mene, a također žalosno i za Tebe, mama, jer da si prije imala vremena za mene, onda bi me i poznavala i razumjela.

(Tu je crtarija. Pokazuje jednu glavu, lice čija su usta zalijepljena ljepljivim papirom.)

Sada ne ću više o tome govoriti. Ne da se više ništa promijeniti.

Za Tebe to i nije tako teško, Ti imaš tatu! Ali ja — ja sam sama! Nisam kriva što sam zatvorena; sada jednostavno ne mogu više.

Grlim Vas oboje!

Elizabeta.

Ponedjeljak, 20. ožujka. Došlo je proljeće! Divno! Skoro će biti praznici! Dobro će mi doći. Škole mi je već preko glave. Došao mi je do grla sav taj posao. Sita sam toga zatvora...

Utorak, 21. ožujka. Pitala sam Mariju Paulu bi li se mogle sastajati i za vrijeme praznika. Ona ne može, ide sa svojom skupinom na logorovanje u Etretat. Čini se da je tamo veoma zgodno. Mnogo raspravljaju i čine svakojake budalaštine. Ja još nikad nisam bila na takvom logorovanju. Šteta što ne ostaje kod kuće, mogle bismo češće zajedno nekuda izaći. Bit će na logorovanju, i za vrijeme ljetnih praznika. Prošle godine bila je u Bargème u Provanci. Bargème je malo prekrasno, skoro potpuno napušteno selo. Ove godine će poći čak u Španjolsku. Ima sreću!

Petak, 24. ožujka. Za osam dana je Uskrs. Milom ili silom moram ići na ispovijed. Odurno! Strašno! Način kako ja tu nezgodnu zadaću rješavam — čini stvar povrh toga još i smiješnom. Morala bih prije ispovijedi potražiti svećenika i govoriti s njim. Imala bih mnogo toga pitati, ali znam da ne ću to nikad učiniti. Jednostavno nemam hrabrosti za to.

Svoju sobu sam temeljito spremila. Ovaj put me dapače mama za to pohvalila. Tako mi je, kao da sam pala s oblaka...

Upravo dolazim od Nicole. Bilo je kod nje izvanredno lijepo. Načavrljale smo se do sita. Ona opaža da sam se veoma promijenila. Iznenadila se, kad sam je podsjetila da imam već sedamnaest godina.

»Šteta što si sa školom tako zaostala«, primjetila je, »najviše stoga što su u tvom razredu sve djevojke većinom mlađe od tebe. Zato nemaš gotovo nikad prilike da se pametno porazgovoriš, kako bi željela.«

Rekla mi je neka se potrudim kako bih razumjela svoje mlađe saučenice. Moram se prenijeti u stanje kakva sam sama bila pred godinu dana. Tako ću im moći najbolje pomoći da nađu svoj put.

Ponedjeljak, 27. ožujka. Renata je spremna, rado će me pratiti k Velečasnom. Ona će mjesto mene pitati. U dvoje se

manje bojimo. Pitat ćemo ga što misli o odnosu mladića i djevojke, što drži o ličnosti i kako sudi o vjeri... Moja specijalna tema jest još i ova: Dok smo mladi, u koliko smo slobodni s obzirom na roditelje? Renata doduše misli da je to previše pitanja najedanput i da se ne smijemo za njega prilijepiti kao čičak.

Utorak, 28. ožujka. Dobila sam od Elizabete pismo. Kakvog li čuda! Uvijek jednako osjećajna, uvijek melankolična. Gotovo sam uvjerena da se sama sebi sviđa u tom stanju. A mislim dapače i to, da ne bi ni bila sretna bez njega...

Hopla! Opet nisam slušala Nicolin savjet. Veoma sam oštro sudila o Elizabeti, a nisam se sjetila da sam i ja bila takva kao ona. Moj Bože! Koliko li sam se derala i naslađivala u svom vlastitom jadu. — Kako sam samu sebe žalila i smatrala se najnesretnijim stvorenjem na Božjoj zemlji.

Čudnovato: Sve djevojke moraju proći ovo stanje. Ja sam ga donekle prebrodila. Kako će biti s Elizabetom, to ne mogu reći. Ja sam onda imala Renatu. Ona me prisilila da nađem smjer i cilj i ona me također prisilila da pobjegnem od sebe i da ne plešem trajno oko same sebe.

(Ovdje se prilijepljeno Elizabetino pismo, napisano na ružičastom listovnom papiru.)

Žarko ljubljena Ano Marijo!

Nisi se uzalud mučila oko mene. Na ovaj ružičasti papir mećem ostatak svoga srca kojemu su već dosadili praznici. Jer ovi praznici nisu za mene uopće nikakvi praznici.

Imali smo obiteljsku svečanost. Meni je ostala u lošoj uspomeni izgorjela pečenka i umjetno raspoloženje. Kako sam čekala na taj dan...

Odonda se dosađujem usred hrpe dosadnih knjiga. Zrak oko mene ne odiše više nikakvom radošću. Izgubila sam se u sanjarijama, maštam o nedokučivim stvarima, o kulama u zraku koje ne znam ni opisati a da pri tom ne budem smiješna.

Jedini svjetli momenat u ovoj sivoj kutiji jest knjiga »Bonjour Tristesse« od Françoise Sagan. Utapam se u toj žalosti — ona me ovija kao čarobni vrt...

Ali pustimo to! Opažam, kako mi ruka počinje drhtati, a ja bih ipak htjela s blistavim smiješkom završiti svoje pismo. Sve najbolje!

Elizabeta.

Srijeda, 29. ožujka. Hrabro smo se dale na put — Renata i ja. Došle smo točno pred vrata Oca Dudu..., ali nismo se usudile pokucati. Nismo prekoračile praga. Glupo! Još smo se u hodniku dogovorile kako ćemo postavljati pitanja i onda je Renata hrabro pošla naprijed. Već je prihvatila kvaku na vratima..., no onda smo čule kako Otac Dudu unutra kašlje.

Renata se glasno nasmijala, ja sam skočila k njoj da joj zatvorim usta. Htjela sam je opet povući u tamno predsoblje... ali i ja sam se počela smijati. Bio je to neki grčeviti smijeh, nervozan. Neko smo vrijeme čekale i onda još jedanput pokušale. Ali ovaj put sam ja prasnula u smijeh i to tako glasno, da je Dudu bezuvjetno morao čuti. Brzo smo se dale u bijeg...

Tako nešto glupo. Zbilja sam bijesna! Ipak sam imala namjeru da ga svakako prije ispovijedi posjetim. Uvjerena sam da bi mi razjasnio neka pitanja.

Četvrtak, 30. ožujka. Bila sam kod Nicole. Divno smo čavrljale. Ah, tako sam sretna kad smijem biti kod nje... Mnogo smo razgovarale. Pitala me što ima nova kod djevojaka... To je tako smiješno! Ona se zanima za sve moguće ljude, dapače i za one koje nikad nije srela.

»No ja ih ipak poznam i ako još nikad nisam vidjela«, rekla je.

»? ? ?«

»Da, poznam ih iz tvog pripovijedanja!«

Pokazala sam joj Elizabetino pismo. Nicole misli da Françoise Sagane nije dobra za mlade djevojke, da je najveća glupost čitati takve stvari. Ona pozna jednog profesora na medicinskom fakultetu, psihijatra, i taj je rekao da su osobe koje čitaju Saganine knjige »zaostale«.

Da su one još dapače u dječjem stadiju, prije svega što se tiče osjećajnog života (držim da on ovdje misli sklonost

prema čovjeku, osjećajnost). Bilo je izvanredno zanimljivo sve što mi je Nicole rekla o tome. Ne znam točno ponoviti. Zapamtila sam samo toliko da te siromašne figure nisu uopće odrasle, niti će biti!

Ja bih htjela biti žena koja može s pravom nositi svoje ime: htjela bih imati dobar temelj, htjela bih imati uravnoteženu dušu. Nicole mi je rastumačila, da ima ljudi kojima je osamnaest i dvadeset godina (dapače i četrdeset godina), ali sa psihološkog stanovišta još su djeca, osobito što se tiče njihova čuvstvenog života, njihove osjećajnosti i sklonosti prema drugim osobama.

S malo riječi pokazala mi je kako nastaje »ponosna« djevojka: djevojka, koja je gospodar same sebe, gospodar svoga tijela, svojega srca i duha. — Ona ima kod kuće neke listove o toj temi i to će mi posuditi. Dao joj je neki svećenik kad je bila u Le Havru. Ti su tekstovi sada složeni u knjigu. Skice sam spremila, ulijepit ću ih u dnevnik.

Petak, 31. ožujka. Ići ću sama k Ocu Dudu. Moram bezuvjetno s njim govoriti prije nego odem na ispovijed. Inače bit će to opet besmislena ispovijed kao i sve druge...

Navečer. Opet nisam išla tamo. Na putu sam imala čvrstu nakanu, ali čim sam se više približavala župnom stanu, to jača je bila misao da danas nije zgodno. Uvjeravala sam samu sebe da bih mu smetala, ili da će me koriti, ili danas ne bi bilo dosta vremena da govorimo o tim pitanjima... Ukratko, ja sam se vratila... Bila sam bijesna na sebe! Može biti da danas nije bio prikladan dan da pokucam kod njega, ali pravi razlog bio je moj kukavičluk.

Subota, 1. travnja. Ipak sam bila na ispovijedi. Hvala Bogu. Bila je velika navala, išlo je brzo.

Nažalost, morala sam ustanoviti da moje ispovijedanje uopće nije imalo smisla. Nizala sam svoje litanije: Bila sam neposlušna (tri puta luda guska)..., izgovarala sam pogrdne riječi (ja luda)... zanemarivala sam molitvu (ja glupo stvorenje)... Ano Marijo, ti si najveća budala i najgora kukavica na Božjem svijetu! Naravno, sve sam to počinila, ali osjećam da ima važnijih stvari koje bih morala reći — ali ja ne znam koje. Osim toga ne znam kako bih to formulirala.

Doista ne poznam Krista. Prije nego što ću govoriti o vjerskim stvarima, trebala bih znati što je On rekao... Vjerovati znači: pokloniti Mu svoje povjerenje. A najprije je važno da ga poznamo.

Nedjelja, 2. travnja (Uskrs). Bila sam na pričesti. Takav je običaj. Ali nisam zadovoljna. Imam dojam kao da sam nešto veoma lijepo pokvarila. Mrsko mi je gledati sebe i druge u crkvi. Sigurno ima mnogo ljudi koji su u istom stanju kao i ja. Nije onda nikakvo čudo što se religija ne shvaća ozbiljno. Svaki je od nas tome kriv.

Bilo bi bolje mesti pred svojim vratima, nego udarati na drugoga. Tako istinski, tako pravo moći vjerovati — o to bi bilo nešto! Bilo bi fantastično!

Pokušala sam moliti, ali bila sam tako ljuta na samu sebe da srcem nisam mogla sudjelovati kod molitve. To je moja vlastita krivnja. Ne mogu se jednostavno odlučiti da nešto poduzmem kako bih mogla jasno vidjeti i konačno se odlučiti.

Petak, 7. travnja. Zadnje tromjesečje! Divno! Bit će kratko. Skoro će doći školski radovi i onda će profesori, hvala maturi, biti tako zaposleni da će nas do svršetka godine ostaviti perilično neošišane.

Veselila sam se što ću opet vidjeti djevojke. Elizabeta se još uvijek kupa u melankoliji, Josiana je potpuno zapletena u svoju najnoviju ljubav.

Subota, 8. travnja. Danas je išlo sve nakrivo. Razlog: bila sam kod vlasuljara i ustanovila da je moja frizura strašna. Izgledam tako obična djevojka. To me direktno boli! Ne bih htjela biti kao druge. Ne bih htjela trčati s gomilom. Htjela bih imati svoju ličnu crtu. Prekomjerno me uzrujava moja lubanja...

Ovdje je prilijepljen jedan članak koji nosi naslov: »Gospođa Ljepota«. Nekoliko je rečenica podcrtano, tako na pr.: »Velika većina gospođa htjele bi biti nekome slične«... »Tajna svake ljepote: upoznati sama sebe..., biti različit od drugih..., biti hrabar, te zadovoljan sa svojim vlastitim licem...«

Htjela bih biti ličnost. Druge majmunisati, oponašati, znači slabost. Moramo biti vjerni sami sebi. Mislim da previše plivam u tuđim vodama. Hoću imati svoje ideje. Znam veoma dobro da se to može postići samo polako, ali to je moj veliki cilj. Konfekcijska odijela — gotova odijela na pr. obična su roba koja se proizvodi na tucete; svatko je nosi, ima je u masama — sve u jednoj izvedbi. No drugačije su haljine koje nose znak modne kuće »Dior«; to su pojedinačna izdanja. Imaju vrijednost kao rijetkosti... I ja bih htjela biti pojedinačno izdanje, jedinstvena tvorevina.

Ponedjeljak, 10. travnja. Htjela bih pisati, lijepo pisati. kao spisateljica. Najbolju priliku za to pruža mi moj dnevnik. No, premalo imam vremena da se time ozbiljno bavim. Morala bih se vježbati u prikazivanju prirode. Ili još bolje: morala bih često opisati prizor iz svagdašnjeg života. Ili sastavljati pjesme. Ne bi to bilo ništa neobično. Druge djevojke u mojoj dobi već su izdale svoje pjesme.

Nedavno su za vrijeme sata kružili letaci. Bio je to poziv za »Šarenu večer mladeži«. Organizirali su sami mladi ljudi. Sva mladež može u tome sudjelovati: pojedini razredi svih škola, klub mladeži, športska društva... svi mogu učestvovati. Svaka skupina mora za tu večer pripraviti ozbiljan ili vedar prilog. Sve skupa je jedno natjecanje. Kod javnih školskih priredaba ima bezbroj nagrada.

Kad bi samo naš Collèlge mogao učestvovati, kad bismo barem nešto mogli postaviti na noge! Ali naše su djevojke jedna žilava masa, tako je teško u njima probuditi polet...

Srijeda, 12. travnja. Fantastično! Jurij Gagarin, sovjetski pilot za pokuse, 27 godina star, oženjen, dvoje djece izvršio je prvi lijet oko zemlje. Brzina na sat: 30.000 km. Cijeli ga svijet obasiplje počastima. To je bilo djelo stoljeća. Bio je na putu jedan sat i četrdeset osam minuta.

Sada je nastalo doba lijeta po svemiru.

Kod stola: obračunavanje s mamom. Bijesna je, što je prvi kojemu je uspjelo ovo veliko djelo, bio Rus. Meni je svejedno: bio Rus ili Amerikanac — djelo je fenomenalno! Tata je mojeg mišljenja!

Petak, 14. travnja. U školi smo naveliko raspravljali o Gagarinu. Bilo je zanimljivo, a i veselo kako su djevojke na to reagirale. Elizabeta je povikala: »On je lijep!«

Fanšù: »Čemu mora sve to biti dobro?«

Josiana: »Oni će u atmosferi sve ispremiješati; izbit će katastrofe; ljudi su potpuno poludjeli.«

Anita: Premda to zvuči smiješno, ipak htjela bih odletjeti na mjesec«.

Renata i ja smo istog mišljenja. Smatramo da je taj pothvat veličanstven i jedinstven. Divimo se moći i sposobnosti ljudi i držimo da je to prekretnica u povijesti.

Provela sam malo ispitivanje mišljenja kod djevojaka: Htjela sa mdoznati kako sude o »Šarenoj večeri mladeži«. Nula, nula i nula! Oni imaju u glavi samo svoje školsko gradivo. Ništa drugo!

Subota, 15. travnja. Radna zajednica za njemački jezik živi! Ima nas pet. Elizabeta nas pozivlje u stan svoje tete, tamo imamo prostoriju gdje bismo mogli mirno raditi.

To je pogodilo! Morali bismo osnovati još više takvih grupa. Bilo bi to odlično. Koliko bismo mogle pomoći jedna drugoj! Opažam da su djevojke već uvidjele kolika je vrijednost takvih radnih kružoka. Ne trebamo nikoga više gurati u to.

Večeras sam štrajkovala. Morala sam opet pripraviti stol. To polako postaje navikom. Jer sam zgodan dečko, mama me iskorištava. To ide predaleko!

Nedjelja, 16. travnja. Mišu ide u Centrum mladeži koji je osnovalo nekoliko mladih osoba i oni ga sada vode. Mora da je tamo veoma lijepo. Dom se nalazi u jednostavnoj baraki, u kojoj su postavljena dva Ping-Pong-stola, tri stola za stolni tenis; ima još mnogo drugih igara. Centrum je otvoren svaki dan od 18 do 22 sata. Subotom i nedjeljom i dopodne. Oni bi voljeli da i ja dođem. Pripovijedala sam o tome mami. Ona naravno hoće da je za sve molim. Kaže da imam i bez toga mnogo posla, i ja moram u prvom redu misliti na svoje učenje. Nikako joj ne ide u račun što tamo dolaze mladići. Mama je divna: kad bi bilo po njezinu ne

bih se nikad udala. Kad me koji mladić samo pogleda, već je napola bolesna; a kad mi koji progovori koju riječ, pada u nesvijest! Renatina majčica je opet protivnog mišljenja. Skoro se čini da se boji da ne bi njezina kćerka ostala usidjelica. Ona bi htjela da Renata bude koketnija i da se liči. Uvijek govori: »Ako budeš hodala tako, ne će te pogledati ni jedan čovjek.« Ja sam rekla Renati da bi mi mogle na neko vrijeme izmijeniti naše mame: 14 dana jednu i 14 dana drugu. Što jedna ima previše, druga ima premalo. Tako bi nastalo izjednačenje.

Utorak, 18. travnja. Nicole mi je posudila tekst o »Pravom čovjeku«. Nije loše! I lako se shvaća, samo je prokleto teško te misli i ostvariti. Kad bi se to sve moglo učiniti, bio bi čovjek u trenutku savršen. Izrezat su male skice i prilijepiti ih na listove.

— Gledajući s psihološkog stanovišta, malo je ljudi »normalno građeno.«
Samo malo ljudi je uredilo i sredilo različite stupnjeve svoga bića.
Malo ljudi je potpuno uravnoteženo:
Ili im nije nitko pomogao da se razviju i izgrade —
ili se nisu nikad sami izgradili (napori u mladosti i odrasloj dobi),
ili su se pokvarili sami, drugi su ih pokvarili, itd.

— Malo ljudi zaslužuje ime čovjeka.

— Pravo izgrađeni čovjek sastoji se iz tri stepena:
na trećem stepenu je duhovno,
na drugom stepenu je osjetilno,
na prvom stepenu je tjelesno.

Ova se tri stepena »razvijaju«, stoje u međusobnoj vezi, reagiraju jedan na drugoga, ali se mora paziti na njihov red vrijednosti. Tjelesno, najmanje plemenito je dolje; duhovno, najljepše je gore. Ako se ne obdržava red vrijednosti, tada je izgradnja loša i čovjek propada.

— Mnogi ljudi stoje naglavce. Ali to ne ide, čovjek nije zato stvoren.

Ti stojiš naglavce, ako je gore priroda, tvoje tijelo i ono zapovijeda. To je sjetilnost u svim svojim oblicima. Može to biti i bolest koja pritište umjesto da se svladavaš i žrtvuješ.

— Ako tvoje tijleo odlučuje i zapovijeda, i ako ti slušaš, onda će njegov teret zgnječiti i zagušiti sve ostalo u tebi. Tvoja osjetljivost će otupjeti, tvoj duh će zakržljati i postati slabokrvan.

— Tvoje tijelo nije kod tebe potpuno i konačno uhvatilo vlast i uzde? Možda, ali ako se pošteno promatraš, češće ćeš se zateći da stojiš naglavce. To pokazuje na pr.

Oblizavost kojoj ne možeš odoljeti; ovi slatkiši, ta čaša vina; ovo razmaženo tijelo koje ujutro ne će da se digne, ili ako se diglo, boji se napora; kada tražiš »senzaciju« samo zato da se naslađuješ; spolna naslada koju tražiš zbog sama sebe.

Stoj uspravno, budi čovjek!

— Mnogo se ljudi kreću pužući naprijed; njima zapovijeda osjetljivost.
Tvoja te osjetljivost nadvlada kad neko uzbuđenje postane strašću, a jer je izmaklo kontroli razuma, čini da ti onda »izgubiš glavu.«
Kad osjetljivost vlada, ona također oslabi duh, zavlada njime; on ne može više zdravo suditi i slobodno djelovati.

— Ti nisi postao robom osjetljivosti! Možda. — Ali, ne zavlada li ipak ona prečesto tobom?

Ti držiš da taj čovjek ima pravo, jer ga ljubiš — osjećajno ljubiš; da onaj nema pravo, jer ga »ne možeš vidjeti.«

Ti učiš predmete jednoga od tvojih profesora dobro, jer je simpatičan; predmete drugog profesora uopće ne učiš, jer ga »ne podnosiš.«

Ti se posvećuješ radije ovom čovjeku nego onom jer ovoga ljubiš osjećajno; s nekim izvjesnim čovjekom

radiš veoma rado jer bi za njega »pošao do na kraj svijeta«, ali s njegovim prijateljem ne bi mogao surađivati.

Ti si neraspoložen, ni za što nisi sposoban, jer te povrijedio jedan ukor;
ironični smiješak zadao ti bol;
jedna ruka ti je zatajila.

Ti nemaš više hrabrosti za borbu, jer tvoje napore nije nitko zamijetio, jer ne primaš »utjehe« (za svoje gladne osjećaje).

Ti danas moliš, jer si »u formi«, a u formi si zato, jer si dobio ugodno pismo, jer je tvoj prijatelj imao za tebe nježnu osjećajnu gestu, jer si bio ganut na pogled neke velike boli...

Ali sutra ne ćeš više moći moliti, jer ćeš biti prazan, a bit ćeš prazan, jer ne ćeš moći ustanoviti nikakve vidljive rezultate uza sve svoje napore; jer netko ne će vjerovati tvojoj dobroj volji, ili jer će te tvoj prijatelj razočarati ili ostaviti...

Ti ne stojiš više uspravno, ti pužeš, robe!

— Ispravan čovjek je onaj, čiji duh u potpunoj slobodi vlada nad osjetljivošću i nad tijelom. On ne prezire ni osjećaje ni tijelo, jer je oboje lijepo i korisno, jer ih je Bog stvorio, ali on ih svladava i upravlja. On je gospodar, oni su sluge.

— Ti imaš pravo da razvijaš svoju osjećajnost i snagu svoga tijela; oni sačinjavaju silu, ali ti im moraš pokazati smjer; oni su tvoje životinje za jahanje, ti ih možeš uzjahati, ali drži čvrsto uzde; oni su tvoje vozilo, ti se možeš njime voziti, ali drži čvrsto volan. Ako tvoji konji pobjegnu, ako izgubiš nadzor nad vozilom, dogodit će ti se nesreća.

— Izvjesni ljudi »lebde u zraku«. Oni ne stoje »nogama na zemlji.«

Ti lebdiš u zraku, ako svoje osnove držiš stvarnošću; ako svoje vrijeme trošiš na to da kuješ planove koje ne ćeš nikad ostvariti;
ako se ne prilagođuješ ljudima i stvarima...

Ti lebdiš u zraku, ako iz straha pred stvarnošću, iz nedostatka velikodušnosti ili zbog oholog zadovoljstva dopuštaš da te nosi svijet sanja.

— Ako svoj život sanjaš, ti ga ne živiš.

Imaš pravo držati se smionog sna da možeš napredovati, ali nikada zato da se udaljiš od stvarnosti.

— Ako hoćeš steći pravi lik i uspravno stajati, moraš često dozivati u pamet različite stepene čovjeka i njihov red vrijednosti. Tada moraš pošteno promatrati kako se vladaš u prisutnosti izvjesne osobe, kako se držiš izvjesnog čina, u raznim prilikama... Što te ponukalo da tako odlučiš, da na taj način radiš ili reagiraš? Ako opaziš da nisi ti sam zapovijedao, onda je ta spoznaja već pobjeda tvojega duha. On onda nije više slijepa žrtva, on se oslobađa i preuzima opet vodeću ulogu u tvome životu.

— Čovjek sa svojim vlastitim sredstvima ne može ostati uspravno stajati: njegovo je tijelo preteški teret, njegova osjetljivost previše poduzeta. On treba snage koja ga vuče prema gore, koja ga jača i iznutra preobražava.

Kad svoju dušu otvoriš za Boga, bit ćeš jak po Njegovoj jakosti i tvoja će osjetljivost i tvoje tijelo biti u tvojim rukama, jer će tvoje ruke biti u Njegovima.

— Ako ne primiš Boga, osakaćuješ sebe, ti si nesavršen čovjek, skraćen čovjek, čovjek bez glave, jer u vječnom planu Božanskog Oca potpuni je čovjek **uspravan i pobožanstvenjen čovjek.**

Srijeda, 19. travnja. Večeras vlada sa mnom uzvišeno raspoloženje! Marija Paula je opazila da s djevojkama češće i srdačnije razgovaram. Ona me na to upozorila. Čudnovato: neizmjerno sam sretna! Tako sam sretna, kad mi izrazi malo priznanje. Ili drugačije rečeno: Rado ću se potruditi i oko najtežih stvari, samo mi je drago, ako moje napore drugi primijete. Marija Paula kaže da moram na druge tako utjecati, da s vremenom također počnu raditi na sebi. To bi naravno bilo nešto izvanredno! Ona misli da ih u razredu još uvijek ima nekoliko koje se od drugih odvajaju...

I tada je došao vrhunac. Rekla je da bih i ja mogla s njima otputovati u Španjolsku iako nisam član njihove organizcije. Sve su djevojke pozvane na to logorovanje... Nažalost, to je jedna utopija, lijepa kula u zraku. Moji roditelji ne će dopustiti.

Četvrtak, 20. travnja. Na satu geometrije: Elizabeta mi je upravo prokrijumčarila ovu pjesmicu:

Ljubavi, kada dođeš

Ljubavi, kada dođeš,
napit ću se sve do vrha;
predat ću se tebi bez otpora!
Sama naslada — to mi nisi,
ne, jasno svjetlo za me ti si.
Uvijek morala sam tražiti,
ljubomora teško me je mučila.
Strašno je znati sreću,
koja je druge zaplela.
Pokaži mi onoga, koga si mi
u nježnosti već godinama uštedjela.
Sada mi je on još sakriven,
ali život je već njegov moj,
u srdačnoj ljubavi sasvim
hoću uvijek biti njegova.
Smiju li srca naša danas već
usuditi se tebi hvala reć?

Elizabeta mi piše da je za sada »udovica«. Ona je svoju pjesmu posvetila onome koga će sigurno skoro sresti.

Poslije škole išla sam kući sa Šantal. Htjela sam je pobliže upoznati. Nije mi osobito simpatična. Izvukla sam sve registre da budem s njom ljubezna. Velika misao: Nisam se dala voditi i upravljati od svog čuvstva.

Kod sebe sam ja gospodar u kući — i basta!

Jesi li čula, Ano Marijo? Ti ne smiješ puzati, nego uspravno stajati.

Ponedjeljak, 24. travnja. Renata mi je odala da Marija Paula sudjeluje u J.E.C.F. (Udruženje katoličkih studentica). Tako se zove organizacija u kojoj surađuje. I ja bih išla tamo veoma rado.

Još uvijek nismo posjetile Dudu. Svaki put kad s Renatom govorim o tome, glasi: Drugi put! Ili: Sutra! Ovaj puta moramo! Moramo se konačno odlučiti. Ustanovljen je datum: Srijeda 26. stravnja.

Utorak, 25. travnja. Došla sam u sukob s profesoricom iz matematike. Opet su mi bila pala krila i moj suzni vrčić bio je prepun. Najradije bih bila tulila. Mrzovoljna išla sam kući.

Sigurno stoji — još nikako nisam gospodarica svojih čuvstava. Svaki čas probijaju nasipe. A to me se zaista tiče! Ipak je to anomalno! To ne bi smjelo biti!

Nicole mi je rekla, da sam već dobar komad napredovala. Rekla je, kad bih ja bila ropkinja svoje osjetljivosti, da bih veoma brzo to sama opazila. Misli da sam svladala već velik posao. No, da! Prije sam pustila da me ta bujica jednostavno preplavi, ali sada sam u stanju da uočim opasne prodore i većinom znam odmah na čemu sam.

Primijenila sam u životu Nicolino sredstvo. Čini se da je dobro. Kako to ide? Moramo pronaći uzrok našem neraspoloženju, ili ono čime smo nekoga povrijedili. I onda moramo događaju čvrsto pogledati u lice. Moramo ga staviti na odgovarajuće mjesto. Ne valja ga previše naglasiti, ali niti potcijeniti. Moramo ga prije svega primiti. Ne smijemo se buniti protiv njega, a niti protiv unutarnjeg negodovanja koje je izazvao takav događaj.

Moramo to pokloniti Bogu, rekla je Nicole. No tako daleko ja još nisam dospjela. Svakako ova metoda pomaže da čovjek opet stane na noge.

Srijeda, 26. travnja. Prokleto i zakučasto — još uvijek nismo posjetili našeg kapelana. No ovaj put nismo mi same krive. Renatina mama je rekla da će doći k meni po Renatu. Tako nismo mogle otići. Šteta. Zbilja smo bile čvrsto odlučile da ovaj put odemo.

10 sati navečer. Strašno sam bijesna! Cijelo sam vrijeme utrošila u trice i prosanjarila. Sada sam naravno zaostala s poslom. Već sam davno trebala sjesti za pisaći stol — ali zato nemam apsolutno nikakve volje. Mnogo je ljepše

sanjariti, »lebdjeti« u visinama. Zašto bismo morali krvariti noge?

Četvrtak, 27. travnja. Momentano kod mene ide opet prema gore. To ima svoj razlog: Ne mislim više tako puno na svoje probleme. U srijedu sam kod bake bila na »satu pitanja«. Iscijedila me kao limun. Po x-ti put me pitala što ću kasnije raditi. Nemam pojma! Već dugo nisu aktuelni moji planovi o zvanju, a nešto drugo nisam još pronašla.

Danas poslije podne igrala sam se s Pericom. Lukav je kao mala lisičica. Točno zna kako mora upriličiti, da se čovjek njime bavi.

Subota, 29. travnja. Naša profesorica matematike zove se Margareta. Zato pjevamo:

Halo, čarobna mala Margareto,
molim, da li je vaše srce za večeras slobodno?

Mjesto zadnjeg stiha pjevamo: Molim, pustite me danas samo na miru.

Večeras na putu kući derali smo se iz svih sila pjevajući tu pjesmu. Ako to sazna naš razrednik bit će sutra oluje i grmljavine u školi.

Nedjelja, 30. travnja. Jutros, kad sam se vraćala kući s Mise, srela sam Pavla. Pozvao me u kino, poslije podne je slobodan; Marko i Jakov nemaju vremena. Čekat će me pred Rex-kinom... Ako me četvrt sata prije početka predstave ne bude tamo, kupit će kartu samo za sebe... Lijepo je od njega što me pozvao. Nisam još pitala mamu. Ne usudim se. Bilo bi gotovo čudo kad bi mi dopustila da idem s njim u kino.

Poslije podne. Naravno, moj posjet kina otišao je u ocat! Mama je opet puhala u staru trublju da se u mojoj dobi ne pristoji ići u kino sa stranim mladićem. Kao da bi Pavao bio strani mladić... Ako je zamolim: Smijem li sama ići u kino — sigurno će odgovoriti: Ne, to ja ne ću; hoću da te netko prati...

Žalosti me misao da je Pavao sigurno dugo čekao na mene. Što ću mu reći, slijedeći put? Uopće se ne ću usuditi

da ga nagovorim. Ne ću ga moći pogledati u lice. Glupo! A što je još gore: neuljudno, bilo je neuljudno!

Opet sam sada sanjarila. Bijesna sam na sebe i na sve. Uviđam da je glupo i jadno naprezati svoje dragocjene snage, da postaneš »ludom djevojkom«. Što mi sve to pomaže?... Mama nema uopće povjerenja u mene. Sada mi fali još samo to da me obilježe kao djevojku koja luduje za muškarcima! Nevjerojatno!... Pismeno ću se ispričati Pavlu. U pismu se lakše kažu takve stvari nego usmeno.

Tako, to bi bilo rješeno. Prepisat ću pismo. Hoću da tu zgodu zadržim u sjećanju. Vrijedna je truda!

Moj dragi Pavle! Moram se ispričati. Pustila sam Te da uzalud čekaš. Nije bilo zato jer ne bih htjela. Moji kod kuće nisu htjeli! Nisam smjela. Najprije sam molila za dozvolu mamu. Ona je rekla: Pitaj tatu. A tata je odgovorio: To mora odlučiti mama. Tada je ona rekla: ne! Vjerojatno nema u mene povjerenja da me pusti izaći s mladićem. Molila sam je da mi to pobliže rastumači, ali ona mi je samo odgovorila: »To se ne pristoji...«

Ja Ti moram to pisati, jer mislim da imaš pravo znati zašto nisam došla. Tvoj me poziv veoma obradovao. Ja Ti zahvaljujem na tome. Moja mama je bila strogo odgojena. Zato ne ljutim se na nju, ali često sam žalosna jer moje prijateljice imaju mnogo više slobode. No ja moram još te godine izdržati. Nadam se da će skoro doći kraju.

U iskrenom prijateljstvu. Još jednom srdačna hvala! I oprosti mi!

Ana Marija.

P. s. Ne trebam valjda posebno naglasiti, da nisam smjela ići zato jer si me Ti pozvao. Oni bi mi u svakom slučaju zabranili. Nisam to gore spomenula zato jer sam mislila da ćeš Ti i bez toga znati. Imam li pravo?

Bacit ću ovo pismo u Pavlov sandučić za pisma. Kad večeras dođe kući, naći će ga...

Navečer. Žao mi je, što sam Pavlu pisala. Što će on samo misliti?... Bila sam preblaga! Poslije sam o tome razmišljala. Mislim, da je mama zbog njega zabranila da idem u kino.*

*) Čini se da je Pavao mali ženskar.

Kad mame nema kod kuće, a on dođe k Jakovu, počinje se svaki put sa mnom šaliti i zadirkivati me na takav način kao da bi me htio pozvati da i ja činim takve gluposti. Zapravo ga ne podnosim. Marka imam radije. Ali ipak sam zadovoljna što sam Pavla uhvatila na meku. Osjećam već da je zagrizao. To me zaista zabavlja. Kadgod me pogleda, igram namigušu. Č e k a t i!

Utorak, 2. svibnja. Opet sam našla Kikija. Kako se dugo dosađivao! Čini mi se da zlo izgleda. Mora na svježi zrak.

Srela sam Mišu. I ona sudjeluje u organizaciju L.E.C.F. Svakako to naslućujem. Da li se zbog toga promijenila? Ona je u svakom pogledu sve zgodnija... Unatoč mnogih teškoća kroz koje se mora probijati, uvijek je vedra! Divna šaljivčina.

Srijeda, 4. svibnja. Ne, organizacija kojoj pripada Mišu ne zove se J.E.C.F., nego J.O.C.F. To je isti pokret samo u njemu sudjeluju djevojke radnice, ili koje se pripravljaju na rad.

Zbog sitnice posvađala sam se sa Fanšù. Ona je prava tvrdoglavka. Nikad ne će popustiti. Ja sam igrala uvrijeđenu osobu, namrgodila sam se i otišla.

Kod kuće. Odmah sam uvidjela da je to bila mušica, ali se nisam mogla boriti protiv nje.

Osim toga pripovijest s Pavlom ne da mi mira. Bojim se da će Jakovu govoriti o mojem pismu. Još ne znam kako bih se držala, kad Pavao bude opet došao k nama. Samo da ne natukne ništa mami. Ne bih znala kamo bih se sakrila. Jadna sam. Samo mi pisanje pomaže. Zato i pišem. Ono mi olakšava.

Pokušat ću moliti.

Četvrtak, 4. svibnja. Historijski dan! Konačno je jedanput naš profesor iz matematike otišao na zrak. To je čudo! Tako što događa se samo rijetko!

Ponedjeljak, 8. svibnja. Danas se navršava 21 godina od vjenčanja roditelja. Jutros sam čestitala mami... Šipak: prevarila sam se. Tek će za dva dana biti godišnjica. Paperlap, Ana Marija.

Utorak, 9. svibnja. Ofenziva »Mali medvjed« dobro je krenula. Opet sam uzela Kikija u školu. Sada već šest djevojaka imaju svojega. Marijin je sićušan. Prikopčala ga je na pulover kao privjesak. Žakelinin je nešto veći, ljulja se na njezinoj torbi. Voljela bih da sve djevojke nabave maloga medvjeda. On bi bio znak našeg razreda.

Srijeda, 10. svibnja. Na putu u Collège srela sam Mariju Paulu. Rekla sam joj da bih i ja htjela surađivati u J.E.C.F. Nasmijala mi se u lice i rekla: »Ti već dugo surađuješ!« — To je blemblem!

Dala mi je informacioni list za logorovanje u Španjolskoj... Da mi je znati samo čemu! I onako ne ću smjeti ići s njima.

Petak, 12. svibnja. Njemački sat. Uspjelo mi je pod klupom prokrijumčariti list za Mariju Paulu. Rekla sam joj da sam ono s J.E.C.F. prekjučer ozbiljno mislila, ali ne znam kako se to mora udesiti, na koga se mora obratiti.

...Ovaj čas došao je njezin odgovor: »O tome ćemo još usmeno govoriti.« Ona me zaista drži za ludu...

....Nova pošta s ceduljicama (naš »pismeni saobraćaj« postigao je danas rekord). Renata mi javlja, da ćemo sutra posjetiti velečasnog Dudu.

Odgovorila sam joj da mi se sutra ne da izaći, ali prekosutra bih mogla ako ona ima vremena.

...»U redu«, uzvratila mi je »brzojavno«. Ona je s tim sporazumna.

Nedjelja, 14. svibnja. Poslije Mise išla sam kupiti cvijeće za mamu. Da je razveselim... Ona ga nije ni opazila. Barem se čini tako jer nije spomenula ništa o tome. Razočarana sam.

Sada bih trebala sjesti uz školske zadaće ali već osjećam: Bit će to opet mamurna nedjelja...

Renata ne dolazi. Možda ću poslije podne ići potražiti Mišu. Ne znam doduše da li je kod kuće, ali ne ću pri tome ništa riskirati...

Svakako, izaći ću iz moja četiri zida.

Ponedjeljak, 15. svibnja. Bila je to prava pustolovina. Posjetile smo Dudu. Triput smo se htjele još pred vratima predomisliti. Ja sam se bojala. Renata nije bila mnogo hrabrija. Gurala me naprijed, neka idem prva, a ja sam se protivila.

Podijelile smo si pitanja koja ćemo postaviti. Konačno sam preuzela na sebe da ću kucati i prva ući. Ali Renata je morala prva pitati, to je bio moj uvjet... Kucala sam tako tiho da je bilo nemoguće čuti. Drhtala sam kao list na vjetru. Istodobno bojala sam se da će me uhvatiti smijeh... A onda je ipak čuo moje kucanje, bilo mi je mučno.

Primio nas je veoma ljubezno... Dok smo stajale, išlo je još nekako. No onda nas je zamolio da sjednemo. Tada mi je sve ispalo. Renati isto tako. Gurala sam je nogom. To je imalo značiti: »Počni već jednom.« Ali nije koristilo ništa, bila je nijema kao riba... Hvala Bogu, kapelan je sam počeo razgovor. Morao se pitati zašto smo uopće došle. Strašno su mučne pauze bile između njegovih rečenica. Čim sam osjetila da me gleda, dala sam Renati znak da konačno počne. Micala sam usnicama, a da nisam ništa rekla. Naprijed. Udri već jednom, naprijed!

On nas je pitao neke stvari: Vi ste studentice? U koju školu idete? Slaže li se da sam vas često vidio u crkvi?

Imaš li brata? itd., itd...

Nakon kratke šutnje, reče:

»No, moje velike gospođice, jeste li došle da me nešto pitate?«

»Velike gospođice« bile su za mene odmah povod za smijeh. Uzalud sam pokušala da se svladam. Sada je bila na redu Renata. Ona je gurala mene i čula sam kako mi je govorila: »No prestani, skupi se!« Ali ja sam jednako dalje drhtala.

Uza svu dobru volju nije kapelan izvukao iz nas ništa pametna. Grčevito sam nastojala da se izvučem iz te neugodnosti. Između dva napadaja smijeha, rekla sam:

»Smijemo li vas jedanput posjetiti, gospodine kapelane?«

On je odmah shvatio da danas nismo u stanju pametno razgovarati, zato reče:

»Dakako... Kad vam je zgodno?«

Dogovorili smo se za dvadeseti u 17 i po sati. Molio nas je da budemo točne, jer u 18 sati mora biti u crkvi. — Siromašni Otac Dudu mora biti strpljiv s nama.

Tada smo se munjevitom brzinom oprostile. Jedva smo za sobom zatvorile vrata, kad je i Renata prasnula u grčeviti smijeh. Tako sam imala dostojnu pratnju. Prekrasan duet! Trebale smo najmanje dvije minute, dok smo opet bile u stanju progovoriti pametnu riječ. Sigurno je on sve to čuo. Sada je poklopac dignut. Mora da smo učinile dojam neodgojene deriščadi. Kakve li smo lude guske!

Na putu kući skoro smo se posvadile. Jedna je krivila drugu. Ali naskoro nas je opet uhvatio smijeh i svađa je u tom tiho i neopaženo iščezla... Što se može! Siromašni Otac Dudu mora eto biti s nama strpljiv.

Utorak, 16. svibnja. Naravno, mi smo nezrele i glupe guske. Ali moramo popraviti pogrešku. Odlučile smo da ćemo velečasnom Dudu pisati. Bilo bi strašno da je o nama dobio loše mišljenje. Ja ću sastaviti pismo. Nažalost nemamo nikakav elegantan listovni papir. No zbog toga se možemo ispričati.

Fix — Aleluja! Renata mora pisati pismo. Ja sam ga već dvaput počela, ali sad ne mogu više. Renata neprestano ispravlja nešto i mijenja. Uvijek joj dolaze glupe sumnje.

Namjeravala sam u naslovu napisati: »Dragi gospodine Kapelane!« Ali ona je bila mišljenja da se svećeniku ne može nasloviti sa »dragi«. Tako je dakle napisala: »Gospodine Kapelane«. To joj opet nije bilo dosta uljudno. »Veoma poštovani gospodine Kapelane«, moralo bi se pisati... No ja to opet držim previše svečanim i suhim...

Sada se ja mogu smijati: Renata ne zna kako bi svoje remek-djelo završila. Ah, moja mudra Renata! Svjetovala sam joj: »Uvjeravaj ga o našem — iskrenom prijateljstvu.« Ali ona nije bila za to: »On ipak nije naš prijatelj.« Ona bi htjela reći nešto što izrazuje osobito poštovanje. — Pitat ću Mariju Paulu; ona se snalazi u takvim stvarima... Svršetak lista ovisi o tome da li se netko pozna dobro ili

slabo, mislila je Marija Paula. Fanšu nam je svjetovala da napišemo: »Mi se molimo za Vas«, ili nešto slično. Da, to izgleda uvijek dobro.

Nakon dugog kolebanja, napisale smo slijedeći završetak: »S izrazom najodličnijeg poštovanja...«

Ova formula ne čini nikome na žao i pristaje uvijek.

Svakako, zbog župnika i redovnica mogao bi čovjek iskočiti iz kože. Nikad se ne zna kako bi ih trebalo nagovoriti. Oni se ne zovu ni »gospodin« ni »gospođa«, kao drugi ljudi. Čovjek ne zna kako bi se tu držao...

Gospodine moj, samo da nismo učinile kakve pravopisne pogreške!

Četvrtak, 18. svibnja. Pavao je bio kod nas. Došao je po Jakova. Bilo mi je nevoljko pri duši. Kad me je ugledao, njegov pogled mi je rekao da me je razumio. Samo da ništa ne izda! I da mama ne počne s pripoviješću o kinu. Ja sam odmah uhvatila maglu. Rekla sam da moram raditi.

Petak, 19. svibnja. Govorila sam s Marijom Paulom o J.E.C.F. Pitala sam je što je to zapravo, a ona mi je odgovorila:

»To što ti već mjesecima činiš.«

»Što ja već mjesecima činim?«

»Ništa osobito, ali ti misliš mnogo manje na sebe, a mnogo više na druge djevojke.«

»Da, a onda?«

»To je upravo to što Gospodin od nas traži u Evanđelju, da se međusobno ljubimo, kako je On nas ljubio. To znači, nešto činiti za druge...«

Ona kaže da je Gospodin svuda i svagdje gdje se nešto poduzima za ujedinjenje svih, sasvim svejedno gdje se to događa: u razredu ili u pojedinim skupinama kojima pripadamo. To je Gospodnji nalog koji moramo na zemlji provesti i koji tek onda prestaje kad budu svi ljudi ujedinjeni u ljubavi svoga Oca. Kršćanin biti znači: surađivati na velikom djelu. Ta suradnja sastoji se prije svega u tome da joj ne stvaramo zapreku svojim grijesima, i onda u tome da Gospodinu praktično pomognemo u okolini u koju nas je

stavio. Za nas su to mladi ljudi u našoj stambenoj četvrti, za vrijeme praznika, i u našem razredu. Ona mi je rastumačila da je J.E.C.F. udruženje djevojaka, kojima su ove stvari došle na pamet i koje su to shvatile. Ove djevojke su se složile i svoje pojedinačne napore sjedinile da budu jače. One će zajedno proučavati svoju okolinu da ustanove što je dobro, a što je u njoj ružno, što ne odgovara sasvim Gospodinovim željama i one će se onda zajednički zauzeti da se to promijeni.

Sve što sam ja dosad činila, služilo je tome cilju: da se djevojke oslove njihovim imenom i druge potiču da tako čine; da stvaraju male zajednice za zajedničko učenje; moj razgovor s drugim djevojkama — sve je to pridonijelo da su se zbližile i da se lakše podnose. Ako još unesemo Gospodina u te zadaće da On bude njihova duša, onda je to zaista rad na Kraljevstvu Božjem, i našim nastojanjem i trudom kraljevstvo će Božje napredovati.

Marija Paula začas stane, a onda me pogleda pogledom koji je prodro do dna moje duše, i rekla polagano: »Znaš, Ano Marijo, kad bi mi svi kršćani tako činili u svojoj sredini — tada bi se svijet potpuno promijenio.«

Molila sam je da smijem jedanput prisustvovati njihovim sastancima, ali ona je mislila: »Imaš još vremena!«

Ipak sam danas sretna i radosna. Ono što mi je Marija Paula rekla jest bomba! Ako je to religija, onda se upisujem u nju sva od glave do pete. Onda ću odmah surađivati!

Molit ću Gospodina i reći ću Mu da sam za Njega spremna. Odmah ću Ga moliti i da mi pomogne. Sama ne mogu stvoriti ništa. Nisam sasvim sigurna za sebe. Dok traje oduševljenje spremna sam učiniti sve moguće i nemoguće stvari, ali kad se jave poteškoće... Onda sam sklona da izmaknem. Sutra ćemo potražiti kapelana.

Subota, 20. svibnja. — Već nas je čekao. Smiješeći se zahvalio nam je za pismo. Veoma ga veselilo i on vjeruje da nam nije bilo lako pisati mu.

»Zar ne«, rekao je »nije lako početi razgovarati s duhovnikom. Ne znamo kako ćemo izraziti pitanja, kako ćemo ih formulirati...«

To je vrhunac! Čini se da je točno informiran o našim razgovorima. I o našem strahu. Sigurno veoma dobro poznaje djevojke. Ovog puta sam ja započela. Nisam bila tako smetena kao prošli put jer mi nije bio više tako nepoznat.

»Rado bih znati, što držite o flirtu?«

»Što ti misliš o tome...?«

Bila sam u stisci. Došle smo da njega pitamo, a sad je okrenuo koplje i učinilo se da nas želi preslušavati.

Mucala sam:

»Smatram ga ružnim.«

»Da? A zašto?«

»Ne znam... ja...«

»Možda bismo se morali najprije složiti u tome što se uopće razumijeva pod riječju »flirt!« Što mislite vi?«

»Dakle, ja mislim tako: Kad mladić i djevojka idu zajedno i ljube se... i to sve... da se međusobno zabavljaju. No oni to čine ne misleći na ženidbu.«

»...da se zabavljaju! Tu imaš pravo. To podcrtavam. Flirt je stvarno igra s ljubavlju i to u doba kad se još uopće ne može misliti na osnutak obitelji. Uopće nemaju te namjere. Hoće se zabavljati, to je ono. Hoće tjelesno uživanje i hoće uživanje srca.«

»A zašto je to tebi ružno?«

»Jer ne vodi k ničemu!«

»O, da, vodi to već do nečega. Vodi do toga da se međusobno uništava netaknuta mladenačka svježina. Da se trate nježnosti. Da mladići u očima djevojaka padaju, a djevojke u očima mladića gube vrijednost i poštovanje (djevojke misle: nema više uopće nijednoga pristojnog mladića, a mladići misle: sve su djevojke lake ptice!)«

»Mladi ljudi, koji flirtuju, donose u brak samo još preostatke. Ljetnu rasprodaju! Oni su izgubili dragocjeno vrijeme koje im je dano da postanu pravi odrasli ljudi. Oni su uludo potratili vrijeme. Ono im nije bilo dano da postanu prije vremena dozrela mladež, razočarana i nesposobna da se igdje ozbiljno odluči. Poslije nekog vremena — pa makar bili već oženjeni — često se opet pojavi taj nagon, na što su se u mladosti privikli. Tako počnu iznova i nastavljaju dalje.«

Nalazim fantastičnim što je rekao da je normalno, da mi u našoj dobi posebno svrćemo oko na mladiće. I da je normalno, da su nam neki od njih simpatični i da naše srce na pogled ovoga ili onoga nenadano počinje brže kucati. Ali ne smijemo dopustiti da nam srce pobjegne, još ga trebamo. Moramo imati hrabrosti da srce čvrsto uzmemo u ruke.

I onda je rekao, da ćemo samo onda biti sposobni ljudi, ako se budemo dugo vježbali u tome da sebe zaboravimo zbog drugih, i ne težimo za tim da druge osvojimo. (Uostalom Nicole je rekla isto o prijateljstvu). Da smo tek onda sposobni ljubiti, kad smo gospodari svoga srca i svoga tijela, kad smo u svakom pogledu dosta bogati da možemo druge obdariti.

Dugo smo razgovarali. Imale bismo još čudo pitanja, ali nije bilo više vremena. Kapelan je morao u ispovjedaonicu.

Pri odlasku bila je Renata neraspoložena jer sam cijelo vrijeme samo ja govorila.

Moram kapelana opet vidjeti. Bezuvjetno! Još imam neke stvari. Mislim da se više ništa ne bojim. Još sam jedanput pročitala Nicolidno pismo, koje mi je pisala kad je bila aktuelna stvar sa Denisom. I slijedeće sam pročitala. Ona mi je rekla isto što i Dudu. Kao da su se dovogorili, a uopće se ne poznaju.

Nedjelja, 21. svibnja. (Duhovi). Oba mladića su došla po Jakova. Pavao me povukao za rukav. I dao mi je znak da ima sa mnom govoriti. Majčica je stajala tik do mene. Udarila sam Pavla po ruci da me pusti. Ali on je mislio da ga nisam razumjela i držao me čvrsto. Gotovo sam zavikala na njega: »Ta pusti me...!« Sada je držao da mislim, kako tjera običnu šalu. Dok nam je majčica bila okrenuta leđima, šaptao je tajanstveno: »Dođi, mislim ozbiljno!«

Ošinula sam ga pogledom kao munja. Glupan jedan! Samo da majčica nije opazila znak!

Navečer. Majčica mi još uvijek nije rekla ništa. Ne znam da li namjerno šuti ili nije ništa opazila. Ili nije htjela ništa vidjeti? Pavao baš nije osoba dostojna povjerenja; on pripada vrsti lakomislenih mladića. Rado ljubaka.

Ponedjeljk, 22. svibnja. Konačno je tata opet išao k liječniku. Kad je došao kući nije rekao ni riječi o pregledu. Jakov i ja oprezno smo pokušali nešto izvući. Bilo je uzalud. Vjerojatno ćemo to sutra od majčice doznati.

Srijeda, 24. svibnja. Josiana je donijela u školu spravu za oblikovanje trepavica. To je mala kvačica s kojom se zakvače trepavice da se zavrnu prema gore. Iskušale smo stvar. Profesorica nije ništa opazila.

Jučer smo napali majčicu s pitanjima zbog tatina zdravlja. Oborila je glavu i tiho rekla:

»Stoji prilično zlo; vaš je otac teško bolestan.«

»Premila majčice, reci nam što je, mi smo dosta veliki.«

Za čas se činilo, kao da će otvoreno reći, ali ipak nije došlo do toga. Jakov i ja smo se pogledali. Izraz njegova lica bio je sasvim smeten. Nikad ga još nisam vidjela takvoga. Da li je i on osjetljiv?

Šteta da majčica nije rekla ništa, mi bismo joj rado pomogli. Ja ću moliti za nju i za tatu.

Četvrtak, 25. svibnja. Pavao je pisao. Pismo mi je poslao po Jakovu. No, znala sam da je budala, ali nisam znala da je tako veliki glupan! Prije svega sam bijesna što nije našao boljeg listonošu od Jakova. Samo je po sebi razumljivo da su došle očekivane zlobne primjedbe: »Gospoda dakle pišu maloj gospođici... Valjda ne će biti zaljubljena... Što ću odgovoriti svom budućem svaku?... Kad će biti zaruke?...«

Jakov bi se trebao radije brinuti za svoju maturu. Svuda tura svoj nos, samo ne u knjige.

Osim toga, počeo mi je Pavao ići na živce. Ne znam više kako bih se izvukla iz te stvari. Dakako, da sam sama kriva, s pismom sam sama sebi skuhala tu juhu. A on sada tobože igra zaštitnika potlačenih. Kakav je magarac! (»Magarac« vrijedi za nas oboje!)

Tu je prilijepljen Pavlov list. Po svoj prilici bio je zgužvan prije nego što je zadobio tu čast.

Moja draga Ano Marijo!

Ti si me nedavno krivo razumjela. Ja sam zbilja htio s Tobom govoriti. Ozbiljno sam mislio. Znadeš li da me Tvoje pismo jako razveselilo? Mogu Te potpuno i sasvim razumjeti. I ja sam već opazio da je Tvoja majka prestroga s Tobom. Mnoge djevojke u Tvojoj dobi imaju veću slobodu. One mogu izaći kada njima odgovara. Rado bih s Tobom govorio... Gledaj, molim, pronaći kakvu zgodnu priliku da možeš sa mnom izaći. Ne bi bilo dobro da budu u našem društvu i drugi mladići. Htio bih nasamo s Tobom govoriti.

Mislim na Tebe, Ano Marijo. Izvedi to dobro i izdrži!

Tvoj prijatelj Pavao.

Ne znam još kako bih to upriličila, ali moram mu pokazati da mi je dosadan.

Petak, 26. svibnja. Kad sam išla iz škole kući, stigla me Renatina mala sestra. Prije nego što sam mogla zinuti, već mi je straga odrezala čuperak kose... Potpuno je pobenavila. Ona je sa svojim prijateljicama pokrenula sakupljanje čuperaka kose. Već je cijela jedna bilježnica puna tih čuperaka. Čuperci su prilijepljeni s ljepljivim papirnatim vrpcama. Dapače, imaju već nekoliko i od profesorica. Nekada čitave sate obuke utroše na kovanje planova. Sada smišljaju kako bi direktorici mogle ugrabiti jedan čuperak. No ja sebi ne mogu predstaviti, kako će doći do toga trofeja. Takve djetinjarije!

Subota, 27. svibnja. Već dugo nisam išla s Elizabetom kući. Danas sam čekala na nju. Htjela sam s njom čavrljati. Još uvijek igra tužnu sumornu ljepoticu. To mi polako već ide na živce! Uvijek se trudim da se uživim u njezin položaj. Razmišljam, kako sam se pred nekoliko mjeseci vladala isto tako kao i ona.

Smiješno, kako mi je teško druge gledati onakvima kakvi jesu! Kad je čovjek stariji, brzo zaboravi kakav je sam nekad bio. Zato nas sigurno ne razumiju ni roditelji. Oni su po svoj prilici doživjeli i pretrpjeli iste stvari, ali oni se toga više ne mogu sjetiti. Povrh toga, još su se promijenila i vremena i oni su zaostali.

Elizabeta mi je pripovijedala da trajno sanjari i to ho-Christiano. Christiano je ljepuškasti mladi gospodin, čovjek sa kvalitetama. On je čovjek njezina života. Ona ga obožava.

»Ja ću se sigurno jednog dana razočarati«, rekla je »ako sretnem mladića koji je drugačiji nego Christiano. Što zato? Ipak ne ću sebi razbijati glavu zbog jednog budućeg razočaranja. Njezin Christiano već tako pripada njezinu životu da bez njega ne može više živjeti.

Pokušala sam joj dokazati, da te sanjarije nisu dobre. Na taj način stvarnost je još tvrđa. Ali ja njoj govorim kao zidu. Ona kaže: »Zasada mi Christiano pomaže, što će biti poslije, to ću već vidjeti u pravo vrijeme...«

Nedjelja, 28. svibnja. Jakov i ja ispraznili smo svoje novčarke. Kupili smo majci lijepu ručnu torbu. Bila je zbog toga veoma ganuta. Kad joj je tata pružio svoj dar, došle su joj suze na oči. No ona se odmah sabrala i rekla:

»Moram plakati od radosti!«

Jakov joj je to povjerovao, ali jednu kćerku ne može nitko prevariti. Vidjela sam njezin neizmjerno žalostan pogled. Sigurna sam da je plakala radi tate. Nakon njegova zadnjeg pregleda strašno je nemirna. Ja to osjećam. Moram bezuvjetno doznati što je na stvari. Ne mogu biti tako blizu i gledati kako drugi trpe. Pogotovo ne zato jer se radi o majčici.

Je li tatina bolest zbilja tako teška?...

Ponedjeljak, 29. svibnja. Opet sam pitala Mariju Paulu bi li smjela sudjelovati u sastancima J.E.C.F. Ona mi je opet rekla da kod J.E.C.F. nisu bitno sastanci.

Osim toga za moj razred ne postoji nikakva grupa. Ja bih bila sama.

»Ja sama sudjelujem u sastancima jednog višeg razreda. Ali ako hoćeš, dođi samo! Slijedeći je sastanak u srijedu poslije škole.«

Odlično! Poći ću tamo. Moja mala Marija Paula će već vidjeti da ću skoro dovesti cijeli niz djevojaka. Ipak je ne-

moguće da u jednom razredu samo jedna jedina djevojka sudjeluje u J.E.C.F.

Utorak, 30. svibnja. Otpisala sam Pavlu da sam ga veoma dobro razumjela i da sam shvatila da je htio sa mnom govoriti. No ja mu ne bih imala ništa reći i neka me pusti na miru. Ako bude i dalje tako neoprezan, saznat će roditelji i onda će biti svašta. A ja sada nemam volje da im činim neugodnosti. Pisala sam veoma hladno i stvarno. Nadam se da me je razumio.

Srijeda, 31. svibnja. Prvi put na sastanku u J.E.C.F. Bilo je šest djevojaka. K njima pripadaju još dvije, ali ne dolaze redovito na sastanke. Čini se da je Marija Paula voditeljica, jer ona je vodila sastanak. Osim Genoveve, koju sam već jedanput vidjela s Marijom Paulom, ne poznam ni jedne. Jako je bilo lijepo na sastanku. Govorilo se o mnogim stvarima i zaključilo molitvom. Nije bio prisutan ni jedan duhovnik. Meni je to bilo draže. One imaju doduše svoga dušobrižnika, ali on ne može doći na svaki sastanak jer je preopterećen. Budući da ga ne poznam, bilo mi je draže da ga nije bilo na ovom mome prvom sastanku.

Ako se pravo sjećam, govorile su djevojke o »Šarenoj večeri za mladež«. Mislim da one same organiziraju cijelu tu stvar.

Četvrtak, 1. lipnja. U podne je baka ispitivala majčicu o tatinu zdravlju. On je upravo otišao. Čini se da je mama bila u neprilici što bi joj odgovorila. Ali baka nije popustila. Tada je mama izgubila strpljivost i porječkale su se. Baka je rekla:

»Imam pravo na to! On je konačno moj sin, i nije pravo da mi se prešuti istina. Reci mi što mu fali.«

Majčica je rekla da liječnik nije na čistu, ali tata se mora na svaki način čuvati. Taj razdražljivi razgovor ostavio je ledeno i napeto raspoloženje. Baka je šutjela. Ja sam držala da je najbolje da nestanem.

Bila sam kod Renate. Govorile smo o J.E.C.F. Molila sam je da svakako dođe na sastanak. Ima nas premalo. Protumačila sam joj što hoće J.E.C.F. Mi moramo u našem razredu osnovati jedan sastanak i probuditi djevojke koje samo sanjare. Dakle na posao!

Razočarala sam se. J.E.C.F. ne organizira »Šarenu večer mladeži«, nego to čini sva mladež koja želi sudjelovati. Ipak vjerujem da je poticaj došao od J.E.C.F. I od mladića J.E.C.F. (Postoji također i tako nešto).

Subota, 3. lipnja. Pavao je došao po Jakova. Ljuti se na mene. Tim bolje! Barem će me pustiti na miru. Žao mi je što Marko nije ovdje. U posljednje vrijeme dolazi rjeđe nego prije. Šteta. On je zgodan mladić. Mislim da sudjeluje u Centrumu mladića. I ja bih rado išla tamo. Mogli bismo se češće vidjeti i zajedno diskutirati. S njim bi bilo sigurno ozbiljnije.

Nedjelja, 4. lipnja. Zbilja ne znam, što bih učinila da ne trošim tako puno vremena na sanjarenje. Jutros sam se opet u njemu izgubila i potratila mnogo vremena. Znam da je to sanjarenje besmisleno, da je glupo. No poriv na to jači je od mene. Fantazirala sam da sam posve sama na jednom pustom otoku. Da sam otišla od kuće da jednom budem slobodna, da mogu pjevati iz svega grla, da mogu činiti što mi se mili i da ne moram neprestano slušati: Učini ovo, učini to ... Kad se samo ne bi morala više naprezati ...

A onda sam opet gledala sebe kao pastiricu samu u brdima, okruženu stadom. Živim veoma jednostavno u maloj napuštenoj planinarskoj kolibici. I dok pasem svoje stado pišem pjesme i romane ... Tja, tako to ide dok dobra Ana Marija lebdi u oblacima. Onda živi gore u kukavičjem gnijezdu na oblacima i gubi kod toga tlo pod nogama: Pitam se kad ću postati razborita?

Ponedjeljak, 5. lipnja. Slijedeći tjedan je matura. Iskreno mi je žao djevojaka koje je polažu. Za godinu dana sam ja na redu. Pod nož! Kad na to mislim, hvata me jeza ...

Josiana pada sve više i više. Opet ima novi flirt. Ovaj put je mladić stariji od nje. Dapače mnogo stariji. Ona je potpuno zaljubljena i on — on je jako iskorištava. Mogu govoriti s njom koliko hoću, mogu pluća izgovoriti, ništa ne prima. Potpuno sam nemoćna. Morala bih biti djevojka kao

Marija Paula. Tada bi je sigurno mogla navesti da razmišlja. Ali, kod mene još mnogo toga fali. Prije mi je Josiana bila upravo odvratna, ali sada je volim. Zato me i boli kad moram gledati kako čini nedozvoljene stvari. Tome sam i ja kriva: ja sam premalo s Bogom govorila o njoj. Ja bih htjela svoj posao uvijek sama raditi, bez ičije pomoći. Stoga mi i ne uspijeva. Morala bih mnogo jače biti povezana s Kristom. No to nije lako, ja premalo vjerujem u Njega, a k tome, ja Ga gotovo i ne poznajem. Svakako ne dosta. Renata mi je odala da Marija Paula svaki dan čita Sveto Pismo. Ona ga ne čita kao roman, nego uvijek razmatra jedan mali odsjek. Ona pročita koje poglavlje i onda tiho o tome razmišlja. Ona tvrdi da je to temelj za sve, i da joj je to pomoglo da dođe do ličnog odnosa s Kristom.

Tako daleko ja još dugo ne ću doći!

Utorak, 6. lipnja. Marija Paula nije bila osobito ushićena mojom aktivnošću. Rekla mi je da nisam trebala pozvati Renatu na sastanak. Tobože da je to prerano za nju. Djevojke moraju najprije djelovati. One moraju najprije učiti da nešto učine za svoje drugarice. Ako prerano dođu na sastanak, onda lako počinju diskutirati, izmjenjuju svoje misli — a to je i sve. Ona misli da za diskutiranje ima dovoljno i drugih skupina, a studentice i bez toga veoma naginju tome. U diskusiji se ponajviše ostane kod teorije jer to nije obvezatno: od toga nema čovjek nikada neugodnosti. Kad se diskutira o nekom problemu, poslije toga ima čovjek dojam da je učinjeno već ne znam što, a u stvarnosti se baš ništa nije promijenilo.

Mislim, da je Renata već koješta naučila. Sada je ona počela dolaziti i ja ne mogu više uzmaknuti.

Navečer. Renata je oduševljena. Na povratku kući razgovarale smo o tome. Ona je sasvim ispravno shvatila nakanu organizacije. Ja također.

Mislim da je ovaj put sastanak bio mnogo jasniji nego zadnji put. Marija Paula ima osobitu metodu. Pokušava djevojke navesti da govore. Dovede ih do toga da same mogu otkriti rješenje problema. Tako ih sili na gledanje i razmišljanje. Odmah je na početku rekla Genovevi da je

jedna djevojka iz njezina razreda u bolnici. Na to je pitala da li je to jedina djevojka koja je bolesna. Otkrilo se da je bolesno pet djevojaka iz tri razreda, koji su zastupani na sastancima. Jednu su dapače prenijeli u bolnicu u Pariz, u sanatorij za živčane bolesti.

Marija Paula je pitala, kako su djevojke u razredu reagirale na taj žalosni slučaj, što bi učinile za tu djevojku, kako bi kod toga postupale i kako mi to sebi predstavljamo.

Genoveva je predložila da se posjete bolesnice i da im se pokloni kakva malenkost. Marija Paula nije bila za to. Ona je mislila da ne učinimo to, nego da treba zajednički s cijelim rzredom nešto poduzeti. Diskusija je trajala veoma dugo... Marija Paula je htjela da prodremo u bitno i u jezgru pitanja i da se pitamo, što o tome misli Gospodin? To je opet jedna tema: Što misli Gospodin o tome, što smo mi zaključili i zasnovali? Marija Paula je imala uza se knjigu sa sjajnim uvezom: Sveto Pismo. (I ja ću sebi također kupiti). Pročitala nam je iz njega jedan odlomak:

Krist pripovijeda, kako će kod Posljednjeg suda odijeliti dobre od zlih, kao što pastir dijeli ovce od ovnova. Tada će dobrima reći: Dođite k meni, jer »bio sam gladan i vi ste me nahranili, bio sam žedan i vi ste me napojili, bio sam gol vi ste me odjenuli, bio sam bolestan i vi ste me pohodili...« itd.

Krist kaže zatim: Dobri ne će moći shvatiti, i oni će Mu odvratiti. Mi te nismo nikad susreli, kad si bio gladan, ili kad si bio žedan, ili kad si bio bolestan ili gol... Ipak, Krist će mi reći, jer to: »što ste učinili jednom od mojih najmanjih, meni ste učinili.«

Ovog puta bio je prisutan jedan duhovnik. On je dušobrižnik studenata. Simpatičan čovjek. Svakako je htio održati malu propovijed o Evanđelju.

Nije bio na početku našeg sastanka, tako nije znao o čemu smo prije govorile. Ali Marija Paula nije se dala smesti, jednostavno mu je presjekla riječ da nas opet navede na bolesne djevojke u našim razredima. Jasno je kao sunce, u njima smo zanemarile našega Gospodina.

Molit ću Ga za oproštenje.

Srijeda, 7. lipnja. Renata i ja skoro smo istrošile pluća nagovarajući za »Šarenu večer mladeži«, ali djevojke iz našeg razreda nisu htjele sudjelovati. Glupe guske.

Večeras sam bila veoma potištena, tako kako sam znala biti u svojoj pubertetskoj dobi. Dugo sam tražila uzrok tome. I konačno sam ga našla: danas poslije podne isfućkali su me na satu njemačkog jezika. Skoro sam skočila u zrak. — jedva što sam došla kući, počela me majčica grditi.

Opet sam morala slušati staru pjesmu: da joj premalo pomažem... da sam tvrdoglava i šugava... da radim površno... da, da je zaista žalosno imati veliku djevojku, a od nje tako malo utjehe i pomoći kao na pr. od mene... itd., itd. Čemu taj »izljev ljubavi?«. Radi trice. Ne mogu se pokazati drugačijom nego što jesam. Ne ću se previše hvaliti, ali nekoliko mjeseci zbilja radim na sebi. Ne znam da li je to majčica opazila — ali nikad mi nije rekla ni jedne riječi priznanja... Otišla sam u svoju sobu i zavijala kao pas.

Ipak joj je moralo biti žao jer kad sam u tri sata otišla, ljubezno me je poljubila i još lagano udarila po licu. Unatoč tome bila sam još cijelo poslije podne slabo raspoložena. Čini se da sam onakav tip, kojega je Nicole označila kao »puzavac«.

Petak, 9. lipnja. Renatina sestra je dosadno derište. Polako se navikava da nas prati. Večeras je napravila strašnu komediju. Mi smo je korile, a ona je samo vikala:

»S vama se ne može ni šaliti, vi stare, starinske tete. Mi mladi uvijek imamo potrebu da vičemo, da pjevamo, da se izdovoljimo. Ako to dragoj gospodi ne odgovara, onda ih žalim. Baš mi nimalo nije stalo do vas. Svejedno mi je!«

Tati nikako nije dobro. Poslije jela mora odmah leći. Čini mi se da neprestano mršavi.

Subota, 10. lipnja. Na logorovanje u Španjolskoj ne usudim se više ni misliti. Unatoč tome jedanput sam to spomenula kod kuće, da vidim kako će reagirati. Ne znam da li su razumjeli; svakako nisu rekli: ne. Pa to je odlično! Ili bolje: bilo bi odlično! Ti logori mora da su fantastični. Već se prijavilo mnogo djevojaka. Iz naše skupine sudjelovat će tri. Kod Renate je stvar gotovo sigurna.

Nedjelja, 11. lipnja. Tata je veoma slab! Poslije podne bilo mu je zlo. Mama se jako uplašila. Imao je strašne boli u želucu. Tata nije osjetljiv. Naprotiv! Ali danas je stenjao i jaukao, savijao se od boli. Majčica ga je molila da legne... Sutra ga neće pustiti u ured i zvat će liječnika... Formular za prijavu ostavila sam na stolu. Drugi primjerak imam u svojoj sobi.

Ponedjeljak, 12. lipnja. Pismeni ispit zrelosti. Mislim na djevojke. Slijedeće godine to mene čeka.

Bila sam kupovati. Kad sam došla kući, našla sam majčicu zaplakanu. Nisam se varala. Ona je doduše rekla da joj je nešto uletilo u oko, ali ja to ne vjerujem. Sigurno je plakala zbog tate. Unatoč njezinoj molbi, ipak je otišao u ured. Ne će sebi priuštiti nimalo mira. Pa to je nesmisao. Blijed je i opet ima jake bolove.

Renata ide s drugima na logorovanje. To je sada sigurno. Već se prijavila kod Marije Paule. Sretnica! Ah, kad bih i ja... kad bih je barem mogla pratiti!

Prijavni formular je nestao sa stola... Jesu li ga bacili ili spremili?... Kakogod bilo, imam još jedan.

Utorak, 13. lipnja. Mišu će s jednom grupom iz Centruma mladeži sudjelovati na »Šarenoj večeri mladeži«. Oni su sebi izmislili ludi broj. To će udariti kao bomba. Nadam se tome, od srca. Već radi Mišu. Nadam se da će dobiti prvu nagradu.

Kod kuće ne ću govoriti o logoru. Ne usuđujem se. Ionako je već prekasno za prijavu...

Srijeda, 14. lipnja. Diskusija s Marijom Paulom o posljednjem sastanku. Ona mi je objasnila da je na sastancima po prilici uvijek tako. Djevojke pripovijedaju što se dogodilo u prošloj sedmici. (Stvarni materijal: doživljaji, opažanja prošle sedmice). U svjetlu Evanđelja nastoji upoznati što Gospodin misli o tome i što bi On radio na njihovu mjestu i onda zaključe kakvu akciju. — Često sastanci počinju s jednim odlomkom iz Svetoga Pisma. Naravno, djevojke su ga kod kuće već pročitale da sada mogu izmijeniti svoje dojmove i o tome razgovarati. I onda, rekla je Marija

Paula, valja se uvijek osvrtati na »bojni plan« godine, na parolu koju su izabrali za ovu godinu. Za ovu godinu glasi: Skupine mladeži. Čitava akcija ide za tim da skupine mladeži budu uistinu prave i fine zajednice ili moraju postati takve. Protiv toga sam protestirala i rekla Mariji Pauli:

»Ti, to je odvratno. Vi ipak niste diktatori djevojaka... Vi ipak ne možete svima dirigirati.«

»Ta ne«, odgovorila je, »mi to ni ne ćemo! Uostalom ne čekaju pojedine grupe mladeži na naše poticaje. Oni poduzimaju i bez nas mnogo toga. Mi se moramo samo oko toga brinuti da njihovo naravno oduševljenje za djelovanjem dobije pravi smjer i sadržaj. Promisli samo, jesam li te na nešto prisilila?«

»Ne«, rekla sam pokunjeno, »to je istina!«

»Ja sam te samo navela, da ti sama nadođeš na to kakva si djevojka. Učinila sam to tako da sam te uvijek molila da zaboraviš sebe zbog svojih drugarica.«

»A to si dobro uradila. Mislim, da si me pokušala uvjeriti, bila bih iz opozicije učinila protivno.«

»Na svaki način onda tvoje zauzimanje za druge djevojke i za tebe samu ne bi bilo ono pravo.«

Marija Paula je tada još rekla da bih morala bezuvjetno učiniti sve, da smijem poći s njima na logorovanje u Španjolsku. Bilo bi veoma važno, rekla je.

Četvrtak, 15. lipnja. Konačno je tata bio kod liječnika. Strašno je smršavio. Liječnik mu je naložio da najmanje za jedan mjesec uzme dopust i da potpuno prestane s poslom. Još mu je dao cijelo čudo lijekova. Tata mora po mogućnosti cijeli dan ležati i za nekoliko dana opet poći na pregled. Još uvijek ne znam o čemu se radi. I što mu je. Oni sa svojim tajnama tjeraju me da iskočim iz kože.

Ne usudim se svrdlati zbog logora. Ne mogu misliti na svoje veselje, kad je tata tako bolestan. Osim toga, tu su još i troškovi. Sada uistinu nije prikladno vrijeme. Dakako, znam da bi mi logorovanje pružilo još i drugo osim veselja i zabave. Meni bi to bilo tako potrebno i onda bih mogla zaista i pošteno iznova početi. Nanovo početi sa svime!

Pavao je još uvijek uvrijeđen. Ne škodi! Ja sam zadovoljna.

Petak, 16. lipnja. Iznenađenje... Iznenađenje!.. Fantastično iznenađenje! Jedinstveno! Divno! Ja smijem na logorovanje. Dakako, ja smijem s drugima na logorovanje!... Smijem, premda nisam kod kuće ništa više o tome govorila. Uopće nisam ni počela. Stajala sam kraj tatina kreveta i najednom mi je rekao:

»No, reci Ano Marijo, što je s logorom? Ništa više ne govoriš o tome. Zar ne ćeš ići?...

Bila sam tako ganuta, da mi jednostavno nije palo na pamet što bih rekla. Htio je znati neke pojedinosti. Potrčala sam u svoju sobu i donijela informacioni obrazac... Tata je... Tata je potpisao!

Ljutim se na sebe što sam mu premalo zahvalila. Stajala sam pred njim kao kip od sadre, nekako glupo. Uvijek kad sam uzbuđena, ukočim se u pravom smislu riječi i nisam u stanju izreći pravu riječ.

Mislim da će se ovaj logor veoma razlikovati od prijašnjih. Ponajprije stoga, jer će biti u Španjolskoj i onda, jer sam ipak sada starija i moj se nutarnji sadržaj povećao...

Mišu je upravo otišla. Nisam imala srca da joj kažem da smijem ići s drugima na logorovanje u Španjolsku. Ona mi je kratko pripovijedala o svome radu i da ove godine ne će imati gotovo ni jedan dan slobodan, niti dopusta. Za mene je to bilo kao hladan tuš. Siromašna Mišu! Kad bih se mogla mijenjati s njome. Odmah bih to učinila. Ona je jednako stara kao i ja. Zašto ja mogu na logorovanje, a ona ne?

Subota, 17. lipnja. Odlučne borbe za »Šarenu večer mladeži«. Išla sam tamo. Sudište se sastojalo od jednog mladića ili djevojke iz svake škole. Nisam bila uvijek zadovoljna s njihovim odlukama i ocjenama. Vidjeli smo neke veoma fine ponude. Atmosfera je bila ugodna i cijela stvar dobro organizirana. Svaka skupina je imala svoje određeno vrijeme predočivanja, ali nisu mogli svi doći na red. Nije bilo vre-

mena, jer ih je bilo mnogo. Sutra ujutro nastavit će se natjecanje.

Nedjelja, 18. lipnja. Bila sam na Misi i molila za tatu. Vidjela sam Dudu. Pružio mi je ruku. Nisam se usudila reći da bih ga opet rado posjetila da s njim govorim, ali prije svega da se i ispovijedim. Bojim se toga, jer ne znam kako bih to upriličila. Tako mi je potrebno. Osjećam veoma dobro, da moje dosadašnje ispovijedi nisu bile prave. Bilo bi od odlučne važnosti pred Gospodinom Bogom ispod svega dosadašnjeg povući ravnu crtu. Onda mogu početi novi uzlet.

Ponedjeljak, 19. lipnja. Rušim se od umora. Već je kasno. Malo sam radila, a veoma mnogo čitala.

Josiana živi upravo raspušteno! Ne znam više što bih joj rekla. U srijedu je gledala »Noć na čamcu« u »Veneciji«. Došla je kući tek oko 5 sati ujutro. Pripovijedala mi je kako je provela večer i noć. To je bilo sve drugo nego lijepo! Baš je to velika nevolja!

Utorak, 20. lipnja. Tata još uvijek trpi teške boli. U nekim časovima njegovo se lice bolno iskrivi. Ali on ne će da se to opazi. Strašno da ne možemo učiniti baš ništa da mu bar malo olakšamo. Kad ga iznenada spopadne bol, moramo se pričinjati kao da nismo ništa opazili. Ako to ne učinimo, onda se uzruja i trpi zbog toga još više.

Još mi fale neki papiri za logor. Samo da ih pravovremeno dobijem. Sve druge su ih već predale.

Srijeda, 21. lipnja. Hvala Bogu da nisam išla s Renatom, nego sam poslije škole odmah došla kući. Našla sam majčicu potpuno smetenu. Tata je poslije podne povraćao krv. Izbacio je strašno puno krvi. Majčica je bila sama s njim; trčala je k susjedi. Ona je onda dovela liječnika. Kad je došao, krvarenje je već bilo prestalo. »Hvala Bogu!« rekao je. Lice mu je bilo zabrinuto. Napisao je nekoliko redaka za liječnika koji liječi tatu i molio ga da odmah dođe. Majčica se nije udaljivala od tatina kreveta. Bojala se da ga još jedanput ne uhvati. Bila je kao omamljena. Uostalom također i tata. On se nikako ne usuđuje kretati; veoma je

blijed, izgubio je mnogo krvi. Gorim od nestrpljivosti da doznam što će reći liječnik.

Moram završiti, jer imam još kupiti neke stvari i moram pripraviti jelo...

Upravo je otišao liječnik. Govorio je prilično dugo s mamom. Ona ga je pratila do dolje. Još uvijek ne mogu doznati ništa točnije. Čini se da majčica nikako ne shvaća da ja konačno ipak nisam više malo dijete. Zašto hoće da sama sve snosi?

Četvrtak, 22. lipnja. Tata je još uvijek veoma slab. Odlučila sam danas ostati kod kuće da budem blizu majčice, no ona je htjela da idem na »Šarenu večer mladeži«.

»Ne ću ti uskratiti to veselje«, rekla je.

Tamo je bilo veoma lijepo. Prisustvovalo je mnogo svijeta i svi su bili neobično raspoloženi. Svaka skupina pokazala je svoj broj: bili su tu skeči, narodni plesovi i mnogo toga. Predsjednik Žirija bio je zastupnik gradskog načelnika, kojemu je povjerena mladež. Žiri je bio sastavljen od više ličnosti. Među njima bio je znameniti kompozitor iz Le Havre-a Max Pinchard. Tehnički licej za mladiće izašao je iz natjecanja kao pobjednik i dobio prvu nagradu: dosuđeno mu je 250 Franaka. To se dakle zaista isplatilo!

Slijedeća mjesta dobila su oba djevojačka liceja s »Kočijom« itd... Ja zapravo nisam bila toga mišljenja, ali tim bolje za obje djevojačke škole, kad su ipak radile.

Onda je Marija Franjica pjevala uz gitaru. Ima prekrasan glas. Ta djevojka studira ove godine u Caenu. Još prošle godine bila je u Le Havre-u i surađivala u J.E.C.F. Iza nje je nastupio Pierre Selos — pariska zvijezda — i završio večer. Njegovi su Šansoni predivni, bogati su privlačljivim ritmom, mladenačkim poletom i sadržajem, koji zbilja nešto kaže. Snimio je već dvije ploče.

Smatram da je ova stvar blia veličanstvena. Sudjelovali su sami mladi ljudi, mnogi još kao rosa. Posve samostalno, upućeni na sami sebe, organizirali su takvu priredbu. Jedna od odgovornih bila je Marija Paula. Drugi suradnici možda su jednu ili dvije godine stariji, i to je sve. Stara zanovijetala, koja stalno imadu nešto prigovoriti današnjoj mladeži,

bili bi bolje učinili, da malo iz bližega pogledaju čemu je današnja mladež sposobna... kada hoće!

Na povratku kući brzo sam htjela pogledati da li su gotovi papiri za putovanje u Španjolsku. Nažalost, vijećnica je već zatvorena. Prekasno!

Kad sam došla kući, našla sam baku. Odmah mi je rekla da je spremna nešto pridodati za moju vreću za spavanje, koju će mi majčica kupiti. Ona je doista divna. Neprestano ima nečemu prigovarati, a ipak ne misli skoro ni na što drugo, nego kako će me razvesiliti. Uostalom ni sada nije propustila da ne promrmlja:

»Doista ne znam, kako ćeš spavati u toj napravi.«

Odmah sam potrčala u trgovinu »Sve za sport« i... sada imam svoju vreću za spavanje.

Petak, 23. lipnja. Tati je danas nešto bolje. Htio je odmah ustati, ali majčica mu je strogo zabranila... Ipak nije postigla ništa.

Navečer je naravno bio sav iscrpljen.

Subota, 24. lipnja. Opet je bio liječnik. On je tati izričito zabranio da se kreće. Mora na svaki način ostati u sobi. I onda mu je rekao da je nerazborit kao malo dijete i da će jedanput morati tu nerazboritost skupo platiti.

Prije nego je otišao govorio je s majčicom. Ona mi naravno opet ne će ništa odati, ali ja znam veoma dobro, da mi krije glavno u tatinoj bolesti...

Nedjelja, 25. lipnja. Gotovo se stidim što moram priznati da bi mi bilo drago otići od kuće. Tako sam potištena. Kad tata spava svi moramo tiho govoriti. To je razumljivo, ali stvara napetu atmosferu. Uistinu mora svakoga boljeti, kad gleda majčicu s njezinim zatvorenim licem... Upravo se vidi, koliko je truda stoji da sačuva taj vanjski izgled. Imam dojam da napreže posljednje snage da ne zaplače. Jutros me molila da Pericu odvedem teti Ivani. Neka ostane kod nje nekoliko dana. To mu neće biti krivo. Teta ga mazi još više nego roditelji.

Čitala sam, ali mislima sam bila drugdje. Mnogo sam vremena prosanjarila. Budalasto, kako moja mašta brzo odleti...

Morala sam misliti na tatu — predočila sam sebi, da je mrtav, i koliku će bol to prouzročiti. I tada su mi dapače došle suze na oči.

Bila sam bijesna na samu sebe. Kako može čovjek biti samo tako glup! Hvala Bogu, da ljudi ne mogu čitati tuđe misli. Ja bih se najradije uvukla u mišju rupu. Tako sam se stidila.

Zaželjela sam da dođe Renata i da me odvede.

Ona je došla.

Ponedjeljak, 26. lipnja. Moja draga, siromašna majčica. Malo prije nego što sam pošla u školu, došla je u moju sobu. Nekoliko puta se okrenula, kao da nešto traži. Odmah sam opazila da bi htjela nešto reći. Sjela sam na krevet. Ona je došla k meni... sjela kraj mene... uhvatila se za glavu i — plakala! Jednostavno nije više mogla. Položila sam joj ruku na rame i tiho s njom plakala. Nisam ništa vidjela od samih suza.

»Zar je uistinu tako zlo?«

»Da« i tresla se od jecanja. Čas sam čekala i opet upitala: »Veoma slabo?«

»Da, on može od takvog krvarenja umrijeti.«

Tada sam je zagrlila — čvrsto, koliko sam mogla. Poljubila sam je... i u tom sam času opazila da se sada srušio debeli zid nerazumijevanja i udaljenosti, koji smo bile među nama podigle.

Zašto, zašto mi to nije rekla prije? Ja bih molila. Ah, da mogu moliti kao Marija Paula!

Utorak, 27. lipnja. Veoma sam slabo spavala. Moja je simorašna mašta bila pobjegla. Da odvratim od sebe te misli, uzela sam knjigu i čitala... dok mi se od umora nisu sklopile oči...

Prije nego što sam otišla, tiho sam otvorila vrata da još jednom poljubim tatu. Ležao je nepomično, imao je oči zatvorene, a usta lako otvorena. Skoro bi čovjek mislio da je mrtav. Najednom me uhvatio strah. Srce mi je u grudima počelo tako ludo lupati, te sam drhtala čitavim tijelom. Tata je lagano otvorio oči i nasmiješio mi se. Nagnula sam se k njemu da ga poljubim. Htjela sam mu reći

nešto milo, ali bilo mi je nemoguće. Osjećala sam se nemoćnom...

Srijeda, 28. lipnja. Moja mala Renata je divna, dražesna! Ne zna što bi sve izmislila da me razveseli. Rekla mi je:

»Pravo je prijateljstvo: dijeliti sve!«

A onda poslije podne:

»Kad se osjećaš malodušnom, pomisli da sam ti posve blizu. Ljubiti nekoga znači trpjeti, što on trpi...«

Hvala, Gospodine! Mislim da su se isplatili napori i borba protiv našeg egoizma; evo prvih plodova! Kako je ipak lijepo naše prijateljstvo!

Četvrtak, 29. lipnja. Cijelo poslije podne bila sam uz tatu, šivala sam u njegovoj sobi. Pravim sebi jednostavnu bluzu. Majčica hoće da pripravljam svoje stvari za logorovanje... Uz to sam čitala. Osjećala sam neki napeti strah! Nekoliko puta nisam čula tatu disati... onda sam u njega buljila — ali sam gledala da ne bi to opazio. Čim je otvorio oči, oborila sam pogled. Jedanput mi je rekao:

»Zašto me tako gledaš?«

I tada je moja mašta opet pobjegla. Još se vrlo malo mogu svladati.

Petak, 30. lipnja. Tata je opet povraćao krv. Htjela bih ostati kod majčice, ali ona ne će. Rekla je, da je za mene bolje u školi.

»Za tebe nije nikako lijepo sada kod kuće. Osim toga, kod mene je teta Ivana ili baka. One se izmjenjuju u bdijenju kod tatina kreveta.«

Mislim, da bi liječnik htio tatu otpremiti u bolnicu, ali on ne će. Govorili su i o kirurgu. Ne razumijem zašto mu ne naložе da ide u bolnicu i basta! Ipak se mora nešto poduzeti. Ne može se tatu ostaviti u takvom stanju!

Subota, 1. srpnja. Odlučeno je. Tata ide u bolnicu! Najprije će ga još pregledati, onda će biti operiran.

Danas je doživio također i mali svjetli trenutak. Jakov je položio maturu. Mi smo ga poljubili i majka je pokušala da bude vedra, ali ja sam dobro opazila da njezino srce nije sasvim sudjelovalo.

Nedjelja, 2. srpnja. Tata ostaje ipak kod kuće. Bio je ovdje i kirurg. Dugo je razgovarao s kućnim liječnikom i to je bio rezultat.

Danas su dva letimična posjeta usrećila moje srce gladno ljubavi. Bile su kod mene Fanšù i Elizabeta.

Ponedjeljak, 3. srpnja. Tata uopće ništa ne jede. Ne može ništa zadržati. Živi od samih injekcija.

Utorak, 4. srpnja. On je mrtav... on je mrtav... on je mrtav! Tata je umro, tata, tata... Ne mogu vjerovati. To ne može biti istina Moja glava to ne može shvatiti. Ponavljam tisuću puta: on je umro... ne mogu shvatiti.

Kad je danas poslije podne došao gospodin Perault da me od Renate odvede kući, pogodilo me kao munja. Skočila sam kao elektrizirana. Osjećala sam kako mi noge klecaju. Htjela sam plakati, ali mi je grlo bilo stegnuto. Renata me je podupirala.

»Požuri se, moja mala Ano Marijo, tati je opet veoma zlo.«

U kolima mi je onda rekao: »Krvarenje, znaš, on je veoma slab.«

Došla sam prekasno, prekasno, prekasno... moj dragi tata!

Zašto sam poslušala majčicu. Ona me prisilila da Renatu otpratim kući. Previše je strašno! Sve je svršeno...

Suhih očiju, zažarena lica stajala sam pred njim i gledala ga. Činilo se da blago počiva, tako djetinji da bi se moglo misliti da samo spava! — Nisam se nimalo bojala. Bilo je to prvi put da sam vidjela mrtvaca. Ali polutama i miris bolesničke sobe, a prije svega unutarnje uzbuđenje, prevladali su me. Htjela sam sjesti... Počela sam drhtati cijelim tijelom. Nisam to mogla svladati. Majka me gurnula iz sobe. Potrčala sam u svoju. Zaključala sam se, zakopala glavu u jastuke i gorko sam jecala... Bilo je to kao oslobođenje.

Onda je došla majčica. Zajedno smo plakale. Tata je umro pri potpunoj svijesti. Rekao je još: »Nije mi dobro, majčice, nikako mi nije dobro.«

Pogledao je majku, a u njegovu pogledu, tako je rekla majčica, čitala se sva ona neizreciva sreća dvadeset godina ljubavi, zatim bol nad svim u čemu je zatajio, onda strašna tuga što je sada mora ostaviti, rastati se s njome! A onda ugasnuše njegove oči.

Sada se bojim vratiti se u tatinu sobu. Kad ga dugo gledam gotovo mislim da bih ga mogla čuti kako diše.

Srijeda, 5. srpnja. Htjela bih spavati, nekoliko dana dugo spavati. Htjela bih izmaći iz te atmosfere. Ona me pritište... Htjela bih uteći pred tim glasovima što šapću, pred licem majčice, koje me potresa; pred tim čuvstvom nemoći, pred činjenicama koje se sada ne mogu promijeniti... koje se nikad više ne mogu vratiti.

Htjela bih spavati da ne moram ništa više misliti, da ne moram više trpjeti. Ali ja ne mogu protiv toga učiniti ništa.

Jakov me razdražuje, obilazi okolo kao lav u kavezu. Sve baca. Mislim da je to njegov način trpljenja.

Četvrtak, 6. srpnja. Ne razumijem samu sebe. Ja sam žalosna, ali nisam uvijek žalosna. Ima časova, kad bih se mogla smijati. Onako kao prije. Onda se opet stidim i kažem sebi: Tata je mrtav, tata je mrtav... Još uvijek ne mogu to shvatiti.

Željela bih da je već sve prošlo i da nitko ne dođe k nama da nam izrazi sućut. Nikad ne znam, kako se moram vladati i što moram reći. Hoće li prestati ti stisci ruku i poljupci? Tako sam zbunjena; nekako mi je mučno i imam dojam da moram glumiti... a mislim da bi se i ljutili na mene, kad bih ispala iz uloge od boli slomljene kćeri. Baka me podsjeća na dužnost, kad možda za koji čas zaboravim na to:

»Reci, molim te, zar se to čini?... Nemoj tako lupati vratima... Govori tiše... Ta ne ćeš valjda obući bluzu...«

Sve me to strašno smeta. Gušim se u tamnim sobama. Ne pristoji se tobože ostaviti otvorene kapke.

Uzrujava me šaputanje. Čini se da glasna riječ dokazuje da čovjek ne osjeća duboku bol.

O, ja osjećam bol. Osjećam je. Možda više, nego svi misle. Ali ja bih htjela živjeti kao obično, sa suncem u sobi i bez tog crnog platna naokolo. I htjela bih izgovarati riječi svagdanjeg života! Ali ja bih također htjela da me od vremena do vremena puste samu u mojoj sobi, zaključanu. Ja hoću plakati, hoću se isplakati, a da me nitko ne može vidjeti.

Petak, 7. srpnja. Tatin pogreb. Sve je prošlo. Tata, moj dragi tata, ti znaš, koliko te ljubim! Ali tata, zašto si otišao? Ja te još tako trebam...

Subota, 8. srpnja. Konačno smo sami. Tete i ujak su otišli. Majka gotovo više ne može stajati. Ali ona je hrabra. Nikad nisam mislila da se može tako držati. Ona je tako jednostavna, ne pravi nikakvih pripovijesti. Neizmjerno sam joj na tome zahvalna.

Hvala ti, moja majčice, hvala! Ponosna sam na tebe!

Majčica putuje. Još je jedanput došla k meni, nježno me zagrlila, pomilovala i tiho rekla:

»Moraš pripraviti svoje stvari za logorovanje.«

Pogledala sam je zaprepašteno. Valjda nisam pravo čula. Uopće nisam više mislila na logor. To mi je odavno bilo jasno. Ni časak nisam pomislila da bi majčicu nakon tog udarca ostavila samu. Uostalom, nije me to stajalo baš nikakvog svladavanja. Nije mi to bila žrtva jer je u tren nestalo mog oduševljenja za logor. No majčica je ostala kod toga:

»Nema razloga«, rekla je, »da ti uskratim to veselje. Nezaboravi da je sam tata potpisao formular za tvoje učestvovanje. Znam da bi tata, kad bi mogao još govoriti, bio istoga mišljenja. Osim toga, to će te navesti na druge misli. Potrebno ti je to. Moraš pokušati, kolikogod je moguće, da se što više okoristiš tim danima. Bit ću sretna znajući da si ti sretna.«

Ne znam što bih mislila. Ne mogu to nikako shvatiti. Kad bi to znala Renata, poludjela bi od sreće. Misao, da ću ostati kod kuće, pokvarila joj je čitavo veselje.

Smijem li uistinu reći da?

Nedjelja, 9. srpnja. Grozničave priprave. Sve sam uredila. S jedne strane sam sretna, a onda se opet ljutim na sebe što sam sretna. Bojim se da bi moja radost mogla biti okrutna.

Možda sam ipak morala odbiti majčinu ponudu. Gotovo se bojim da moja radost zbog logorovanja ne će jako dugo trajati. Uznemirit će me savjest. Popustila sam majci samo pod uvjetom da ona otputuje na dva tjedna k našim rođacima.

Ponedjeljak,. 10. srpnja. Za nekoliko minuta moj vlak odlazi. Doviđenja, moj vjerni dnevniče, ti pouzdaniče mojih radosti i žalosti. Ne mogu te uzeti sa sobom jer ne znam kamo bih te spremila. Osim toga, ne ću i bez toga imati dosta vremena da svaki dan s tobom čavrljam...

Nemoj se ljutiti na mene! Doviđenja! Sretna sam, u isto vrijeme nesretna. Ne odlazim bez nekog unutarnjeg nemira. Bojim se da će majčica biti osamljena.

Ovdje je prilijepljeno nekoliko listova, što ih Ana Marija dobila za vrijeme logorovanja.

Moje drago!

Tisuću puta hvala za Tvoje dvije dopisnice s puta. Priznajem otvoreno da sam ih već nestrpljivo čekala.

Ne, moja velika djevojko, ne trebaš imati grižnju savjesti ako si vesela, a niti zato što se smiješ. To nema nikakva posla s ravnodušnošću, niti je dokaz da Ti svoga oca nisi dosta ljubila. To je jednostavno život, koji je opet zadobio vlast. To je normalno. Nemoj se zato nimalo uznemirivati. Svatko će razumjeti da ti moraš biti vesela. Da, Tvoj otac ne bi nikako drugačije ni želio; on bi Te umirio kad bi mogao.

A što se mene tiče, moraš znati da je za mene najveća radost, kad znam da si Ti sretna i vesela. Obogati se u tim danima, kolikokog samo možeš.

Zlato moje! Ove godine ćeš morati polagati maturu. Bez diplome ili posebne koje zvanične naobrazbe ne ćeš lako moći naći namještenje. Jakov je sada položio svoj ispit zrelosti. On mora sebi tražiti kakvu službu. Mislim da je veoma veseo, što mu je zbog ovog događaja ušteđen daljnji studij.

Pred kratko vrijeme htio je ionako objesiti studij o klin. Tada je došao u sukob s tatom. On mu je to trajno predbacivao. Balnchainovi se veoma zauzimaju za nas. A tata je osim toga bio visoko osiguran. Njegova nas smrt dakle nije ostavila potpuno bez sredstava. S toga stanovišta su druge obitelji u daleko lošijem položaju nego mi. Mogu sebi veoma dobro predstaviti gorku bol onih, koji su osim bolnog rastanka opterećeni s još tisuću materijalnih briga.

Molim, piši mi skoro! Tvoja majčica, koja Te veoma voli i koja sada treba svu sklonost svoje velike kćeri. O, da, ja je tako trebam!

Moja draga, velika djevojko!

Hvala za Tvoje dugačko pismo i za mnoge pojedinosti o kojima pišeš. Sve me tako zanima! Kako ste sretne što smijete uživati tako lijepe krajeve. Iskoristi samo dobro zrak, vodu i sunce. Ti ih trebaš. Izgledala si veoma blijeda kad si odlazila.

Uostalom nisi mi rekla, da li ste dobro izdržale put autobusom.

Ne, nemam nikakve namjere da pred Tobom sakrijem svoju bol. Sve mi je još veoma teško, još nikako ne mogu shvatiti. Uvijek mi se čini kao da čujem, kako Tvoj otac uzlazi stepenicama. — Nikad nisam mogla zamisliti kako je okrutan takav rastanak. Gledaj: U 21 godini što smo zajedno živjeli, često smo se porječkali. Ti znaš, kako se brzo mogu razljutiti. Nekad sam kao vulkan. Ali nikad nije došlo do konačnog razračunavanja. Smijem reći, da Tvoj otac i ja nikad nismo zaspali, a da se prije nismo izmirili.

Tvoj otac nije bio veoma povjerljiv. Ispočetka sam trpjela zbog toga, ali njega je trebalo poznavati. Imao je zlatno srce, a bojao se svoje osjetljivosti. To je bilo često tako jako da je iz neke instinktivne samoobrane igrao ravnodušnoga. Mnogi su muževi u tome slični. Oni ne će pokazati svoje osjećaje. Ali, kad se godinama zajedno snosi i dijeli radost i bol, onda se ne živi više u dvoje; onda se postaje jedno! A smrću se tada otkida jedan dio nas samih, iznenada i nasilno. Uvijek se iznova zatečem kod misli: To moram reći tati... Sutra ću ga pitati što misli o tome...

Sada moram iznova učiti ići sama i biti sama.

Vidiš, kad ja nekad kritiziram mladež, to je stoga jer imam dojam, da ona ne bi razumjela što znači jednoga čovjeka zaista i pravo ljubiti. I svaki put se bojim, da oni ono najvažnije od svega razbijaju u komade, naime: obitelj.

Mnogi misle da se ljubav sastoji u tome, da se neprestano ljubi i grli. No ljubav je više, ona je drugačija i ona je dublja. Ona je neizmjerno duboka. Ali je i teža.

Često se bojim, da se predajete iluziji da nekoga ljubite. Ljubav traži veoma mnogo svladavanja i žrtve. Mislim, da se nikad ne može netko dosta pripraviti na to da osnuje obitelj. Ako se netko dovoljno pripravi na to, onda je obitelj mnogo ljepša nego bi to čovjek vjerovao, ali ona je također onda i drugačija. Što ja to Tebi sve pišem, moja velika djevojko, ima svoj određeni razlog: Ja nemam sada više nikoga drugoga kome bi to mogla reći. A ja znam da me Ti razumiješ.

Moliš li se za svoju majčicu? Misli, molim, i na baku. Njezina je bol neizmjerno velika. Molim, piši joj koje lijepo pismo. I teti Ivani također.

Grli Te čvrsto, moja mala Ano Marijo,

Tvoja mama

P. s. Pazi da se navečer ne prehladiš. Noći možda nisu osobito tople. Palo mi je na pamet da si uzela samo svoj sivi pulover. Veoma je tanak. Prije svega, molim, pazi!

Moje ljubimče!

Što mi pripovijedaš, veoma me zanima. Mogu dobro razumjeti da Te taj logor više oduševljava, nego onaj prošle godine. Sigurno ćeš od toga imati mnogo koristi. Slušaj savjete koje vam daju. Zaista imate veliku sreću uživati takve praznike. U moje vrijeme — nemoj se rugati, ovaj put zavidam vašemu — u moje vrijeme dakle bile smo sretne, kad su nas poveli na izlet u Saint Laurentius. Mi nismo imale nikakve mogućnosti, kao što vi to imate, s većim djevojkama diskutirati o raznim problemima. Svi su vaši razgovori sigurno zanimljivi. Znaš li, da si me dapače učinila malo ljubomornom? Da sam ja u Tvojoj dobi znala to što Ti

sada već znaš, da sam se mogla izgovoriti kao vi i da sam se u kontaktu s drugima mogla formirati, u svom bih životu u mnogom pogledu radila drugačije.

Veselim se za Tebe! Iskoristi to, miljenče moje! Ali ne zaboravi, nakon što si mnogo primila, da ćeš jednom nositi i veću odgovornost.

Molim Te još jednom, ne muči se zbog mene, moja velika djevojko! Ja sam Ti već rekla: moja je navjeća radost kad znam da si Ti vesela. Da, ja znam da se na Tebe mogu osloniti.

Tvoj mali brat počinje shvaćati, da nikad više ne će vidjeti svoga oca. Sinoć je plakao: on bi ga tako rado vidio...

Jakov je sada češće kod kuće. Da li ga je očeva smrt zbilja navela na razmišljanje? I da li je sada konačno shvatio da će, ako bude dalje tako radio, potpuno propasti; da će postati samo osrednji čovjek, ako i ne promaši život.

Još se uvijek sastaje sa svojim prijateljima. Ti znaš da baš nisam s njima oduševljena — izuzevši Marka koji je bio uvijek ljubezan i tankoćutan prema meni. No čini se da ga Jakov više ne želi za prijatelja.

Mišu me molila Tvoju adresu. Hoće da Ti piše.

Dala sam obojiti svoj sivi kaput. Gospođa Duval ga je jako lijepo uredila. Ne ću da trošim previše novaca za žalosna odijela.

Srdačno Te grle baka i teta Ivana. A sada laku noć, moja draga Ano Marijo.

Voli Te Tvoja majčica.

Moja draga, velika djevojko!

Hvala, mnogo hvala za Tvoje dugačko pismo. Izvijestilo me točno o svim pojedinostima, te je kao i uvijek puno ljubavi. Pravo je tako da si mi sve rekla što misliš i što Ti je na srcu. Moram Ti priznati, da mi je ova pismena izjava misli postala mnogo lakšom.

Da, imaš pravo. Između nas dugo je vremena vladalo teško nerazumijevanje. Možda je morala doći očeva smrt i naš rastanak, a prije svega ovo nekoliko pisama, da se možemo opet dublje susresti. Ja sam bila često nespretna. Ali znaš li, da nije uvijek lako razumjeti svoju veliku djecu

upravo tada kad počinju biti samostalni. Možda ćeš kasnije jednom to isto doživjeti. Ti si bila za mene tako tvrda, tako zakopčana i zatvorena. Često sam posumnjala o Tvojoj ljubavi prema meni. I mnogo sam zbog toga trpjela.

Saopćavaš mi da sam uvijek s Tobom postupala kao s malim djetetom. Ne, moja draga, ne kao s malim djetetom, nego često možda kao s bezbrižnim djetetom. Bilo mi je teško, iza Tvoje šutnje, Tvoje prividne neusiljenosti i hladnoće naslutiti pametnu i osjećajnu djevojku, koju sam sada tek našla. Da, može biti da sam Ti morala dati veću slobodu. Ali to je imalo svoj smisao. Često nisam znala bi li Ti bila sposobna da svoju slobodu pravo upotrebljavaš. A onda, morala sam misliti na Tvog brata Jakova: njegov je primjer spriječio svaki put Tvoju veću slobodu. Moram dodati: on je stariji od Tebe. No uza sve to mislim da je tata prerano priznao njegovu samostalnost. Nije li nekoliko puta zlorabio svoju slobodu?

Sve je to veoma osjetljivo. Ali Ti sigurno ne ćeš reći da roditelji ne ljube svoje djece, ako se moraju sustezati od prevelike strogosti i bezbrižnog povjerenja koje je žarište opasnosti za dijete.

Mislim, kad bi svi znali, kako je teško odgojiti dijete — mnogo bi više o tome razmišljali prije nego što ih uopće imaju. Možda ćeš Ti biti spremnija nego mnoga druga djevojka i Ti ćeš jednom biti dobra majka obitelji. Sve što učiniš kod svojih susreta ili u razgovorima koje vodite na logorovanju, itd... sve su to veoma vrijedne pouke koje se ne smiju zaboraviti. Mi smo sebi morale sve same tražiti. Tapale smo u tami i bile smo sretne ako nam je ipak nešto uspjelo.

Ano Marijo, razumijem veoma dobro da vam mnoge navike »starih« i njihovo »naziranje« idu na živce. Vi mislite da je sve staro nevaljalo. (Molim Te ovdje, budi veoma obzirna prema baki, izbjegavaj sukobe s njom, pokušaj se uživjeti u njezin položaj!) Ali, moja draga djevojčice, nemoj biti nestrpljiva! Ne smiju se sve stare kuće srušiti zato jer nisu građene u modernom stilu... Ne smije se to učiniti prije nego što je čovjek sam sposoban da učini nešto čestito i lijepo. Često se bojim da ćete razoriti prije nego što ste nešto sagradili.

Ne, ne ljutim se što si me pitala o kršćanskom životu, kako ga ja shvaćam. Sigurno, bila sam u tome nemarna. Poslije očeve smrti mnogo sam razmišljala. Ali gledaj, unatoč tome izgleda mi kršćanstvo odrasle djevojke, kao na pr. Nicolino, tako različito od onoga što smo mi u svoje vrijeme učile, da se u tome ne mogu pravo snaći. Ipak ne smiješ misliti da je Tvoja majka ravnodušna. Ona čvrsto vjeruje da će joj dragi Bog pomoći da upozna svoju dužnost i prema tome radi.

Moja draga, molim, oprosti mi ovo ozbiljno pismo. Valjda ne izgleda kao neki obrambeni govor. Ili kao mala propovijed. Želim samo jedno, da možemo od sada jedna drugoj usmeno reći što mislimo. Uvjeravam Te, da ću učiniti sve da Te mogu razumjeti.

Jakovu je obećano namještenje. Počet će kao kemijski asistent u laboratoriju za nusprodukte petroleja.

Blanchainovi bili su veoma ljubezni. Zapravo je žalosno, što se sve može postići protekcijom. Jakov se time naravno koristio, ali jadni su oni ljudi koji nemaju nikakve veze.

Moj boravak kod obitelji Bertinaux je protekao veoma ugodno. Nisu znali što bi sve poduzeli da mi život učine po mogućnosti što ljepšim. Ipak sam čeznula za domom — a istodobno sam se bojala. Ima još tako puno posla, treba sve urediti. U zadnje sam vrijeme mnogo zanemarila. Naš stan je prava ropotarnica. Upravo me stid. I s pranjem sam zaostala. Čeka me brdo rublja.

Perica Te već čeznutljivo očekuje. Šalje Ti čitave »vagone« poljubaca i još ovu malu crtariju, koju radi dok ja pišem.

Sretna sam na pomisao da ću Te skoro vidjeti. Ne zaboravi, molim, javiti dolazak.

Tisuću poljubaca od majčice.

Na malom listiću prilijepljenom na pismu nalazi se risarija malog Perice: Brod na uzburkanom moru i galebovi, koji kruže oko njega.

Četvrtak, 27. srpnja. Logorovanje u Španjolskoj! Senzacija! Divno! Kako mi je žao što nisam uzela sa sobom dnevnik.

Upravo sam prilijepila pisma svoje ljubljene majčice. Znam ih gotovo napamet, toliko sam ih već čitala. Ne znam se pravo snaći, čini mi se da sam dobila sasvim novu majčicu — svoju pravu majčicu. Po ovim pismima poznajem je bolje nego za deset godina zajedničkog života.

Preduboko me potresla majčina bol. Nisam znala da su se moji roditelji toliko ljubili. Mi mladi ljudi prosuđujemo zaista samo po vanjštini. Premda mi to ne ćemo. Za naš je ljubav pitanje umiljavanja. Budući da nisam vidjela kod tate i mame, da bi se vladali kao zaljubljeni, zaključila sam da je njihov zajednički život samo navika, možda da su baš zato zajedno živjeli jer je tako moralo biti — ali dalje ništa! Stidim se što sam o majčici tako zlo mislila. Ona naravno ima pravo. Kako bi me mogla razumjeti kad sam bila tako zatvorena, i kad je moje vladanje izvana bilo sasvim drugačije nego moje srce.

Ali ja se nisam mogla, jednostavno nisam se mogla njoj povjeriti.

Zašto taj nedostatak povjerenja, ta smetenost, da, gotovo odvratnost?

Za vrijeme logorovanja jedne noći nisam mogla spavati. Bilo je veoma sparno i mi smo se toliko naokolo ganjale, da su mi se živci samo teško smirili... Dugo sam razmišljala, Izlazna točka i uzrok našeg međusobnog otuđivanja bijaše sigurno majčina šutnja i onda — siromašna majčice, oprosti! — njezina laž. Kako sam je često kao mala djevojčica pitala za tajnu života! Njezini odgovori nisu bili istiniti.

Kad bi roditelji znali, koliko zla prouzrokuju time svojoj djeci — tada bi sigurno otvorenije i poštenije govorili. Majčica nikad nije odgovorila na moje pitanje. Ili je odgovorila krivo. Konačno nije više imalo nikakva smisla da je uopće još nešto pitam.

Petak, 28. srpnja. Sinoć sam morala usred rečenice prestati. Skoro su mi se oči bile zaklopile...

Htjela sam jučer još reći da je konačno ipak razlog i izvor tragičnog nerazumijevanja između majke i mene bez

značenja. Važno je naprotiv da se opet sve uredilo. Kad bi samo ostala ta lakoća s kojom smo se pismeno povjeravale jedna drugoj! Kad bi ostala i onda kad opet budemo zajedno.

Danas poslije podne bila sam s njom. Predstavila sam sebi, da imam reći nešto posebno teško i važno: na primjer neku mladenačku stvar. I pitala sam se, bi li imala hrabrosti o tome govoriti s njom.

Spremna sam da se potrudim. Pokušat ću se staviti na njezino mjesto i nastojat ću da je razumijem.

Opet sam čitala njezina pisma. Ne mogu reći koliko sam sretna zbog njih. Ako budem jednom posumnjala o njezinoj sklonosti ili razumijevanju, onda ću izvaditi njezine listove i čitati ih. Opažam, da majčica ima dobar stil. Još nikad nisam imala prilike da čitam njezina pisma. Kad sam prijašnjih godina u praznicima išla na logorovanje, nije pisala majčica, nego baka. Majčica je samo dvaput dodala par riječi. Zbog toga sam veoma trpjela. Sjećam se da sam pri svakom takvom listu plakala, toliko sam bila razočarana.

Nedjelja. 30. srpnja. Ništa nisam pisala o našem logorovanju. Bilo bi mnogo toga, ali nemam snage za to. Bilo je osobito dobro društvo. Prijateljstvo djevojaka. Sve, osim jedne djevojke iz moje skupine, bijahu simpatične. Diskusije su bile odlične! Što li nisam sve naučila! Šteta što nisam ništa bilježila... Ali mislim da sam nešto zadržala u svojoj maloj glavi.

Samo radi jedne stvari mogla bih si čupati kosu: Nisam iskoristila prekrasnu priliku da se ispovjedim. Bilo bi tako lako, jer je u blizini bio svećenik, a cijela atmosfera prikladna. Promašila sam priliku. Moja prokleta plašljivost doista je smiješna. U najdubljoj dubini to je ipak moja neiskorijenjiva oholost... Ipak jednog dana moram to obaviti.

Srijeda, 2. kolovoza. Jakov radi od jučer. Svaka nova metla dobro mete. On je sretan! Tim više, što će sada biti slobodniji nego prije. Bila je velika sreća da je našao to mjesto. On to zaslužuje već i za svoju dob. Kad mi je majčica pisala da je tako brzo našao namještenje, morala sam misliti na Mišu. Ona nema nikakve veze, tražila je tjedne i

tjedne, dok konačno nije našla mjesto u tvornici kod jednoličnog posla koji ubija duh...

Ah, kako je to sve odvratno! Zbog toga veseli me majčina primjedba o protekciji. Bila sam sva sretna što sam vidjela da je muči briga za one kojima je teško naći posao.

IV DIO

Tko hoće ljubiti, mora znati darivati

Nedjelja, 1. listopada. Što se zapravo dogodilo? Moj dnevnik je osijedio, a moje pero je dobilo penzionerski trbuh. Već je dugo što nisam pisala. Kad sam bila kod tete, nisam ga ponijela. U Bretagni kod Renate imala sam ga kod sebe, ali nisam napisala ni retka.

Kakve li gluposti!

Uostalom, ove godine moram pisati dnevnik sasvim novim stilom. Kad čitam svoje bilježnice, napose one prve, otkrivam da moje misli mnogo plešu oko moga dragoga ja. No odsada to mora biti samo onda kad ga hoću ispraviti i kad tražim bolje »ja«.

Ove ću godine prije svega raditi na svome držanju prema drugima. Time sam prisiljena da svoje vozilo guram u pozadinu...

Ovu ću godinu shvatiti ozbiljno. Odlučila sam se na veliko čišćenje i pokušat ću osloboditi se svega smeća.

Prije svega sada mi je 17 godina i po i ja se nad tim zgražam. Sada se ne radi više o tome da se ne vladam kao dijete, nego o tome kako ću opet nadoknaditi izgubljeno vrijeme: To je zadnji vlak ako hoću napredovati.

Prvo: Nastojat ću da steknem ravnotežu. Bolje rečeno, radit ću na tome, jer početak je već učinjen. K tome, svaki ću dan paziti na svoju osjetljivost, na svoj čuvstveni život.

S obzirom na mladiće moram paziti na sebe. Prije svega kad idem u Centrum. Mama nije osobito oduševljena kad idem tamo. (U Centrumu su dopuštena samo prijateljstva između mladića i djevojaka.)

Drugo: Gradska četvrt. Prošle sam godine opazila da sam od djevojaka naše stambene četvrti bila skoro potpuno izolirana. Pa i od onih koje poznajem iz škole. Centrum će mi pomoći da opet dođem s njima u dodir.

Treće: J.E.C.F. Marija Paula mi je rekla, da ove godine moramo bezuvjetno iz našeg razreda sakupiti dosta učenica tako da možemo držati svoje stastanke. Ona nema vremena brinuti se za to. Odgovorna je za dvije škole. Još je dodala: »Ano Marijo, ti moraš ući u stvar, ona sada ovisi o tebi. Moraš stvoriti metodu i gledati kako ćeš prihvatiti stvar. Mislim da si sada dosta shvatila o čemu se radi... Ako ne učiniš ništa, bit ćeš zato odgovorna!«

Pitala me također, ne bi li se mogli osnovati sastanci i u četvrtom razredu. Možda pomoću male Renatine sestre. Ja sam s njom već velika prijateljica.

Četvrto: Gospodin. To sam na logorovanju shvatila. Bez Njega ne može se ništa trajno graditi. Religija je postala za mene nešto posve drugo. Ali bojim se, da je ono što sam o tom razumjela još previše čvrsto zabijeno u mojoj glavi i tamo leži; da je još premalo proželo moj život i premalo ga formiralo. Prvo je što ću učiniti: pravo se i iskreno ispovjediti. Kakav li sam bila magarac što nisam bolje iskoristila priliku.

Peto: Rad. Imam cijelo brdo posla pred sobom. Ano Marijo — dobra, stara teto, sada moraš zagristi. Moraš naprijed! To je potrebno, to mora biti, ako hoćeš nešto vrijediti i dati smisao svome životu. Ove je godine moja matura. Nijednu minutu ne smijem izgubiti! Ne smijem se pouzdavati u svoju nadarenost. Moram na pasao!

Ponedjeljak, 16. listopada. Još uvijek isti problem: Tko će biti naša nova razredna zastupnica? Bile smo mišljenja, da bi ovaj put morale birati zastupnicu i da bi sve djevojke morale sudjelovati. Da, jada! Većina ih je bila sasvim ravnodušna. Rekle su da bi bilo mnogo jednostavnije, kad bi Uprava škole imenovala zastupnicu razreda. Da je i prije bilo tako. Konačno smo zajedno s Marijom Paulom progurale ideju izbora... Nije bilo lako postići da djevojke shvate kako svaka od nas mora sudjelovati. Predložile smo Fanšu. Veliki dio djevojaka htio je Mariju Paulu. Neke su dapače spominjale mene (bila sam ponosna). No ipak je dobro da ni jedna od nas nije postala. Fanšù će dobro voditi stvar...

Četvrtak, 19. listopada. Danas sam opet čitala »Mali Princ«, i to na dušak, od prve do zadnje stranice. Zbilja je divno!

Kad sam čitala prvi put nisam još sve tako dobro razumjela.

Najviše mi se sviđa prizor s lisicom.

Mislim, da još nisam pravo strpljiva kad treba krotiti ljude koje sretnem. Radije bih se sama dala krotiti, a ne da ja moram druge. Uvijek ja, uvijek ja! Samo da ne napustim stare tračnice!

Ako želim postati spisateljica, onda se već sada moram potruditi da dnevnik preradim u lijepom stilu. Dobit ću time na svim pravcima: na jezičnoj formi, na dubini misli i na samokritici.

Petak, 20. listopada. Hura! Fanšù je izabrana! Bila je prava hajka! Imale smo u razredu bombaško izborno raspoloženje... ali bilo je veoma zgodno. Većina je djevojaka sudjelovalo. Dapače. i Josiana. A nju nije baš lako predobiti za nešto drugo osim za flirtove. Pokušat ću govoriti sa Fanšù. Rado bih upoznala njezin »program rada«. A prije svega zanima me kako će se prihvatiti stvari. Mislim da će imati silu zanimljiva posla. Morat ćemo joj pomoći jer joj ne će biti lako. Različite zadaće upravljanja, odnosi s voditeljicom odgoja i naše često malo ćoškaste djevojke — sve su to nezahvalne stvari.

Subota, 21. listopada. Večeras sam sretna! Prije nego što sam pošla kući, malo sam još lunjala gradom. Bilo je prekrasno vrijeme. Upravo sam prolazila uz »Galerije« kad sam se kod Picarda skoro spotakla o gospođicu Coletu. Bila

sam potpuno smetena i pocrvenila sam kao rajčica. Nenadano je opet oživjela cijela povijest moje mladenačke dobi. Smiješak na njezinim usnicama bio je kao i onda.

Bila sam najednom svijesna da sam se morala veoma promijeniti. Iz moje je duše izronila prošlost, ali ta prošlost bila je sada slobodna od svega što je moja osjetljivost bila stavila u nju.

Veoma sam sretna što sam mogla opet vidjeti njezino simpatično lice. No ta sreća je mirna i spokojna, bez ikakvog nenadanog uzbuđenja.

Kad čovjek postane stariji, mora biti veoma budan da može razumjeti mlade. Mora dugo promatrati i njihove pripovijesti tako prosuđivati, kao da je to bilo njihovo vlastito srce od sedamnaest ili osamnaest godina. Često se zaboravlja da mladi ljudi te doživljaje svoga života doživljavaju sa srcem, koje je mlađe nego oni sami. Ono nije staro sedamnaest, nego možda tek petnaest godina. Ono nije tako zrelo kao njihovo tijelo.

Činilo se da se gospođica Coleta veselila ovom neočekivanom susretu. Radoznalo me pogledala i rekla:

»Tako nešto, kako si se promijenila! Ne samo tvoj stas i crte lica... Imaš otvorenije lice, jasniji pogled. Skoro bi se moglo misliti, kao da nisi više ona... Kako si samo postala ljepušna djevojka. Čestitam, Ano Marijo!«

Uf, ja sam ljepušna djevojka!

Ne treba ni spomenuti da sam bila kao u sedmom nebu. Bila sam presretna!

Ja sam se dakle promijenila... Što se promijenilo? Kad o tom razmišljam, onda mislim da je to možda moja nutarnja promjena i ta se sada počinje odrazivati na mojem licu.

Mislim na Nicolinu primjedbu o ljepoti djevojke. Ona mi je jedanput rekla: »Ano Marijo, prava ljepota dolazi iznutra... Vanjski ukras fasade ne vrijedi mnogo.«

Moram prestati s pisanjem. Mama je zvala k stolu.

Nedjelja, 22. listopada. Danas ujutro na Misi. Na logorovanju prošlog ljeta još sam neke stvari naučila. Razumjela sam da se Misa ne »sluša«, nego da se mora u Misi sudjelovati! Prije sam prisustvovala Misi kao kino-predstavi: čekala sam dok se svrši. Ali od nekog vremena pokušavam da Gospodinu donesem neke stvari. To činim napose kod Prikazanja.

Kako bi divno bilo, kad bi svi koji su u crkvi, poklonili Gospodinu svoj vlastiti život, kao i život svoje okoline, sredine u kojoj žive. Misao je divna: Mislim na to da su u isti čas na raznim mjestima našega grada ili na cijelom svijetu kršćani sakupljeni. Kad bi svi poklonili Gospodinu svoj život i život svoje okoline, onda bi cijelo čovječanstvo i cijeli svijet pokazao čudesni uspon k Bogu.

Ovaj put se nisam pričestila. Znam da je to nenaravno. Kad se čitav svijet pokloni Gospodinu u Prikazanju, morali bi Ga ipak s oltara uzeti i nositi u život. Ali mislim na to još nemam prava kad još sama nisam očišćena. I previše sam sada svijesna onoga što mi nedostaje i što je na meni ružno. Osim toga morala bih čitati Evanđelje. Od nekoga je vremena to moja stalna odluka, ali — još uvijek nisam počela. I tek onda kad poznamo Gospodina, možemo u Njega vjerovati.

Poslije podne bila sam u Centrumu mladeži. Dva sata. Bilo je veoma zgodno. Igrali smo stolni tenis i ping-pong. Marko je također bio tamo. On je šef Centruma. Njegovi ga prijatelji veoma ljube. Ima ih posve u rukama. I kad je on tamo, sve je u redu. Rekao mi je: »No, što je s tvojim bratom i njegovim srcem? Već ga dugo vremena nisam vidio?«

Imala sam volju da mu odgovorim: »Idi, ti znaš bolje nego ja!«

Ponedjeljak, 23. listopada. Marije Paule nema. Bolesna je. Ipak nije ništa zlo. Jedna me saučenica pitala što joj je. Odgovorila sam da će za dva, tri dana doći opet u školu. Tada se čuo usklik: »Hvala Bogu! Tako mi je jako potreban njezin smiješak!« To je divno i ne čudim se! Kako bi mi bilo drago kad bih ja jednom mogla doći tako daleko. Htjela bih tako živjeti i raditi da drugi, kad me vide, crpe iz toga radost i hrabrost.

Utorak, 24. listopada. Moram bezuvjetno govoriti s Pavicom. Ona je moja susjeda u školi. Premda se svaki dan

nebrojeno puta viđamo — sjedimo jedna kraj druge — živimo potpuno jedna mimo druge. Niti se ne pogledamo. Mi se ne poznamo. I to kao drugarice istoga razreda! Zapravo je to prijekorno za nas obje: sjediti jedna kraj druge kao da smo potpuno tuđe. Gospodin sigurno nije s time sporazuman. Moramo se s drugima »sprijateljiti«, kaže Saint-Exupéry.

Dugo sam se promatrala u ogledalu. Još sam uvijek ushićena svojom vlastitom ljepotom... To doduše nije nikakvo zlo, ali čovjek ne smije time biti opsjednut. Morala bih dotjerati dotle da želim biti lijepa za druge. Za druge, da njih razveselim. I da im donesem svježinu mladosti. Zasad još su posve druge stvari na prvom mjestu. Što će misliti o meni?... Ne ću li biti smiješna?... Hoće li reći da sam lijepa?...

Jednog sam mišljenja s Nicole: Vjerujem da se naše misli, naša čuvstva i sav naš nutarnji život odrazuje na nanašem licu. Morala bih se mnogo više brinuti za svoju nutarnju ljepotu, da ta nutarnja ljepota oblikuje vanjsku. Moram svemu što je u meni ružno, navijestiti odlučnu borbu. Moram u sebe upiti mnogo svjetla da onda mogu ižarivati svjetlo.

Dakako, ja hoću biti lijepa djevojka!

Danas sam pročitala jedan odlomak iz Evanđelja. Nije bilo velike koristi. Nisam gotovo ništa razumjela.

Četvrtak, 26. listopada. Dan sastanka J.E.C.F. Važan dan, premda smo se sastali poslije podne. Bilo nas je oko 60 djevojaka. Konferencije su bile u Centrali Katoličke Akcije.

Na početku nabrojale su nam Marija Paula i druge odgovorne djevojke sve škole u našem gradu i u okolici za koje se moramo brinuti. Na zidu je bio izvješen veliki plan. Svaka je škola bila označena krugom i brojem učenica. Jedna je djevojka čitala izvještaj o situaciji. Gdje smo? Što moramo postići?

Zatim, u drugom dijelu konferencije govorili smo o našoj akciji. Sve sam zabilježila, a nije bilo teško: Jedna je djevojka glavne nakane i program pisala na ploči. Diskusija, koja je slijedila poslije toga, razjasnila mi je mnoge stvari.

Ovdje su prilijepljene dvije stranice iz bilježnice. Ispisane su uzduž i poprijeko i urešene s nekoliko crtarija. Ovdje slijedi tekst:

»A K C I J A« kao KATOLIČKA AKCIJA.

»Specijalizirana Katolička Akcija jest laički apostolat u suradnji s apostolskim poslanjem Crkve i njezine Hijerarhije...« (Kardinal i biskupi u travnju 1955).

Ne sastaje se mladež u organizaciji J.E.C.F. zato da se obrazuje i da diskutira... sastaje se zato da radi.

Što znači »djelovati« u Katoličkoj Akciji (K. A.)?

»Djelovati« ne znači:

nešto činiti da prođe vrijeme —
nešto činiti jer se mora činiti
nešto činiti da se istakne
nešto činiti da se proslavi
nego nešto činiti da se postigne nešto dobro (moja pomoć drugima ima neku pozadinu)
nešto činiti — da druge obratim.

»Djelovati« znači: Po nalogu Crkve svoje sile sjediniti s akcijom da s Njim i braćom naše sredine ostvarimo kraljevsku vlast Njegova Oca.

Naša akcija jest dakle:

1. »Kršćanska Akcija«: To znači ona akcija što je Krist, koji u svojoj Crkvi dalje živi, sam provodi.
Krist kaže: »Moram činiti djela Onoga koji me je poslao.« (Iv, 9, 4). »Otac moj dosada radi, i ja radim« (Iv 5, 17). Skupina Katoličke Akcije jest dakle skupina ljudi koji s Kristom surađuju i pomažu Mu u Njegovu poslanju. Ona je ćelija u nekoj sasvim određenoj sredini.
U toj sredini mora ona Isusu pomoći.
2. trajno održanje, nikakav pojedinačni čin.
Spremnost se očituje na mnogo načina: u vladanju, u prosuđivanju, u molitvama, a napose u mojem djelovanju. Ne valja ljubiti samo riječima i usnama, nego istinskim činom (Iv 3, 18).
3. ...je naš odgovor na želju Očevu u nebu koji nas je postavio u određenu sredinu. Mora se sredina najprije

studirati, istražiti njezin odnos prema vjeri: tada ćemo tek vidjeti potrebu i moći pomoći.

4. Akcija unutar pokreta. Po krštenju i potvrdi svaki je kršćanin, svaki je svjetovnjak član mističnog Tijela Kristova i zato pozvan da bude apostol... Ali Katolička Akcija nije suma mnogih pojedinih apostolata. Ona je »organizacija laičkog apostolata u određenom životnom prostoru. Za taj životni prostor je uvijek specijalizirana određena skupina« (Kardinali i nadbiskupi u listopadu 1955).
Svake godine postavlja ta organizacija godišnji plan: godišnju temu. To izdaje centralno vodstvo. Svi aktivisti su svoju sredinu promatrali. Iz toga su proizašle sasvim određene nakane. Centralno vodstvo laičkog apostolata određuje tada putne naloge za slijedeću godinu.

5. Motor za život u nekom određenom životnom krugu. Taj pokret nije masovni pokret stoga jer bi svi morali biti kod toga, nego masovni pokret jer su svi odgovorni za sve ljude koji u nekoj izvjesnoj okolini zajedno žive. A okolinu je Crkva povjerila jednoj ili više skupina. Zadaća Katoličke Akcije nije formirati elitu, nego mnogo više obrađivati čitavu sredinu. Moramo stoga što više djevojaka upoznati s tim pokretom. Motor za dobro mora biti veoma jak... Moramo učiniti sve, da predobijemo mladež: na pr. mladenačke zabave, izložbe itd...
»Moram činiti djela onoga koji me je poslao.« (Iv 9, 4).

Na koncu je jedna djevojka prikazala radni program za slijedeću godinu. Zatim smo diskutirali kako bismo mogli ostvariti program. Konačno smo rezultat naših razgovora saželi u jednu rezoluciju. U 18 sati bili smo s time gotovi. Još su nam prikazivali fotografije u bojama **od** posljednjeg logorovanja.

Bilo je divno na taj način još jedanput doživjeti logor u različitim prizorima. Pojedine slike su odlične.

Vratila sam se kući oduševljena. Sjajim se iz svih rupica na pucetima.

Ali sada se moram dati na posao. Lijepo, polagano razumijem svoju odgovornost.

Pisat ću Nicole i reći joj svoje planove.

Petak, 27. listopada. Na putu kući stigla me mala Renatina sestra. Veoma je ponosna što ide već u četvrti razred. Čini joj se da je već kao »Velika«. Imala sam kod sebe časopis »Rallye Jeunesse«. Dala sam joj ga. Rekla sam joj neka ga čita, da je veoma zanimljiv. Još smo malo čavrljale. Htjela me pratiti kući, ali meni se žurilo. Tako sam je morala odbiti. Preduzela sam sebi da ću biti prema njoj veoma prijazna i mila, jer izgleda da me sluša kao kakvo proročište.

Subota, 28. listopada. Vidjela sam Pavicu. Pozdravila sam je smiješkom. Još ne znam kako bih opet s njom uspostavila vezu. Nije lako nakon tako dugog vremena šutnje i ravnodušnosti. Ona će se pitati što mi je najednom puhnulo u glavu. Ali meni je svejedno. Moram se odlučiti. Pokušat ću da budem s njom posve naravna i jednostavna.

> Tu je prilijepljena jedna fotografija. Očito izrezana iz ilustriranog. Prikazuje 3 mladića koji idu duž obale. Ana Marija je ispod napisala: Desni, taj je u redu. Tako mi se sviđaju ti mladići. To je moj tip.

Nedjelja, 29. listopada. Prije nego što sam išla u Centrum mladeži, bila sam kod Renate. Htjela sam je odvući sa sobom. Nažalost, nije bila kod kuće. Njezina mala sestra Mihelina vukla me straga za kaput i tiho šaptala: »Moraš mi pribaviti još druga dva broja časopisa. Trebam ih za saučenice. Molile su me.«

Jer Renata nije mogla doći sa mnom, išla sam sama u Centrum. Marko nije bio tamo. Bilo je uopće prilično malo djevojaka i mladića. Većina ih je išla u kino. Tako ni ja nisam dugo ostala. Osim toga, imam još učiti.

Jutros sam vidjela Dudu kod Mise.... Prokleto, moram se odučiti toga »Dudu«. Svaki put elektriziram time svoju siromašnu majčicu. Samo što ne viče. Zato, jer ga zovem »Dudu« (to činimo samo među nama), nije moje poštovanje prema njemu manje. Isto vrijedi i za nju kad je zovem »moja draga stara kućo«. Pokušala sam da joj to malo pro-

tumačim i mislim da me je razumjela. Njezini su protesti već daleko slabiji.

Sada dakle: vidjela sam Dudu (a ne gospodina »Kapelana«). Skoro sam ga zamolila za »audijenciju«. Htjela bih se opet jednom ispovjediti... Naravno, bila sam odviše strašljiva. Ali jednog dana morat ću zagristi tu kiselu jabuku. Ja ću to i izvršiti i poći ću k njemu.

Ponedjeljak, 30. listopada. Rusi su dali da eksplodira njihova najveća Superbomba. Bila je jedna od onih koje imaju razornu snagu od 50 do 100 mega tona. Ljudi su potpuno poludjeli. Pokusi zadnjih mjeseci odgovaraju 7.000 strukoj razornoj snazi one bombe koja je bila zapaljena nad Hirošimom.

Neshvatljivo je kako to može biti, da tako inteligentni ljudi koji su izvršili tako silna otkrića — unatoč njihovoj inteligenciji — idu samo za tim da šire rat i smrt. Čovjek se osjeća upravo nemoćan naprama toj ludosti pakosti. Da je tata živ, bio bi veoma žestok, jer on je bio uvijek ogorčeni pristaša mira.

Utorak, 31. listopada. Danas je bio sastanak kod J.E.C. Prebacili smo ga na danas jer sutra je blagdan Svih Svetih. Neko smo vrijeme razmišljali o jednom mjestu iz Evanđelja. To poglavlje izabrali smo prošli puta. Iz Ivanova je Evanđelja 6, 63, a glasi:

»Riječi, koje sam ja rekao duh su i život. Ali neki su među vama koji ne vjeruju.«

Mogla bih si kosu iščupati: zaboravila sam kod kuće pročitati to mjesto. Zaboravila sam i zato sam izgovorila prilično mnogo gluposti. Marija Paula mi je rekla, kako je potrebna ta priprava. Jer ne radi se o tome, da se iznesu velike ideje da se njima može nekoga obrisati. Ne radi se uopće o idejama, nego na sastanku moramo ono iznijeti što smo lično pomoću Gospodina na ovom ili onom mjestu saznali. To što nam je dao otkrijemo. No to je moguće samo onda, ako barem jedanput tjedno otvorimo Sveto Pismo. Ja sam bijedna izgubljena srećka. Na neki način time sam pokopala i zlorabila povjerenje drugih djevojaka.

Opet mi je jednom to postalo jasno: Marija Paula nije me samo opomenula, ona je učinila više — postidila me time što je rekla o tome mjestu. Bila je divna. Vidi se da je to, što ona kaže, doživljeno, a ne strah pred naravnim i ljudskim razmišljanjem. Moram bezuvjetno učiti kako ću se služiti Evanđeljem. Moram ga učiti pravo čitati. Drugačije to moram činiti nego što sam dosad činila. Ja sam znatiželjno izvadila jedno mjesto, brzo pročitala jedno poglavlje, a da nisam tražila pravog kontakta s Gospodinom Bogom.

Srijeda, 1. studeni. Svi Sveti. Upravo smo došli kući s groblja. Bili smo na djedovu i tatinu grobu. Oh, kako mi je mrzak taj običaj! Mnogo radije molim za tatu kod kuće ili još radije kod svete Mise. Pa tu je spomen za mrtve. Na groblju mi svašta dolazi na pamet. Ne mogu si pomoći. Mene tišti misao, da tu u grobu leži tijelo mojega tate i polagano trune. Za ljude koji nemaju vjere, mora to biti zaista strašno.

Na putu kući vidjela sam Pavicu. Poklonila sam joj »perfektni smiješak«. Mislim da je ona svoj smiješak »učinila« specijalno za mene. Napravljeni smiješak, ali svejedno smiješak!... Ja ga »krotim« (Saint-Exupéry: Razgovor s lisicom).

Nedjelja, 5. studenog. Jakov ne će da ide u Centrum. Razlog sam ja. Ako ja idem, on ne ide! A ipak znade veoma dobro ta deva od brata gdje me može naći, kad me treba.

Tako je na primjer jutros htio po što po to, da mu klornom vodom nakvasim šavove njegove Blue-Jeans, jer moraju biti bijeli i izgledati sasvim istrošeni, kako bi hlače gospodina Jakova dobile izgled nemarnosti.

Pavao me zasad pušta na miru. Uostalom, to ga ne stoji nikakva svladavanja. Negdje je drugdje zauzet. Tim bolje!

U Centrumu sam vidjela Mišu. Već je dugo nisam srela. Više puta sam htjela ići k njoj, ali sam imala previše posla.

Mišu je uvijek ista. Kad joj netko dade i najmanji povod za šalu, odmah je mahnito raspoložena. Svi se skupljaju oko nje, jer se u njezinu društvu nitko ne dosađuje.

Mogle smo časak zajedno brbljati. Njezin joj posao još uvijek nije ugodan, dapače odvratan je. Ona se s pravom pita, čemu je zapravo sposobna i hoće li cijeli svoj život

morati podnositi to mrcvarenje. Siromašna djevojka! Pokušala sam da je malo ohrabrim. Rekla sam joj da u tvornici kao i svagdje ima prijateljica, dakle djevojaka koje je trebaju, koje na nju računaju. I ja sama pri svakom susretu s njom osjećam se obogaćenom. Ona još uvijek surađuje u J. O. C.

Ponedjeljak, 6. studenoga. Moj susret s Pavicom mogao bi izgledati kao da je hotimičan, već sam je opet srela na ulici. Poklonila sam joj mali znak prijateljstva. Ona je odmah uzvratila. Otkako sam prema njoj pažljivija, opazila sam da je češće susrećem. Prije bih sigurno tvrdila da sam zle sreće što ne susrećem nijedne djevojke, barem nijedne iz naše gradske četvrti.

Morala bih i Micky opet reći dobar dan... No to mi je teže. Micky me susreće s nepovjerenjem, jer je Jakov sigurno nije nagovorio, da sa mnom »uspostavi veze«... Ona ide s Jakovom. A ja moram ustvrditi da je njezin način smiješan. Razumljivo je da se mladići kupe oko nje. Ne osuđujem je, ali sam mišljenja da je Jakov zaslužio drugu djevojku.

Utorak, 7. studenoga. Govorila sam s Fanšù o njezinoj zadaći kao voditeljici razreda. Njoj je već dosta toga. Mogu to dobro razumjeti. Djevojke su mrtva puhala. Strašno ih je teško naprašiti s malo dinamita. Pokušala sam da joj opet pomognem. Da joj dadem malo poleta. Nije lako. Što da se radi?... Prije svega, ja ću za nju moliti! Ne smije se osramotiti. Ona je tako zgodan dečko!

Govorit ću s njom o J.E.C. Sigurna sam da će zagristi. Ona je i onako otvorena i pristupačna. Moram joj pomoći. Mora se njezinoj velikodušnosti dati neki smisao.

Na povratku kući rekla mi je Renatina sestra da bi htjela urediti zbirku maraka. Pitala me za savjet kako se to radi. Svjetovala sam joj, da pripovijeda o tome u svom razredu i da pokuša naći nekoliko djevojčica, koje bi se isto time bavile, i onda mogu mijenjati.

Prestala je sakupljati čuperke kose. Odala mi je, kako sada kad posjeduje 33 primjerka, mora »pasti pod stečaj«,

jer se nedavno dogodila skoro tragedija, kad je jednu djevojku ozlijedila škarama.

Srijeda, 8. studenoga. Nagovorila sam Pavicu. Sva sam blažena! Nisam znala što bih joj rekla. Izmucala sam: »Zar se mi ne poznamo? Ta bile smo ipak u istom razredu, zar ne?« Naravno, odmah smo si rekle »Ti«.

Mislim da ne moram iz toga praviti nikakav problem. Bit će dovoljno samo malo dobre volje.

Vjerujem da je Gospodin time zadovoljan.

Dok smo razgovarale, prošla je kraj nas Micky. Očevidno nije nas htjela vidjeti i okrenula je glavu. To me boli. Boli me kad vidim, da se jedna djevojka namjerno od nekoga tuđi. Kad bi se barem svi mladići i sve djevojke mogli pružiti ruke!

Od sveg srca ću pokušati pripadati onima koji se radodaju »krotiti« od drugih. Hoću da drugi imaju povjerenje u mene i obratno!

U školi već od početka godine rade soboslikari. Kreče hodnike. Jedan od njih je Talijan. Zgodan je — k tome oženjen i otac obitelji. Unatoč tome galami po hodnicima i otvoreno ljubaka s jednom djevojkom. O tome se vode velike diskusije u razredu. Kažu da su dapače dogovorili rendez-vous.

Većina djevojaka je protiv toga nevaljalca. Dapače i one, kojima je ljubakanje navika, kažu: Prije braka je flirtovati normalno, ali poslije je neukusno. To je odvratno. Marija Paula je rekla, da je ljubakanje i prije braka nevjera, pa i onda kad budućega još ne poznaje. Nekako njih oboje već pripadaju zajedno još prije nego su se sreli. (Nicole mi je jednom rekla isto).

Osim toga rekla je Marija Paula:

»Ne mogu sebi predstaviti, zašto onaj koji flirtuje od navike najednom poslije ženidbe ne bi se više vrzao oko djevojaka. Zar se može odjednom okaniti svojih mladenačkih navika?«... Ona je priznala, da nekome u početku može veoma mnogo pomoći jaki čuvstveni doživljaj bračnog druga i strast prema njemu. Ali ako se pojave teškoće, kako to biva u svakom braku, dolazi napast da pobjegne od svog bračnog druga i da opet ljubaka. Mladić, koji se prije braka

nije nučio svladati, ne će se ni u braku moći oprijeti... I »lagana« djevojka zbog svoje mladenačke navike ostaje cijeli svoj život nestalna.

Po mom mišljenju ovakve su diskusije odlične. Čovjek sili sama sebe da postigne jasnu spoznaju.

Četvrtak, 9. studenoga. Počela sam se ozbiljno zanimati za svjetske događaje. Od vremena do vremena čitam dnevne novine. Uzimam najvažnije.

To je prije bilo drugačije. Sjećam se da bih svaki put bila najradije pobjegla, kad je moj siromašni tata otvorio radiovijesti. Uvijek sam pokušavala da ne moram slušati »trice« o kojima je spiker izvješćivao. Jednostavno, nije me zanimalo. Prepuštala sam se svojoj mašti, a ta me je naskoro odvela daleko — dok me onda nije mama iznenada dozvala u stvarnost: »Reci mi, molim te, gdje si sa svojim mislima?...«

Čim više dolazim u dodir s velikim svijetom, to doživljavam veće razočaranje. Čini se da ima samo prljavih stvari. Dakako, ukoliko to novine izvješćuju. Ah, što tu ima svega: ratovi, umorstva, gospodarski škandali; čini se kao da su ljudi potpuno izašli iz kolotečine i da im je netko oteo njihovo slobodno ljudsko dostojanstvo.

Htjela bih rado učiniti nešto za svijet. Htjela bih prihvatiti i zauzeti se za nešto. Htjela bih imati neku zadaću. Ali samo koju?

Nije li preuzetno i upravo ludo vjerovati da bih ja mogla nekako utjecati na veliki život?

Ipak to me ne smije priječiti! Ja ću se potruditi.

I onda, zašto ne bismo mi žene mogle nešto učiniti za svijet?

Ponedjeljak, 13. studenoga. Dok mi je Renata okrenula leđa, Mihelina mi je šaptala u uho:

»Ti, ja bih rado s tobom govorila na samo!«

»No što je? Zar nešto nije u redu?«

»Da — ništa, uopće ništa se više ne slaže!«

Napravila je tragično lice i onda nastavila:

»Ako to bude tako dalje išlo, ja ću se ubiti!«

Moram priznati, skoro sam se počela smijati. No onda sam pomislila da moram razumjeti mladu osobu, i rekla sam sebi: Moja draga Ano Marijo, ipak pokušaj sebi predstaviti da je tvoje srce staro 13 ili 14 godina (ne znam pravo, koliko Mihelina ima godina), pa da razumije njezinu veliku bol.

Žrtvovat ću za nju vrijeme i govorit ću s njom.

Srijeda, 15. studenoga. Josiana je prešla u žestoki napad. Ona tvrdi da Bog ne može biti dobar, kada dopušta da tako mnogi ljudi trpe. Marija Paula je to čula i odmah se pridružila raspravi. Ona je bistro i jasno iznijela svoje mišljenje o tome. (Ja sam tiho slušala, jer ne razumijem ništa o tim stvarima.)

Bol i trpljenje ne dolaze od Boga, rekla je Marija Paula. Stvoritelj je tako stvorio svijet, **da je bio u redu.** (U izvještaju o Stvaranju Sveto Pismo kaže uvijek o stvorenome... »i vidje Bog, da je bilo dobro... i vidje Bog da je bilo dobro...« Ta se rečenica uvijek ponavlja kao refren neke pjesme). Čovjek je donio grijeh na svijet i čovjek je prouzročio nered i konačno kao posljedicu tome također i trpljenje!

Sat ili dalekozor na primjer funkcioniraju bezprijekorno dokle god pazimo na propise konstruktora o upotrebi. Ali ako netko hoće po svojoj glavi promijeniti nešto na tim spravama, nastane velika zbrka. Ništa više ne funkcionira. Isto tako radili smo mi ljudi. Mi smo htjeli raditi po svojoj glavi: mi smo htjeli naše tijelo, naše srce i naš duh tako upotrijebiti kako nama odgovara, a da nismo pitali kakav je Očev plan. Ne osvrćemo se na Očev plan. Mi smo bili u onakvom odnošaju prema stvarima i ljudima kako smo sami htjeli, a ne kako je to Otac snovao i predvidio: a to je grijeh. Grijeh je bio početni hitac za nered, početak smrti i boli. Bog ne može tu ništa... Bog ne može!

Josiana nije bila time zadovoljna. Ona je mislila da je Bog morao spriječiti takvu ludost. On bi morao ljude spriječiti da ne čine zlo. Konačno On je znao kakve će posljedice nastati... Marija Paula je odvratila: Kad bi On to učinio i dalje činio, onda bi bio kraj našoj slobodi. Bog bi nam oteo slobodu. Ali On to ne čini jer nas ljubi. Zašto On to ne čini? Jer onda mi ne bismo bili ljudi. U tome je upravo naša veličina sebi odrediti svoju sudbinu... Ona je također rekla, da Otac nije dopustio da zauvijek padnemo. On nije dao

da se utopimo u našoj besmislenoj boli koja je posljedica naše samovolje. On nam je poslao svoga Sina. On je uzeo na svoja ramena svu krivnju svijeta; On je uzeo svu patnju zajedno u svojoj vlastitoj boli, u svojoj muci. I On ju je prikazao svome Ocu kao zadovoljštinu za naše grijehe. Tako je po svojoj ljubavi iz patnje, koja je u svijetu i koja je jedno zlo, učinio sredstvo za naše spasenje.

Bilo je veoma zanimljivo sve to što je rekla Marija Paula. Mislim da sam je razumjela. Ona zaista ima dar, da probleme, na kojima se mi najviše spotičemo, razjasni i učini razumljivima. Naravno, ona je mnogo razmišljala o tome. Ona je o tome čitala i informirala se kod onih koji se razumiju u ta pitanja.

Mi najčešće kušamo kolica s problemima sami izvući na ulicu — a onda se svaki put dogodi da bijedno propadnemo.

Četvrtak, 16. studenoga. Nevjerojatno! Neshvatljivo! Učinila sam korak! Večeras sam naišla na gospodina Kapelana. I upitala sam ga kad opet smijem doći k njemu, htjela bih se ispovjediti. Bio je časak neodlučan — ispitljivo me pogledao i onda rekao:

»Odmah!«

Skoro mi je srce skočilo. Koljena su mi počela klecati. Pokušala sam uzmaknuti i mrmljala sam:

»...ali ja nisam pripravna.«

Ovaj put se on nasmiješio:

»Možda je bolje tako...!«

Tada sam rekla da, i taj da me ohrabrio! Mostovi su se iza mene srušili. Zapravo sam bila sretna što sam tako čvrsto bila prikovana... Ne trebam se više bojati same sebe da ću se opet izvući iz zamke.

»Ali morate mi pomoći... Znate, ja se još uvijek ne znam pravo ispovijediti...«

To je bio Renatin tip: Ali mislim da ovaj put nije bilo ni potrebno. Činilo se da me je odmah razumio...

I tada sam ušla u ispovjedaonicu. Prekrižila sam se i odmah kao slijepa bacila se na »Ispovijedam se Bogu...« Tako sam brzo govorila da sam se skoro kod svake druge riječi smela. On mi je odmah pomogao:

»Nije to tako zlo...« I nastavi: »To 'Ispovijedam se Bogu i... svima Svetima...', to molimo zato, da pokažemo kako naši grijesi nisu uvrijedili samo Gospodina nego u izvjesnom smislu i našu braću u Nebu i na zemlji. Zlo nas je udaljilo od Njega, ali time istodobno i od naše braće, od ljudi. Ispovijed dakle nije pripovijest između nas i dragoga Boga, nego između nas i čitavoga mističnog Tijela Kristova...«

Zatim mi je rekao nešto o svrsi i dubljem smislu ispovijedi. Nažalost nisam mnogo od toga shvatila, jer sam u to vrijeme razbijala glavu što bih mu mogla reći... No to je bilo glupo i nepotrebno; on me je jednostavno pitao, a ja sam morala samo odgovarati. Sve je prošlo dobro.

Stvar ima jednu kvaku. Već dugo nisam bila na ispovijedi i zato se nisam mogla više sjetiti svega. Pojedinih pogrešaka i tako... Mogla sam dati samo jedan pregled, premda sam znala da barem u nekim točkama nisam bila ispravna. Tu bijaše na primjer moja sebičnost zbog koje sam druge previdjela. Dugo vremena sam mimo njih samo prolazila; živjela sam ne obazirući se na njih... I onda sve ono što je u meni bilo nečisto i nesređeno. Sve ono protiv čega se nisam dosta borila. Sve za čim sam često previše težila. Tu je bio moj posao koji sam zanemarila; tu je bio Gospodin na kojega sam potpuno zaboravila i za kojega sam se premalo trudila... On mi je rekao da se moram češće ispovijedati; jer ono zbog čega se moramo optužiti nisu samo grešne sklonosti, nego sasvim određeni čini. Rekao mi je: »Ako gledamo na svoj život kao čovjek koji misli, onda brzo otkrijemo mnoštvo stvarnih pogrešaka...«

I još mi je nešto pomogao da razumijem. Držim to za veoma važno: Grijeh je nedostatak na ljubavi. To mi je bilo novo. Prije sam uvijek govorila: Grijeh je zato grijeh jer je zabranjen.

Kad mi je dao odrešenje, iskreno sam molila Gospodina za pomoć da promijenim svoj život.

Sada sam sretna. Taj korak je bio potreban. Bilo bi nepošteno bez njega htjeti uistinu sresti Krista — premda naravno znam da je u meni zaostalo mnogo zapreka.

Za mene je sasvim nešto novo misao da se grijehom neudaljujemo samo od Boga nego i od braće. Na tu točku polagao je najveću važnost.

Večers sam po svetoj ispovijedi sa svima svojim sestrama mnogo više povezana, nego što sam bila ikad prije! Tako je! Da sam tako dugo oklijevala...!!!

Petak, 17. listopada. Mihelina mi je pripovijedala o svojim velikim brigama. Konačno! Rekla je da je kod kuće ne razumiju. Da je njezini roditelji ne ljube. Da Renata može činiti što hoće jer je starija. »Ja sam uvijek beba za moje roditelje«, rekla je. »Ja ne smijem ni o čemu samostalno odlučiti, svejedno što to bilo. Došlo mi je već do grla...«

Ona ne može više! Hvala Bogu da sam ja tu! Sa mnom može otvoreno govoriti. Da sam ja jedina koja je razumijem, da sam ja njezina velika sestra, itd.

Pokušala sam je umiriti. Pokušala sam je privesti pameti i potrudila sam se da joj protumačim da sve to nije ništa neobično za djevojčice njezine dobi.

Čini se da je moje riječi nisu osobito uvjerile, jer je bez prekida dalje plakala. Najednom mi došla veličanstvena ideja: Najbolje i jedino sredstvo nekome pomoći jest povjeriti mu brigu za druge ljude. Zato sam joj prostodušno rekla:

»...oprosti, što te prekidam — ali da ne zaboravim: imam još dva »Rally Jeunesse« Imaš li možda priliku da ih nekome objesiš?«

Kao kakvim čudom zaboravila je na plač. Nešto se smirila. Još smo neko vrijeme zajedno tumarale i raspravljale o nekim člancima časopisa. (Hvala Bogu, časopis sam prije toga sama pročitala).

Nešto kasnije rekla sam joj:

»Možda ne bi bilo loše, kad bi pokušala s djevojčicama iz tvog razreda koje čitaju list, razgovarati o različitim člancima, kao što smo mi to sada...«

»Da, mogle bismo upriličiti male sastanke za diskusiju...!«

»Molim, ne zaboravi...«

Kad smo se rastajale, činilo se da je nešto vedrija. Dapače bacila mi se oko vrata:

»O, ja te tako volim, moja mala Ano Marijo!«

Zadovoljna sam! To je jedina metoda da se nadvladaju poteškoće dobe razvoja. Valja djevojkama pomoći da se same zaborave za druge! Ako to ne čine, onda se neprestano okreću oko svoje vlastite osi, oko svojega Ja. Zapliću se sve više u svoje lične probleme, a ne znaju ih riješiti.

Tako je s mladim ljudima. To vrijedi za mene i za svakoga! U Evanđelju ima jedna rečenica koja po prilici glasi: Tko hoće dobiti svoju dušu, taj će je izgubiti; tko je spreman da je izgubi, dobit će je!

Ja sama počela sam biti ja u onom času, kad sam imala hrabrosti da sebe zaboravim za druge!

Ustanovila sam također i to, da postajem za sebe slijepa i potištena čim pokušam za sebe ubrati neko zadovoljstvo.

Subota, 18. studenoga. Kad je Pavica razgovarala s jednom djevojkom, pozdravila sam je namjerno s »dobar dan!« i onda se obratila njezinoj prijateljici: »Servus!« Očima sam pitala Pavicu, kako se zove djevojka: »Marija Ana!« »Onda: Servus, Marijo Ano!«

Časak smo sve tri čavrljale. Marija Ana pohađa privatnu školu Pigier, sada ide u drugi razred. Stanuje nedaleko odavle. Vjerojatno ću je opet sresti.

Upoznajem sve više djevojaka. I kod svakog susreta imam dojam da nutarnje postajem veća i bogatija. Još se dobro sjećam ovoga: Nedavno sam dobro promatrala Mariju Paulu i palo mi je u oči kolike je djevojke pozdravila, kolike je pitala za novosti ili za bilo što. Upravo se osjećalo da Marija Paula pozna djevojke. A ja sam se naprotiv sebi činila ograničenom, kad sam samo s Renatom htjela govoriti i to u četiri oka. Kako sam ipak bila osjetljiva...

Ove se misli točno nadovezuju na ono što sam jučer napisala. One su također i smjernice koje sam upoznala kod J.E.C.

Hoću da budem prijateljica velikom broju djevojaka. Hoću da im donesem svoju radost...

Mama mi je upravo dala pismo od Nicole.

To je divno! Tako bih trebala čitati Evanđelje!

Čini se da je moja velika sestra poludila. Ona ne može reći ne. Primila je vodeću funkciju u visokom školstvu. Još će se uništiti prekomjernim radom.

Moja draga Ano Marijo!

Mnogo zahvaljujem za Tvoje novosti. Kažeš da si odlučila provesti veoma dobru godinu. Veselim se Tvojoj odluci. Dosta si pametna da ozbiljno misliš na svoj ispit zrelosti. Bit će ove godine. I Ti moraš raditi. Tvoja bi mama bila veoma razočarana kad bi pošlo nešto krivo. Nemaš više mnogo vremena. U Tvojoj dobi morala bi već biti gotova sa školom.

Da, za našeg posljednjeg razgovora na kraju praznika opazila sam da si se veoma promijenila. Pred dvije godine, ili još lani imala sam dojam da govorim s mojom »malom« ili da svoja pisma upravljam jednom »djetetu«. Sada govorim s Tobom tako kao da bismo bile jednako stare. Izvrsno! Zar ne?

Nemoj biti nestrpljiva sa sobom. Sasvim je jasno da ne možeš od danas do sutra postići svoju unutarnju ravnotežu. A osim toga možeš se tješiti: Još nikad nije bilo na svijetu nijednoga »ispravnog čovjeka«, osim Krista. Mnogo će Ti pomoći J.E.C. Nema bolje metode da se čovjek pravo oblikuje i da svoje sposobnosti postavi na pravo mjesto nego što je zaborav sama sebe. Darovati se drugima!

Zašto nisam još nikad otvoreno i opširno govorila s Tobom o religiji...? Htjela sam da budeš u tome slobodna. Htjela sam da ne »smetam« putove Božje k Tebi. Kad si počela sve više i više misliti na svoje drugarice, tada mi je bilo jasno da ćeš jednog dana naći i Krista. Nisam Te htjela ubijati dokazima. Nisam Te htjela vezati uz nacrtanu sliku ili uz neku »ideju«, nego Ti si morala naći »živoga Boga«! Vidjela sam kako je zahvatio u Tvoj život. I bila sam sigurna da će Ti se jednog dana objaviti, da će Ti se pokazati i da ćeš biti dovoljno poštena i velikodušna da Ga nađeš i da Ga slijediš. Mnogo sam za Tebe molila.

Bilješke Marije Paule o »vjeri« su odlične. Hvala Ti što si mi ih u praznicima posudila. Kad budeš imala koji sat vremena prepiši mi. Mogla bi ih veoma dobro upotrijebiti za druge djevojke.

Jedno je uistinu odlučno: Susresti Krista. Nema osobne vjere bez veze s Njim. Uzimlji i dalje u ruke Sveto Pismo. Ali nemoj ga čitati kao neku knjigu, kao roman. Mnoge djevojke izgube hrabrost ako kod čitanja Svetog Pisma ništa ne razumiju. Zašto ne razumiju? One traže veliku ideju, traže čuvstva, traže religiozne i moralne recepte...

Ali ih ne nalaze.

Sveto Pismo nije u prvom redu zato tu. Moramo moliti prije nego što čitamo Evanđelje. Moramo moliti, da čitamo srcem koje vjeruje: »Približavam se Kristu jer ću jesti od Njegovih riječi, kao što primam Njegovo Tijelo u svetoj Euharistiji. Bog sa mnom razgovara. Ja moram odgovoriti.« Često se tužimo na to da Bog kod toga razgovora šuti. No to je varka. On je kao prvi progovorio... Naše molitve će biti lakše i iskrenije ako naučimo s Isusom čavrljati. Čavrljati pomoću Evanđelja... Naš odnos prema Njemu bit će najednom živ i budan i mi ćemo se po Njemu promijeniti.

Dobro se još sjećam primjera koji je pripovijedao neki svećenik na jednom sastanku: Jedna djevojka iz organizacije J.O.C. redovito je pol sata prije ustala, da razmatra Evanđelje prije nego što je išla u tvornicu. Htjela je »čitati što mi ima Krist reći za današnji radni dan...« Ta je zaista razumjela kako se mora čitati Evanđelje.

Želim Ti, moja draga Ano Marijo, da zaista proživljavaš svoju vjeru. I dok Ti ovo pišem, tjera me želja da se i ja potrudim oko istoga cilja.

Činimo to zajednički!

Grlim Te srdačno,

Tvoja Nicole.

P. s. Poslušala sam Tvoj savjet: Crvenilo za usne drži mnogo dulje. Hvala!

Preuzela sam jednu funkciju u visokom školstvu. To je dakako dopunski rad, ali bio je potreban. Da nisam prihvatila bio bi to nedostatak ljubavi prema braći.

Nedjelja, 19. studenoga. Danas sam se malo svađala s mamom: ona previše mazi Pericu. Ako tako nastavi, potpuno će ga razmaziti. Već je sada mušičav, svojevoljan i tvrdoglav. Ima mnogo jela koja on ne voli. A mama to dopu-

šta. Smatram to nemogućim. Sada sam mu upravo stavila na tanjur komad sira (ne znam, kako se zove; to je neka vrsta, koje obično mi ne jedemo). Mama je odmah primijetila: »Ah, mislim da on to ne voli...«

Naravno da je djetešce još prije nego je okusilo već reklo: toga ja ne volim! Stavila sam komad na njegov tanjur i rekla: »To ćeš sada jesti«. Tada se mama umiješala: »Ta nemoj ga siliti, on je još dijete!«

Jakov se također htio umiješati, ali mali klipan isplazio mu je jezik. Jakov nema nikakva autoriteta nad njim. Mene barem sluša.

Danas ne mogu ići u Centrum mladeži. To je žalosno, ali moram raditi. Dakle...

Jakov će ići tamo. »Molim, reci Marku da moramo još riješiti naš stolni tenis-revanche. Neka ne čeka na mene. Molim, ne zaboravi mu to reći.«

Navečer: Nisam uopće ništa radila. To što sam ostala kod kuće, nije imalo smisla. Imala sam nesreću da mi je pala u ruke neka stara bezvrijedna knjiga. I nisam mogla prestati čitati. Bila sam bijesna zbog izgubljenog vremena... i uz to još sam sanjarila, umjesto da sam poslije sjela i radila. To je moje neraspoloženje još više pogoršalo... Ano Marijo, ti si glupa guska!

Ponedjeljak, 20. studenoga. Hihelina mi je po svojoj sestri opet poslala listić. Ona je sa svojim saučenicama čitala Rallye Jeunesse i diskutirala o nekim člancima. One su se dogovorile da redovito vode tu diskusiju. Mihelina hoće da ujutro još sa mnom o tome govori.

Srijeda, 22. studenoga. Šetnja s Mihelinom. Upozorila sam je na lijepe fotografije u časopisu: »Ne bi li ih mogla upotrijebiti? Znaš, tako da prilijepiš...« Odmah se oduševila za tu ideju i odlučila je da u razredu postavi okvir za slike. Morala sam je nešto suzdržavati: »Čekaj, dok se opet sastaneš s djevojčicama. Bolje je da zajedno zaključite što bi se moglo učiniti s fotografijama.« Ona je s time sporazumna.

Opet smo imali naš sastanak. Nije baš bio ne znam kakav. Prošlog tjedna nismo imale otvorene oči. Osim toga, nismo bilježile što se dogodilo. Tako onda u osvrtu kad dajemo svoj tjedni izvještaj, ne možemo izvijestiti o nikakvim događajima. Ne može se tako točno upamtiti sve što se dogodilo. Marija Paula danas namjerno nije ništa rekla. Sigurno je htjela pokazati da se mi same moramo potruditi.

Četvrtak, 23. studenoga. U 12,30 sati ušao je u luku parobrod »France«. Ja, Ana Marija bila sam naravno s drugaricama na obali. Bio je to historijski događaj, vrijedan da bude zabilježen u ovoj bilježnici.

Petak, 24. studenoga. Hihelina bi voljela da prisustvujem njezinu sastanku, gdje će se voditi diskusije. Odbila sam. Za početak mora ona sama gledati kako će urediti. Poznajem dvije njezine prijateljice. Odlično se razumijemo. Te male guščice su upravo takve kakva sam ja bila nekad. Ali moram biti veoma oprezna. Moram se po mogućnosti prilagoditi. S druge strane ne smijem zaboraviti svoj razred. Moramo se pokazati doraslima onoj sredini u kojoj upravo živimo. A to vrijedi osobito za mene, jer u našem razredu nemamo još sastanaka.

Sad nemam nikakve posebne veze s Josianom. Osjećam se nemoćnom. Možda je to zato što sam je neko vrijeme zanemarila.

Subota, 25. studenoga. 15. minuta poslije ponoći. Iznimno sam danas smjela ići u Centrum. Obećali su mami da će me dopratiti kući. Prikazivao se film o Peru, a poslije je slijedila diskusija. Zaista sam duboko potresena. Snimke je dao napraviti Abbé Pierre i k tome je napisao mali komentar. Mislim da namjerava pomoću ovih dias-nizova prikazivati različite zemlje, napose one nerazvijene, jer on ne će da prikazuje turistička putovanja, nego nam hoće pomoći da upoznamo patnju svijeta. Filmove je prikazivala jedna djevojka. Ona je učiteljica, još je veoma mlada i veoma simpatična. Često dolazi u Centrum.

Najprije je općenito govorila o nerazvijenim zemljama i navela strašne brojke. Nešto sam zapamtila: Od tri čovjeka dva nisu ishranjena — gladuju. Milijuni su bez krova, bez obuke. Mnogi umiru još mladi od raznih bolesti. Osobito

su me potresle te fotografije. One su slikotivo prikazale teoretske izvode. Posebno me duboko potresla jedna fotografija: Prikazivala je oblast grada Lime i u njezinu predgrađu zloglasnu četvrt »Smetište«. Tamo se istovaruju otpaci grada Lime. I na toj hrpi otpadaka živi 4.000 ljudi. Oni se hrane onim što nađu u kablicama za smeće. Pretražuju otpatke u nadi da će naći nešto za prodati. Ta mi se slika čini slika našega čovječanstva koje mrzi. Kao što ovdje 4.000 ljudi živi od otpadaka, tako ima na svijetu milijuna siromaha koji moraju svoj život uzdržavati od onoga što im bogati prepuste.

Bez sumnje, i ja se moram pribrojiti tim privilegiranima, tim boljestojećima. To sam već osjećala prema Mišu. Večeras mi je to postalo još jasnije. Danas sam širom otvorila oči — i što sam tada morala vidjeti...! U nebo vapijuće nepravde...! Trajno će mi biti pred očima vizija bijednih ljudi. Tamo su sjedili na hrpi blata i nečistoće, okruženi svinjama koje se tove od istih otpadaka.

Abbé Pierre je na »Brdu smeća« osnovao »Zajednicu iz Emausa.« Ona će učestvovati na životu i patnji najsiromašnijih, tako će svjedočiti o Gospodinovoj ljubavi, a ujedno će buditi savjesti. Zajednica se sastoji od bolesnika, Clochards-a (beskućnika), siromaha svake vrsti koji ponovo nalaze smisao života u tome da se daruju svojoj jednako siromašnoj braći.

Abbé Pierre kaže: »Čovjek je spašen tek u onom času, kad postaje spasiteljem drugih.«

U svijetu ove siromašne mladeži žive neki dobrovoljci koji su shvatili, da je najdublji znak ljubavi suosjećati bol drugih.

U predgrađu Lime žive i takozvane »Lastavice«. To su djevojke Šveđanke. One dragovoljno čine usluge obiteljima i otvorile su dječje vrtiće. One su sebi dapače isprosile novac za put iz Švedske u Limu. U samoj Švedskoj osnovale su zajednicu »Crni haljetak«. Članice te zajednice pretražuju kabliće za smeće, te prodaju što tamo nađu upotrebljivo. Dobiveni novac šalju u Južnu Ameriku. Hvala Bogu. Još postoji ta divna ljubav. Ona izravnava one mnoge strašne opreke ljudske bezbrižnosti i sebičnosti.

Kad je opet bilo upaljeno svjetlo, oči su mi bile crvene. Ali ovaj put nisam se toga stidjela. Ne stidim se što sam plakala. Uostalom bili su svi, mladići i djevojke šutljivi i ganuti.

Bila sam sretna što me Marko dopratio kući. Nismo skoro ništa razgovarali. Čini se da je i on bio veoma ganut.

Moram se direktno siliti da ne mislim neprestano na »Lastavice« iz Švedske. Rado bih išla s njima, ali čovjek mora ostati realan, iako je to tvrdo. Shvatila sam da se neki izvanredni dar ne može iznuditi ili improvizirati. Čovjek se mora dugo pripravljati na takav dar. Mora se vježbati, mora se u tome trenirati da zaborvi sama sebe, ako hoće da jednom bude sposoban za to. Moramo se trenirati, da postanemo kpremni jednoga dana drugima dati taj veliki dar.

Gospodine, pomozi mi! Ti znaš da hoću iz svoga života učiniti nešto lijepo i korisno. Učini me velikodušnijom! Umanji u meni taj prokleti egoizam koji unatoč mojih dobrih sklonosti i poštenog htijenja ipak pobjeđuje.

Gospodine, večeras molim Te za cijeli svijet. Molim Te za sve ljude, a osobito za one koji trpe bilo kakvu bol.

Moj dragi tata, štiti me! Htjela bih da možeš biti ponosan sa svojom kćeri.

Ponedjeljak, 27. studenoga. Dakle, to je bio prizor u školi! Profesorica matematike je počela osjećati posljedice. Ali nikako ne žalim. Bilo je divno; smijale smo se kao lude.

Na putu kući razgovarala sam s Josianom. Njezin flirt još traje. Po prvi put traje dulje od mjesec dana. Kad bi ona znala što ovdje pišem o njoj, mislim da bi mi iskopala oči. Ali ona ne može ovo čitati! Njezino poznanstvo nije ništa drugo nego flirt! Za nju je dakako opet »ozbiljno«. Njezini su roditelji sporazmni s time. Tako ona kaže! Oni da su već vidjeli mladića. — Ja doduše ne poznam njega, ali poznam Josianu. — Smatram da ona nikako nije spremna za taj brak. Ne mogu sebi zamisliti da će ona jednom voditi kućanstvo i odgajati djecu. A prije svega ne mogu sebi zamisliti da će cijelog svog života biti zadovoljna s jednim jedinim čovjekom.

Srijeda, 29. studenoga. Danas navečer išla sam kupovati. Tada na povratku kući u autobusu spopade me gadna tuga. Neka strašna tuga. Bili smo svi stisnuti kao sardele... I usred tako mnogih ljudi ja sam se najednom osjetila samom, tako strašno samom! Svi ti ljudi bili su beskonačno daleko od mene. Stranci! Njihova umorna lica su prazna, bez svake radosti. Cijeli mi se svijet činio tako otrcanim, tako siv i svagdašnji, bez svjetla, zagušljivo težak.

A unatoč tome: Moje srce teži za tim da se prelije, čeznula sam za tim da se mogu darivati. Sve smjeti ljubiti. Ovdje samoća, a u meni čežnja da ljubim. A između oba ta svijeta zijevao je ponor. Taj je valjda bio uzrok moje tuge. Moje potištenosti.

Kako da uspijem cijelom tom svijetu pokloniti ljubav... Ona raste u meni od dana u dan. Ona je u nekim trenucima tako jaka te mi prijeti da će me skoro zagušiti. To mi se čini jasno: U svijetu zato nije sve u redu, jer u njemu ima premalo ljubavi!... Ali, kako mu je ja mogu pokloniti?...

Četvrtak, 30. studenog. Hura! Izašli smo s čitavom jednom bandom: sedam djevojaka iz razreda. Ideja je potjecala od Fanšù. Bili smo u kinu. Više je djevojaka htjelo vidjeti »Opasne ljubavi«. Film je zabranjen za mladež ispod osamnaest godina. Ali može se već tako okrenuti da se ipak uđe unutra. Tako je najprije bila golema diskusija da li da idemo ili ne. Fanšù je svima presjekla riječ i kategorički izjavila:

»Ako se film ne svjetuje, ne treba tamo ići.« Naravno, od Josiane dođe porugljiv smiješak (da od koga će inače):

»Mislim da bismo ipak trebale ići, jer ipak se mora znati o čemu se radi i što tu valja otkloniti.«

Na to će odmah Fanšù:

»Ako ti postavim bocu i kažem: Ne čini gluposti — to je otrov, onda mi sigurno nećeš reći: Ipak, daj ovamo, htjela bih iskušati djelovanje otrova.«

Ali Josiana se nije dala odvratiti. Fanšù je rekla da je već gledala mnogo loših filmova i svaki put je bila zbunjena.

Nisam mogla sudjelovati u tom razgovoru, jer ja idem samo rijetko u kino. Ali djelovanje loše lektire poznajem dobro. Sada se još jako kajem što sam mnogi roman progu-

tala. Osobito u tolikom broju, kako sam ja to radila. I kraj moje žive mašte i dobrog pamćenja... Trebalo je samo da me uhvati malodušnost ili da me spopadne moja duševna vrtoglavica — tada ne bi trajalo dugo i iz mog spremišta za pamćenje izlazila bi sva osjećanja, tisuće slika koje sam u nj stavila... One bi počele pred mojim očima plesati, i onda mi je bilo nemoguće isključiti ih. Pa i onda kad bih ih htjela isključiti.

Rezultat debate: Išli smo gledati »Franjo Prvi«. Glavni glumac Fernandel. To je bila petlja! Da urličeš!

Nedjelja, 3. prosinca. Mogao bi čovjek postati malodušan! Kad pomislim kako sam još uvijek sebična! Zar neće nikad umrijeti moja »marmeladina ljubav?«

Svaku minutu, kod koje se zaustavim, vidim kako mi misli kruže oko moje vlastite osobice. Teoretski znam, naravno, da je to gubitak na ljubavi... Ali moja praksa često ne gleda na to. Kako ipak malo ljubavi imam za one koji su je toliko potrebni. Moj egoizam unatoč svim lijepim spoznajama prevladava na vagi bijede u svijetu i pomaže da čovječanstvo učini još nesretnijim. Znam veoma dobro da bijeda sa svim onim što je prati nije nastala krivnjom pojedinca ili samo nekolicine. Svi zajedno nosimo za to odgovornost. Stidim se. Kako li je ipak ružno moje vlastito držanje: Najradije bih sve pobila! Kako bi bilo važno jednom odlučno svršiti sa sebičnošću.

Upravo je došao u sobu Perica. Naravno, opet samo da smeta. Ali možda je dobro tako. Ne mislim da sam izvanredna djevojka. Najbolje sredstvo da se riješiš svoga ja jest da se od početka čovjek uzima onako kakav je sada. Trajno liječiti sama sebe i jadikovati, da čovjek nije takav kakav bi morao biti — to je izgubljeno vrijeme. Potrebno je samo jedno: Zasukati rukave i — na posao!

Četvrtak, 4. prosinca. Mama mi je rekla da će mi za Božić kupiti moped. Mislila je: »Sada, kad letiš sad amo sad tamo, sigurno će ti biti potreban moped.«

Odlično si to rekla, moja mala majčice! Ne razumije ona uvijek da ja ne mogu neprestano biti kod kuće. Moram

posjetiti toliko djevojaka. Znam da ona zbog toga mnogo trpi. Ali onda stisne oba oka.

Već sam se opet svađala s Jakovom: Govorili smo o fotografijama iz Peru-a. On je promrmljao:

»Ti s tvojim idejama za popravak svijeta. Zašto ne ideš sama preko i ne surađuješ kao prosjakinja?«

Bez promišljavanja sam izrekla:

»A zašto ne? One zaista žive u strašnom siromaštvu.«

»Ali, besmislice! Ti previše ljubiš svoju udobnost i svoj mali komfort. Salonski prosjak, to je najviše što se može od tebe očekivati.«

Taj izraz pogodio me kao udarac biča. Htjela sam protestirati. Ali tada sam promislila i zaključila da možda nema baš sasvim krivo. Ja imam previše zahtjeva za svoju sobu. I bez toga sam već tako puno zbog toga dobila.

Utorak, 5. prosinca. Govorila sam s Fanšù o J.E.C. Dugo sam se šuljala kao mačka oko vruće kaše. Držim da sigurno nije manje aktivna nego mi koji pripadamo J.E.C., i da zapravo nema razloga isključiti je iz našega kružoka. Ona je bila odmah spremna na suradnju. To što čini za svoje saučenice, iz čistog je idealizma, i rado će također s drugima govoriti o J.E.C. Nisam se usudila reći: da Gospodin ima također riječ u toj akciji... Fanšù doduše ide u crkvu, ali ne vjerujem da inače religiju povezuje sa svojim životom. Nažalost ne znam, kako bih joj to protumačila. Bit će možda dobro da Marija Paula govori s njom.

Navečer. Došao je k nama Marko. Htio je odvesti Jakova. Išli su u kino. Već dugo nije bio Marko kod nas. Ali ja sam zadovoljna. Kratko vrijeme prije nego što su obojica otišli pripovijedao je da je za 24 ili 26 bio u Cambrai-u. Bili su ondje na stavnji. To znači dakle da Marko mora doskora u vojsku! Strašno!

Srijeda, 6. prosinca.

Moja draga Ano Marijo!

Nemoj me toliko grditi što želim surađivati u Visokom školstvu. Tu sam zadaću preuzela nakon zrelog razmišljanja. I ja znam da ću za to potrošiti mnogo vremena i snage. Imam, dakako, mnogo posla. Ali možeš biti sigurna, da nije

tako ogroman da bi mi Ti morala rezervirati već mjesto na groblju. Ti ne znaš baš ništa što moram raditi. Ti još nikako ne poznaješ moje »povijesti kod Visokog školstva«, kako tolijepo kažeš. Bilo bi mi žao kad bi Ti stvar krivo sudila. Smijem li Ti u nekoliko redaka protumačiti?

Mi moramo našega bližnjega ljubiti. To je apsolutni kršćanski zahtjev! I još više od toga: to je nesumnjiv dokaz naše ljubavi prema Bogu. A ta ljubav prema bližnjemu nije nikakva osjećajna ljubav. Ona nije sentimentalna nego je to hrabra volja da našoj braći, gdjegod nas trebaju, budemo u pomoći. I s njima da postignemo njihovo naravno i svrhunaravno dobro. Ta stvarna ljubav izražava se u djelima. O tim djelima moramo jedamput položiti račun. Mi ćemo po tome biti suđeni. Čitaj samo u Mateju 25, 31-46. Krist opisuje tamo posljednji sud.

I sada reci, moja Ano Marijo: mogu li doista iskreno reći da ljubim svoga bližnjega, kad vidim da mnogi od moje braće ne mogu nastaviti svojih nauka, a ja unatoč tome stojim kraj njih skrštenih ruku? Misli na pr. na Mišu. Misli na to da studenti trebaju stan i opskrbu, a kako im se u tom pruža malo pomoći. Misli na to da su izdaci za studij veoma veliki, itd. Može li se ljude s tim problemima ostaviti same? I misliš li da sam učinila svoju dužnost ako tu i tamo pomognem jednom da nađe sobu, ili ako mu od vremena do vremena poklonim kartu za menzu? Ili ako mu nekad pomognem u studiju?... To je sve važno — ali to je kao kapljica na vrući kamen. Ne, ako ja zaista hoću nešto postići, onda ću na razuman način preko jedne Ustanove svoju ljubav pomnogostručiti. Ja mogu tako svoju ljubav pokloniti većem broju ljudi, ako sam spremna da surađujem u jednoj Ustanovi. Ako se zauzmem! Ako poklonim svoju ljubav organizaciji koja se brine za studente na svim područjima: za demokratizaciju obuke, za pravednu podjelu stipendija, itd., itd. Zato sam dakle primila odgovornost i suradnju u Visokom školstvu.

Nije potrebno da Ti kažem kako ću ovu svoju suradnju vršiti u duhu vjere. Hoću da ljubim Krista i da Mu služim u njegovoj braći. Crkva mi u tome prepušta izbor, s kojim ću sredstvima pomagati braći svojoj. Ja mogu surađivati u

ovoj ili onoj organizaciji, ako samo služi zajednici. Crkva mi uvijek kaže da moram svoga bližnjega ljubiti kao samu sebe. Iz ljubavi prema Bogu!

Jesi li me razumjela, moja mala Ano Marijo? Tome se čvrsto nadam. Hoćeš li sada još bacati proti mene svoje ognjene strijele?

Grlim Te tisuću puta! Oprosti!

Nicole.

Ana Marija je ispod pisma napisala kako ga je primila: Da, zašutjet ću. Razumila sam. Nisam glupa. Spavaj mirno, Nicole. I ja Tebe grlim. Ti si hrabro momče!

Četvrtak, 7. prosinca. Cijelo poslije podne bila sam kod moje male Renate. Već dugo nismo bile zajedno. Zapravo od logorovanja. Tada smo namjerno molile da smijemo djelovati u različitim skupinama. I pazile smo da ne budemo nas dvije previše same. Time bismo isključile druge djevojke. To je bilo prokleto tvrdo, ali mi smo obadvije tako htjele.

Naše je prijateljstvo sada neizmjerno dublje i počiva na boljem temelju. Sve činimo zajednički. I nastojimo zajednički poklanjati se drugima. Nema jače veze između nas nego što je ovo zajedničko darivanje.

Pročitala sam svoj dnevnik i posljednje tri stranice prijašnjega. Moram se sama pohvaliti. Gotovo ništa ne govorim o Renati. U prijašnjim bilješkama bilo je gotovo samo o njoj govora. Danas znam da to nije bio pravi znak moga prijateljstva.

Evanđelje me počinje ozbiljno zanimati. Već malo vjerujem u ovo: ako ga budem vjerno čitala i promatrala, promijenit će se moj život.

Subota, 9. prosinca. Vani je nešto svježe ali ipak prekrasno vrijeme. Sretna sam. Nalazim da je život zaista lijep. Mogla bih pjevati! Moram odmah u školu. Vidjet ću djevojke. A to me veoma veseli. Ljubim ih sve više i više. Sve. Pa i one koje mi same po sebi idu na živce... (To je bez daljnjega moguće: Može se ljubiti i nesimpatičnog čovjeka. To sam već shvatila!)

Mislim da još nisam spomenula da je naša stara škatulja (čitaj: škola) dobila novo ime: Općinski Licej zove se sada. No, da!

Nedjelja, 10. prosinca. Poslije Mise uhvatila me Mišu. Molila me da idem s njom prodavati Kalendare J.E.C. Obišle smo lijepi broj kuća. Od vrata do vrata. Hvala Bogu da je ona bila sa mnom. Sama se ne bih usudila. Mišu kaže da je prodavanje Kalendara vrlo dobra metoda da plašljive djevojke postanu hrabre, da otvrdnu i da se izvježbaju u diskutiranju. Nažalost, mnoge nismo našli kod kuće. Zabilježila je nekoliko djevojaka — dvije, tri. Želi ih opet vidjeti.

Ponedjeljak, 11. prosinca. Bila sam na ispovijedi. A onda sam s Dudu govorila o J.E.C. On nije obaviješten o radu. Uvijek čini razliku između izgrađivanja i akcije. Kad bih njega slušala, ne bih znala kad je vrijeme da za druge nešto činim. Uvijek kaže: »Čovjek mora najprije sebe izgraditi, onda tek može djelovati.« Pokušala sam da shvati, da se čovjek izgrađuje upravo djelovanjem: jer sam nešto učinila, time sam i sebe izgrađivala; jer poklanjam, susrećem Gospodina...

Ti putevi, Njega susresti, neizmjerno su vrijedniji i istinitiji nego sva otkrića koja stvarno u životu ništa ne mijenjaju, rekla sam mu. Dakako, morala sam priznati — da sam bila vjerna svome svagdanjem čitanju Sv. Pisma. Bilo je potrebno svaki dan dati samoj sebi poticaj. I znam da se to isplatilo.

Ali taj razgovor bio je za mene od velike koristi: Dudu mi je otvorio bogatstvo Sakramenta pokore. Rekao je da mi kod ispovijedi mislimo isključivo na priznanje svojih grijeha, ali premalo na divno blago koje dobivamo: Čitavo Otkupljenje Gospodinovo! U svojoj muci Krist je uzeo na sebe grijehe cijeloga svijeta. A zato je dobio Očevo oproštenje. To je bilo onda. A sada smo mi koji dragovoljno dolazimo k Ocu da Mu donesemo svoju krivnju nakon što smo je upoznali kao takvu... Zato nam On poklanja riječ otkupljenja.

Što to znači? Našim nastojanjem na neki se način ponavlja Otkupljenje! Najprije na nama samima, da se može-

mo boriti protiv vlastitih grijeha, a onda svojim djelovanjem prenosimo ga u okolinu u kojoj živimo.

Još nikad nisam na sve to mislila! To je divna misao. Držim da se uistinu moram češće ispovijedati, jer Sakramenat pokore prvo je i najjače sredstvo, najoštrije oružje protiv zla u svijetu.

Četvrtak, 14. prosinca. Divno! Imam ga! Moj mopedić je tu! Kad je bio dovučen, mama je rekla:

»Bilo bi zapravo ludo pustiti da se u podrumu zapraši. Do Božića moći ćeš se već na njemu voziti!«

Čudesno! Ja sam motorizirana djevojka! Sad ću juriti... Vjetar će mi puhati u lice. To imam tako rado!

Petak, 15. prosinca. Susrela sam Pavla. Potužio se, da me se baš ništa više ne vidi u lokalu. Opet mi se počeo ulagivati. Sigurno je opet »udovac«. Najradije bih mu bila rekla: »Gledaj da što prije odeš!«

Znam da toga ne smijem reći. Moram ipak i njega obdariti. Ali samo kako? Svakako je sigurno da mu neću pokloniti ono što želi i čemu se nada... Ali inače? Ah, taj Pavao mi zadaje brige!

Ponedjeljak, 18. prosinca. Mihelina je s djevojkama koje čitaju »Rallye Jeunesse« provela već tri diskusije u kružocima. Šest se je djevojaka pretplatilo, a sigurno ih dvaput toliko čita. U njezinu kružoku sudjeluje sedam djevojaka. Ona to čini prvorazredno. Ne boji se više ništa. Uvijek nanovo potiče svoje drugarice da čine nešto za zajednicu. Sada su u razredu postavile ploču i iznijele plan. Dapače i neki profesori sudjeluju. Samo na kružocima ne ide baš pravo. Rado se svađaju. Stoga Mihelina želi da ja jedamput dođem.

Stvarno mislim, sada je pravi čas. Ići ću tamo.

Utorak, 19. prosinca. Prepiranje s mamom. Tema: Što ćeš činiti poslije mature? Staro i vječno zapitkivanje. To je sada još jedina točka u kojoj se ne razumijemo, tako da bude uvijek prepirke. To vrijedi svakako i za moga bracu Pericu: On je sada kao i prije neodgojen, dosadan i — zlatan. Moja siromašna majčica čita mu svaku želju iz očiju.

Mogu to dobro razumjeti, ali Perica će biti na taj način potpuno razmažen.

No to ipak nisam htjela pripovijedati. Mama je dakle opet jednom pitala za moje zvanje... Što želim biti.

Vjerojatno ću biti učiteljica. U svojoj dobi ne mogu si dopustiti da još nekoliko godina studiram. To bi osim toga bilo preveliko financijsko opterećenje za mamu. A onda mora i Jakov u vojsku — u slučaju ako ga ne proglase nesposobnim radi njegove upale uha. Ako dakle mora u vojsku, moram ja stupiti na njegovo mjesto i po mogućnosti što prije zasluživati.

Još nisam s majčicom govorila o tim planovima, jer još sama nisam sasvim načistu.

A prije svega još je ta nesretna matura koju treba položiti!

Htjela bih pomagati malima. Oh, kako sam se već tada na tim problemima nažuljala! Gotovo mislim da bih morala pokušati to zvanje. Biti odgojiteljica — to me privlači! To bi bilo baš ono pravo!

Četvrtak, 21. prosinca. Mišu je zaista neprocjenjiva! Danas mi je pripovijedala o zabavi na kojoj je nedavno bila. Ne znam kako smo došle na tu temu. Svakako, njezin je izvještaj bio divan. Nažalost nisam mogla sve zapamtiti. Napose pojedinosti o jednom nešto previše nametljivom kavaliru. Usred plesa mu je rekla: »Ne moraš se toliko naprezati. Nije potrebno da me tako čvrsto držiš. Neću pobjeći. Ne hranim se samo biskvitima kao baka!«

Pripovijedala je da to mladići većinom odmah razumiju. »Njezin« čini se da je bio kao prikovan. Kad je odmah zatim zatražio drugi ples, rekla mu je:

»Ne, moj gospodine, vi zamjenjujete svoju plesačicu s masom za modeliranje. No tu je mala razlika, ukoliko možete shvatiti!«

No, ona se već usudi. Mislim da ja to ne bih mogla. »Ako se hoće, onda se i može«, rekla je Mišu. Naravno, ima pravo. Ali mislim da se ona osjeća nešto previše sigurnom. Konačno, naša nas malodušnost i potištenost često prati, a da mi to sami nećemo.

Na to mi je odvratila:

»Znaš, Ano Marijo, ja imam svoja načela:

1. Ne idi na zabavu dok si još premlada.

2. Biraj dobro na koju ćeš ići. Ima ih mnogo na koje djevojka, koja do sebe nešto drži, jednostavno ne može ići... Mislim one zabave na kojima se gasi svjetlo i na kojima se brzo prelazi u odvratnost.

3. Ne smije se piti nikakav alkohol. On djevojku brzo obori.

4. Mora odmah reagirati kad opazi uzbuđenje ili raspuštenost. Poslije toga većinom je prekasno. Tada čovjek nije više svoj gospodar.

5. Mora misliti i na svoga kavalira: to znači, ne samo da ne smije ništa učiniti što bi ga uzbudilo, nego naprotiv, mora nastojati da doživi svježi zrak i čistoću, pa i onda kad on traži sasvim nešto drugo.

Najbolje je ići samo u skupinama s drugima, i to s djevojkama koje su isto tako odlučne da se pošteno i čestito vladaju.

Mišu kaže da je pretpostavka za to potpuna vjernost samom sebi. Ne smije se ni jedan jedini put tražiti osobni užitak. Glavni cilj mora biti drugima pomoći, njima pokloniti radosne časove za njihov odmor. I omogućiti im da taj odmor dožive u zdravoj i svježoj atmosferi.

Ja plešem veoma rado. Ali osim nekoliko rijetkih prilika kod kuće i u obiteljskom krugu, i dvaput u Centrumu: to je bilo sve. Mama uopće ne trpi plesanje. Kad danas mislim na maminu zabranu, moram reći: »Imala je pravo. Sigurno bih bila kadra da počinim kakvu glupost, možda iz radoznalosti ili jer i drugi to čine... Mislim da sada imam već nešto hladniju glavu. Svakako, zavidam Mišu i njezinoj željeznoj volji kojom pazi na čistoću. Znam da tim uzdržavanjem utječe na druge i da će mnoge nastojati da je u tome slijede.

Petak, 22. prosinca. Susrela sam Pavicu. Kao uvijek u »dubokoumnom« razgovoru s Marijom Anom. Te dvije su u svakoj slobodnoj sekundi zajedno. To sam iskoristila da dođem s njima u razgovor.

Prekidam zbog sasvim neobičnog i historijskog doživljaja svoje obične bilješke: Jakov mi je platio kino-kartu! Što se to samo s njim dogodilo? Da li su ga svi dobri dusi ostavili? Ne stidi se ići sa mnom???

Ali bez šale: Izgleda nekako potišten. Mislim da mu je očeva smrt još veoma blizu, iako se to na njemu ne vidi. Osim toga, mora da su mu pripovijesti s Micky već dojadile. Dosta je inteligentan da shvati kako to nije baš nikakva osobita lovina za njega. Unatoč tome izgleda da je veoma privezan za nju.

Rado bih jedanput s njim čavrljala ili dapače malo dublje razgovarala. Ali kod kuće jednostavno ne otvara usta i ne znam pravo kako bih započela takav razgovor. Čudnovato, s Markom mogu mnogo lakše izmijeniti svoje misli.

Srijeda, 3. siječnja. Konačno sam se mogla prihvatiti da opet napišem nekoliko redaka. Moja stanka bila je čista nemarnost. Možda i malodušnost. A sada ležim u komorici. Ne u poslaničkoj komori parlamenta nego u svojoj. U svojoj sobi. Ja sam bolesna. Ali se nadam da ću skoro moći poći u školu. Nažalost, moja se bolest povratila. Injekcije ujaka doktora svu su me proresetale. Ne mogu uopće više sjediti... na tom blaženom dijelu!

Dugo sam čavrljala s Nicole. To me je veoma razveselilo. Morala sam zabilježiti što smo govorile. Jedna je tema bila — to me ludo usrećilo — moja temeljita promjena u ovo godinu dana. Sada je to vrijeme prošlo. Ja sam zbog toga vesela, ali — i žalosna. Nicole kaže da ni drugima nije bilo bolje. Ne biti više tako osjetljiva — to mi bijaše cilj. Ali sada kad sam se uspješno protiv toga borila, čini se gotovo kao da je moje srce zaspalo: Često mi sada izgleda svijet kao i moj život zaista dosadan i strašno stvaran. To je tvrdo. I to je također šteta. Ali sada mora volja preuzeti vodstvo — ne više osjećaj. Mislim da je moje tako zvano »dozrijevanje« završeno. Bio je to životni odsjek kojim je više upravljao moj osjećaj nego razum i volja. Ipak je bilo mnogo lijepoga u tom vremenu: Klicanje do neba u nekim časovima, iluzije koje su me tjerale da se bacim u vrevu života bez obzira na gubitke. A onda divne velikodušnosti u mnogim prilikama! Sada je štošta tvrdo — ali solidnije!

I pošto sam s Nicolom razgovarala, mislim sada da sam konačno našla svoje zvanje, svoj idol! Proizašao je iz svega onoga što sam u prošlom vremenu osjećala i u radu s djevojkama doživljela... Otkrila sam da svijet koji ljudi gradе oko sebe, često nije tako lijep. To je žalostan svijet jer je pun egoizma. Mali dio čovječanstva, manjina, sjedi na punim vrećama. Taj je svijet pao na zlatnu stranu života, a upravo taj dio jedva se brine za veći dio — za druge.

Egoizam vlada u velikom svijetu, ali on vlada isto tako u svagdašnjici. Ljudi se guraju i ranjavaju međusobno. Krče si put nogama i laktovima bez ikakvog obzira.

Ja ću raditi protiv toga. Hoću da pripadam onim ljudima koji u mali svagdanji život, a kasnije u život velikog svijeta, unose i poklanjaju ljubav. Rado bih se, kolikogod mi je moguće, žrtvovala za druge. Ljudi oko mene gladuju za ljubavlju, cijelo je čovječanstvo gladno ljubavi.

Imam siguran znak za to da je moje dozrijevanje dovršeno. Postala sam realističnija. Bliža stvarnosti. Kolikogod je moj ideal velik, ipak znam da ne smijem sanjati o izvanrednim stvarima. Mora se početi s malima. Moram početi ljubiti u malom, osvajati zemlju komad po komad. Bit ću pažljiva prema mami. Jakova ću uzeti kakav jest. Pericu neću istjerati pred vrata ako mi bude išao na živce. Prema mojim saučenicama bit ću otvorena. Bit ću spremna da slušam njihove pripovijesti, pa i onda kad me moji problemi zaokupljaju i možda nisam sa samom sobom posve načistu... Znam, ako budem tako radila, moći ću drugima dati svjetla, topline, i svaki put će moja ljubav porasti.

Četvrtak, 4. siječnja. Posjetila me moja mala Renata. Dugo smo bile zajedno. Tako kao prije. Samo se promijenio način.

Ton je bio različit. Govorile smo o školi, o J.E.C. i o našoj budućnosti.

Da, ja ću biti učiteljica.

Upravo sam pročitala zanimljiv članak o »slobodi«. Prepisat ću one rečenice koje sam potcrtala:

— Većina ljudi smatraju se slobodnima ako mogu reći: »Činim što hoću.« To znači: ja ne nosim okova, ne veže me

nijedna fizička sila, pa mogu zadovoljiti sva svoja gibanja, svoje nagone. Ništa i nitko me u tome ne priječi.

Ta sloboda je sloboda divlje životinje, ne sloboda čovjeka, još manje sloboda djeteta Božjeg.

— Pa i onda, kad potpuno uzet, ležiš ispružen na svom krevetu, i onda kad kao zatočenik sjediš u zadnjem kutiću tvoje smrtne ćelije, ako hoćeš — možeš ostati slobodan. Jer tvoja sloboda ne nalazi se na površini tvoga tijela nego na površini tvoga duha.

— Izuzevši slučaj da zapadneš u besvijesno stanje — no tada se ne vladaš više kao čovjek — ne može ti nitko i ništa oduzeti slobodu. Jer nitko i ništa ne može zarobiti tvog duha.

— Ako kažeš:

To nije moja pogreška nego moj temperamenat!
Ne mogu se toga odreći!
Nemam pravo, ali ne popuštam!
Ne mogu raditi, sanjarim cijelo vrijeme. To je jače od mene!
Zašto ja tako mislim? Tako kažu svi!
Ovoga tu ne mogu vidjeti!
Nisam to htio učiniti. Uzalud sam se proti tomu borio!

Ako tako govoriš, ti nisi slobodan, ti si rob! Rob samoga sebe, svoje prošlosti, svoje okoline, stvari, itd...

— Ti ljudski nisi slobodan, ako u sebi nisi izgradio ispravnog čovjeka time da podložiš svoje tijelo, svoje čuvstvo i fantaziju svome duhu.

— Čamac ne može plivati ako ga jedno jedino uže još drži svezana uz obalu.

Balon se ne može dići u zrak ako ga još jedan jedini konopac drži za zemlju.

Ti nisi »slobodan« ako si još nekom nekontroliranom vezom uz jednu jedinu stvar ili na jednu jedinu osobu privezan.

— Prava sloboda sastoji se u tom da ti je dano, kad si se jednom oslobodio i postao gospodarom nad samim sobom, da izabereš put Dobra i da njime dalje stupaš bez zablude i posrtanja...

Daleko sam od takve slobode. Mislila sam da sloboda znači činiti što ti se upravo sviđa, sasvim svejedno što. Kod toga nisam ni opazila da sam bila rob svojih nagona i svojih želja, svoje okoline, itd. Moram sebi slobodu izvojštiti.

To će biti lijepa muka!

Subota, 6. siječnja. Danas sam poslije bolesti prvi put smjela izaći. Nešto sam još slaba, ali radujem se što opet mogu stajati na nogama. Vidjela sam Micky. To je očajno: uvijek okrene glavu kad je sretnem.

Utorak, 9. siječnja. Opet u školi. Josiana je već nestrpljivo čekala na mene. Ona je sva zbunjena: njezin »zaručnik« ju je prošle nedjelje molio da mu se sasvim preda.

»Vrijeme je«, rekao je, »da mi dadneš najljepši dokaz svoje ljubavi.«

Ona je još oklijevala — a da nije zapravo znala zašto. Ona kaže sama sebi, naravno, da će se i onako uzeti, i da je on ipak ljubi, i da zato nema pravo da mu ne da tog dokaza svoje ljubavi...

Nije lako govoriti o tim stvarima. Ja ne mogu s njom govoriti o ćudorednom zakonu. Ja sam najprije upozorila na to da se prije braka nikako ne može sto po sto reći: ja ću se za nj udati — pa ni onda ako ima čvrstu namjeru, kako to ona o sebi tvrdi. I onda: Ne bih znala po čemu se onda razlikuje brak od vremena prije braka, ako mu se već sada sasvim preda. Ali ja nisam dugo govorila, jer mislim da je bolje, ako ona sama počne jednom o tome promišljati što je uopće ljubav.

Ja sam joj samo rekla, što sam nakon tako dugog vremena sada — konačno — razumjela, naime, da se prava ljubav sastoji u tome: htjeti bolje za druge i uložiti sve da se to dobro zaista i dadne. Jedna djevojka hoće doista dobro svom zaručniku ako mu pomaže da postane pravi čovjek, da se svlada. Ne ljubi li ga se tada najviše, kad se veoma mnogo od njega traži? Ako je čovjek spreman da mu dade snage i odvažnosti »da izdrži«...? Popustiti mu bila bi kapitulacija i ne bi značilo ništa drugo nego uvažiti njegovu slabost i odobriti je.

Ne znam da li me je potpuno razumjela. Svakako je promrmljala: »Ah, ti još ništa od toga ne razumiješ.« No ja se nadam da će razmišljati o tom što sam joj rekla.

Srijeda, 10. siječnja. Dobar Teamkružok. Nažalost, premalo smo se bavili godišnjom temom. Ta nije postavljena bez svrhe. Ipak se to ne zbiva zbog same razonode, kad djevojke u Centralnom vodstvu u Parizu upravljaju naš pogled u školi na određeno područje života.

Takvo planiranje ima osim toga više prednosti: prvo, po tome dolazi jedinstvenost u redove aktivista, što nije nevažno. Drugo, govori nam Crkva sama po odgovorima u Centralnom vodstvu. Ta ona je dala pokretu nalog i poslanje. I tu je još i treća točka: Probojna snaga našega reda. Naravno, nemoguće je najedanput riješiti sve probleme i pitanja na školskom životnom području ili ih ukloniti. Ali je tim važnije jedan problem zaista konkretno zahvatiti.

Danas ujutro kad sam išla na tržnicu vidjela sam pred poštom veliku gomilu ljudi. Htjeli su kupiti novoizašle marke od 0,30 NF. One predstavljaju brod »France«. Danas je bio prvi dan izdanja — i stoga će ona marka koja bude danas žigosana, imati mnogo veću vrijednost. To znaju svi sakupljači maraka. Da je to vidjela Mihelina!

Četvrtak, 11. siječnja. Došao je k nama Marko. Htio mi je saopćiti da će slijedeće subote biti u Centrumu velika diskusija o odnosu mladića i djevojke. Tamo će biti i Đuro: on će voditi debatu i kao »mladi odrasli« dodat će svoj začin. Dugo smo pričali.

Marko me pitao da li da primamo u Centrum neke mladiće i djevojke. U tom se naime članovi ne slažu. Jedni hoće »kožnate prsluke« naprosto brzo odgurnuti i zabraniti im ulaz u kuću. Drugi opet kažu: Upravo njih moramo privući u naš krug, jer ako ih ostavimo na cesti, činit će i dalje to isto što im predbacujemo.

To sve nije lako odlučiti. Mislim da se mora svaki slučaj pojedinačno rješavati. Prije svega ovisi mnogo o kvaliteti aktivista. Ako ih ima dovoljno da mogu stvoriti i određivati klimu, bez daljnjega možemo primiti sve. Marko sam uzima veoma ozbiljno odgovornost za druge. To sam već češće

opazila i zbog toga sam se veoma veselila. On je zaista odličan momak! Kad bismo samo svi bili kao on!

Ići ću na diskusiju. Mama je sporazumna, ali s pretpostavkom da me Marko doprati kući.

Petak, 12. siječnja. Srela sam Mariju Anu. Bila je sama. Njezina prva prijateljica Paulina nema upravo sada vremena. Marija Ana se dosađuje. Evo našega razgovora:

»Što radiš danas?«

»Ah, idem tumarati.«

»Zašto?«

»No, pa što ću drugo...?«

»Zar nemaš kod kuće nikakva posla? Mislim za svoga brata, sestru ili majku?«

»Ne.«.

»Hoćeš li čitati? Mogla bih ti ponuditi nekoliko brošurica!«

»Ne, hvala. Ne volim čitati.«

Ali ipak bi mogla plesti. Imam nekoliko lijepih uzoraka...«

»Ne, hvala. Pletenje me uzrujava.«

»No, a što onda? Nemaš li baš ništa što bi uistinu rado činila?«

»Ne, ne bih znala ništa! Najradije idem naokolo tumarati.«

Siromašna ptica! Pokušala sam da je bar obdarim smiješkom i vrlo srdačnim stiskom ruke. Djevojke koje se ne znaju zaposliti veoma su siromašne. One n e z n a j u n i z a š t o ž i v e.

Molit ću je za neke usluge. Možda će joj to pomoći da izađe iz svoje kućice.

Diskusija u Centrumu o odnosu između mladića i djevojke nije ovog tjedna nego tek slijedeće subote.

Nedjelja, 14. siječnja. Pavao je konačno započeo. Ovaj put smo otvoreno međusobno razgovarali. Kako sam mu već davno htjela reći svoje mišljenje! Sad sam vesela da je to već iza leđa. Odmah sam bila neotesana. Ni on se nije plašljivo povukao. Htio me je uvjeriti i rekao je: »Ja sam isto

takav kao i ti. Ni ja ne volim flirta. Ali, ako je ozbiljno mišljeno, onda je to nešto drugo. Samo s tobom...«

Ja sam mu presjekla riječ:

»Jedna stvar nije već zato u redu, jer je mišljena ozbiljno! Mnogi ljudi misle da rade istinito i pravo i možda su još i uvjereni da čine nešto dobro, ako nekom drugom razbiju lubanju... Ima ljudi koji ubijaju sebe ili druge s najboljim znanjem i savješću.«

»To stoji. Ali kod ljubavi je to nešto drugo.«

»Ne, to je isto. Ljubav, ili to što ti razumijevaš pod ljubavlju, naime vjerojatno strast ili osjećaj — ljubav si dakle nipošto ne smije sve dozvoliti. Takvo mišljenje bi svaki put, kad se misli da se ozbiljno ljubi, zahtijevalo da se odobri svaki postupak. A to bi moglo dovesti veoma daleko.... Žalim siromašne djevojke koje moraju trpjeti zbog posljedica. I moram ti nažalost još nešto reći: Ako ne promijeniš svog mišljenja, onda moram već sada žaliti tvoju siromašnu ženu. Pa ti ćeš je više nego jedanput prevariti. A ona ti neće čak ni moći nešto predbaciti, čim bude tvoja ljubav prema njezinoj suparnici »iskrena«.

Njemu to protumačiti, nije lako. Dapače, ja ga mogu razumjeti. Pred jednu ili dvije godine i ja sam tako mislila. Bila sam mišljenja da čovjek mora biti iskren samo sa sobom. Ali to je bio samo bijeg u lakše rješenje. Zapravo sam htjela činiti što se meni sviđa. I to loše kukavičko rješenje još sam okružila svetačkim sjajem duhovne veličine i ljepote! Kakve li varke!

Pavao nije znao ništa više na to reći. Bio je ljut. Kad je vidio da su se njegovi dokazi srušili, izvukao se iz zamke ironičkom primjedbom:

»Ano Marijo, ti si nažalost od jučer. Ti pripadaš već starom željezu. Nešto si zaostala, a nisi toga ni opazila. Danas se kreće svijet drugačije. Danas je čovjek moderan.«

»Moj dragi Pavle, priznajem da danas mnogi mladi ljudi misle kao ti i prema tome rade. Ali možda bi ti ipak morao malko otvoriti oči. Tad bi naime vidio, da ima i drugih, dapače ne tako malo, koji si žele otvoreno i zdravo drugovanje između mladića i djevojaka — ništa dalje. Pogledaj samo naše ljude u Centrumu. Jedva su dva ili tri među

njima koji »flirtuju«... Znaš, Pavle, ja vjerujem da ni svi od onih koji flirtuju nisu uvjereni u ono što čine. Dobar dio od njih flirtuje svakako zbog toga jer ne vjeruje više u mogućnost prave ljubavi. Oni su se jedanput razočarali i odlučili su da će se osvetiti ili zabavljati. Da su odmah na početku upoznali jednog mladića ili djevojku koja bi rekla ne, ostali bi zdravi. A ovako su siromašni i bolesni.

Ja sam samu sebe čula govoriti kao kad se nekoga drugoga sluša. Nisam nikako mogla vjerovati da ja uopće mogu tako nešto reći.

Sada se Pavao nije više smijao. Njegova obijest i njegov ironički smiješak nestali su.

Jesam li ga možda ipak privela k razmišljanju?

Ponedjeljak, 15. siječnja. Sada sam i mami rekla: Hoću biti učiteljica. Ona je odmah bila sporazumna. Vjerojatno sam tako uvjerljivo govorila. I sigurno tako srdačno. Dakako, ona bi me rado vdjela na Visokoj školi.

Uvjeravala sam je da nisam tu odluku stvorila zato jer Jakov mora naskoro otputovati, ili jer bih rado brzo zasluživala novac, nego radi istinskog poziva.

Najradije bih da imam prilično velike djevojke i to prije svega u dobi koja je odlučna za njihovo osobno oblikovanje. Govorila sam o tome i s Mišu. Ona je mojega mišljenja. Jasno sam osjećala da mi zavida. Protiv svoje volje usporedila je svoje zvanje u praoni s mojim.

Još sam jednom pokušala da joj razjasnim da među svojim suradnicama ima neku zadaću:

»Naravno, tvoj je posao veoma mučan i naporan«, rekla sam joj. »Ali s druge strane je ipak fantastično da u jednom takvom poduzeću ima djevojaka kao ti, koji ižaruju plemeniti duh i time daju drugim djevojkama snagu i pomoć.«

Pitala sam i Marka za njegovo mišljenje:

»Misliš li da sam sposobna za učiteljicu?«

»Sigurno, Ano Marijo. mogu si to dobro predstaviti.«

On smatra da znadem dobro postupati s djecom... Bila sam sretna što je on bio sporazuman.

Utorak, 16. siječnja. Sutra imamo premieru za naš razredni Team J.E.C. Mi smo četiri: Fanšù, Marija Paula, Renata i ja. To je dovoljno za početak. Opet sam postigla cilj.

U petak ću ići na diskusiju Rallye Jeunesse — čitateljica i Mihelini nešto pomoći. Ne ide joj baš pravo od ruke. Djevojke prave odviše gluposti. Ali ni tome se ne treba čuditi: već ih je previše. Mihelina nema više pregleda. Osim toga prečesto se sastaju. Mihelina je doduše još uvijek kod svoga predmeta, ali ona je već ponekad malodušna. Mislim da bi morala od mnogih djevojaka više zahtijevati. Ona bi se morala s dvije ili tri od njih, koje uistinu surađuju, sastati izvan njihova kružoka i tada bi morale svoj život pregledati pred Gospodinovim pogledom. Ja ću joj tu ideju jedanput predložiti.

Srijeda, 17. siječnja. Jakov je neraspoložen. Koji bi to bio uzrok? S njegovim poslom je zapravo sve u redu. Nešto sam ga zapitala, a on mi je izuzetno ljubezno odgovorio. Stvar ga u laboratoriju zanima, a izgleda da je tamo i dobra atmosfera... Mislim zato da je Micky uzrok. Izgleda da se tu nešto ne slaže. Kako bih mu pomogla?

»Ništa nije pravoj ljubavi tako blizu kao sadašnjost koja u jednoj djevojci budi čežnju za ljubavlju.« Marcelle Auclair.

Najprije će djevojke diskutirati za sebe, a onda s mladićima u plenarnoj sjednici. U zajedničkoj diskusiji postoji uvijek opasnost da najtajnije misli ne iznesu.

Lijepo je raditi zajedno s Markom. Većina ga mladića veoma rado sluša i tomu se ne čudim. Nadam se da će i Mišu doći. Dosad nije bilo sasvim sigurno hoće li imati vremena.

Petak, 19. siječnja. Mihelinine djevojke su najčešće živo srebro. Prava diskusija s njima nije baš jednostavna. Ali ništa zato. Nije diskusija najvažnija, radi se mnogo više o tome dati im u ruke neka sredstva za djelovanje. U toj dobi one se hoće istrošiti. Ali moralo bi uspjeti, da ih se dovede do toga da nauče svoje djelovanje i kontrolirati.

Pratila sam Mihelinu kući da s njom govorim o kružoku diskusije. Predložila sam joj da sazove djevojke samo je-

danput mjesečno. Ako se češće sastaju, iščeznut će zanimanje i skupina će se polako razići. Možda bi bilo i neko obogaćenje, da od vremena do vremena pozove koju stariju djevojku, kao mene danas, ili proesoricu, koja znade o čemu se radi. I onda sam joj predložila sastanak religiozno aktivnijih. Mihelina je odmah pristala, ali je htjela uzeti u taj krug pet ili šest djevojaka.

»Na početku moraš biti mnogo diskretnija«, rekla sam joj. »Moraš malo pričekati.«

Mihelina se nije htjela od mene rastati, i ja sam je razumjela da je imala još nešto pitati. Ali ona nije ništa iznijela. Htjela sam joj malo pomoći i postavila sam joj neka pitanja. Njezine brige su velike i mnogi njezini problemi nisu još našli rješenje. Za mene nije bilo teško odgonetnuti njezine teškoće, jer su mi moje bile još u živu sjećanju. Nisam je htjela dovesti u nepriliku, i da zadobijem njezino povjerenje, predložila sam joj da jedanput čita Nicolina pisma. Rekla sam joj što tamo po prilici stoji, i da su mi ti listovi veoma mnogo pomogli, kad sam bila u njezinoj dobi. Sigurno bi mogli i njezinim prijateljicama u mnogim neprilikama pomoći. Tada smo se oprostile. »Sutra ili u ponedjeljak donijet ću prvo pismo. Molim, reci mi što o tome misliš.« Veselo je otišla.

Subota, 20. siječnja. 23,15 sati. Ne mogu spavati. Marko me iz Centruma dopratio kući. Nažalost nismo mogli dugo razgovarati. Morao se vratiti jer je većina mladića i djevojaka još tamo ostala. Ja sam morala prije kući jer bi majčica bila u brizi. Još prije zajedničke diskusije morala sam otići. To mi baš nije odgovaralo. Djevojke su još žestoko diskutirale. Bilo je premalo vremena da se riješe svi problemi. Osim toga izgubili smo se u pojedinostima.

Pišem svoje bilješke. Mnogo sam se okoristila ove večeri. Ne za se osobno, jer mislim da sam u tom pitanju prilično na čistu, nego zbog načina kako ću svoje uvjerenje saopćiti drugima.

Napadaj je počela odmah na početku neka djevojka s tvrdnjom: Tko se hoće udati, mora flirtovati. Čedne djevojke ostanu usjedilice.

Žestok prigovor:

»Pitajte mladiće, vidjet ćete što imaju radije: Sasvim novu ili upotrebljenu robu.« To je naravno došlo od Mišu. »Pravo! Oni se zabavljaju na naš račun, ali kad se žene htjeli bi, naravno, imati čistu djevojku. Odvratno! Oni imaju pravo zabavljati se, a mi moramo gledati kroz prste«. — Prvo: u zdravom moralu nema nijedan mladić više prava nego djevojka. I drugo: Ako se mladić od toga prava izuzima, onda to za nas djevojke još nije nikakav razlog da i mi tako činimo. Nijedan čovjek, koji je prava osoba, neće reći: »On pije otrov, stoga ću piti i ja. I osim toga ljubakati ne može mladić sam, on treba za to neku... djevojku. Ako on dakle ljubaka — onda je i ona s tim sporazumna.« — »Sporazumna ili ne: mladići nas hoće zaplesti.« — »Sigurno znade takav mladić mnogo puteva da postigne svoj cilj. Ali ni djevojka nije bez obrane: djevojke shvate intuitivno i neposredno namjere drugoga. Antene njihove osjetljivosti javljaju odmah što se dogodilo, i razum ne mora dugo razmišljati. Da upozna što mladić hoće — o tome ne treba djevojka nikakvih sati pouke. Ako pravovremeno opazi i drži distancu, može iz te poteškoće lako izaći. Poslije je često prekasno.« — »Često su i same djevojke krive, one koketiraju, hoće mladića uhvatiti i smetu ga. One se igraju s njim i pri tom padnu same u jamu.« — »Razmjerno je lako ostati čist, ako se netko jedanput zauvijek odlučio. Opreznost je majka porculanskog sanduka! Ali tko se igra s vatrom i pristaje na kompromise, opeći će prste. Mladići to naravno iskorištavaju. Ali ne smije se vjerovati da oni takve djevojke cijene. Oni ih zapravo preziru (iako kažu: Barem si ti simpatična, ti nisi tužilica, ti si moderna...!)

Samo izvana grde djevojku koja se ne zabavlja i kažu: Ta stara usidjelica, pokazuje se kao svetica, itd. *Ali stvarno se takvoj djevojci dive.* Kako bi bilo potrebno, da mladići susretnu djevojku koja živi pošteno i svijesno čista i za to se bori, a ne one koje u dubini svojega srca nisu spremne snagu svoga života i puninu svoje nježnosti uzeti u obje ruke i preobraziti u svježinu i radost.« — »Ali, ne mora li se ljubakati, ako se hoće upoznati mladić?« šaputala je stidljivo neka djevojka.

Odgovara Mišu:

»Što upoznaješ kod mladića ljubakanjem? Valjda njihov način kako se daju poljupci! Iz iskustva ćeš znati kako su bijedni razgovori djevojaka koje ljubakaju. One imaju samo jednu brigu: fine i napadne haljine koje po njihovu mišljenju lakše primame ribu na udicu.«

Ne može se dosta procijeniti koliko li svjetla može jedna jedina djevojka unijeti u jednu zajednicu svojom čistoćom, tankoćutnošću i vedrinom. Ali, ako se neka djevojka hoće na račun drugih zabavljati, onda nastane gotovo uvijek svađa i neraspoloženje.«

Tako, to je bilo. Sve sam prepisala, bar koliko sam mogla. U diskusiji sam veoma malo sudjelovala. Kod takvih sam tema još uvijek premalo čedna i jednostavna.

Već je prošlo pola noći. Moram ići spavati. Reći ću još Gospodinu laku noć. Ili bolje: dobro jutro.

Nedjelja, 21. siječnja. Premalo sam spavala, zato sam već kod ustajanja bila zle volje. A onda malo da nisam zakasnila na misu što ne bi moglo protjerati moju zlu volju. Propovijed je našega Dudu opet sve uredila. Bila je odlična. Kratka ali prvorazredna. To sam mu poslije Mise rekla. Svatko grdi župnika, ali nitko ne misli na to da mu izrazi priznanje. Dudu je govorio o Euharistiji, o ljubavi Božjoj, koja se hoće darovati svim ljudima i zato se sakriva u komadić kruha. Sveti Ivan je rekao: »Bog je ljubav«, i »Svaka ljubav dolazi od Boga.« Nisam još nikad na to mislila da u svetoj Pričesti primam ljubav, izvor ljubavi. U Euharistiji je Isus potpuno prisutan: Njegova ljubav, Njegova smrt, Njegovo uskrsnuće i Njegovo Otkupljenje, to jest, Njegova pobjeda nad grijehom i njegovo osvajanje pravoga života. To znači za mene mnogo. Ta ja nastojim da se otvorim drugima i da se dadnem braći. Ali, ako se hoću pokloniti bezmjerno, onda se moram pričešćivati. To sam najednom jasno shvatila. Gospodin će u meni i po meni susresti sve ljude. Ako budem dosta prozirna, poklanjat ću drugima njegovu ljubav. To je divno! Nečuveno! Mogla bih zagrliti cijeli svijet i pri tomu pjevati. To nema ništa zajedničko s bijednom i naravnom religijom kako mnogo ljudi smatraju

kršćanstvo, jer ne znaju ništa o tome, a prije svega jer nisu spremni živjeti po vjeri.

Kod prikazanja poklonila sam Gospodinu svoj cijeli tjedan. Poklonila sam mu sve mladiće i sve djevojke koje sam susrela; poklonila sam mu razred, školu, sav rad u J.E.C. Počinjem ovaj tjedan opet s mnogo radosti i svjetla. Hvala Gospodinu! I Dudu hvala: ti si vrijedan da postaneš biskupom!

Utorak, 23. siječnja. Marko je u kratkim rečenicama sažeo ono bitno što je u subotu bilo rečeno o mladićima. Evo rezultata:

Gotovo svi žele pošteno i pravo drugovanje s djevojkama. Ljubakanje kvari duh u zajednicama. S druge strane nije lako ne ljubakati. Ali i oni sami koji tome naginju, priznaju da se veoma dive ozbiljnoj djevojci koja svako približavanje ozbiljno odbija, premda je grde. Posve isto kažu i djevojke.

Oni su priznali i druge stvari. Tako na primjer, da neki često sve poduzmu da neku djevojku učine slabom. Drugi opet ne misle zlo, a onda su djevojke one koje izvuku sve registre da budu upadne i da izazovu. Njihova odjeća, vladanje i njihov način govora jedva su prikriveni poziv. Za njih može to biti samo igra, one se zabavljaju, vesele se kad bivaju zapažene. Ali one ne misle na to da mladić također na sve to reagira. I on to čini veoma brzo. A kad je već na tom putu i nema čvrste volje, tada odgovara sa svoje strane razdražljivo na vladanje djevojke, dok je on nastoji zaobilazno »predobiti«.

Siromašnom je Marku bilo mučno što mu je ta riječ izmakla. Malo je pocrvenio kao da se htio ispričati. Tada mi je rekao: »Ovako govoriti o djevojci nije lijepo, zar ne? Ali mladići kažu tako kad im je uspjelo ljubakati s djevojkom — i tada ne poznaju nikakve granice.«

Poslije diskusije u oba kružoka nije više bilo vremena za zaključni razgovor. Oba su kružoka predugo diskutirala. Đuro je pojedine točke kratko sažeo:

Prvo: svi žele drugovanje mladića i djevojaka. Ono obogaćuje ali je i teško, osobito za zreliju mladež, po prilici oko 17 godine.

Drugo: ima dvije vrsti mladih djevojaka. Jedne ljubakaju svijesno, druge otklanjaju flirt, ali nalaze da je to veoma zanimljivo.

Treće: ovoj trećoj vrsti pripadaju i oni mladići koji djevojci obećavaju i zvijezde s neba, a ne vide da djevojke taj komplimenat uzimaju ozbiljno. One sanjaju Bog zna što i onda strašno trpe radi razočaranja. Ovoj skupini pripadaju s druge strane one djevojke koje nastoje pod svaku cijenu da svrate na sebe pažnju, koje se igraju vatrom ne misleći kako bude sjetilnost. Takvi mladići i djevojke misle u tom slučaju samo na sebe, a ne na druge. To je problem. Bilo bi sve jednostavno, i ne bi bilo nikakva problema, kad bi obje strane nastojale da zaborave svoj ja i kad bi se klonile svega što bi drugoj strani zadavalo poteškoća. Oni moraju što više nastojati da jedni druge u svojoj prisutnosti umiruju i usavršavaju. U odnosu je između maldića i djevojaka važno da se nikad ne odjeljuju i ne udaljuju od zajednice. Ideal neke skupine, kojoj je vrhovno pravilo zdravo drugovanje, jest ona zajednica koja si je preduzela da zajednički nešto čini za druge.

Pročitala sam Marku što sam za vrijeme diskusije djevojaka zapisala. Bio je s time sporazuman.

Otkad čitam Evnđelje sv. Ivana, veoma sam za nj oduševljena. Volim ga više nego druga Evanđelja. Moralo bi mi postati navikom da izvjesna mjesta ispišem. Danas mi je Isus Krist rekao: »Ja dajem život za svoje ovce. Imam još druge ovce koje nisu u mom ovčinjaku, i one će čuti moj glas i bit će jedno stado i jedan pastir.« (Iv. 10, 16)

Četvrtak, 25. siječnja. Bila sam s Marijom Paulom kod Renate. Učile smo zajedno. Veoma uspjelo poslije podne! Divno je kako se nas tri međusobno blizu osjećamo. Govorile smo i o prijateljstvu. Marija Paula je rekla da nema nijedne posebne prijateljice, ali bi se sa šest ili sedam djevojaka veoma dobro razumjela. Praktički grupa obuhvaća vodstvo Teama J.E.C. Renata i ja pripadamo naravno tome.

Lijepo je, rekla je Marija Paula, da se na svaku od tih djevojaka može osloniti, kao što s druge strane djevojke znaju da mogu računati s Marijom Paulom. Članovi Teama ljube se međusobno velikom srdačnošću, ali je na komičan način došlo čuvstvo te ljubavi tek mnogo kasnije, jer ih je najprije zajednički rad zbližio. Ništa ne može u njezinim očima tu malu zajednicu razbiti, jer ih povezuje njihova strastvena ljubav prema drugima. I što je jača njezina ljubav, to se više osjeća sposobnom da se može sprijateljiti sa sve većim brojem djevojaka, a da ipak prijateljstvo prema ovoj ili onoj ne izgubi na dubini. Poznajem Mariju Paulu već veoma dugo, ali što je više upoznajem to joj se više divim.

Rado bih bila kao ona.

Subota, 27. siječnja. Otkad imam svoj moped, ne susrećem se više tako često s djevojkama. Zato ga namjerno ostavljam od vremena do vremena kod kuće i idem pješke u školu. Sigurno se dobije na vremenu — kao motorizirana djevojka, ali tada mogu djevojkama s kojima sam prije nekoliko tjedana išla istim putem u školu, samo s kotača domahnuti.

Razgovarala sam s Josianom, ali svojim mislima bila sam negdje drugdje.

Utorak, 30. siječnja. Mišu je sasvim utučena. Sirota! Shvaćam je! Akcija u tvornici je zaista teška. Ljudima tamo fali svaka podloga i mora se sasvim iznova početi, kaže ona. »Povremeno sam doslovno utučena.« Mladim ljudima se još može pristupiti, ali kod udatih žena zaista je problem s koje bi im se strane prišlo. I onda — čitav mentalitet koji tamo vlada: vladanje, razgovori, nazori o različitim događajima. Strašno! I konačno postavlja se još problem »strukture« poduzeća, to jest pitanje radnih uvjeta, raspodjela radnog vremena, prekovremeni satovi, kantina, itd., itd... Mišu kaže da je sve to isprepleteno i ako bi se htjelo nešto postići, moralo bi se istodobno nešto činiti na svim područjima.

Rezultat istraživanja J.O.C. ove godine glasi: »Ljubav u životu radnika«. Kako li je ipak teško za djevojke imati poštovanje prema samoj sebi i pribaviti si poštovanje, ako je

redovtio radom potpuno utučena i u najvišem stupnju postala nervozna. Kad dođu iz tvornice imaju samo još jednu želju, zabavljati se, svjedeno na koji način. Ako neki mladić na ovo čeka, i obećaje vam lijepu večer, to je onda prilika sve zaboraviti, pa su zato spremne za tu razonodu platiti svaku cijenu. Kako su ipak naši problemići maleni u usporedbi s njihovima!

Neprestano me muči misao da je Mišu sa mnom jednake dobi i normalno bi morala biti u mojem razredu. Kad stojim pred njom, gotovo se stidim. I u sebi tada mislim, kako je ipak velika moja odgovornost: koliko sam protratila vremena kako rijetko imam mogućnosti iskoristiti priliku i zaista nešto posebno učiniti!

Prije spavanja još ću se za Mišu pomoliti. To ću učiniti veoma srdačno. Molit ću za sve koji se s njom u našoj stambenoj četvrti ili negdje u svijetu bore za pravdu i ljubav među radnicima.

Upravo mi pada na um da studij jedne djevojke do ispita zrelosti mora stajati državu nekoliko desetaka tisuća. Odakle taj novac? To je porezni novac. Svi oni dakle koji rade, to jest djevojke kao Mišu, plaćaju meni studij. Moja je odgovornost gledajući studij s te strane strahovita.

Vidjet ću Mišu u petak navečer. Ona priređuje skupnu večer za djevojke iz naše četvrti. Želi da i ja sudjelujem. Još će mi sve protumačiti.

Srijeda, 31. siječnja.

Ovdje je samo Nicolino pismo i tipkani izvod iz jedne knjige prilijepljen u dnevnik. Ana Marija je direktno načrčkala u pismo i slijedeće retke:

Hvala, Nicole, za tvoju iskrenost. Tješi me što si i Ti nekad malodušna. Ti si za mene bila uvijek nešto nedokučivo, tako ko neki ideal. No sada osjećam da stojiš kraj mene. Hvala.

Moja draga Ano Marijo!

Danas poslije podne čitala sam interesantnu knjigu »Katoličko kršćanstvo — religija sutrašnjice.«

Prepisala sam za Tebe priloženi izvadak. On potvrđuje ispravnost mojih razmišljanja: Kad bismo mi svoje kršćanstvo potpuno i čitavo doživljavali, bila bi naša ličnost uravnoteženija. Mogla bi se više razvijati. Ljudi bi se zbližili. Već često s ljudskog stanovišta ne smije naše djelovanje biti upravljeno u naš ja; to bi bila smrt svakoj pravoj ljubavi. To sasvim točno potvrđuje na jasni način Evanđelje. Isus Krist nije nas prevario. Sasvim neočekivano i na svoj način navješćuje nam to i današnja znanost. To me svjedočanstvo veseli i za mene je još jedan razlog više da se darujem braći.

Moram Ti nešto priznati: Prošle godine, i to u sredini trećeg tromjesečja, preživjela sam strašnu krizu. Sve je bilo tamno, i što dosad nikojom sumnjom nije bilo ugroženo, počelo je nenadano izmicati ispod mojih nogu. Uzalud sam svim srcem vapila Gospodinu. Nije došao nikakav odgovor. On je ostao nijem. Tada sam rekla samoj sebi: Nicole, i kad bi se dosad varala, kad bi sve što si dosad učinila bilo samo ljudsko djelovanje i ništa drugo, da, kad i sam Krist ne bi bio ništa drugo nego samo čovjek — ti ne bi nikako uzalud utrošila vrijeme. Ti si slijedila Krista — ali to ne bijaše uzalud. Sretnija si, ako sebe zaboravljaš. Veselija si, kad se možeš drugima darovati, i drugi se mogu obogatiti po tvojoj ljubavi. To su bile moje misli.

Išla sam k jednom svećeniku: On mi je pomogao da prebrodim te tamne časove. I ja mu za to zahvaljujem, jer iskreno rečeno, nisam nikada bila zadovoljna s tim da sve to činim čisto iz naravnih i ljudskih poticaja. On me je umirio. Rekao mi je da nemam krivo, da se čovjek već s naravnog stanovišta mora drugima darivati. Ali, da se mora ići dalje od toga, mora se prekoračiti te ljudske granice i potpuno se i sasvim povjeriti Kristu, pa i u velikoj tami. On očekuje od mene sigurno iskreno predanje. Ova kušnja da je za mene prilika da pročistim svoju vjeru. Ta kušnja dolazi direktno od njega. »Često se izvrgavamo pogibli«, rekao je on, »da se drugima samo zato hoćemo darivati da bogatije razvijemo svoj ja. Da, dapače je moguće, da mi Gospodina samo zato tražimo, jer hoćemo duhovni užitak, ono čuvstvo koje nam Gospodin poklanja, da izvjesne časove našega najsrdačnijeg prijateljstva s Njime možemo još jedanput doživjeti. Ako nam ih je na početku našeg prijateljstva s Njime darovao, to je stoga da nas ohrabri. Ali naše nasto-

janje mora biti nesebično! Sjećam se da je za takvo sebično držanje naprama Gospodinu upotrijebio jedan veoma jaki izraz. Rekao je (stavljam riječ pod navodni znak): S Gospodinom se ne smije »flirtovati«).

Ti sad potpuno šutiš. Ne čuje se baš ništa o Tebi. Ne zaboravi me sasvim. Nadam se da ću skoro doći kući. Možeš li mi pokloniti jednu od Tvojih večeri?

U vjernom i iskrenom prijateljstvu:

Nicole.

»Katoličko kršćanstvo — religija sutrašnjice?« Dakako, to se može bez promišljanja reći ako se pomisli da upravo danas čovjek uz pomoć svog duha opet otkriva velike vjerske istine, koje su gotovo biološka potreba za čovjeka da može duhovno oživjeti. Upisano je u dubini njegova bića da se nečem klanja; značenje molitve za zdravlje duše, neusporedive posljedice ljubavi koja se poklanja i žrtvuje, ljubavi koja se oslobodila svoga egoizma, duboki smisao religioznih mita koji su proizašli iz kolektivne podsvijesti ljudi, itd.

I veliki najnoviji uspjesi i spoznaje na području psihologije dubina, djeluju u korist kršćanstva i prikladni su da učvrste njegovu poziciju. Znanost nas je poučila da sreća čovječja nije samo u materijalnim udobnostima. Istraživanja neuro-psihologa Paula Chaucharda, učenika Teilhard de Chardina, pokazala su da je čovječji mozak samo onda potpuno upotrebljen, ako se čovjek drži velikih principa kršćanskog morala. Jean Rostand opet tvrdi: Znanost nas uči ljubiti ljude. U toj se točki podudara s kršćanstvom. Ako psihologija na primjer ističe značenje majčinske ljubavi u odgoju djeteta, pokazuje time da 8 od 10 neuroza potječe od nedostatka ljubavi. Bolesnik je čovjek koji ne može svladati svoje samoljublje te je nesposoban za ljubav prema bližnjemu i za požrtvovnost. Čovjek koji ljubi neće nikad biti duševno bolestan. Znanost je ljubavi opet vratila čast!

Suglasje znanstvenih nauka s naukom religije počinje biti direktno upadno...«

Četvrtak, 1. veljače. Nedavno sjedile smo Renata i ja na klupi na trgu sv. Roka. Bilo je divno vrijeme. Naprotiv nas

sjedila je prosjakinja koja je izgledala veoma zapuštena. Mi smo joj se rugale. Najednom mi sine u glavi da Krist ovu prosjakinju isto tako ljubi kao i nas. Možda je dapače ljubi još više... On ljubi i onu napirlitanu damu na klupi pokraj nas. On ljubi sve koji kraj nas prolaze i sve ljude koji stanuju u kućama naokolo. Mi smo svi braća.

Bilo mi je kao da od Kristova Evanđelja još uopće ništa nisam razumjela. To me je zaboljelo. Ali konačno rekla sam sebi da me unatoč ovoj nemoći ipak ima rado — takvu kakva jesam. Pogledala sam preko na onu damu. Ali ona je već otišla. Htjela sam joj se nasmiješiti...

Danas ujutro...

Morala sam iznenada prestati s pisanjem. Pričinilo mi se kao da čujem Markov glas. Nije to bio on nego moj braco Jakov koji je danas došao kući prije nego obično. I to očigledno zle volje.

Baš nezgodno: ne znam više što sam htjela pisati. Mora da nije bilo tako važno.

Marka već dugo nisam vidjela. Što on samo radi? Nadam se da nije bolestan. Ne mogu Jakova pitati. On bi me bacio van.

»Novu zapovijed vam dajem da se ljubite među sobom; kao što sam ja ljubio vas tako se morate i vi ljubiti međusobno... Po toj ljubavi, kojom se međusobno ljubite, prepoznat će se da ste moji učenici« (Iv. 13, 34-35).

Nije nikako lako ljubiti druge, k a k o j e O n l j u b i o n a s...

Petak, 2. veljače. Mišu priređuje svoj sat u grupi s J.O.C. Pripovijedala mi je, da je istraživanje o »Ljubavi u životu radnika« doduše već početkom godine završeno, ali da se gotovo ništa ili tek nešto vrlo nedostatno s tim započelo. Neznanje o svim tim problemima je grozno. Djevojke moraju sada nešto među sobom organizirati i tražiti jednu majku koja je spremna otvoreno odgovoriti na njihova pitanja... Nalazim da je ta misao sata ispitivanja s iskusnom majkom zaista sjajna. Ja ću o tom govoriti s Pavicom, Marijom Anom i s drugim djevojkama iz kluba.

Subota, 3. veljače. Prvi sat grupe J.E.C. u četvrtom razredu u prisutnosti Miheline i dviju njezinih prijateljica. One su odmah shvatile o čemu se radi. O pokretu nisam još ništa rekla. Marija Paula misli da nije potrebno odmah sve staviti na veliko zvono. Uostalom, čini se da Mihelina ima posebno dobar nos. Ona hoće sada ovaj sat u grupi tako organizirati »kako ga ti držiš sa svojim prijateljicama«. Pokušala sam još jedanput svratiti njihovu pažnju na akciju s »Rallye Jeunesse« i dovesti ih do toga da se pitaju, da li zaista naš Gospodin interesira za taj kružok, i da li je s time sporazuman zašto su ga priredile...

Nedjelja, 4. veljače. Danas sam ujutro izgubila mnogo vremena. Mjesto da uredim svoju sobu, jadno sam naokolo čavrljala. Cijeli je moj posao ostao nesvršen, i tako sam mogla tek kasnije ići u Centrum. Kratko prije odlaska zamolio me Jakov, da pred prisutnim mladićima i djevojkama govorim o jednom njegovu prijatelju kojega su pred nekoliko dana otpustili iz laboratorija. On ima već 19 godina, doskora će morati u vojsku i jedva da bi u međuvremenu mogao gdje drugdje naći mjesto. Čini se da je Jakov bio jako zauzet za svog prijatelja. To sam mogla ustanoviti s potajnom radošću. Tako sam ga pozvala da ipak ide sa mnom.

»Ti onda možeš odmah osobno govoriti s ljudima iz Centruma.«

Ali on mi odgovori:

»Ti znaš da ne mogu s tobom. Ja sam se dogovorio.«

Izgledao je više rezigniran nego oduševljen. Bilo je to prvi put da je jednostavno učinio aluziju na Micky.

Bila sam razočarana. Marko nije bio u Centrumu.

No našla sam Mišu. Majka za njezin sastanak već je nađena. Sada priređuju Mišu i nekoliko djevojaka večer diskusije.

Utorak, 6. veljače. Elizabeta ima danas rođendan. Ja sam joj pod satom poslala čestitku.

Tada sam srela Josianu i malo s njom čavrljala. To što sam joj onda rekla, čini se da nije ipak kroz drugo uho izletilo. Ona je o tom razmišljala i svome znancu odgovorila

s »ne«. Ni on nije dalje na tom inzistirao. Mislim da moram češće biti s njom. Njoj je potrebno prijateljstvo i netko tko joj pomaže. Čovjek je mora saslušati i ono što je u njezinu sudu iskrivljeno, treba da opet blago uspravi. Ona zapravo priznaje stanovište nekog drugog vrlo rado, samo je nažalost jedva kada čula govoriti o životu, ljubavi i svemu lijepom i privlačivom. Mislim da joj Šantal, koju također vrlo voli, može mnogo pomoći. Ja ću sa Šantal govoriti i njih dvije zbližiti.

Još uvijek nisam vidjela Marka. Što se samo s tim momkom dogodilo? Nakon što ga u nedjelju poslije podne nisam u Centrumu našla, mislila sam: Možda će navečer doći. On dolazi često poslije kina, da posjeti Jakova... A ja bih imala s njime o mnogočem razgovarati. Vrijeme nas na to tjera jer će sigurno doskora morati u vojsku. Sa sjetom mislim na to. Izgubit ću jednog finog druga.

Mislim da ću jedva kada susresti mladića koji mu je sličan.

Moram još brzo k Pavici da je pozovem na Mihelinina grupu. Morala bih je tako daleko dovesti da postavlja pitanja i povede sa sobom Mariju Anu.

Srijeda, 7. veljače. Ujutro. »Ne molim samo za njih nego i za sve koji budu povjerovali na njihovu riječ. Daj da budu jedno kao što si ti, Oče, u meni i ja u tebi: da svi budu jedno, da svijet vjeruje da si me ti poslao« (Iv. 17, 20-21).

Navečer. Još jedan mjesec i bit će mi osamnaest. Ne veselim se osobito tome. Ali nisam ni žalosna, samo me ponešto iznenađuje i zaprepašćuje što sam već tako stara. U mojoj se dobi već udavaju. Bih li ja bila za to sposobna? Znam da sam se mnogo promijenila, ali sam u mnogom pogledu još mala djevojčica.

Upravo smo imali sat u grupi našega razreda. Slijedeći put treba da dođe Anik. Ona je obljubljena i dobra izvidnica. Učestvovala je u svim akcijama. Kad smo je molili da dođe na naš sastanak u grupi, odmah je pristala. Njezin kapelan je potpuno sporazuman da ona s nama surađuje.

Ovaj puta su izvještaji o našem svagdanjem životu zaista smioni. Budući da nas nema mnogo, možemo se temeljito

baviti s pojedinim problemima. Nažalost nemamo još nikakvog duhovnog vođe. Moramo bezuvjetno nekoga smoći.

Jučer sam još i Pavicu srela. Ona mi je utisnula u ruku ceduljicu s jednim pitanjem, ali sam morala obećati da je neću najprije čitati.

Petak, 9. veljače. Mišu je jedincata! Ona ne ograničuje svoju djelatnost samo na svoje radno polje nego ide i u četvrt. Ja sama nisam daleko toliko pažljiva. Ja znam sama doduše predobro da se čovjek ne smije rastrgnuti, ali kontakte, koje mi stvara Centrum, morala bih mnogo više iskoristiti da druge susretnem. Često se zadovoljavam samo s malom ljubežljivošću. Nasmiješim se djevojkama — ali ništa više. No za Njega mora čovjek djelovati cijeli život i u svakom času.

Ako hoću biti iskrena, onda ću reći da zapravo idem zbog sebe u Centrum: htjela bih odahnuti, možda također i samo da vidim Marka i s njim diskutiram. Pavičinu sam cedulju predala dalje — Mišu. Sastanak je u srijedu, 21. veljače.

Pratila sam Elizabetu kući. Slušala sam je tiho i pažljivo. Moram se jedanput sastati s Anicom. Još je premalo poznajem. Budući da dolazi u grupu, normalno je da ipak malo više zajedno razgovaramo.

Subota, 10. veljače. Pola jedan noću! Ne mogu spavati. Uznemirena sam i zlo raspoložena. Mogla bih si sve kose iščupati. Odmah poslije večere Jakov mi je predložio da idem s njim u kino. Odbila sam jer sam htjela ići u Centrum.

»Nije vrijedno truda«, rekao je on, »Marko i onako nije tamo.« Smatram ovu primjedbu jednostavno smiješnom i glupom. Svu mi je volju time pokvario. Nisam to mogla podnijeti i nisam znala ništa bolje odvratiti nego ovo:

»Čudnovato da danas imaš vremena! Možda tvoja Micky nije tu?«

»Ipak jest«, rekao je, »ona je slobodna! Dapače i previše slobodna«, dodao je i čelo mu se naboralo.

Sad mi je žao što sam mu taj kamen bacila u glavu. Ni on ni ja nismo se dobro ponijeli. Zar je to bilo potrebno? Jedva da sam pazila na film. Bila sam previše nervozna. I

bez moje volje, nametala mi se misao: Ako je Marko uistinu bio u Centrumu — pretpostavivši to — bih li išla u kino? Mislim da ne! Ali što to znači? Da imam Marka veoma rado! On je dobar drug. On je dapače pravi prijatelj i ne uviđam zašto se ne bih veselila ako ga tamo nađem. To je bilo moje rješenje. Ali sam istodobno bijesna na sebe što nisam uočila priliku u kojoj bih konačno jednom mogla s Jakovom mirno razgovarati. Poslije toga nisam više bila za to sposobna i nisam ni pokušala da s tim počnem. Prije spavanja moram zamoliti Gospodina oproštenje radi te ne nadvladive razdražljivosti. Mnoge sam stvari tako razbila. Kako se samo može čovjek tako zaboraviti!

Ponedjeljak, 12. veljače. Danas poslije podne rekla mi je Renata: »Pazi, čašica je do vrha puna!« Naravno, to je bilo samo slikovito mišljenje. Mi smo se dogovorile za taj znak i odlučile njegovim spominjanjem međusobno se podsjetiti, da se moramo staviti drugima na raspoloženje. Kad je čašica puna, ne može se ništa više staviti u nju.

Moramo biti prazni od našeg vlastitog ja da možemo primiti druge. Dogovorile smo se što ćemo moći poduzeti s obzirom na našu profesoricu iz njemačkog. Ali nisam ja načela tu temu nego Renata. Ona me je na to morala sjetiti. Hvala, moja mala Renato!

Pratila sam Genovevu komadić puta. I ona je fino momče. Pripovijedala mi je što sve poduzima u svom razredu...

Jakov je htio od mene doznati, da li je danas Centrum otvoren. Glupa li pitanja! Ta on zna vrlo dobro da je otvoren svake večeri.

Nešto nije s njim u redu. Možda hoće izbjeći Mickyevu utjecaju. Hoće li se je moći osloboditi? Svakako, ne može mu se zaviđati. On je u veoma zlom duševnom raspoloženju. Da je tata živ, bi li on mogao Jakovu pomoći? To nikako nije sigurno. Jakov nije nikad ništa poduzeo da tatinu povjerenju odgovori otvorenošću.

Utorak, 13. veljače. Prokleto i zašito! Počinje li čitava pripovijest s mojom osjetljivošću opet ispočetka? Prije jela bila sam upravo savjesno u svojoj sobi kod učenja, kad je zazvonilo. »To mora da je Marko«, bila je moja prva misao.

I onda sam začula njegov glas. Odmah sam skočila da idem u blagovaonicu; ali onda sam pomislila da je ta naglost nepromišljena i opet sam sjela za pisaći stol. Rekla sam sebi: »Možda će doći i reći mi dobar dan.« Čekala sam. Prisluškivala sam njegov glas. Dolazio je sve liže. Čula sam njegove korake. Bio je već pred vratima. Čekala sam da pokuca. Moje je srce lupalo da se raspukne. Ali on nije kucao. Nije došao unutra nego je opet otišao...

To je zaista smiješno. Mogla bih urlati. Bila sam bijesna što Marko nije kao obično došao da me pozdravi. I bila sam bijesna na svoje uzbuđenje. Bila sam bijesna na svoje nedostatno svladavanje. I na svoju nedostatnu jednostavnost. Zašto nisam odmah ustala da ga sa svoje strane pozdravim? To sam prije i činila, ako on sam nije došao... I da buretu izbijem dno — bila sam naravno bijesna na svoj bijes! Ludo! Ja sam budala. Kako se može samo zbog tako neznatne malenkosti upasti u takvo uzbuđenje!

Idi, moja draga staro Ano Marijo: povuci se za remen! Ti si nervozna, ništa drugo! To je sve! Ako si budeš ovu nezgodu iznova dozivala u pamet, dat ćeš joj značenje koje nikako ne zaslužuje.

Molit ću. Ali ne, nisam danas u formi. Moje bi moljenje bila nezgrapna šala!

Dakle: onda moraš u klopku...! Ali ni to mi ne odgovara, prokleto još jedanput! Što onda da radim? Nešto ću napeto čitati. Možda ću tako doći na druge misli. Osvijesti se, Ano Marijo! Ne budi glupa guska!

Srijeda, 14. veljače. »Osjetljivost je blago koje ti može pomoći da osvojiš svijet. Ali to će moći samo u onoj mjeri, ukoliko je potčinjena tvome razumu,, tvojim idealima i tvojoj vjeri...«

Ne znam više gdje sam tu rečenicu pročitala. Cijeli dan već kruži mi ona u mojim mislima.

Danas poslije podne je slobodno: Polutromjesečni praznici! Hvala Bogu — i onako su mi već potrebni kao komadić kruha.

Ja ću to vrijeme upotrijebiti da se malo odmorim, da razmišljam i da opet sve stavim u red. Potreban mi je mir. Ne zadaje mi brige moja umornost nego moje uzbuđenje, moja prevelika razdražljivost. Oboje me odvaja od drugih i od Gospodina.

Mišu je bijesna, jer djevojke neće zagristi. To je gadno, misli ona. Kako bi to sve moglo biti lijepo! Djevojke bi se mogle finim međusobnim susretima obogatiti, a s druge strane imale bi prilike iskušati svoju odgovornost. Imale bi opet neku zadaću. Ali ne! One neće.

Četvrtak, 15. veljače. Već neko dva tjedna Jakov nakon posla dolazi mnogo ranije kući. Samo je jučer bilo vrlo kasno. Mama je naravno galamila. Jelo mora stajati na stolu, jer ne možemo uvijek čekti, a moja se siromašna majčica uzrujava, viče na njega i kaže da je za njega stan i obitelj samo hotel. Pokušala sam se umiješati ali ona svaki put kaže da ću držati s njim. Dakako, to što Jakov radi nije nikako u redu, ali sada su duge debate i obračunavanja prekasna. Moralo se prije na to paziti. Zapomaganje ide samo na živce — svakom od nas. Uspjeh je — nula. On promrmlja i to je sve! Ni ja nisam bez krivnje. Morala sam biti pažljiva prema njemu. Mislim da sam mu mogla nešto dati... Dosad sam uvijek samoj sebi govorila: sve što dolazi od sestre, braći je već unaprijed kao za mačke!

»To je moja zapovijed: Ljubite se međusobno, kao što sam ja ljubio vas. Nitko nema veće ljubavi od onoga koji daje svoj život za svoje prijatelje« (Iv. 15, 12-13).

Dati život! To bih rado! Ali nije lako, tako smo privezani uza nj!

Subota, 17. veljače. Dakle tako ne ide. Žalosna sam, a ne znam zašto. Htjela bih opet naći svoj smiješak i svoj nutarnji mir. Htjela bih biti slobodna. Tako mi je potrebna sloboda.

Prepisat ću pjesmu: »Ti si slobodan«. Tako mi se sviđa! Upravo za tim čeznem.

Ti si slobodan!
Ti si slobodan da svladavaš bregove,
Ti si slobodan da veselo pjevaš ujutro,
Ti si slobodan da danu doneseš sreću,
Ti si slobodan!
Ti si slobodan, možeš si birati prijatelje,
Ti si slobodan, cilj ti ne može nedostajati,
Ti si slobodan, smiješ se s danom zaručiti,
Ti si slobodan!
Ti si slobodan da siromaštvo pretkaš,
Ti si slobodan, možeš svima dati bogatstvo,
Ti si slobodan, za braću smiješ živjeti!
Ti si slobodan!

Zaista, veoma lijepo i dobro, ali nažalost samo — teorija. Zaključali su me. I ja to dopuštam.

Nije li to sivo raspoloženje možda samo ostatak moga dozrijevanja? Što se to događa u mom srcu? Što me tako koči?

Za nekoliko minuta idem u Centrum. Vidjet ću Marka. Već sam radoznala kako ću reagirati na susret. Veoma se nadam da sada konačno mogu ostati mirna.

Nedjelja, 18. veljače. Hoću da budem iskrena u svom dnevniku. Bila sam to uvijek dosada i moram priznati da sam jučer u Centrumu bila odvratna. Tražila sam od drugih pažnju, direktno sam korteširala za to, zaposleno sam trčala naokolo, htjela sam biti zapažena, svratiti na sebe poglede... Još gore: izjedala sam se zbog svoga lica, zbog svoje figure; mučilo me ovo, mučilo me ono i — sva je radost bila pokvarena... Svi su se drugi dobro zabavljali — ja nisam!

Bila sam sjetna kao najžalosniji teenager. Mora da se to i opažalo. Pavao je svakako došao k meni i pitao me jesam li bolesna. Ja sam ga kratko otpremila. Ružno! Najradije bih zavijala: za koga i zašto?... Ni za što! Ili mnogo više: iz prkosa i ljutine što sam bila tako glupa!

A jučer je bilo tamo mnogo ljudi i promašila sam gomilu mogućnosti da dobijem nove veze. I pri tom sam htjela biti djevojka koja je uvijek tu za druge, koja ižaruje radost i svjetlo. Htjela sam otvoriti mali dućan u kojem je naslagana sama čista ljubav: da je besplatno uzmu. Ta ljubav trebala bi biti tu za sve koji je traže i za njom čeznu.

No, danas je bio moj dućan jednostavno zatvoren. Svi su zastori bili spušteni. Mnogi su morali zadobiti plave tragove na rukama, kad su kucali na moja zatvorena vrata.

Htjela sam s Markom čavrljati. Nisam se usudila. Nevjerojatno! Ne mogu si tu nenadanu i glupu plašljivost protumačiti... Dapače, pričinjala sam se ravnodušnom. A on — on također nije ništa odavao; on je bio zabavljen s nekoliko novih.

Pri odlasku došla je k meni Mišu da mi kaže »Do viđenja«. Dogovorile smo se za srijedu. Pogledala mi je duboko u oči. Mislim da je u njezinu pogledu bilo nešto žalosno. Ali i poziv. Mislila sam na rečenicu Marije Paule: »U očima drugih daje nam Gospodin neki znak i očekuje nas!« Martina je išla u mojem smjeru. Marko nije stoga imao razloga da me prati. Ja nisam s Martinom baš ništa govorila o sastanku grupe u srijedu.

Jakov je upravo bio u mojoj sobi. Htio je znati što namjeravam. Izgledao je kao netko tko je gladan... Odgovorila sam mu da moram učiti. Danas ne mogu izaći. Izašao je bez riječi. Čula sam kako je zalupio vratima. Izašao je sam.

Bijesna sam na samu sebe. Opet nisam iskoristila zgodnu priliku. Njegovo je vladanje prema meni bilo sasvim neobično. Direktno čudnovato. Čini mi se kao da se želi na mene osloniti.

U prvi čas bila sam iznenađena. Rekla sam samoj sebi, hoće li možda da ga nosim kao malo dijete? To zaista nije pravi čas.

Uostalom, što sada mogu? Prestajem pisati. Kad sam jedanput deva — zašto da ne budem uvijek deva?

Utorak, 20. veljače. Uzalud pokušavam razgovor s Jakovom. Tražim sličnu priliku kao zadnje nedjelje. Ali, kako ću je naći? U podne nije ništa jeo. Izgleda kao nabijena puška. I tako je iz dana u dan. Sitna, nedužna mamina primjedba i on odmah eksplodira, direktno je prema njoj opor. U podne je plakala. Jakov nije nikako reagirao. Sjeo je u kut i nabrao čelo. Ali, ja sam vidjela kako je mamu potajno promatrao. Mislim, sigurno, da su ga mamine suze

duboko ganule. Ali on je preponosan da kaže samo jednu jedinu riječ i moli za oproštenje. Izašao je iz sobe bez pozdrava. Zaista žao mi ga je. Osjećam kako se bori. Što je s njim?

Srijeda, 21. veljače. Dolazim upravo s kružoka Gospođe Deljon. Bilo je zaista izvanredno s njom. Broj učesnika nije bio prevelik; oko dvanaest djevojaka je došlo. Ali to je bilo dobro. Veći broj spriječio bi svaku plodonosnu diskusiju. U početku je stvar bila veoma mučna. Nismo se usudili govoriti, premda je gospođa Deljon učinila sve da nam učini lakim. Zahvaljujući Nicole znala sam većim dijelom sve što je ona tumačila. Ali jedna njezina uputa u jednoj točki učinila mi je jasnim ono što je za mene uvijek bilo tamno: ona je rekla, da crkva nije svakako za velike obitelji. Treba da imaju samo toliko djece, koliko se razborito može odgojiti. (Ovdje sve ovisi o zdravlju majke, o materijalnom položaju obitelji, o stanu, itd...). Svaka obitelj mora sama prosuditi svoje mogućnosti. Oba supruga moraju se čvrsto imati u rukama, i ako ne smije više doći nijedno dijete, tada se u plodnim danima žene ne smiju sjediniti. Time se ni na koji način ne postupa protiv zakona čovječje prirode nego »regulira« priroda... Naprotiv griješilo bi se proti Božjoj zapovijedi, kad bi se htjelo umjetnim sredstvima spriječiti začetak djeteta, a još bi bio veći zločin, kad bi se namjerno izazvalo pometnuće (na pr. uzimanjem jakih lijekova). I u samom početnom stadiju začeća »abortus«, kako se to zove, jest ubojstvo!

Bila sam zadovoljna što sam konačno jedanput opširnije o toj stvari saznala, jer se u današnje vrijeme u novinama često čitaju riječi »ograničavanje poroda«, a nisam nikad znala što se pod time misli. Još ću o tom govoriti s Nicoleom.

Gospođa Deljon je veoma naglasila duboki smisao vanjskih znakova ljubavi. Plemenitost svakog čina mjeri se na vrijednosti duše koja se u nj stavlja. Stisak ruke bi bio besmislen, kad ne bi bio dar prijateljstva drugima. To isto vrijedi i o nježnostima, o poljupcu i o sjedinjenju obaju supruga. Izvan božanskog zakona i bez čistoće prave i trajne ljubavi ti su znakovi samo ružne karikature.

Ljubav ne sviće jednog dana iznenada, rekla je gospođa Deljon. Ona je, što više, rezultat mnogih pobjeda nad samim sobom. To bijaše lijepo.

Djevojke su odlučile da će svojim prijateljicama poslati pismeni sastavak o našem razgovoru. Osim toga upitni arak koji sadržava neka pitanja o ljubavi: Vjerujemo li mi u ljubav? Što očekujemo od odraslih? Itd. Ti upitni arci daju nam možda mogućnost daljnje diskusije. Mišu je mislila da bismo mi mogle organizirati sličan kružok s onim djevojkama s kojima smo uspostavile vezu.

Petak, 23. veljače. Konačno sam se sastala s Markom. On će prema svim predviđanjima slijedećih 8 ili 14 dana dobiti poziv u vojsku. Tako bih rado s njim nešto dulje razgovarala. Ta ima tako puno pitanja i toliko problema. Ali za to sam bila previše strašljiva, a on mi nije ni najmanje pomogao. Misao na njegov skori odlazak me boli. To je sasvim naravno, jer prijateljstva kao što je naše nema tako često. Osjećat ću strašnu prazninu.

Za njega, činilo se, rastanak uopće nije problem. Govorio je sasvim mirno o svojoj vojnoj službi. To mora jedanput biti. I tamo može također mnogo za Njega učiniti.

I nehotice se malo na njega ljutim, jer nije rekao ni jedne jedine riječi o našem skorom rastanku. Očito ga uopće ništa ne dira.

Morala bih pošteno učiti, ali nemam nikakve volje. Današnji dan nije bio baš izvanredan. Mnoge sam prilike promašila, da se zaboravim. Stvar s Markom jako me tereti. Potpuno sam postala prazna. To je on mogao spriječiti: jedna jedina nježna riječ bila bi dovoljna.

Subota, 24. veljače. Gadim se sama sebi... Mogla bih učiniti neku glupost, svejedno koju. Ne mogu više djevojke umiriti, sve trče za mnom. Sve imaju bilo što pitati, i sve mi imaju kakvu god ludoriju pripovijedati. Previše su navikle na to da ih uvijek saslušam! Od toga imam sad to: kad se desi kakva neprilika ili nastane kakva teškoća, odmah se vrte oko mene kao golubovi. Kao da bih ja bila jedina! Ta ima osim mene zaista još dosta drugih djevojaka. Zašto njima ne povjeravaju svoja pitanja? Ja nemam više dosta

vremena ni o svojim problemima razmišljati. To je ipak besmisleno. Ja živim životom kao da tu ne bi bilo baš ništa što bi trebalo urediti. Kasnije ću se za to sigurno još i pokajati.

Moj dragi tata, čuješ li me? Pomozi mi! Dođi brzo! Bježim pod pokrivač!

Opet sam ustala. Sjela sam na prozor. Promatram zvijezde...

Mislim na Renatu. Ne bih li joj pripovijedala o svojim velikim brigama? Ali ne usuđujem se, jer će me s pravom smatrati djetinjastom. Dopuštam da na mene previše utječu pojedinosti koje su često zaista neznatne. Sigurno je tu kriva i moja preumorenost. Trebala bih radije spavati. Ali ne mogu.

Rado bih sve poklonila. Kažem Gospodinu uvijek iznova: Darujem Ti sve, povjeravam Tebi... ali svaki put imam svoj paketić s darom naskoro opet u ruci. Previše glupo!

Dakle naprijed, Ano Marijo: Gledaj da se nađeš u krevetu!

Utorak, 27. veljače. Mihelina me je molila da dođem na njezin sat. Ja sam svoju ulogu pred njom igrala koliko sam samo u svojem raspoloženju mogla, i neko je vrijeme išlo dobro. Bila sam vesela što opet mogu misliti na druge a ne samo na sebe... Ali danas navečer mogla bih se iščuškati. Jeza me hvata pred samom sobom. Živim dvostrukim životom. Nosim masku. Igram pred drugima odgovornu voditeljicu, veličinu kojoj se male čude i dive — a u stvari do vrha sam zatrpana svojim egoizmom. Već se u njemu gušim.

Sutra ću ići k našoj profesorici iz njemačkog.

Srijeda, 28. veljače. Unatoč svemu pokušala sam razmatrati jedno mjesto iz Evanđelja, ali moje srce nije bilo kod toga...

To što sam upravo sada pročitala nalazim prekomjerno pretjeranim. Prepisat ću:

»Zaista kažem vam, ako pšenično zrno ne padne u zemlju i ne umre, ostaje samo. Ali ako umre, donosi mnogi plod. Tko ljubi svoj život, izgubit će ga, a tko svoj život izgubi na ovom svijetu, sačuvat će ga za vječni život« (Iv. 12, 24-25).

Što se više ljutim, to sam nesretnija. Pravi circulus vitiosus; mačka si grize rep. Najradije bih sve ispucala u zrak. I uz to moram bubati! Ne mogu... Matura dolazi divovskim koracima sve bliže.

Četvrtak, 1. ožujka. Učinila sam ovo: govorila sam s našom profesoricom iz njemačkog. Ona će našem kružoku dati neke savjete... To je opet jednom bila veličanstvena ideja: ja sam sama tako nisko, a tovarim si na vrat još i tu stvar. Ali sada ne mogu više natrag; ne mogu djevojke iz svoga razreda ostaviti na cjedilu!

Molila sam Mišu za nekoliko upitnih araka od J.O.C. Djevojke su ih već nešto podijelile. Teško je samo ispunjene dobiti natrag — i onda naravno pravo ocijeniti. Najbolja bi metoda mogla biti da one među sobom pojedine odgovore sastave i tada upriliče javni i opći kružok, da svima objave rezultate. I odraslima. To je ozbiljan posao! One će postaviti bar nešto na noge.

Čekam već sa čežnjom subotu. Ja ću Marka sasvim jednostavno i izravno moliti da smijem s njim o nečemu govoriti.

Subota, 3. ožujka. Marko me razočarava sve više i više. Nisam mu ništa rekla i bilo je dobro tako. U Centrumu sam gotovo imala dojam da mi se uklanja s puta. Toliko tek da je koji put prema meni pogledao.

Više puta se činilo da je neodlučan i očevidno se pitao bi li pristupio k meni. On to nije učinio. A ja sam učinila tako kao da nisam ništa opazila niti išta očekivala.

Sve u svemu mogu se pod takvim okolnostima rado odreći njegova prijateljstva. Ima još drugih finih mladića.

Nedjelja, 4. ožujka. Van s tim: ja ljubim Marka, da, ja ga ljubim! Tako! A onda? Da li je to nešto nenaravno? Konačno, dosta sam već velika, i ne radi se tu o oduševljenju Teenagera. Do tri sata ujutro valjao se taj problem u mojoj siromašnoj glavi. Rezultat: Ne smijem biti tako luda da glumim pred samom sobom.

Vijest o Markovu odlasku potresla me. Sad je to već sigurno, i od tada nisam prestala da svraćam na sebe nje-

govu pozornost. Znam kako je to nelijepo, ali ne mogu toga promijeniti. Vidim jasno. Strašno jasno!

Kako sam često o tom razmišljala i kako sam često s drugima o tom govorila što je prava ljubav. I mislim da znam. Prava se ljubav sastoji u tome: htjeti pravu sreću drugoga, htjeti razvitak njegove osobnosti, htjeti njegovu radost i njegovo dobro. I sebe za njega potpuno zaboraviti. A unatoč tome ustanovljujem već nekoliko dana da trajno mislim samo na sebe a ni jedan jedini put na njega. Ili bolje, mislim na njega! Ano Marijo, ti ljubiš samu sebe!

Poslije podne. Nije moja ljubav prema njemu zla, nego moja sebična ljubav prema njemu — ona je zla.

Ja sam za to našla mnogo opravdanja: On još nije rekao meni ni jedne riječce; nalazim se u strašnoj neizvjesnosti; ne znam baš ništa što za njega značim... To je sve pravo. Ali može biti i to da se varam kad predstavljam sebi da mu nisam ravnodušna. A osim toga ne bi to bio još nikakav razlog da trajno mislim samo na sebe. Ja bih svakako morala učiniti sve da mu rastanak učinim lakim, da mu do zadnje minute pokažem svoje prijateljstvo, da mu poklonim jedan smiješak. Možda mu je potreban.

To bih sve trebala učiniti.

A što sam učinila?

Ja sam pred njim i pred drugima glumila; ja sam pokušala izmamiti od njega izjavu da mu je žao što mora od mene otići. Ja sam sama htjela da budem utješena. Ja!

Stidim se sve do zemlje. Kako li sam mogla samo tako zaboraviti svoj ideal? Nisam li se htjela darovati drugima? **Ako ga ja uistinu ljubim, onda mora on biti moja briga, a ne moj mali Ja.**

Ja se uopće više ne prepoznajem. Bit će bolje prestati s pisanjem i razmišljati. To ću odmah učiniti...

Gospodine, pomozi mi! Ja bih ipak htjela sa svim svojim silama zaboraviti sebe da drugima donesem mir i radost. Ali jedva se pojave teškoće, već tiho i nečujno izmaknem.

Ponedjeljak, 5. ožujka. Marija Paula me molila da preuzmem kružok četvrtog razreda na našoj školi. Rekla sam ne. Ona se iznenadila i upitala:

»Zašto ne?«

»Ne znam, to jest, nisam za to sposobna.«

Sigurno je razumjela da sa mnom nešto nije u redu.

»Promisli, molim, još jedanput i onda mi odgovori! Naravno, potpuno si slobodna u svojoj odluci, ali ti znaš koliko toga još treba učiniti. Ti si već odavno razumjela da se moramo darivati drugima i da moramo upravo oko toga nastojati, da djevojke to shvate. O tome ovisi sve...«

Bilo je beskorisno sve to naglašavati. Kad bi ona znala, sirota!

Jakov je upravo iznova inscenirao obračunavanje s mamom. Zaprijetila mu je da će ga baciti van. Hladno se smiješeći odgovorio je:

»Tim bolje! Onda sam konačno neovisan i ne treba da svaki dan slušam galamu...«

Ne znam što bih za njega morala učiniti. Ja sam sama tako slabo raspoložena.

Utorak, 6. ožujka. Molila sam Renatu sasvim otvoreno da se za mene moli. Kasnije ću joj sve protumačiti. Neka mi oprosti, ali ovaj čas ne mogu još o tome govoriti. Boljelo bi me jako. Nešto mi se strašno dogodilo.

Sutra će mi biti osamnaest godina. Nisam više djevojčica i smijem ozbiljno na to misliti da mogu nekoga ljubiti.

Četvrtak, 8. ožujka. Nisam vidjela Marka. Čeznem za susretom, ali ga se ujedno i bojim. Još nisam tako daleko da bi ga samo zbog njega ljubila.

»Ostanite u meni, onda ću i ja ostati u vama. Kao što loza ne može sama od sebe donijeti ploda, ako nije na trsu, tako ni vi ako ne ostanete u meni. Ja sam trs — vi ste loze. Tko ostaje u meni i ja u njemu, taj donosi mnogi rod, jer bez mene ne možete ništa učiniti« (Iv. 15, 4-5).

Gospodine, uzdam se da si unatoč svemu kod mene. U meni! Ali vjerojatno nisi osobito ponosan na mene!

»Nema veće ljuavi od one, koja daje svoj život za one koje ljubi«. Sada ovaj čas nisam za to posebno spremna! Radije bih uzela nego dala!

Srela sam Pavicu. Pitala me, ne bih li u nedjelju htjela s njom izaći. Odmah sam shvatila da bih morala reći da, jer

je sada najzgodnija prilika da dođem s njom u dodir i da nešto dublje i nešto dulje s njom govorim. Časak sam u sebi bila ljuti boj i djelomično sam pobijedila: ja ću joj još reći moj pristanak; sada ne bih još mogla ništa reći, jer možda ću imati previše posla.

U stvarnosti znam sasvim točno da — ako samo hoću — mogu učiniti da budem tu jednu uricu slobodna. No da, vidjet ćemo u subotu!

Petak, 9. ožujka. Josiana mi je pripovijedala da je sa svojim »zaručnikom« diskutirala. Ali ona se ne zna tako pravo izraziti. Ona bi htjela da se nas troje jedanput sastanemo:

»Ti imaš dobar dar govora«, rekla je, »i možeš mu sigurno protumačiti da shvati što je prava ljubav.«

Eto, sad imaš! Čini mi se da su se svi proti meni urotili!

Kakve li ironije! Ana Marija uči druge što je prava ljubav!

Navečer. Usudla sam se Jakovu reći da bi dolazio kući nešto ranije.

»Ne spavaš dosta i ništa ne paziš na svoje bolesne uši... A svoj tek poznaješ! Jedeš kao vrabac! U zadnje si vrijeme omršavio.«

On odgovori oporo: »To ne znači ništa!«

Ipak mi se nasmiješio: »Bi li htjela biti na mom mjestu?«

»Što se mršavljenja tiče: da. Inače, naravno, ne!«

»Imaš pravo.«

Moja je radost zbog ovako kratkog razgovora bila tako velika da je nisam htjela razbiti daljnjim pitanjima. Da sam sada bila bolje spremna, Jakov bi se sigurno manje mučio sa svojim stvarima...

Nedjelja, 11. ožujka. Navečer. Već je gotovo jedanaest sati, a Jakov još nije večerao. To je da se poludi! Dok sam na njega čekala, svršila sam sve svoje zadaće. I sada baš imam vremena pisati dnevnik.

Siromašni momak potpuno je smušen! Ne znam kako će to svršiti. Bila sam s Paulinom na Boulevard Maritime.

Išle smo do svjetionika. Vrijeme je bilo lijepo. Paulina je zaista mila. Ona... Konačno, evo Jakova, pripravit ću mu juhu.

O, moj dragi siromašni, mali brate! Kad bi opet mogao jasno vidjeti. I kad bi se konačno mogao osloboditi... Vjerojatno je sada svašta proživio. Lice mu je sasvim zbunjeno. Moralo se nešto ozbiljno dogoditi.

Nije htio da mu grijem jelo:

»Nije potrebno, i onako neću ništa jesti. Nisam gladan!«

»Nešto nije u redu?«

»Ne.«

»Je li zlo?«

»Upravo sam sada s Micky učinio glupost. Kod nje, kod kuće!« — Nisam ni za čas pomislila da ga osudim, ali mi ga je bilo strašno žao.

Suosjećala sam njegovu muku. I sasvim protiv njegove volje strašno sam se uznemirila... Ne iz radoznalosti nego zbog njega. Mora da je to pogodio: »Ne boj se, nisam išao do krajnosti. Ali bilo je blizu. U svakom slučaju bilo je odvratno.«

Osjećala sam razočaranje nad samom sobom. I nad njom. Unatoč svojemu ne baš čvrstome držanju ostao je Jakov čist kao i mnogi drugi mladići. To znam sigurno! Ali on je — kao i mnogi drugi prilično slab. Da se susreo s čistom djevojkom sačuvao bi distancu. Stajali smo kraj prozora u blagovaonici. On je šutio. I ta šutnja između nas tištila me. Očajno sam pokušala iznova povesti razgovor. Htjela sam mu nešto lijepo reći, pomoći mu da se oslobodi.

»Imaš li je rado?«

»Ne mogu reći, svoju strast i svoju požudu smatrao sam ljubavlju. Micky je tu težnju osjetila — djevojke imaju za to poseban organ — i ona je činila sve da raspali moju požudu!«

Kad se opet uspravio, vidjela sam mu u očima suze. Osjećala sam se potpuno bespomoćnom. Bila sam zbog njega u neprilici, jer sam znala da mu je veoma neugodno pred mnom imati vlažne oči.

S druge strane bila sam sretna zbog njegova povjerenja. Rado bih mu rekla nešto utješno, rado bih mu položila ruku

na rame. Ali bojala sam se da će me odbiti, kako je to bio već često učinio. Osjećala sam da moram biti veoma diskretna — a ipak potpuno i sasvim na njegovoj strani... Tada je počeo sam od sebe:

»Vi djevojke imate neku tajnu snagu nad nama i vi to znate... Jedan, dva, tri i vi možete mladiću tlo ispod nogu... odmaknuti... Ali vi mu možete dati i ono zašto ste stvorene: svjetlo, čistoću, a kasnije: život«.

»Da, Jakove! Ali znaš, ni mladići nisu sasvim bez krivnje!«

»Naravno!«

No, onda sam se odmah povukla; bojala sam se da moje primjedbe ne bi izgledale kao lični napadaj:

»To ne vrijedi za tebe!«

»Možda upravo za mene!«

Dugo me je gledao bez riječi. Tada uzme moju ruku u svoju i čvrsto je stisne:

»Ano Marijo, ostani barem ti čisto momče!«

Morao je vidjeti da sam plakala. Poljubio me je: »Hvala, Ano Marijo. Tako si draga! Molim, ne reci mami ništa o tome!« Obrisao je rukom suze i otišao u svoju sobu.

Još sam dugo jecala u krevetu. Sigurno bi mi bilo lakše da sam mogla Micky čestito izgrditi. Ona ga je sigurno duboko povukla. No mogla sam je samo žaliti. Siromašna djevojka! A mi smo djevojke stvorene za lijepo!... Zašto dakle moramo sve razbiti! Uvijek samo taj prokleti egoizam, to vječno samoljublje! Neprestano nas tjera da krademo užitke i nalazimo samo osobno zadovoljavanje. Sasvim svejedno na kojem području...

Gospodine, oprosti! Oprosti njemu, oprosti njoj! I oprosti nama svima egoizam koji u našem svijetu oko nas puže.

Oprosti ovu zaprljanu, spiskanu i iznakaženju »ljubav!«

Gospodine, molim te pomozi meni!

Srijeda, 14. ožujka. Upala sam u posao do vrata, a sutra imamo još k tome njemački kružok kod Renate. Moram pripraviti gradivo.

Pokušala sam da nađem Mihelinu i dadnem joj »Vjesnik«. Izgubila sam mnogo vremena, ni za što. Baš ni za što! Nisam je nigdje mogla naći. Najprije mi je došla misao da

bih ga mogla utisnuti u ruke i Renati. Ali tada sam ipak htjela iskoristiti tu malu priliku. Možda ću tako moći razgovarati s Mihelinom.

Za Josianu se ne brinem baš mnogo. Ja živim drugim životom.

Marko nije došao. Uzalud neprestano govorim sama sebi: Najvažnije je **njegova radost.** Ipak sam ljuta što me tako ostavlja na cjedilu...

Jedno dobro mjesto iz Evanđelja. To donosi opet nešto reda u moje misli:

»Ostavljam vam svoj mir, dajem vas svoj mir. Neka se ne žalosti srce vaše i ne bojte se!« (Iv. 14, 17)

Ali da možemo primiti mir Gospodnji, moramo biti za to spremni; ne smijemo tražiti svoj mali privatni mir.

Renata mi je rekla: »Baci sve brige na Gospodina. On će te štititi!« To je, čini se, jedno mjesto iz Psalama. Govorila sam sebi tu rečenicu cijelo poslije podne. Kad bi me samo Gospodin htio uslišati!

Navečer. Marko je upravo otišao. Nije li to odgovor Gospodinov? Marko je došao k meni da me za subotu pozove u kino:

»Moram sigurno skoro otputovati. Ne bismo li iskoristili subotu navečer da možemo zajedno o nečemu razgovarati?«

Najradije bih mu bila skočila oko vrata! On je majčicu već pitao i ona je sporazumna... Očito je i on bio zbog toga veoma veseo!

Divno, jedinstveno, fantastično! Stidim se dvostruko za svoje nemoguće vladanje.

Petak, 16. ožujka. Jučer i danas nisam ni na što drugo mislila nego na naš dogovor. Pedeset puta sam razmišljala amo i tamo koju haljinu da obučem, a danas navečer sam razmišljala o svojoj frizuri! Dakako, sve je to važno, samo čovjek ne smije biti »opsjednut« od toga, kao što je to sada kod mene slučaj.

Subota, 17. ožujka. Pokušala sam nešto učiti, ali mi nije uspjelo. Odmah će doći Marko.

Zaista sam glupa. Sama sebi idem na živce, ali ne mogu ništa protiv toga. Danas sam baš nesretna. To me ne malo ljuti.

Sasvim sam zbunjena zbog toga, što mi moja — hvala Bogu još bistra glava — kaže. Ona mi kaže da ja pod svim lijepim izlikama direktno smjeram na to da Marka »zavedem«! Znam da baš ništa nema zla u tome, da se potrudim da budem svježa i otvorena i da mu donesem dah radosti i veselja. Ali moje namjere nisu samo te! One imaju i neke tamne točke! One tvore preveliku zbrku da bih mogla biti zadovoljna. Morala bih imati mnogo mirniju i jednostavniju radost... Ali ja sam uzbuđena i zbunjena. I onda...

Prokleto, prokleto, još jednom prokleto: on bi trebao već doći! Tada ćemo vidjeti što će iz toga biti. Ja sam kao lav u kavezu. Trčim amo i tamo...

To je on...!

Dvanaest i pol — noću! Umorna sam do iznemoglosti! Ali svejedno: Još ću pisati. Moram još pisati! I onako ne mogu zaspati. Uzbuđena sam i sretna.

Došao je po mene veoma kasno. Nisam više mogla izdržati. Naravno nisam mogla okusiti ni zalogaja. Da izmaknem maminu pitanju, rekla sam da me boli glava.

Kad smo išli tamo, žurili smo se tako da gotovo ništa nismo mogli govoriti. Dapače, malo smo zakasnili. Kulturni je film već bio prošao.

A onda je počelo u meni bockati. Najprije sam osjetila panični strah. Dvorana je bila tamna i ugodno topla. Iznenada me uhvatila mahnita misao da ljubakam! I to bi mi bilo sigurno uspjelo da sam samo htjela. Skinula sam kput. Trčanje me ugrijalo. Bilo mi je direktno vruće. Mogla sam svoju golu ruku sasvim lako približiti njegovoj... Glavu malo nakrenuti na stranu i mogla sam ga taknuti svojom kosom. Imala bih za to opravdanja, jer je preda mnom sjedio plećati čovjek i zakrio mi platno.

Nisam vidjela Marka ali sam osjećala njegovo disanje. Opazila sam da je nešto smeten, i trebalo je samo veoma malo i...

I tada se iznenada pojave preda mnom svi dokazi onih mladića i djevojaka koji ljubakanje odobravaju:

...Čedna djevojka neće naći muža... Kad nekoga voliš to nije ništa zlo... Momci teže za tim, moraš ih razumjeti.

Protiv toga stajali su moji dokazi. I oni su bili veoma jaki, podigli su se i navalili protiv drugih tako da je u mojoj siromašnoj glavi išlo sve amo i tamo...

»Ljubiti znači zaboraviti sebe za drugoga, to znači činiti sve što će ga učiniti većim; znači dakle htjeti njegovu čistoću... Čovjek može u jednom času sve pokvariti, svesti na sasvim tjelesnu razinu ono što bi moglo biti mnogo ljepše i čišće. Tko jedanput počne time, upast će u osrednjost i nezadovoljstvo.

Rekla sam sebi: Ano Marijo, ne zaboravi na svoj ideal da pokljanjaš radost i čistoću! Sada je došao pravi čas. Misli na Marka, moraš mu pomoći da otputuje čista srca i ponese sa sobom neokaljanu uspomenu na naše prijateljstvo. Možda će ga jednog dana trebati da jasno vidi i da se ogrije, ako se jednom smrači u njegovu srcu. Ljubi ga, ljubi ga pravo! Pokloni mu svoje najljepše što imaš: Svoj svijetli pogled i Njega, koji je izvor ovoga svjetla u tebi!

Sprijeda na platnu odvijao se film, ali ja nisam pazila na to. Moje je srce bilo borilište.

Kad smo izašli, bila sam sasvim iscrpljena i nezadovoljna. Pitao me što mislim o filmu i kako sudim o njemu. Hvala Bogu, najprije je on rekao svoje mišljenje, a ja sam mu samo potvrdila.

Pošli smo kući i što smo bili bliže kući, moje je uzbuđenje bilo to veće. Morala sam tome učiniti kraj. Najednom sam stala pred njega. Ja sam gledala njega — on je gledao mene. Neobično sam jasno shvatila da se sada radi o pokoriti se ili slomiti: neprimjetno sam drhtala. Radilo se o posljednjem.

Za nekoliko minuta šutnje gledala sam u duhu pred sobom Jakova. Vidjela sam jasno njegovo smeteno lice. I čula govoriti: »Nemoguće je ovakvoj djevojci odoljeti... Vi djevojke imate neobičnu moć... U tren oka možete mladića uništiti do temelja.. ali vi nam možete dati i svjetla i čistoću.. Prije svega ostani barem ti čisto momče!«

Osjetila sam kako je i Marko drhtao. On nije više mogao izdržati mog pogleda... taj pogled!

Za čas sam zatvorila oči. Mislila sam na mjesto u sv. Pismu: Bura na moru. Rekla sam: Gospodine, propadam — tonem... a Krist je odgovorio: Ti malovjerna... Oprosti, Gospodine! Oprosti! Poklanjam Ti sve... Ovo »sve« bilo je taj put iskreno i istinito. Nije to više bila lažna gesta prošlih dana u kojima sam Mu, istina je, pružala ruke, ali sam držala zatvorene šake.

Najednom me ispuni veliki mir. Smjela sam na samoj sebi osjetiti Gospodinovo obećanje: »Dajem vam svoj mir... ne kao što ga daje svijet, dajem ga vama. Neka se ne žalosti i ne boji vaše srce...« Opet sam otvorila oči i gledala Marka otvoreno i iskreno, smiješila sam mu se svojim najljepšim smiješkom i u taj smiješak stavila sam svoju radost, koja se probudila, i svoj mir. Sjala sam.

»Marko, mi se ne smijemo zaplesti, svaki se od nas mora sasvim darovati za druge.«

Mislila sam u sebi: »Ljubiti ne znači jedan drugoga gledati, nego gledati u istom smjeru.«

Još smo po prilici četvrt sata čavrljali. Govorili smo o tome što smo učinili u Centrumu, što smo mogli učiniti bolje, i što će Marko raditi u vojsci.

Rastali smo se jednostavno bez ikakvih drugih pripovijesti. Dugo i čvrsto stisnuo je moju ruku. Mislim da je taj iskreni stisak ruke prevagnuo sve poljupce na svijetu. On se sretno smiješio, a ja sam bila kao luda od radosti... bila sam u sedmom nebu, sasvim izvan sebe, konačno oslobođena tog teškog tereta koji mi je naprtio moj egoizam.

Hvala, Gospodine, hvala!

Ali sada brzo u krevet, već je jedan i pol sati u noći. Laku noć, Gospodine, laku noć, Marko, laku noć, Renato, laku noć, djevojke koje imam rado i koje ste mi neizmjerno mnogo pomogle.

Laku noć, moj dragi svijete!

Živjela radost!

Nedjelja, 18. ožujka. Ujutro: Još se nisam pravo naspavala, ali svakako dobro.

Jedva sam otvorila oči — odmah sam se sjetila svoje pobjede prošle noći. Bila sam sretna i rekla sam Gospodinu: »Tisuću hvala...!« i ustala sam pjevajući.

Zaista, život je lijep!

Poslije Mise: Danas sam imala Gospodinu tako puno reći.

Navečer: Poslije ručka pozvala sam Jakova u kino. Nakon prošle noći bilo mi je kino sasvim ravnodušno, osim toga imala sam posla, ali činio mi se pravi čas da mu pokažem kako nije ništa razbilo naše međusobno povjerenje nego da nas je još više zbližilo.

Jakov me je pogledao i unatoč njegova nešto upala lica, nasmiješio se. Već ga dugo nisam vidjela tako mirna.

»O da, rado«, rekao je. »Slobodan sam!«

Nisam znala što bih držala o tom odgovoru. Tražila sam neko pitanje, no on me je predusreo:

»Slobodan sam, i to u svakom pogledu!«

Razumjeli smo se. Htjela sam mu pokazati svoju radost. Udarila sam ga po ramenu koliko sam samo mogla: »No, onda idemo! Račun za karte snosim ja!« Boksnuo me je.

»Ne dolazi u pitanje. To ću radije učiniti ja...«

Smijući se prepirali smo se da sakrijemo svoje uzbuđenje. »Dobro je tako, ti dobri i vjerni slugo, rekao je Gospodin: bio si u malom vjeran, postavit ću te nad mnogim. Uđi u veselje gospodara svoga!«

Često čitamo Evanđelje, a da ga pravo ne razumijemo. Mislim da sam danas dublje shvatila što nam Gospodin hoće time reći... »Uđi u veselje Gospodara svoga.«

Ponedjeljak, 19. ožujka. Hvala, Gospodine, hvala! Dati, pokloniti! Nikad se ne gubi vrijeme, ako je čovjek spreman da zaboravi sebe za druge. Na kraju žrtve čeka radost. Ah, kako smo glupi. Strašno glupi! Uvijek oklijevamo i poklanjamo samo polovicu, a rezultat je polovičnost i osrednjost.

Marko, ah, Marko: kako sam sretna! Sporazumna sam s oba pitanja!

Odmah ispod toga prilijepila je Ana Marija Markovo pismo.

Moja draga Ano Marijo!

Danas ujutro dobio sam poziv. U četvrtak već moram biti u Nancyu... Odakle ću, nekoliko dana kasnije, ići u Njemačku. Za jedan sat idem u Le Mans k svojoj tetki i onda još k mojoj baki u Tours. Kad se vratim, moći ću samo kratko vrijeme biti kod kuće. Stoga, htio bih Ti već sada sve reći i moliti Te za dvije stvari.

Ali najprije Ti moram još zahvaliti za ono veče. Ne znam, bih li Ti mogao sve usmeno razjasniti.

Moram Ti priznati da me je misao na odlazak učinila veoma zlovoljnim, a glupi jeftini film pridonio je svoje, te sam osjetio napast s Tobom ljubakati. Ne znam zašto je tako došlo, ali za čas sam imao dojam kao da si i Ti s time sporazumna. No onda, kad smo se vraćali kući, na uglu ulice Raspail, stali smo. I onda si mi za čas pogledala u oči, nasmiješila si mi se svojim sjajnim smiješkom koji je Tvoja tajna, i jednim je udarcem svega nelijepoga nestalo. Kao crni oblak koji je protjerao vjetar...

Htio bih Ti zahvaliti za taj čas kao i za mnoge druge. Često si mi pomogla da ne posrnem. Kad mi je došla napast da učinim glupost, onda sam gledao Tebe i pomislio na Tebe. Jedva mogu vjerovati koliko si mi svježine donijela.

Prava djevojka koje se čistoća može osjetiti ima u sebi nešto nevjerojatno umirujuće i neki čudnovati sjaj.

Po tome možeš prosuditi, kako Ti moram biti zahvalan za jučer. Bila bi šteta za naše lijepo i čisto prijateljstvo, i ja bih uvijek žalio, da sam ga okaljao.

A sada Te molim za dvije stvari. Misli u miru na to. Ne žuri se s odgovorom.

Prvo. Piši mi, molim, u garnizon. Ne prečesto jer ove godine imaš maturu i moraš svakako proći. I onda — ne smiješ zanemarivati svoj rad u školi i Centrumu. Na taj ćemo način naučiti da se bolje razumijemo. Mi ćemo zajedno diskutirati i kao pravi prijatelji obogaćivati se.

Drugo. Htio bih da se prije moga odlaska u Alžir još jednom sastanemo. Tebi će tada biti 19, a meni 21 godina. Mi smo doduše još mladi, ali nismo više djeca... I mi bismo mogli govoriti o nekim ozbiljnim stvarima...

Molim, misli malo na to. Ja ću se u srijedu navratiti da Ti reknem zbogom. Ako hoćeš, možemo kratko vrijeme biti sami. Ti ćeš mi u miru odgovoriti na oba pitanja.

Pred godinu dana posudio sam u knjižnici knjigu »Svilena cipelica« od Paula Claudela. Mnogo od toga nisam razumio, no jedna rečenica, koju je rekla Dona Musica, ostala mi je u pameti. Ona kaže Gospodinu: »Moj Bože, hvala Ti! Dao si mi moć, da svi koji me pogledaju počnu pjevati; tako je kao da ja dajem sasvim tiho takt.« Ne znam, jesi li nekad molila Boga za tu milost, ili je tko drugi molio za Tebe. Svakako, moram Ti reći: Bog Te je time obdario... Sačuvaj čisto srce, moja mala Ano Marijo, i Ti ćeš mnoge ljude raspjevati.

Još jedanput tisuću hvala, moja »Dona Musica«!

U iskrenom prijateljstvu

Tvoj Marko.

Utorak, 20. ožujka. Čekam u radosti i miru sutrašnji dan. Danas sam mnogo mislila na Marka, ali uistinu sam mislila na njega. Kako jako želim da ostane dobar mladić. Gospodine, povjeravam ga Tebi!

Meni će biti sada jedno potrebno: da se potpuno poklonim drugima. Prvo stoga, što ljudi na cijelom svijetu gladuju za ljubavlju, i onda jer Gospodin stanuje samo ondje gdje je prava ljubav. Osim toga za mene je to zaista jedino sredstvo da učim ljubiti.

Susrela sam Pavicu i upoznat ću je s Mišu. Ta siromašna Pavica dosađuje se sada kao i prije. Ona ne može nikako probiti uski krug prijateljstva s Marijom Anom. Dala sam joj upitni arak i molila sam je, da sa mnom jednom o tome razgovara. Slijedećih dana vratit će mi knjige koje sam joj posudila.

Sutra osam dana: Sastanak voditeljica grupe J.E.V.

Čitala sam da se prava čistoća sastoji u tome, da se više ne osvrćemo na sebe. U Presvetom su Trojstvu tri Osobe uistinu čiste, jer su sama ljubav. Bit ću čista, ako budem sasvim ljubav, ako zaboravim sebe, ako budem u sebi izbjegavala stalno dolaženje i prolaženje ljudi i stvari. Ali to ću

samo u Bogu i s Njime postići. Nije preuzetno ako Ga za to molim. Ta On me je stvorio na svoju sliku.

Laku noć, Gospodine. Kad sad legnem, mislit ću na to što si mi upravo sada rekao. To je fantastično! Hvala za sve!

Srijeda, 21. ožujka. Jedan dobar dan! Ali ja tu ne mogu ništa. Čekam na Marka. Pripravila sam se na to tako da sam drugima poklonila više pažnje. Ako je moja ljubav prema Marku uistinu prava, onda me mora otvoriti za druge. Mora me učiniti jakom da se darujem svima koje je Gospodin stavio na moj put.

U našem je razredu prijateljska atmosfera, koju smo uspjele stvoriti, nešto popustila. Mnoge se djevojke opet nazivaju obiteljskim imenima. A osim toga opet su se stvorile stranke.

Ipak rad u Teamu funkcionira dobro. Mi ćemo sada prije svega morati gledati da drugima iskazujemo usluge.

Ne idem dosta često u Centrum. Naravno, prije sam samo radi Marka tako često išla tamo. I to mi je jasno, kad bi on ostao ovdje, da bi među nama nastale mnoge poteškoće; možda iz potrebe da se ne odvojimo od drugih, da svakoga smatramo kao druga, da budemo ovdje sasvim za druge... Krug mojim znanaca bio je stvarno veoma ograničen.

Moram Mišu moliti za nekoliko upitnih araka. Nemam više nijednoga. Kad si zabilježim, ne zaboravim tako lako:

Moniki i Đurđici, mojim obim drugaricama iz naše gradske četvrti, moram dati upitni arak ! ! !

Još ću pročitati jedno mjesto iz Sv. Pisma, da se pomolim. Unatoč svemu nije mi lako biti mirna i uravnotežena. Krist će mi pomoći. On je za mene postao »netko«; gotovo vjerujem da mi je došao tako blizu da ga mogu nagovoriti kao prijatelja. Sad sam daleko od toga da u religiji gledam samo primjenu moralnih i religioznih propisa. Kad bi sve djevojke mogle tako osobno s Gospodinom ostvariti religiju u svom životu — kako bi se samo začudile! Ali da se to može razumjeti, treba stvar dobro upoznati. Religiju se može pravo prosuditi tek iznutra...

Za jedan sat doći će Marko. Gospodine, pomozi mi, da ništa ne uzmem za sebe. Daj da mu poklonim svu svoju radost i sav svoj mir...

Došao je kao vihor! Čavrljao je o svemu i svačemu. Uzbuđen premiještao se amo tamo kao da sjedi na žeravici. I tada dođe zapravo vrlo brzo rastanak. Dao mi je mali znak. Razumjela sam:

Mama, otpratit ću Marka do vrata. Za dvije minute sam opet ovdje.

»Da, požuri se, juha će biti hladna...!« I tada se nasmiješila moja majčica. Sigurno je već razumjela tričetvrtine stvari, a sutra ću joj ispripovjediti zadnju četvrt.

Stvarno nisam bila više od dvije minute kod njega, jer su prolazile Pavica i Marija Ana. Htjele su mi donijeti knjige i uzeti nove. Marko mi je rekao: »Idi, ne smiješ dopustiti da čekaju.«

Naravno, bile su te dvije minute prekratke. Najradije bismo ih produžili, ali bitno je bilo rečeno. Sporazumjeli smo se za jedno pismo tjedno, kako bi to učinili veoma jednostavni i otvoreni prijatelji, da se tako bolje upoznamo, a prije svega da si međusobno pomognemo da se svaki na svome mjestu daruje drugima.

»I tada«, reče on, »kako izgleda dogovor o mojem odlasku u Alžir? Jesi li sporazumna...? Bio je opet nešto uzbuđen i činilo se da nekako tjeskobno čeka na moj odgovor. Morala sam se gotovo smijati, jer za mene je stvar bila jasna kao sunce:

»Marko, ja bih najradije već sutra išla naručiti karte za kino, da budemo sigurni da ćemo ih dobiti...« On mi sjajući od radosti pristupi bliže... Njegovo lice dođe mojemu sve bliže. Dugo me je gledao:

»Ano Marijo! Danas nije kao u subotu navečer, zar ne?«

»O, ne!«

»Ti dakle hoćeš rado?«

»Da.«

Sagnuo se nad mene i poljubio me, ali taj poljubac nisam njemu otela, i on mi ga nije ukrao.

Mi smo ga jedno drugom poklonili.

Upravo sada dođoše k nama Pavica i Marija Ana, i tako mi je rekao: »Ne smiješ ih pustiti da čekaju!«

Svršetak

Jesi li pročitao
Jesi li pročitala **?**

knjigu „TEMELJI TVOJE SREĆE“
Izdanje „Iz života“ knjiga 6 ~ 7

i knjigu „MLADIĆIMA I DJEVOJKAMA NA PRAGU ŽIVOTA“
Izdanje „Iz života“ knjiga 8.

Naručuje se kod:

Rudolf Breber
ZAGREB I, pošt. pret. 147,
Palmotićeva ul. 33.

Cijena pojedinoj knjizi 5 N din., plus poštarina.

SADRŽAJ